

О д л у к у
о усвајању Стратегије социјалне заштите града Крагујевца
за период 2021-2025. године

Члан 1.

Усваја се Стратегија социјалне заштите града Крагујевца за период 2021-2025. године.

Члан 2.

Стратегија социјалне заштите града Крагујевца за период 2021-2025. године је саставни део ове одлуке.

Члан 3.

Одлуку и Стратегију социјалне заштите града Крагујевца за период 2021-2025. године објавити у "Службеном листу града Крагујевца".

**Стратегија социјалне заштите града Крагујевца
за период 2021-2025. године**

Крагујевац, новембар 2021. године

Садржај

Садржај	
Уводно обраћање Градоначелника.....	
1...Увод	
1.1. Увод	
1.2. Документа јавних политика и правни оквир	
1.2.1 Међународни правни оквир.....	
1.2.2. Национални правни оквир.....	
1.2.3. Локални стратешки оквир.....	
1.3 Законодавни оквир у области социјалне заштите	
1.2.1. Национални оквир.....	
1.2.2. Локални оквир.....	
2.Методологија израде Стратегије развоја социјалне заштите града Крагујевца.....	
2.1 Опис тренутног стања.....	
2.1.1. Основни географски подаци и геостратешки положај.....	
2.1.2. Демографија.....	
2.1.3. Људски ресурси и тржиште рада.....	
2.1.4. Привреда.....	
2.1.5. Образовање	
2.1.6. Здравствена заштита.....	
2.1.7. Социјална заштита.....	
3. Циљне групе стратегије социјалне заштите.....	
3.1. Деца и млади.....	
3.2. Одрасле особе	
3.3. Избеглице, интерно расељена лица, повратници и мигрант.....	
3.4. Роми.....	
4. SWOT.....	
5. Визија.....	
6. Циљеви и мере.....	
7. Праћење и извештавање.....	
8. Списак пројеката и активности Стратегије социјалне заштите Града Крагујевца за период 2021-2025.....	
9. Прилози.....	

Поштоване суграђанке и суграђани,

Град Крагујевац више од деценије посвећен је реформским процесима у области социјалне заштите. Нашу намеру да останемо социјално одговоран град, са системом који је осетљив на све потребе свих суграђана и различите изазове, уградили смо и у нову Стратегију развоја социјалне заштите града Крагујевца за период 2021-2025. године. Наш циљ је да још ефикасније одговоримо на потребе грађана кроз побољшање социјалног статуса на личном, породичном и ширем социјалном плану. Овом стратегијом град Крагујевац иде у сусрет потребама грађана и дефинише будуће кораке који ће модел социјалне заштите учинити диступнијим за најосетљивије категорије.

Стратегијом развоја социјалне заштите града Крагујевца дефинисани су проблеми становништва у области социјалне заштите, као и мере за њихово решавање. Крагујевац и његови грађани добијају могућност да, применом савремених модела и стандарда социјалне заштите на локалном нивоу, као и увођењем нових социјалних услуга, унапреде социјалну сигурност, посебно осетљивих група грађана/ки, чиме ће се побољшати квалитет њиховог живота и остварити амбијент једнаких могућности за све у складу са вредностима достојанственог и хуманог живота. Стратегија је документ који нуди многа решења, али још више отвара могућности у партиципирању свих грађана и социјалних актера у мапирању социјалних проблема и дефинисању социјалних одговора. Циљ овог документа је стварање амбијента у коме неће бити невидљивих грађана којима је потребна помоћ.

С поштовањем,

Градоначелник Крагујевца
Никола Дашић

1.1. Увод

Стратегије развоја социјалне заштите града Крагујевца је документ јавне политике којим се утврђује и разрађује већ утврђена социјална политика Града Крагујевца, а у складу са Законом о планском систему ("Сл. гласник РС", бр. 30/2018) и члановима 14 и 26. И Законом о социјалној заштити Републике Србије.

Закон о социјалној заштити чл. 20. („Сл. гласник РС“ 24/2011) дефинише улогу јединица локалне самоуправе у изради програма унапређења социјалне заштите који обухвата мере и активности за подстицај и развој постојећих и нових услуга социјалне заштите, а који се финансирају из буџета јединице локалне самоуправе.

Изради Стратегије званично се приступило 27.11.2020. године на основу усвојене Одлуке о приступању изради Стратегије социјалне заштите града Крагујевца за период 2021-2025. године", од стране Скупштине града Крагујевца, број 55-248/20-I.

Циљ израде Стратегије социјалне заштите града Крагујевца за период 2021 – 2025. године је израда планског документа којим се унапређује систем социјалне заштите у граду Крагујевцу.¹

Документ је израђен коришћењем партиципативног приступа који подразумева укључивање шире заједнице – представника јавног и цивилног сектора, тј. установа и организација које се баве питањима од интереса за циљне групе стратегије развоја социјалне заштите обезбеђује се побољшање квалитета донетих одлука и самим тим повећава се одговорност за имплементацију. Због врло ограничавајућих околности за већа окупљања због пандемије Ковид 19, током израде нацрта документа партиципација је постигнута путем заступања циљних група од стране чланова радне групе. Партиципација је такође постигнута у оквиру јавне расправе о нацрту Плана развоја Града Крагујевца за период 2021-2022. где су удружења грађана активно учествовала, а резултати јавне расправе који су се односили на област социјалне заштите уврштени су у Стратегију социјалне заштите.

Чланови Радне групе су директно учествовали у изради документа. Градска управа је формализовала процес доношењем правног акта о избору чланова Радне групе за израду Стратегије у складу са градским регулативама.

Изради Стратегије претходила је евалуација резултата постигнутих реализацијом мера и активности које су планиране Стратегијом развоја социјалне заштите града Крагујевца 2015-2019. Евалуација је реализована кроз рад Комисије за евалуацију стратегије социјалне заштите града Крагујевца за период 2015-2019. године, која је образована решењем Начелника Градске управе за здравствену и социјалну заштиту бр. 112-752/19-XVII од 10. октобра 2019. годоне.

Задатак Комисије је био да изврши анализу успешности реализације програма/пројеката у оквиру постављених оперативно/стратешких циљева Стратегије као и да Извештај о спроведеној евалуацији² Стратегије достави Начелнику ГУ за здравствену и социјалну заштиту.

На основу Решења градоначелника града Крагујевца о образовању радне групе за израду Стратегије социјалне заштите града Крагујевца за период 2021-2025. године (број 112-1546/20-V, од 25. септембра 2020. године) чланови Радне групе су:

1. Др Гордана Дамњановић, члан Градског већа за здравствену и социјалну заштиту – председник;
2. Никола Рибарић, начелник Градске управе за друштвену делатност и послове са грађанима – члан;
3. Лела Петровић, Градска управа за друштвену делатност и послове са грађанима – члан;

Одлука о приступању изради Стратегије социјалне заштите града Крагујевца за период 2021-2025. године, број број 55-248/20-I

² Извештај о евалуацији Стратегије социјалне заштите 2015-2019. је прилог број 3.

4. Љиљана Станковић, Центар за социјални рад «Солидарност» у Крагујевцу - члан;
5. Марина Милошевић, Центар за развој услуга социјалне заштите «Кнегиња Љубица» Крагујевац – члан;
6. Славиша Сорак, Центар за породични смештај и усвојење Крагујевац – члан;
7. Давор Стефановић, Национална служба за запошљавање Крагујевац – члан;
8. Наташа Божовић, Дом здравља Крагујевац – члан;
9. Невенка Богдановић, Црвени крст Крагујевац – члан;
10. Милена Стојановић, Центар за самостални живот особа са инвалидитетом Крагујевац – члан;
11. Данијела Нешовић, Удружење за помоћ особа са аутизмом Крагујевац – члан;
12. Божидар Николић, Образовно-културна заједница Рома «Романипен» - члан;
13. Драгана Пешић, Градска управа за друштвену делатност и послове са грађанима – члан;
14. Зоран Павловић, Градска управа за друштвену делатност и послове са грађанима – члан

У изради Стратегије развоја социјалне заштите града Крагујевца 2021-2025, Радна група се ослонила на примену Уредбе о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика.

1.2. Документи јавних политика и правни оквир

У процесу планирања и дефинисања мисије, визије и циљева развоја социјалне заштите у граду Крагујевцу, оквир су чинили релевантни стратешки документи на међународном и националном нивоу као и законодавни оквир у области социјалне и дечије заштите.

1.2.1 Међународни правни оквир

Агенда 2030 (УН) - циљеви одрживог развоја за период 2015-2030. године је кровни интернационални документ, усвојен на Самиту о одрживом развоју 25. септембра 2015. године и представља скуп циљева који се односе на будући међународни развој. Агенда је фокусирана на активности смањења сиромаштва, подизање животног стандарда грађана, унапређење здравственог и образовног система, али и заштиту животне средине, родну равноправност, смањење неједнакости и сл. Принцип да „нико не буде изостављен” је темељ агенде 2030 и значи да ниједан циљ не треба да се остварује уколико се не остварује за све грађане и грађанке.

Европска стратегија 2030 је европска стратегија у којој се истиче да борба против сиромаштва и искључености подразумева мултисекторски приступ који се ослања на раст и запошљавање, као и на модерну и ефикасну социјалну заштиту.

Стратегија препоручује да се иновативне мере социјалне заштите комбинују са великим бројем различитих социјалних политика, укључујући специфичне мере у областима образовања, становања, здравства и породичне заштите. Стратегија придаје велики значај изградњи и јачању партнерства између институција и организација цивилног друштва, како би реформе биле ефикасније.

Европски стуб социјалних права је инструмент ЕУ који осигурава стандарде и координацију у области социјалних права. Савет ЕУ, Европски парламент и Европска комисија 2017. године објавили су Европски стуб социјалних права. Циљ овог инструмента је јачање правних тековина Европске уније у области социјалне заштите и обезбеђивање делотворнијих грађанских права. Чланством у ЕУ Србија ће бити у обавези да развије систем који ће бити у стању да спроведе циљеве и политике дефинисане у Европском стубу социјалних права: једнаке могућности и приступ тржишту рада; динамична тржишта рада и праведни услови рада; социјална заштита и укључивање.

1.2.2. Национални стратешки оквир

Нацрт Стратегије социјалне заштите 2019 – 2025. Општи циљ новог стратешког документа је развијање интегративне и одрживе социјалне заштите која развија услуге за очување и побољшање квалитета живота и благостања рањивих и маргинализованих група и појединаца, пружа подршку породицама у задовољавању животних потреба и ствара једнаке могућности за самостални живот и независност појединца, подстиче социјално укључивање у заједницу и предупредује зависност од социјалних служби и на тај начин доприноси економском просперитету и одрживом развоју Републике Србије.

У недостатку кохерентног стратешког оквира на националном нивоу Влада Републике Србије реформе у области социјалне заштите усмерава путем националних извештаја о смањењу сиромаштва и социјалном укључивању. Такође на иницијативу Европске комисије у процесу европских интеграција припремљен је Програм реформи политике запошљавања и социјалне политике (ЕСРП) који у значајној мери садржи мере из области социјалне заштите до 2020. године. Поред тога Програм економских реформи (ЕРП) на годишњем нивоу усаглашава мере који се односе на социјалну заштиту што је од значаја за креирање локалних политика.

Програм реформи политике запошљавања и социјалне политике (ЕСРП) усвојен је 2016. године. Главни идентификовани циљеви односно правци који се тичу социјалне политике, који истовремено представљају и изазове су: повећање обухвата и унапређење адекватности новчаних давања; активна инклузија; повећање подршке (природној) породици у ризику; наставак процеса деинституционализације и развој ванинституционалних услуга у заједници; унапређење система дуготрајне неге; унапређење квалитета услуга; јачање контролних и регулаторних механизма; мониторинга (праћења) и евалуације (вредновања); повезивање центра за социјални рад са институцијама које обезбеђују услуге из области здравствене заштите, образовања и запошљавања, као и са полицијом, правосудним органима, организацијама цивилног друштва које заступају поједине друштвено осетљиве групе, Црвеним крстом и одговарајућим службама локалне самоуправе.

Програм економских реформи (ЕРП) 2019–2021 - Структурна реформа 20. Унапређење адекватности, квалитета и таргетираности мера социјалне заштите: повећану адекватност новчаних давања; бољи квалитет услуга социјалне заштите; већу доступност услуга; успостављене контролне механизме у систему социјалне заштите; повећање ефикасности рада и уштеду времена центара за социјални рад; лакши приступ остваривању права и услуга; бољи обухват новчаним давањима; праведнију расподелу новчаних средстава; већу сарадњу различитих сектора.

Процес преговора о приступању Србије ЕУ је кроз различита поглавља дефинисао и усмерио развој социјалне заштите. Ову област посебно обрађују поглавља 23 (правосуђе и основна права) и 19 (социјална политика и запошљавање). Европске интеграције у Србији представљају важан оквир и узете су у обзир приликом дефинисања приоритета у локалне политике социјалне заштите. Преговарачко поглавље 19 у процесу приступања ЕУ - Социјална политика и запошљавање. Најбитнији циљеви социјалне политике Европске уније јесу постизање јединственог и праведног приступа основним социјалним услугама, унапређење система социјалне заштите, висок образовни степен радне снаге, висока стопа

запослености уз посебну бригу за групе које су мање присутне на тржишту рада, постизање сигурних и одрживих прихода, као и достојних услова рада за жене и мушкарце. Преговарачко поглавље 23 у процесу приступања ЕУ - Правосуђе и основна права. Важан аспект Европске уније представља заштита људских права и борба против дискриминације, који грађанима обезбеђује виши ниво заштите и лакше остваривање загарантованих права.

Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња 2016-2025 дефинише активности и мере у циљу смањења сиромаштва и сузбијања дискриминације Рома и Ромкиња и стварање услова за унапређење социо-економског положаја лица ромске националности.

Стратешки документ покрива пет области и то: образовање, становање, запошљавање, здравље и социјалну заштиту, док се већина стратешких мера остварује на локалном нивоу. Област социјалне заштите се наводи у петом посебном циљу Стратегије којим се тежи унапређењу приступа услугама социјалне заштите и доступности новчаних давања ради смањења сиромаштва и повећања социјалне укључености Рома и Ромкиња у локалној заједници.

Национална стратегија за запошљавање 2011-2020 - Један од циљева овог стратешког документа који је од значаја за систем социјалне заштите посебно ради превенције уласка у систем социјалне заштите и стварање услова за јачање личних и професионалних капацитета постојећих корисника, посебно радно способних корисника система социјалне заштите. Од јединица локалне самоуправе се очекује планирање мера и активности за активацију радно способних корисника система социјалне заштите.

Национална стратегија за решавање питања избеглица и интерно расељених лица за период од 2015. до 2020. године препознаје јединице локалне самоуправе као активног учесника у процесима локалне интеграције избеглих, интерно расељених лица и повратника по споразуму о реадмисији, као посебно осетљиве групе која има потребу за стратешким интервенцијама у области социјалне заштите.

Локална самоуправа је препозната као активни учесник у процесима локалне интеграције избеглих, интерно расељених лица и повратника по споразуму о реадмисији, као посебно осетљиве групе.

Стратегија за реинтеграцију повратника по Споразуму о реадмисији - улога локалних самоуправа у овом значајном процесу односи се на успостављање институционалног оквира и координацију активности, како на националном, тако и на локалном нивоу. Предвиђена мера се односи на изградњу и институционализацију међуресорне сарадње кроз развој механизма за имплементацију и праћење политике у области повратка и интеграције. Пружање подршке у утврђивању и реализацији мера на нивоу јединица локалне самоуправе (примајуће заједнице) за помоћ повратницима, а у складу са могућностима и потребама локалне заједнице, је од изузетне важности за одрживу реинтеграцију.

Национална стратегија за младе 2015-2025 истиче потребу за унапређењем подршке друштвеном укључивању младих из категорија у ризику од социјалне искључености.

Анализом специфичних циљева уочава се значајна улога локалних заједница у обезбеђивању услуга и активности од значаја за повећану доступност и обим активности превенције социјалне искључености младих у ризику. Ова стратегија, такође, предвиђа успостављање међусекторског приступа у планирању, спровођењу и праћењу мера и активности од значаја за социјално укључивање младих.

Национална стратегија социјалног становања поставља основне стратешке и институционалне елементе система социјалног становања, који ће се у наредним годинама развијати на републичком и локалном нивоу. У оквиру акционог плана за спровођење стратегије, једна од мера је даљи развој стратешких докумената у области становања (мера 1.3.), где локалне самоуправе имају задатак да врше израду локалних стамбених стратегија и периодично међусобно усаглашавање са националном стратегијом социјалног становања.

1.2.3 Локални стратешки оквир

План развоја града Крагујевца 2021-2031. година у оквиру 5 дефинисаних приоритета, у оквиру приоритета 3 – Развој ванпривредних и друштвених делатности, дефинише као општи циљ 3.4. Унапредити систем социјалне заштите граду. Мере дефинисане у оквиру општег циља 3.4. су: Унапређење капацитета и осавремењивање пружалаца услуга социјалне заштите, Спровођење акција подизања свести заједнице о инклузији маргинализованих и осетљивих категорија становништва, Развијање социјалног предузетништва, Подршка организацијама цивилног друштва у спровођењу социјално-иновативних пројеката и социјално-иновативне активности, Заштита људских и мањинских права и промоција родне равноправности.

Стратегија развоја социјалне заштите града Крагујевца 2015–2019. дефинисала је четири приоритета у оквиру сваког приоритета стратешки циљ, а затим оперативни циљеве у оквиру којих су предложени пројекти од значаја за реализацију стратешких односно оперативних циљева: 1) Унапређење услова за реализацију услуга социјалне заштите; 2) развој услуга и увећање доступности услуга за децу и младе; 3) Одрасле особе и породице у стању социјалне потребе и старије особе; 4) Унапређење положаја и квалитета живота ОЦИ).

1.3. Законодавни оквир у области социјалне заштите

1.3.1. Национални оквир

За област социјалне заштите како на републичком тако и на локалном нивоу од значаја су следећи закони који се примењују:

- Закон о социјалној заштити;
- Закон о финансијској подршци породици са децом
- Закон о планском систему
- Закон о локалној самоуправи
- Закон о становању и одржавању зграда;
- Породични закон;
- Закон о здравственој заштити;
- Закон о пензијском и инвалидском осигурању;
- Закон о здравственом осигурању;
- Закон о основама система образовања и васпитања;

- Закон о младима;
- Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица;
- Закон о равноправности полова;
- Закон о запошљавању и осигурању за случај незапослености;
- Закон о избеглицама;
- Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом;
- Закон о заштити података о личности;
- Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја;
- Закон о локалној самоуправи
- Закон о Црвеном крсту Србије
- Закон о спречавању насиља у породици

Закон о социјалној заштити Законом о социјалној заштити се уређује делатност, циљеви, начела, права и услуге социјалне заштите, поступке за остваривање права у социјалној заштити и коришћење услуга социјалне заштите, права и обавезе корисника социјалне заштите, поступке за остваривање права и коришћење услуга социјалне заштите и др. Начело благовремености (чл. 29) – прокламује обавезу да се „социјална заштита остварује се на начин који обезбеђује правовремено уочавање потреба корисника и пружање услуга ради спречавања настанка и развоја стања која угрожавају безбедност и задовољавање животних потреба и ометају укључивање у друштво”; Начело целовитости социјалне заштите (чл. 30) – услуге социјалне заштите пружају се у складу с функцијом коју имају, повезано и усклађено, тако да обезбеђује целовиту социјалну заштиту кориснику у сваком животном добу; Начело унапређења квалитета социјалне заштите (чл. 31) – услуге социјалне заштите пружају се у складу с принципима и стандардима савремене професионалне праксе социјалног рада. Према законској одредби члана 20. став 3., свака локална самоуправа треба да процени потребе грађана/корисника за одређеном врстом услуге као и да процени расположиве ресурсе.

Процена потреба има троструку сврху: да пружа податке о врстама и раширености потреба у заједници и организацији; да утврђује расположиве ресурсе за пружање услуга и задовољавање потреба, и да обезбеђује податке неопходне за планирање нових услуга и развој нових програма. Законом је дефинисана обавеза центра за социјални рад, у складу са актима локалне самоуправе, да учествује у пословима планирања и развоја социјалне заштите у јединици локалне самоуправе.

Закон о локалној самоуправи – Надлежност јединица локалне самоуправе у области социјалне заштите, као и надлежност у области планирања, дефинисана је чланом 20.: стара се о задовољавању потреба грађана у области социјалне заштите; обезбеђује остваривање посебних потреба особа са инвалидитетом и заштиту права осетљивих група; стара се о остваривању и заштити и унапређењу људских и мањинских права и родној равноправности.

Закон о финансијској подршци породици са децом има за циљ побољшање услова за задовољавање основних потреба деце, усклађивања рада и родитељства, посебног подстицаја и подршке родитељима да остваре жељени број деце и побољшања материјалног положаја породица са децом, породица са децом са сметњама у развоју и инвалидитетом и породица са децом без родитељског старања. Одредбе Закона наводе да јединице локалне самоуправе могу да утврде и друга права, већи обим права и повољније услове за њихово остваривање од оних која обезбеђује национални ниво (нпр. додељују право на дечији додаток и деци вишег реда рођења од четвртог и додатна новчана давања поводом рођења детета – незапосленим породиљама, родитељима близанаца током прве године након рођења и сл.); у мандату јединица локалне самоуправе је и регресирање трошкова боравка у предшколској установи деце из материјално угрожених породица (осим деце из породица корисника новчане социјалне помоћи чији се трошкови покривају из националног буџета).

Закон о планском систему – Циљ овог закона је потреба да се успостави ефикасан, транспарентан, координисан и реалистичан систем планирања Републике Србије, аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе који покрива све кључне аспекте социјалне и економске развојне политике, регионалног и просторног развоја. Закон поставља основе за оптимално коришћење буџетских средстава, обезбеђење одрживог раста и развоја Републике Србије, укључујући аутономне покрајине, јединице локалне самоуправе, као и ефикасно спровођење процеса приступања Европској унији. Овим законом се регулише управљање системом јавних политика и средњорочног планирања, врсте и садржина планских докумената које у складу са својим надлежностима, предлажу, усвајају и спроводе учесници у планском систему. Поред тога, законом се регулише и међусобна усклађеност планских докумената, поступак утврђивања и спровођења јавних политика и обавеза извештавања о спровођењу

планских докумената. У процесу израде стратешког документа града Крагујевца у области социјалне заштите обезбеђена је пуна примена Закона о планском систему.

Закон о локалној самоуправи – Надлежност јединица локалне самоуправе у области социјалне заштите, као и надлежност у области планирања, дефинисана је одредбама Закона и то да се локална самоуправа стара о задовољавању потреба грађана у области социјалне заштите; обезбеђује остваривање посебних потреба особа са инвалидитетом и заштиту права осетљивих група; стара се о остваривању и заштити и унапређењу људских и мањинских права и родној равноправности.

Породични закон је изузетно важан, јер регулише комплетну материју породично-правних односа и заштите права проистеклих из истих. Овде је посебно наглашена улога ЦСР, коме је држава поверила те послове јавних овлашћења старатељске заштите (за децу без родитељског старања и одрасла лица лишена пословне способности). Поред тога, Центар има значајна овлашћења у породично-правној заштити, било као орган који самостално спроводи одређене поступке и доноси одлуке, било као саветодавни орган надлежног суда који решава, у парничним или ванпарничним поступцима, у породичноправним стварима односно као орган који има право да буде странка у поступку у таквим поступцима.

Закон о равноправности полова налаже поштовање уставних и међународних стандарда и од стране органа ЈЛС.

Закон о избеглицама поред Комесаријата, утврђује и за ЈЛС одређена права и обавезе у обезбеђивању збрињавања и помоћ у интеграцији и повратку избеглица. Тако ЈЛС учествује, у сарадњи са органима РС и домаћим и иностраним донаторима, у решавању стамбених потреба избеглица, у процесу њихове интеграције.

Закон о спречавању насиља у породици њиме се уруђује спречавање насиља у породици и поступање државних органа у спречавању насиља у породици и пружање заштите и подршке жртвама. Циљ му је на јединствен начин уређено и организовано поступање државних органа, што ће довести до хитне, благовремене и делотворне заштите. Надлежни органи су полиција, јавна тужилаштва, судови опште надлежности и прекршајни судови и центри за социјални рад као установе. Овим Законом су јасно дефинисана општа правила поступања, поступања сваког актера заштите тј. органа, начин сарадње група за координацију на нивоу сваке локалне заједнице. Овим законом одређен је надлежни полицијски службеник који заједно са јавним тужиоцем учествује у обезбеђивању заштите жртва насиља у породици. Центар за социјални рад је једна од карика у ланцу заштите жртва насиља у породици, организује збрињавање жртве и друге видове подршке у складу са Породичним законом и Законом о социјалној заштити.

Закон о Црвеном крсту Србије - Црвени крст Србије јесте хуманитарна, независна, непрофитна и добровољна организација основана за територију Републике Србије и саставни је део Друштва Црвеног крста Србије и Црне Горе.

Црвени крст Србије врши јавна овлашћења утврђена законом и обавља друге послове од јавног интереса, у складу са ратификованим међународним уговором, законом и другим прописима и општим актима и при њиховом вршењу, односно обављању има положај организације која помаже надлежним државним органима у хуманитарној области.

У обављању послова из своје надлежности, односно делатности Црвени крст Србије ужива помоћ надлежних државних органа, органа територијалне аутономије и јединица локалне самоуправе.

Црвени крст Србије има за циљ да олакшава људску патњу, са задатком да пружа помоћ угроженим лицима у случају ратних сукоба, природних, еколошких или других несрећа ради спасавања угрожених живота и здравља људи и обезбеђења поштовања хуманитарног права, и у случају стања потреба за социјалном заштитом и збрињавањем, као и са задатком превентивног деловања и просвећивања грађана у области здравствене и социјалне заштите и унапређења хуманитарних вредности друштва.

Закон о спречавању насиља у породици - Законом се настоје остварити три основна циља: хитна реакција државних органа у случајевима када постоји непосредна опасност од насиља у породици, потпуна заштита жртва насиља и кординисана сарадња свих државних органа и установа који учествују у примени самог Закона. Мере које се примењују су у циљу откривања да ли прети непосредна опасност од насиља у породици и скуп мера који се примењује када је непосредна опасност откривена.

Правилник о организацији, нормативима и стандардима рада центра за социјални рад - Своју повезујућу улогу, спону између креатора политике, доносиоца одлука, пружалаца услуга и корисника услуга у систему социјалне заштите центри за социјални рад остварују тако што обављају послове поверене од стране државе и истовремено учествујући у пословима планирања и развоја социјалне заштите у јединици локалне самоуправе за чију територију су основани. Правилник је дефинисао обавезу центра за социјални рад да о свом раду извештава надлежне органе државне управе, као и обавезу да обезбеди јавност свог рада тако што ће грађане са подручја за које је надлежан информисати о услугама које пружа, подстичући на тај начин доступност услуга свима којима је услуга потребна.

Чланом 21. Правилника је дефинисано и да центар за социјални рад своје обавезе на пословима планирања и развоја спроводи остваривањем група послова који обухватају прикупљање, обраду података и извештавање (информисање) свих релевантних социјалних актера. Послови планирања и развоја центра за социјални рад, поред осталог, обухватају идентификовање потреба група корисника у локалној заједници и информисање креатора политике и доносиоца одлука на свим нивоима организовања (локалном, регионалном, националном) о идентификованим потребама корисника и капацитетима центра да на те потребе адекватно одговори.

1.3.2 Локални оквир

Статутом града Крагујевца прописано је да је Крагујевац град Крагујевчана и свих људи који у њему живе, заснован на самоуправној владавини, начелима грађанске демократије, социјалној правди, људским и мањинским правима и слободама у коме свако има једнаке могућности за достизање жељеног квалитета живота и личне среће. Град преко својих органа, у складу са Уставом и законом стара се о задовољавању потреба грађана у области просвете (предшколско, основно и средње образовање и васпитање), научноистраживачке и иновационе делатности, културе, здравствене и социјалне заштите, дечије заштите, спорта и физичке културе, у складу са законом и другим актима.

Систем социјалне заштите Града Крагујевца заснива се на актима којима се унапређује социјална заштита у локалној заједници:

- Одлука о социјалној заштити,
- Одлука о проширеним и додатним правима финансијске подршке породици са децом и мером за остваривање демографске и популационе политике на територији града Крагујевца,
- Одлука о финансијској подршци породици са децом
- Одлука о мрежи предшколских установа на територији града Крагујевца
- Одлука о остваривању права на сталну месечну новчану помоћ деци палих бораца;
- Одлука о остваривању права на превоз повлашћених категорија грађана на територији града Крагујевца,
- Одлука о оснивању Центра за социјални рад за град Крагујевац
- Одлука о оснивању Центра за развој услуга социјалне заштите "Кнегиња Љубица" Крагујевац
- Програм унапређења социјалне заштите
- Правилник о ближим условима, поступку и начину остваривања права на материјалну подршку и коришћење услуга у области социјалне заштите
- Правилник о критеријумима и мерилима за утврђивање цена услуга и учешће корисника и његових сродника обавезних на издржавање у трошковима услуга социјалне заштите
- Локални акциони план запошљавања,
- Локални акциони план за Роме,
- Локални акциони план за унапређење положаја миграната на територији града Крагујевца

2. Методологија израде Стратегије развоја социјалне заштите града Крагујевца

Документ Стратегија социјалне заштите града Крагујевца 2021-2025. проистекао је из више сукцесивних фаза које, заједно, чине процес стратешког планирања. Свака фаза чинила је основу за обављање наредне. Процес је започет темељним истраживањем које је обухватило прикупљање података по кључним областима социо - економске реалности Града с аспекта утицаја на живот циљних група стратегије и корисника услуга социјалне заштите: демографија, људски ресурси и тржиште рада, економија, образовање, здравствена и социјална заштита.

Прикупљени подаци веродостојно осликавају тренутно стање у Граду и служе као улазни елементи за формулисање документа Преглед и анализа постојећег стања. Овај документ је касније коришћен као адекватна подлога за израду SWOT анализе: користећи истраживања и податке из прегледа и анализе постојећег стања израђене су матрице са снагама, слабостима, претњама и шансама за област социјалне

заштите у Граду. Након израде SWOT анализе, извршено је бодовање како би се издвојиле најкритичније слабости и најконкурентније снаге на које ће се посебно обратити пажња у даљем процесу израде документа, ревизије визије претходне стратегије, и приликом дефинисања циљева стратегије.

За дефинисање циљева и мера са конкретним активностима и пројектима важна основа је и анализа Опис циљних група³: 1) деца и млади, 2) одрасле и старије особе, 3) избегла, интерно расељена лица, повратници, мигранти и 4) Роми.

Специфична циљна група Стратегије су пружаоци услуга социјалне заштите, у смислу стратешког приступа побољшању услова рада у циљу квалитетније реализације услуга.

Због изражених ограничења у кретању и окупљању већих група, одржан је један шири сатанак на почетку процеса и пре стриктних мера, док је у току развоја документа одржано више консултативних и оперативних састанака у малом опсегу са 2-3 особе које су заступале своје установе и кориснике.

Пројекте у оквиру мера развили су чланови радне групе и прикупили од пружалаца услуга, НВО и удружења грађана, у складу са својим опсегом активности и одговорности. Партиципација је углавном обављена путем електронске комуникације и путем телефона.

Финална фаза у изради нацрта документа је усаглашавање са Планом развоја Града Крагујевца 2021-2031, чему следи јавни увид, како би се примиле сугестије шире заједнице.

2.1 Опис и анализа постојећег стања

Ситуациона анализа области друштвено-економског живота града Крагујевца дефинише стање свих чинилаца друштвено-економског развоја, где се кроз анализу даје преглед трендова у последњих пет до десет година. Профил или “лична карта” локалне заједнице с једне стране служи за предвиђање будућих промена, а са друге стране омогућава увид у факторе који су довели до тренутног стања. На тај начин даје основу за дефинисање приоритета и циљева интервенције.

Кроз израду профила локалне заједнице омогућено је:

- пружање подршке Радној групи у доношењу одлука о правцима интервенције
- давање прегледа друштвено-економских показатеља путем којег се омогућава успостављање оквира за израду стратегије
- обезбеђивање основних информација које дозвољавају заједници да мери шта се променило имплементацијом стратегије
- подршка за израду секторских SWOT анализа

Фаза израде Ситуационе анализе обухватила је следеће подфазе које су довеле до финализације овог сегмента документа:

- дефинисање структуре ситуационе анализе
- подела одговорности унутар Радне групе
- прикупљање података
- унос и обрада података
- формирање нацрта ситуационе анализе
- ревизија и допуна
- формирање финалне верзије

У изради анализе коришћени су подаци из националних публикација и из извора локалне самоуправе, које евидентирају промене друштвено-економских параметара једну или две године уназад, у односу на последење посматрану годину.

2.1.1. Основни географски подаци и геостратешки положај

Град Крагујевац представља административни, привредни, културно-образовни и здравствени центар централне Србије. Смештен је у средишњем делу Републике Србије, у Шумадијском округу. Према Попису из 2011. године на територији Града Крагујевца живи 179.417 становника. У градском подручју живи 150.835 становника, што га чини четвртим градом по величини у Србији и првим градом по проценту урбане популације.

---

³ Документ „Опис циљних група система социјалне заштите Града Крагујевца“ је прилог број 2

Град се налази на 44° 22' северне географске ширине, 20° 56' источне географске дужине и надморској висини од 185 до 220м. Простире се на 835км² и удаљен је 140км југоисточно од главног града Републике Србије – Београда. Подигнут је на обалама реке Лепенице у Крагујевачкој котлини, где се дотичу крајњи огранци шумадијских планина: Рудника, Црног Врха и Гледићких планина.

Крагујевац је индустријски град, али и Град са значајним пољопривредним земљиштем. Располаже са укупним земљишним фондом од 83.475ха, од чега 63,9% припада руралном подручју, а 36,1% територије припада урбаној зони.

Поред разгранате мреже путева који Крагујевац повезује са великим бројем градова и насеља, железничком пругом могућ је саобраћај у 4 главна правца:

- Крагујевац - Београд - Суботица – Будимпешта
- Крагујевац - Ниш – Софија
- Крагујевац - Подгорица - Бар (морска лука)
- Крагујевац - Скопље - Солун (морска лука)

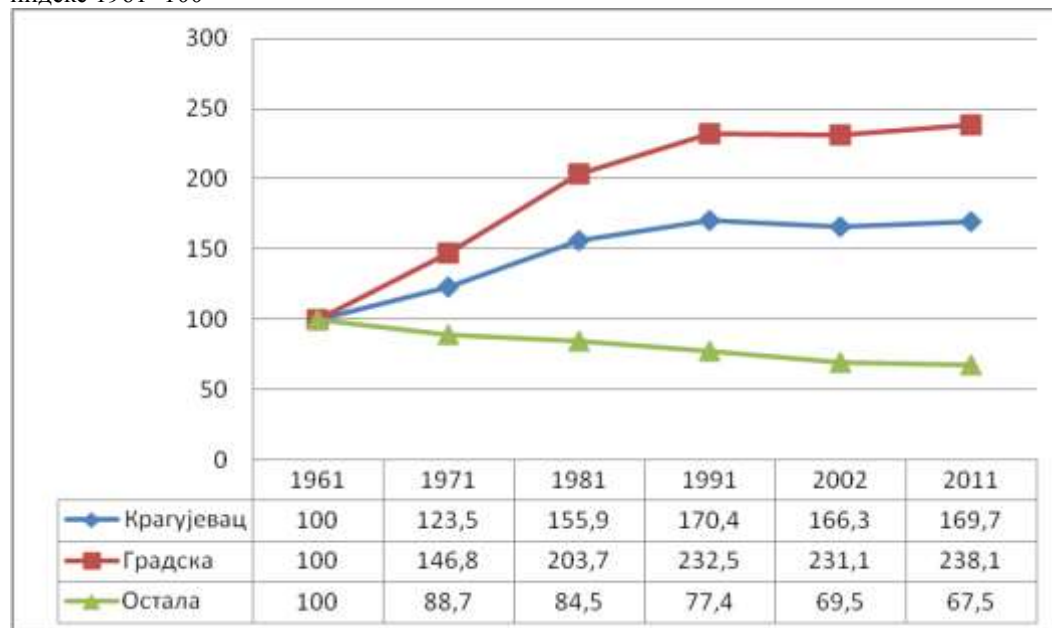
2.1.2. Демографија

На основу резултата пописа из 2011. године, број становника бележи раст по први пут после 1991. године, тако да на територији града Крагујевца има 179.417 становника или 3.615 становника више у односу на попис из 2002. године (порастан од 2,05%).

Посматрано у педесетогодишњем периоду, од 1961. до 2011. године, број становника у Крагујевцу континуирано расте, а број становника се за ових пола века увећао за 69,7%.

Број становника на територији града повећавао се искључиво повећањем броја становника у градским насељима, док се број становника у сеоским насељима истовремено смањивао. Тако је број становника у градским насељима порастао 2,38 пута у педесетогодишњем периоду 1961-2011, док је у истом периоду број становника на сеоском подручју опао за 32,5%.

Промена броја становника у Крагујевцу и његовим градским и осталим насељима у периоду 1961-2011, индекс 1961=100

Извор: Републички завод за статистику

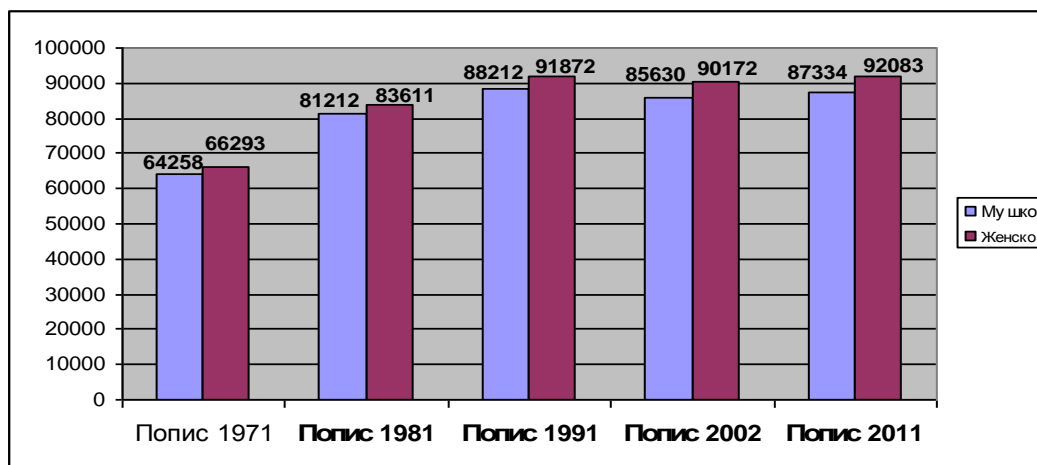
Демографска процена за 2041. годину:

Град Крагујевац	становника	мушко	женско
Нулти миграциони салдо	157816	76962	80854
Средња варијанта	188877	87091	93786

Извор: Републички завод за статистику

2.1.2.1. Структура становника

Структура становника према полу

Извор: Републички завод за статистику

У полној структури становништва, на свим посматраним пописима становништва, може се уочити већа бројност женске популације у односу на мушку. Интересантно је да се ова разлика најпре смањивала, у периоду од 1971. до 1981. године, да би према попису из 2002. однос мушке и женске популације износио 51,3 : 48,7 у корист женске популације. На последњем попису из 2011. године однос женског и мушког становништва је исти као у претходном периоду: 51,3 : 48,7 у корист женске популације (92.083 према 87.334 у корист жена).

Старосна структура становништва

Старосна структура становништва града Крагујевца формирана је под директним дејством наталитета, а процес старења је у највећој мери условљен секуларним падом наталитета. На старосну структуру становништва утицали су, смртност и миграције, али у мањој мери.

Према подацима са Пописа 2002. и 2011. године Републичког завода за статистику уочљиве су разлике у бројности две групације становништва према старосној структури. Подаци са пописа из 2002. године показују да је најбројнија група старости од 45 до 49 година, док се на Попису из 2011. године најбројнија старосна групација односи на становништво од 55 до 59 година.

Основни контингенти становништва

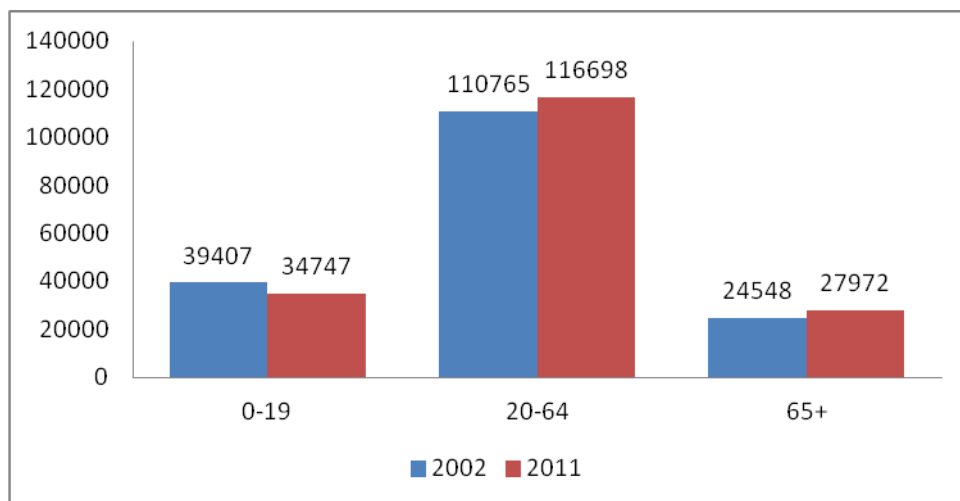
Табела 5. Основни контингенти становништва у 2019. години

Територија	Укупно становништво		Основни старосни контингенти становништва										Очекивано трајање живота живорођене деце од 2017-2019	
			Радни 15-64		Пунолетни 18 и више		Предшколск и 0-6		Школо обавезни 7-14		Фертилни 15-49			
	Прос. старост	Индекс старења	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	М	Ж
Шумадија	43,96	157,8	182373	64,8	234114	83,2	17284	6,1	21294	7,6	59957	21,3	73,8	78,5
Поморавље	45,15	176,5	124916	63,3	166132	84,2	10917	5,5	14302	7,3	40918	20,7	72,5	78,6
Крагујевац	43,21	146,2	115012	65,1	145742	82,5	12175	6,9	13500	7,6	38782	22,0	74,1	78,7

Извор: Републички завод за статистику – Општине у Србији

Промене у старосној структури у Крагујевцу у периоду између два последња пописа указују на смањивање броја младог становништва за 4660, што је пад са 22,4% на 19,3% укупне популације. Истовремено се број старих преко 65 година повећао за 3424, што представља пораст са 14% на 15,6%.

Старосна структура становништва Крагујевца према пописним подацима 2002. и 2011. године

Писменост становништва

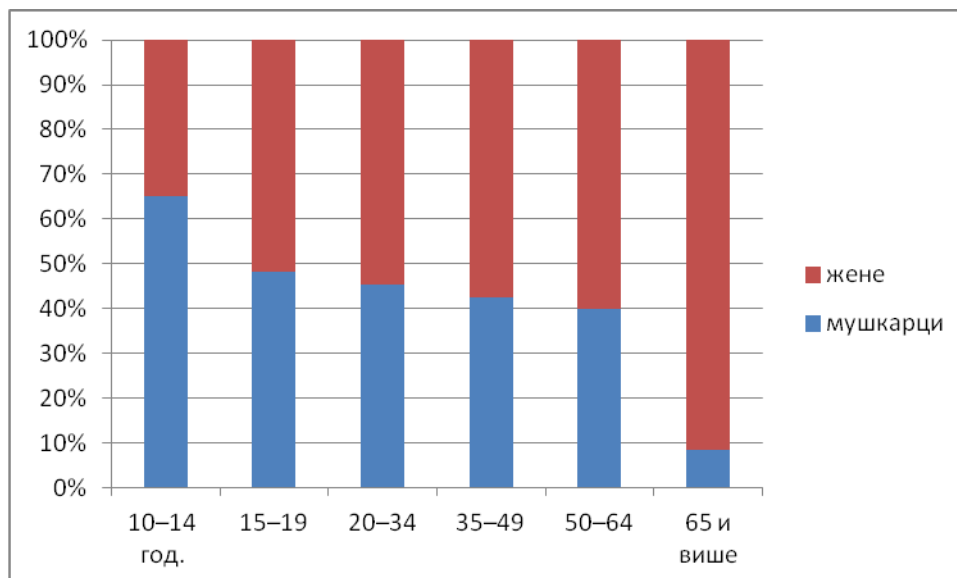
Висок степен писмености становништва је неопходан услов за економски развој сваке средине. У погледу процентуалне заступљености неписменог становништва, Крагујевац је са 1,35% бољи од републичког просека који износи 1,96% укупне популације старије од 10 година, али је у неповољнијем положају у односу на Ниш, Нови Сад и нарочито Београд.

Број неписмених међу становништвом старијем од 10 година, према подацима пописа становништва 2011. године

	број неписмених	учешће у укупном становништву (%) старијем од 10 год.
Р. Србија	127.463	1.96
Град Београд	12.429	0.83
Град Нови Сад	3.099	1.01
Крагујевац	2.198	1.35
Град Ниш	2.697	1.14

Извор: Републички завод за статистику

Приметно је да се са повећањем старости повећава и удео женске популације међу неписменим становништвом. Тако је међу популацијом старијом од 65 година у укупном броју неписмених било 71% жена. Све ово указује да се одвија процес развоја родне равноправности, чији је саставни део омогућавање једнаког образовања за жене и мушкарце.

Тренд смањења удела неписменог становништва, како у целој Србији, па тако се може уочити и у Крагујевцу. У Србији се проценат неписмених у периоду између два последња пописа смањило са 3,45% на 1,96%, а у Крагујевцу са 2,12% на 1,35%.

Компјутерска писменост

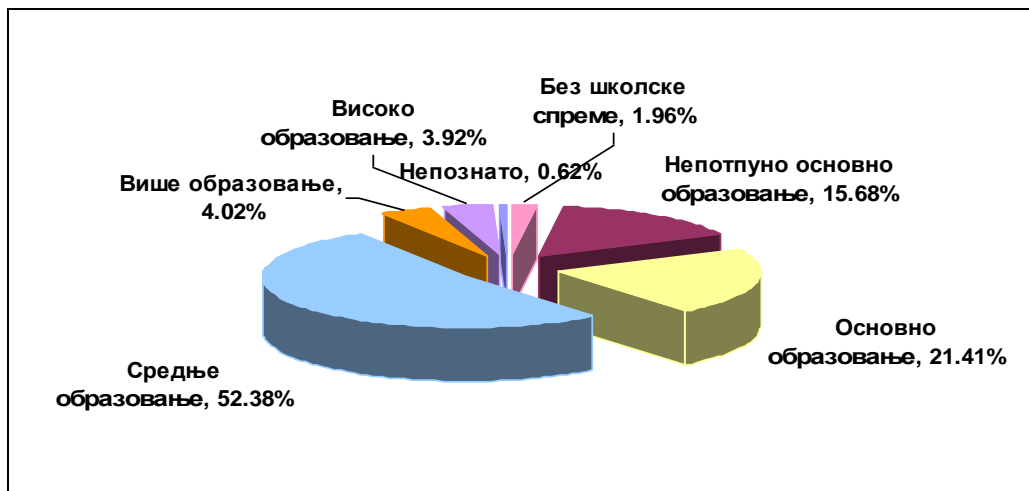
Посебно битан аспект писмености становништва у савременом друштву је компјутерска писменост, која се статистички прати за особе старије од 15 година. У погледу компјутерске писмености Крагујевац је слично позициониран у Србији као и код основне писмености, тј. подаци показују боље стање од републичког просека. Тако је у Крагујевцу компјутерски писмених и делимично писмених 2011. године било 51,4%, у Новом Саду 65,1%, док је републички просек 49% (табела бр. 18 и графикон бр.15).

Становништво старо 15 и више година према компјутерској писмености по градовима у 2011. години

	Укупно	Компјутерски писмени	Делимично познају рад на рачунару	Компјутерски неписмени
Р. СРБИЈА	6.161.584	2.108.144	910.586	3.142.854
%		34.2%	14.8%	51.0%
Крагујевац	154.290	58.311	21.000	74.979
%		37.8%	13.6%	48.6%

У образовној структури становништва старијег од 15 година уочава се да најбројнију групацију чине особе са средњим образовањем (52,38%). Само основно образовање има 21,4%, док је 17,64% посматране популације без основног образовања. На основу ових података, уочава се доминантност женске популације у групацијама са нижим образовањем, односно без школске спреме или са завршених 3 разреда основне школе. Женска популација, у обема групама, чини преко 68% овог дела популације.

Домаћинства према броју чланова

Домаћинства према броју чланова

Година	Укупно	1 члан	2 члана	3 члана	4 члана	5 чланова	6 и више	Просечно
2002	59524	11476	14059	12211	14724	4237	2817	2,93
2011	59991	11523	14751	12568	12256	5004	3889	2,97

Извор: Републички завод за статистику – Општине у Србији

Витални догађаји у граду Крагујевцу

Година	Живорођени		Умрли		Природни прираштај		Бракови	
	број	на 1000 становника	број	на 1000 становника	број	на 1000 становника	закључени	разведени
2009.	1726	9.9	2250	12.9	-524	-3.0	937	150
2010.	1682	9.7	2201	12.6	-519	-3.0	902	71
2011.	1777	12	2232	12.6	-455	-2.5	902	71
2012.	1777	10.2	2232	12.8	-455	-2.6	897	139
2013.	1746	9,8	2141	12,0	-395	-2,2	950	119
2014.	1882	10,5	2237	12,5	-355	-2,0	984	200
2015.	1842	10,3	2241	12,5	-399	-2,2	1016	137
2016.	1814	10,2	2150	12,1	-336	-1,9	881	147
2017.	1644	9,2	2277	12,8	-633	-3,6	980	64
2018.	1652	9,3	2246	12,7	-594	-3,3	908	153
2019.	1669	9,4	2282	12,9	-613	-3,5	941	170

Извор: Републички завод за статистику

Незнатно је повећање броја домаћинстава у периоду између последња два званична пописа становништва. Видан је континуирани тренд негативног природног прираштаја.

Етничка припадност становништва

Крагујевац је, према званичној статистици, етнички хомогена средина са уделом српског становништва од 95 %, у укупном броју становника. Најбројнија мањинска етничка заједница у Крагујевцу су Роми (0,83%), Црногорци (0,36%) и Македонци (0,16%).

Званична статистика говори о томе да у Крагујевцу живи 1482 припадника ромске етничке заједнице, док је реално овај проценат знатно већи (5,57%) али се због асимилације и других разлога Роми не изјашњавају о својој етничкој припадности.

Религијска припадност становништва

У укупном броју становника, највећи је удео оних који припадају Хришћанској религији, а у оквиру тога највише је оних који су се изјаснили као Православци (95,48% у односу на укупан број становника и 99% у односу на припаднике Хришћанске вероисповести). Удео неодређених је 1,48%, остали удео у укупном становништву је незнатно мали (мање од 1%; неодређених, атеиста и припадника исламске религије).

Досељеници

Број досељеника по временским периодима

Укупан број становника		179417
Од рођења станује у истом месту		101182
Досељеници	Укупно	79235
	1980 и раније	41664
	1981-1985	5787
	1986-1990	4382
	1991-1995	4464
	1996-2000	9823
	2001-2005	3902
	2006. и касније	5279
	Непозната година	3934

Извор: Републички завод за статистику

Највећи број досељеника забележен је до 1981. године и износи 41.664, а значајан број досељених Град бележи и у периоду од 1996. до 2000. године (9.823).

Структура досељеника према подручју са којег су досељени (пре 1980. године -2011.)

Досељеници - укупно		Град	Удео у укупном броју досељеника у граду (%)
		79235	100
Досељеници	досељено из Републике Србије	70000	88,34
	из другог насеља исте општине	9072	12,96
	из друге општине	10751	15,36
	из друге области	50177	71,68
	досељено из других земаља	9150	11,55
	из Босне и Херцеговине	2295	25,08
	из Македоније	813	8,85
	из Словеније	397	4,39
	из Хрватске	1857	20,29
	Из Црне Горе	2249	24,58
	из осталих земаља	1539	16,82
	непознато	85	0,11

Од 179.417 становника колико по попису из 2011. године живи у граду Крагујевцу, 79.235 је досељено. Највећи део тог становништва досељен је из Републике Србије (70.000 или 88,34 %), а затим и из бивших република Југославије, највише из Босне и Херцеговине, а затим и из Црне Горе, Хрватске, Македоније и Словеније.

Број становника

Број становника		Досељено
1991. година	2011. година	9181
180084	179417	667

Извор: Републички завод за статистику

Број становника је смањен у посматраном периоду (1991 - 2011. године), за 667 становника и поред тога што је у град Крагујевац у истом периоду досељено 9.181 становник. То нам говори да је дошло до знатног одлива становништва делом због негативног природног прираштаја, делом због миграција ка већим привредним центрима и у иностранство.

2.1.3. Људски ресурси и тржиште рада

Запосленост

Број запослених у Србији и Крагујевцу, 2010-2020. година (у хиљадама)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Р. СРБИЈА	1.901,2	1.866,2	1.865,6	1.864,8	1.845,5	1.989,6	2.009,8	2.062,6	2.131,1	2173,1	2215,5
Крагујевац	42,5	42,1	43,4	46,3	45,3	47,1	49,7	50,5	51,9	53,1	57,0

Извор: Републички завод за статистику

Из табеле се види да је читава Србија, као и Крагујевац у поменутом периоду били погођени падом броја запослених, а раст се наставио и у наредним годинама, тј. са већим бројем запослених него 2010.

У Крагујевцу је почетком посматраног периода, 2010. године, број запослених био у опадању, а најгора ситуација била је 2011. године, када је број запослених био готово 11,4% мањи и износио је 42.065. Од тада је број запослених има тенденцију раста, тако да је у 2020. години било око 57.000 запослених тј. 7,4% више него 10 година раније.

Структура запослених према врсти послодавца

На основу поделе запослених на запослене у правним лицима и приватне предузетнике, структура запослених у Крагујевцу је таква да је број приватних предузетника и њихових запослених кроз године прилично константан.

Структура запослених у Крагујевцу према врсти послодавца, у периоду 2008–2019. година

Година	Запослени		Запослени у правним лицима	Приватни предузетници
	укупно	од тога: жене, %		
2008.	45.265	42,7	34.692	10.573
2009.	41.192	44	32.075	9.119
2010.	40.037	45,3	31.764	8.273
2011.	39.497	47,8	30.721	8.776

Година	Запослени		Запослени у правним лицима	Приватни предузетници
	укупно	од тога: жене, %		
2012.	40.755	48,1	30.714	10.041
2013.	43.015	46	33.510	9.505
2014.	42.148	47	32.967	9.181
2015.	47087	–	37755	8038
2016.	49708	–	40110	8451
2017.	50541	–	40556	8868
2018.	51.947	25560	41399	9519
2019.	53130	26008	42267	9935

Извор: Републички завод за статистику

Подаци за 2015. годину говоре да је у Крагујевцу у правним лицима било запослено 37.755 лица, док је у 2016. години тај број повећан на 40.110. Број запослених у предузетничким радњама је такође порастао са 8.308 до 8.451 у 2016. години. Због повећања укупног броја запослених, удели у укупном броју запослених у привредним друштвима и код предузетника остали су готово непромењени. Тренд раста настављен је и у периоду 2017.- 2019. док је удео у укупном броју запослених у привредним друштвима и код предузетника незнатно промењен.

Оно што се може пратити кроз период 2008–2019. година је удео запослених код предузетника и у привредним друштвима, што је приказано на графикону број 17. Запажа се да је код приватних предузетника било запослено до 20% (минимум 17,4% 2016. године) укупног броја запослених 2015, 2016, 2017. и 2018. године, док је у периоду 2008–2014. било преко 20% (до 24,6% 2012. године). Такође се може приметити да у овом погледу нема великих варијација од године до године.

Структура запослених према врсти делатности

Праћење структуре запослених према делатностима кроз године је веома тешко јер су у последњих 10 година подаци прикупљани по три различите методологије. До 2015. године су из разврставања по секторима били изостављени приватни предузетници, па је у табели број 28. приказана структура запослених од 2015. до 2019. године у апсолутним вредностима и као процентни удео у укупном броју запослених. Регистрованих самосталних пољопривредних произвођача је у посматраном периоду било око 2%, док су остали били запослени у правним лицима (привредним друштвима, предузећима, установама, задругама и другим организацијама) и предузетници (лица која самостално обављају делатност и запослени код њих). Посматрано по појединачним делатностима, највише запослених у 2019. години је у прерађивачкој индустрији (29,5%), затим у сектору трговине и поправке моторних возила (15%), здравству (9,2%) и просвети (8,4%). Што се тиче промена у броју запослених од 2015. до 2019. године, број регистрованих индивидуалних пољопривредника је смањен за 366, док је број осталих запослених повећан за преко 6000.

Гледано по секторима, до 2019. године, највећи број људи је запослен у прерађивачкој индустрији, 2744 што је пораст од 18,1% у односу на 2015. годину, затим у сектору трговине где је број запослених порастао за 835, односно 10,8%. Процентуално посматрано, највећи пораст од 91% (64 запослена више) је постигнут у сектору пословања некретнинама. Највећи пад броја запослених забележен је у сектору здравства и социјалне заштите, 484 или 9,8%, а затим у снабдевању водом и управљању отпадним водама – 366 или 33,3%, што је уједно и највећи процентуални пад међу секторима.

Структура запослених према врсти делатности Крагујевцу 2015. - 2019. години

	2015.	2015. удео	2016.	2016 . удео	2017.	2017. удео	2018.	2018. удео	2019.	2019. удео	
Укупно	47087	100	49708	100	50541	100	51947	100	53130	100,0	
Запослени у правним лицима (привредна друштва, предузећа, установе, задруге и друге организације) и предузетници, лица која самостално обављају делатност и запослени код њих	Свега	45793	97,3	48560	97,7	49424	97,8	50198	98	5220	98,3
	Пољопривреда, шумарство и рибарство	119	0,3	119	0,2	126	0,2	141	0,3	163	0,3
	Рударство	5	0,0	10	0,0	11	0,0	9	0,0	56	0,1
	Прерађивачка индустрија	12400	26,3	13746	27,7	14027	27,8	15144	29,2	15673	29,5
	Снабдевање електричном енергијом, гасом и паром	1115	2,4	1031	2,1	1001	2,0	976	1,9	875	1,6
	Снабдевање водом и управљање отпадним водама	1097	2,3	783	1,6	770	1,5	731	1,4	809	1,5
	Грађевинарство	1643	3,5	1831	3,7	1850	3,7	1923	3,7	2044	3,8
	Трговина на велико и мало и поправка моторних возила	6894	14,6	7501	15,1	7748	15,3	7729	14,9	7946	15,0
	Саобраћај и складиштење	1735	3,7	2199	4,4	2167	4,3	2547	4,9	2424	4,6
	Услуге смештаја и исхране	1454	3,1	1652	3,3	1765	3,5	1913	3,7	2094	3,9
	Информисање и комуникације	941	2,0	1144	2,3	1224	2,4	1318	2,5	1274	2,4
	Финансијске делатности и делатност осигурања	1196	2,5	1074	2,2	1079	2,1	1018	2,0	1218	2,3
	Пословање некретнинама	70	0,1	143	0,3	128	0,3	134	0,3	91	0,2
	Стручне, научне, иновационе и техничке делатности	1764	3,7	1802	3,6	1823	3,6	1931	3,7	2222	4,2
	Административне и помоћне услужне делатности	1312	2,8	1755	3,5	1687	3,3	1612	3,1	1353	2,5
Државна управа и обавезно социјално осигурање	2713	5,8	2702	5,4	2679	5,3	2645	5,1	2717	5,1	

		2015.	2015. удео	2016.	2016 удео	2017.	2017. удео	2018.	2018. удео	2019.	2019. удео
	Образовање	4057	8,6	4202	8,5	4341	8,6	4351	8,4	4461	8,4
	Здравствена и социјална заштита	5408	11,5	4959	10,0	5060	10,0	4924	9,5	4914	9,2
	Уметност, забава и рекреација	968	2,1	889	1,8	931	1,8	948	1,8	999	1,9
	Остале услужне делатности	901	1,9	1016	2,0	1009	2,0	925	1,8	869	1,6
Регистровани индивидуални пољопривредници		1294	2,7	1148	2,3	1117	2,2	1029	2,0	928	1,7

Извор: Републички завод за статистику

Незапосленост

Број незапослених лица варирао је у посматраном периоду од 2008. до 2019. године. Положај Крагујевца по незапослености у односу на републички просек и веће градове се може уочити из табеле број 23. у којој је приказано кретање броја незапослених у апсолутним бројевима, графикону и пратећој табели где је приказана промена броја незапослених са 2008. годином као базом, док је у табели бр. 30 приказано кретање броја незапослених на 1000 становника.

Број незапослених у Србији и Крагујевцу у периоду 2008-2019. године у хиљадама

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Р. СРБИЈА	727.6	730.4	729.5	738.7	754.6	769.5	723.6	703.0	679.1	618.8	552.5	485.4	491,3	540,7
Крагујевац	23.7	23.4	21.7	22.5	21.7	21.1	21.3	22.1	22.5	19.9	17.9	17.1	16,0	16,8

Извор: Републички завод за статистику

Приликом тумачења приложених података треба посебно напоменути да одређен број незапослених лица није евидентиран на тржишту рада, док је, са друге стране, један број лица пријављених на тржиште рада радно ангажован у зони „сиве“ економије.

Структура незапослених

Према структури незапослености током посматраног периода, удео лица која први пут траже посао опада у целом периоду осим 2009. године када је износио 48,9%, што указује на чињеницу да се повећава број лица која су претходно била у радном односу. Број незапослених лица без квалификација бележи пад у апсолутном и процентуалном износу. Њихов удео у укупном броју незапослених креће се од 33,5% у 2008. години, до 26,7% у 2018. Међу незапосленима је више жена, у просеку око 57%. Иако проценат незапослених жена у посматраном периоду веома мало варира, бележи се пад њиховог броја, са 13.658 у 2008. години на 10.517 у 2018. години. Структура незапослених у Крагујевцу табеларно је приказана у табели број 30.

Структура незапослених у Крагујевцу у периоду 2008–2020. године

Град Краг.	Укупно	Први пут траже запослење		Без квалификација		Жене		На 1000 стан.
		свега	%	свега	%	свега	%	
год.								
2008.	23711	10410	43,9	7952	33,5	13658	57,6	136

2009.	23517	11499	48,9	7395	31,4	13517	57,5	133
2010.	21660	7902	36.5	6313	29.1	12246	56.5	124
2011.	22461	7851	35.0	6198	27.6	12511	55.7	129
2012.	21676	7036	32.5	6203	28.6	12289	56.7	121
2013.	21091	6562	31.1	5952	28.2	12221	57.9	118
2014.	21348	6595	30.9	5968	28.0	12041	56,4	119
2015.	22121	6458	29,2	6032	27,3	12536	56,7	124
2016.	22511	6179	27,5	6057	26,9	12618	56,1	125
2017.	19900	5517	27,7	5447	27,4	11536	58	112
2018.	17994	4.878	27,11	4798	26,7	10517	58,4	100
2019.	17.169	6.498	37,85	4727	27,53	10.443	60,82	/
2020.	16.108	6.472	40,18	4566	28,35	9.983	62	/

Извор: Билтен НСЗ

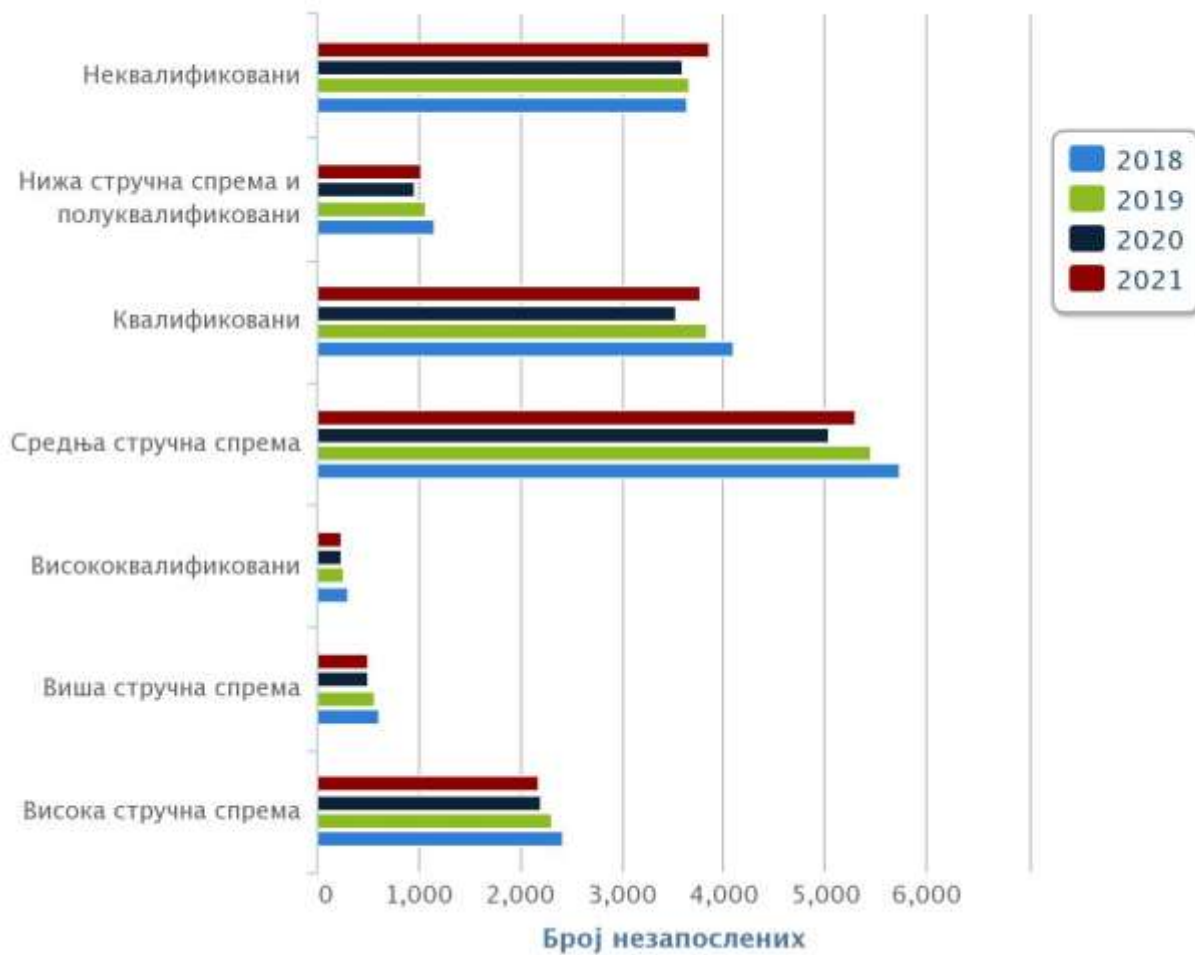
У структури незапослених лица према стручној спреми највећи удео имају лица са средњом стручном спремом – приближно 15%, затим квалификована лица – приближно 11% и неквалификовани приближно 11%. Незапослени који имају виши ниво образовања од средње школе чине укупно 4 % незапослених, а 6 % је са високом стручном спремом.

Квалификациона структура незапосленог становништва у Крагујевцу, 2014–2020. година

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Неквалификовани	4.402	4.493	4.516	4.132	3.643	3.657	3.592	3862
Нижа стручна спрема и полуквалификовани	1.566	1.539	1.538	1.324	1.155	1.067	965	1021
Квалификовани	5.279	5.376	5.358	4.705	4.099	3.838	3.528	3.783
Средња стручна спрема	6.357	6.761	6.989	6.159	5.741	5.445	5.037	5.292
Висококвалификовани	474	472	464	375	316	269	243	237
Виша стручна спрема	737	787	757	677	621	570	505	503
Висока стручна спрема	2.533	2.693	2.889	2.537	2.423	2.319	2.213	2.181
Укупно	21.348	22.121	22.511	19.900	17.998	17.165	16.083	16.879

Извор: Национална служба за запошљавање (обрада АПР)

1. Квалификациона структура незапосленог становништва Крагујевац

Агенција за привредне регистре

2.1.4. Привреда

Привреда Крагујевца је претежно базирана на металопрерађивачком комплексу, а у оквиру њега на производњи саобраћајних средстава и оружја. Губитак тржишта и кооперантских веза деведесетих година двадесетог века порузроковали су негативне последице по економско-социјални развој Града.

Поред технолошког заостајања за развијеним земљама, Град се суочио са проблемом велике незапослености. Град међутим чини значајне помаке у економском развоју кроз стварање повољног привредног амбијента (усвојена Стратегија локалног економског развоја 2007-2011, заснована на савременим стандардима; дефинисан сет стимулативних мера за инвеститоре у производним делатностима; инфраструктурно опремање индустријске зоне, подршка samozapošljavanju и др.), што је имало за резултат довођење значајних фирми ("Фиат", Сигит, ХТЛ, Промо Мањети, Џонсон Контролс, "ТПВ", "Метро", "Меркатор", Идеа, ДИС, "Плаза", "Супернова", "Туш" и др.) и подстицање привредне активности у Граду. Стварањем заједничког предузећа "Фиат аутомобили Србија", добијена је прилика да се, заједно са домаћом кооперацијом, постепено покрене мотор развоја не само Града него и читаве Србије.

2.1.4.1. Економија

Економски показатељи

Зараде

Просечна зарада у Крагујевцу у 2020. години је износила 57.400 динара, што је испод републичког просека који је износио 60.073 динара.

Зараде без пореза и доприноса у Републици Србији и Крагујевцу у периоду 2008-2020. година

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Р. СРБИЈА	32.746	31.734	34.142	37.976	41.377	43.932	44.530	44.432	46.097	47.888	49.643	54.919	60.073
Крагујевац	30.530	30.209	31.570	36.918	39.282	43.011	41.744	40.964	42.479	44.172	48.067	52.453	57.400

Извор: Републички завод за статистику

Потрошачка корпа и куповна моћ

Просечна потрошачка корпа се односи се на потрошњу производа и услуга личне потрошње просечног домаћинства. Анализа је вршена за период 2011–2020. година. Вредности нове просечне потрошачке корпе по годинама и градовима се могу видети у табели број 33. Министарство трговине, туризма и телекомуникација Републике Србије публикује месечне извештаје о потрошачкој корпи. За сваку од наведених година је узета вредност потрошачке корпе за јул одговарајуће године.

Износ нове просечне потрошачке корпе у Србији и њеним највећим градовима, у периоду 2011–2020. година

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Р. СРБИЈА	55876	58926	64824	66000	66807	67143	69.511	70.957	71.352	73.725
Крагујевац	51421	53857	59150	60823	61773	61961	64.345	65.380	65.392	67.319

Извор: Министарство трговине, туризма и телекомуникација

Заједно са порастом зарада расле су и вредности потрошачке корпе. Међутим пошто цене, а нарочито цене услуга зависе од висине плата, то је и просечна потрошачка корпа виша у оним градовима где су и

плате више. По вредности просечне потрошачке корпе, испод републичког просека (73.725 динара) нашли су се Ниш (69.004 динара) и Крагујевац (67.319 динар).

Структура привредних субјеката у Крагујевцу

У Крагујевцу у 2019. године послује 9.435 предузећа, што је 1419 него 2016. године, а чак 2094 или више него 2014. године. Укупан број новоосновахих предузећа се повећава из године у годину, а тиме и број послодаваца на територији Града Крагујевца..

Укупан број предузећа у Крагујевцу, у периоду 2014-2019. година

		2014	2015	2016	2017	2018	2019
укупно	АКТИВНА	7341	7482	8016	8306	8.699	9.435
	Новооснована	946	1070	1178	/	/	/
	угашена	735	938	602	/	/	/

Извор: Агенција за привредне регистре

Број привредних друштава и предузетника

Највећи број предузећа у Крагујевцу представљају фирме предузетника, док је мањи број привредних друштава. Тако је у јуну 2017. године у Крагујевцу пословало 1993 привредна друштва и 6313 предузетника. У 2021. активно је било 2.082 привредних друштава и 8003 предузетника.

Број привредних друштава и предузетника у Крагујевцу, у периоду 2014-2021. година

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
привредна друштва	АКТИВНА	1779	1878	1957	1993	2.262	2.021	2.035	2.082
	Новооснована	137	146	160	/	151	146	116	75
	Угашена	43	49	40	/	62	385	102	28
предузетници	АКТИВНА	5562	5604	6059	6313	7.102	7.611	7.843	8.003
	Новооснована	809	924	1018	/	1.116	1.232	988	542
	Угашена	692	889	562	/	601	726	755	383

Извор: Агенција за привредне регистре

Структура привредних друштава према облику организовања

По облику организовања преовлађују друштва са ограниченом одговорношћу (ДОО). У веома малом проценту су заступљена акционарска друштва (АД), ортачка друштва (ОД), задруге и други облици организовања.

Преглед броја предузећа по облику организовања, 2019. година

	ДОО	АД	ОД	Задруге	Остали облици	УКУПНО
број	2.026	11	10	41	13	2.101
Удео	96.4%	0.6%	0.5%	1.9%	0.6%	100%

Извор: Агенција за привредне регистре - Регистар привредних субјеката

Структура привредних друштава према величини

Према подацима Агенције за привредне регистре о броју предузећа према њиховој величини (АПР), уочава се да највећи број предузећа на подручју Града припада сектору микро предузећа, затим следе мала предузећа док најмање има средњих и великих предузећа.

Мала и средња предузећа (МСП) упошљавају 55-58% свих запослених, са растућим трендом (повећање броја МСП и учешћа у извозу), који је последица процеса приватизације, константног пораста броја предузетника и расположивости националних програма за подршку МСП сектору.

Секторска структура привреде Крагујевца

Посматрајући секторе којима припадају привредна друштва уочава се да је по броју предузећа најзаступљенији сектор трговине на велико и мало, док велики број предузећа послује у сектору прерађивачке индустрије. Остали сектори су мање заступљени (Стручне, научне, иновационе и техничке делатности, Грађевинарство, Саобраћај и складиштење).

Када су у питању предузетници и ортачке радње, највећи број субјеката у Крагујевцу припада истим секторима као и највећи број привредних друштава: сектору трговине и сектору прерађивачке индустрије. Следећи по заступљености је сектор саобраћаја. Остали сектори су по броју привредних субјеката којима припадају заступљени са учешћима нижим од 10%.

2.1.5. Образовање

Предшколско образовање

Предшколско васпитање и образовање је организовано васпитање и образовање деце предшколског узраста регулисано законом о друштвеној бризи о деци и има за циљ да у складу са развојним потребама и могућностима деце, интересима родитеља и друштва као целине, доприности остваривању општег и јединственог образовања и васпитања. Овим програмом се обезбеђују услови за нормалан физички, интелектуални, емоционални и морални развој деце, припрема за школу и успешно укључивање деце у живот у својој друштвеној средини.

Оснивач предшколске установе је јединица локалне самоуправе. Предшколско образовање и васпитање за децу узраста од шест месеци до поласка у школу остварује се у предшколској установи у складу са основама предшколског васпитања и образовања. Садржај основа програма предшколског васпитања и образовања уређује се посебним законом. Предшколска установа развија и остварује програме васпитања и образовања деце, у складу са основама програма предшколског васпитања и образовања и посебним законом. Изузетно, основна, односно средња школа може да остварује и предшколски програм. У пракси, основна школа, односно учитељи у оквиру неподељене школе, остварују четворочасовни припремни предшколски програм са групама до 5 предшколаца.

На подручју Града Крагујевца налази се Предшколска установа „Ђурђевдан“ Крагујевац која се бави негом, васпитањем и образовањем деце до 7. године.

Настала је издвајањем седам вртића из Предшколске установе “Нада Наумовић“, која је почела са радом 1948. године са неколико група деце. Од тада до данас, израсла је у васпитно – образовну установу која је под својим окриљем имала 15 објеката у различитим деловима града. Предшколска установа „Ђурђевдан“ Крагујевац, основана је на основу одлуке Скупштине града Крагујевца, 17.11.2014. године и тежи, да кроз стручно усавршање у свим областима, кроз континуирани процес учења, као и кроз праћење и примену нових методичких, педагошких и друштвених тенденције, подиже квалитет рада.

Корисници предшколских установа

Крагујевац	Број објеката	Деца корисници	До 6 часова дневно	Од 9-12 сати дневно	У ППП који траје 4 сата дневно	У ППП цео дан	Запослени	Васпитачи
година	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега
2014/15	45	4523	-	2963	940	620	-	-
2015/16	45	4789	-	3230	855	704	596	388
2016/17	53	5380	1	3786	855	738	687	448

2017/18	56	5622	0	3950	845	827	734	473
2018/2019	9	2194	-	1843	351	364	317	195
2019/2020	9	2223	-	1879	344	389	321	197

Извор: предшколска установа "Нада Наумовић"

Корисници предшколских установа

Крагујевац	Број објеката	Деца корисници	До 6 часова дневно	Од 9-12 сати дневно	У ППП који траје 4 сата дневно	У ППП цео дан	Запослени	Васпитачи
година	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега
2014/15	45	4523	-	2963	940	620	-	-
2015/16	45	4789	-	3230	855	704	596	388
2016/17	53	5380	1	3786	855	738	687	448
2017/18	56	5622	0	3950	845	827	734	473
2018/2019	26	1904	-	1177	399	328	273	129
2019/2020	20	1829	-	1132	385	312	277	126

Извор: Предшколска установа "Ђурђевдан"

На територији Града програм субвенција се реализује од 2015. - 2016. године и према евиденцији Градске управе за друштвене делатности и послове са грађанима број објеката који су у програму субвенција -17 а број деце 2157.

Основно образовање

На територији града Крагујевца постоје 22 редовне основне школе, 2 специјалне које су и основне и средње и 1 музичка школа која је и основна и средња. Од 22 редовне основне школе, 16 школа има издвојена одељења (ван седишта матичне школе). Од тога 5 основних школа има 1 издвојено одељење, 4 школе имају по два издвојена одељења, 3 школе по три издвојена одељења, 2 школе имају четири издвојена одељења, 1 школа има пет издвојених одељења, док једна школа има 7 издвојених одељења.

По анализама Школске управе Крагујевца, број ученика у основним школама се смањује и тај тренд ће се задржати.

Све школске зграде су у добром стању, али су увек потребне адаптације, реконструкције, доградња. У неким школама је неопходна адаптација мокрих чворова, кровова, подова.

У неким школама је потребно купити нов намештај за учионице (клупе, катедре и столице). Потребно је обновити дидактички материјал и наставна средства.

У појединим школама је потребно изградити физкултурне сале, као и обновити или изградити спортске терене који се користе за наставу физичког васпитања. У неким школама је потребно оградити школско двориште.

У свим школама је столарија у јако лошем стању, тако да ученици и наставно особље ради у неадекватним условима. Лети је претопло, зими хладно, а рачуни за грејање су велики, па је енергетска ефикасност на веома ниском нивоу.

Што се тиче истурених одељења која се налаза на сеоском подручју, тамо су проблеми везани за недостатак санитарних чворова, лошу опремљеност, грејање које је углавном на чврсто гориво. Све то доводи до тога да деца због лоших услова одлазе у Град и то представља проблем одржавања фонда часова запослених.

Генерално, због негативног природног прираштаја, све је мањи број уписане деце, како у градским, тако и у сеоским школама, што доводи до вишка наставног особља.

Основни подаци о ученицима основних школа

Крагујевац	Школе	Одељења	Ученици	Завршили	Основна школа за ученике са сметњама у развоју - школе-одељења	Ученици	Завршили школу	Основне школе за образовање одраслих Бр. школа	Ученици	Завршили
година	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега
2014/15	63	569	13792	1604	3	103	-	-	-	-
2015/16	63	579	13796	1693	2	99	5	1	12	-
2016/17	62	576	13710	1687	2	109	6	1	75	-
2017/18	23	636	13801	-	16	95	-	-	-	-
2018/19	23	598	13638	-	16	92	-	-	-	-
2019/20	23	595	12855	1726	17	88	12	1	45	8

Извор: Школска управа Крагујевац

Средње образовање

На територији града Крагујевца постоји укупно 11 средњих школа и то: 2 гимназије, 6 средњих стручних школа, 2 специјалне школе (које су и основне и средње) и 1 средња музичка школа (која је такође и основна и средња школа). Средње школе немају истурена одељења ван седишта школа. Број средњих школа као засебних правних лица је осам.

- Прва крагујевачка гимназија,
- Друга крагујевачка гимназија,
- Економска школа,
- Медицинска школа "Сестре Нинковић" са домом ученика,
- Прва техничка школа,
- Средња стручна школа,
- Трговинско - угоститељска школа "Тоза Драговић" са домом ученика,
- Виша техничка школа,

На основу исказаних жеља ученика приликом уписа у средње школе у последњих пар година, ученици су највеће интересовање исказали за образовне профиле у подручју рада: економија, право и администрација за образовне профиле: економски техничар, финансијски техничар и банкарски службеник- оглед. У подручја рада Здравство и социјална заштита, за образовне профиле: фармацеутски техничар, зубни техничар и медицинска сестра- техничар- оглед.

Стање у средњим школама је слично као и у основним школама. Акцент треба ставити на опреми за кабинете, школском намештају и замени столарије.

Развијена мрежа средњег образовања даје потребну образовну структуру за привреду, ванпривреду и за универзитетско образовање.

У граду постоје и три специјалне школе за основно и средње образовање:

- Школа за ученике оштећеног слуха са домом ученика
- Музичка школа "Милоје Милојевић"
- Специјална школа "Вукашин Марковић"

Средње образовање, 2014/15, до 2019/20

Крагујевац	Редовне средње школе	Одељења	Ученици гимназија	Који су завршили школу	Ученици четворогодишње средње школе	Завршили	Ученици трогодишње средње школе	Завршили	Средње школе за ученике са сметњама у развоју	Ученици	Завршили
година	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега
2014/15	11	299	1982	492	5155	1201	506	188	2	56	19
2015/16	11	288	2005	484	4994	1281	536	119	2	102	10
2016/17	11	279	2045	452	4715	1154	673	160	2	49	13
2017/18	11	278	2154	-	-	-	-	-	3	16	-
2018/19	10	272	2144	368	4512	1067	-	-	2	17	10
2019/20	10	268	2230	384	4545	1050	-	-	2	68	25

Извор: Школска управа Крагујевац

Неформално образовање

Неформално образовање подразумева стицање знања и вештина које су изван програма формалног система образовања и реализује се на подручјима личног и социјалног развоја, унапређења грађанских слобода, међуљудских и међуетничких односа, активне социјалне партиципације, заштите и подршке маргинализованим, хендикепираним и угроженим групама, заштите животне средине, заштите и унапређења здравља, бриге за родитељство и породицу, развоја личног идентитета, усавршавања за рад, итд.

Неформално образовање нуди мноштво програма едукације, који се могу сврстати у две широке категорије:

- образовни програми (за стицање различитих знања и вештина)
- програми који се тичу васпитања (учење ставова и позитивних животних вредности).

Институције које се баве неформалним образовањем:

- Средње стручне школе
- Агенције за образовање
- Национална служба за запошљавање
- Приватне школе страних језика
- Приватне школе за рад на рачунару
- НВО и удружења грађана
- Машински факултет у Крагујевцу
- Раднички универзитет Д.П. у Крагујевцу
- Установе за децу
- Регионална агенција за економски развој Шумадије и Поморавља
- Установа студентски културни центар Крагујевац, итд.
- Развојни бизнис центар
- Центар за младе
- Интерактив
- Јазас
- Сунце
- Аеее

Високо образовање

На нивоу високог образовања у Крагујевцу, као самосталне високошколске установе постоје:

1. Универзитет у Крагујевцу, чији је оснивач Република Србија
2. Академија струковних студија Шумадија, чији је оснивач Република Србија

Академија струковних студија „Шумадија“ основана је Одлуком Владе Републике Србије, број 022-5674/2019-2 од 29. августа 2019. године, тако што је извршена статусна промена спајања: Високе техничке школе струковних студија у Крагујевцу, Високе технолошке школе струковних студија - Аранђеловац у Аранђеловцу, Високе техничке машинске школе струковних студија Трстеник и Високе

техничко-технолошке школе струковних студија у Крушевцу. На Академији Шумадија студира више од 2.000 студената, а у радном односу има 136 запослених.

Академија струковних студија „Шумадија“ своју делатност обавља на ширем подручју Централне Србије, школујући високотручни кадар у следећим одсесима :

- Одсек Крагујевац,
- Одсек Аранђеловац,
- Одсек Трстеник,
- Одсек Крушевац.

Универзитет у Крагујевцу је самостална високошколска установа, чији је оснивач Република Србија. При изради концепције Универзитета усвојен је модел разуђеног универзитета, који се развија на принципу децентрализације, а према потребама привреде и друштвених делатности Шумадије и Поморавља, подручја које има око 600 000 становника.

Данас у састав Универзитета у Крагујевцу улази 12 факултета, и то:

- Машински факултет у Крагујевцу
- Економски факултет у Крагујевцу
- Правни факултет у Крагујевцу
- Природно-математички факултет у Крагујевцу
- Технички факултет у Чачку
- Медицински факултет у Крагујевцу
- Педагошки факултет у Јагодини
- Агрономски факултет у Чачку
- Машински факултет у Краљеву
- Учитељски факултет у Ужицу
- Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
- Факултет за туризам и хотелијерство у Врњачкој бањи

Поред тога, у саставу Универзитета у Крагујевцу су: Универзитетски рачунарски центар, Центар за научна истраживања САНУ и Универзитета у Крагујевцу, Центар за интердисциплинарне и мултидисциплинарне студије и истраживања и Центар за развој каријере и саветовање студената.

На факултетима Универзитета у Крагујевцу студира око 16 000 студената, око 1000 запослених, од тога у настави ради око 700 наставника и сарадника.

Универзитет располаже великим потенцијалом у стручним образованим кадровима као и у расположивом изграђеном и опремљеном простору од укупно цца 44.000 м².

Студентски дом "Вита Јанић" основан 1961. године у Крагујевцу ради обављања делатности смештаја и исхране студената, претеча је данас савремене и по раду, ангажовањима комплексне установе која почев од 1990. године послује под називом Студентски центар.

Уписани студенти на високим школама и факултетима, од 2015/16 до 2017/18 школске године

Крагујевац	Укупно	Мушка р.	Жене	Високе школе	Студенти	Студент и који су на буџету	Факултети и академије уметности (школе)	Студент и	Студенти на буџету
година	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега
2015/16	12128	4443	7685	1	586	335	6	11542	6046
2016/17	12203	4535	7668	1	598	338	6	11605	6007
2017/18	11472	4066	7406	1	531	333	6	10941	5802

Извор: Републички завод за статистику

Дипломирани студенти на високим школама и факултетима, 2015/16 до 2017/18

Крагујевац	Укупно	Жене	Дипломирали на студијама I степена	Дипломирали на студијама II степена	Дипломирали на студијама	Дипломирали на студијама	Дипломирали на студијама III степена	Дипломирали по старом програму
година	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега
2015/16	1940	1222	123	48	945	677	79	68
2016/17	2004	1269	143	18	837	710	108	188
2017/18	1730	1079	141	28	741	649	87	84

Извор: Републички завод за статистику

2.1.6. Здравствена заштита

Здравствена заштита се одвија на више нивоа здравствене заштите - примарна, секундарна, терцијална и примордијарна превенција.

У складу са Законом о здравственој заштити град Крагујевац спроводи мере друштвене бриге за здравље, које подразумевају следеће активности:

1. праћење здравственог стања становништва и рада здравствене службе на својој територији, као и старање о спровођењу утврђених приоритета у здравственој заштити;
2. стварање услова за приступачност и уједначеност коришћења примарне здравствене заштите на својој територији;
3. координирање, подстицање, организацију и усмеравање спровођења здравствене заштите која се остварује делатношћу органа јединица локалне самоуправе, грађана, предузећа, социјалних, образовних и других установа и других организација;
4. планирање и остваривање сопственог програма за очување и заштиту здравља од загађене животне средине и што је проузроковано штетним и опасним материјама у ваздуху, води и земљишту, одлагањем отпадних материја, опасних хемикалија, изворима јонизујућих и нејонизујућих зрачења, буком и вибрацијама на својој територији, као и вршење систематских испитивања животних намерница, предмета опште употребе, минералних вода за пиће, воде за пиће и других вода које служе за производњу и прераду животних намирница и санитарно-хигијенске рекреативне потребе, ради утврђивања њихове здравствене и хигијенске исправности и прописаног квалитета;
5. обезбеђивање средстава за вршење оснивачких права над здравственим установама чији је оснивач у складу са законом и Планом мреже здравствених установа, а које обухвата изградњу, одржавање и опремање здравствених установа, односно инвестиционо улагање, инвестиционо-текуће одржавање просторија, медицинске и немедицинске опреме и превозних средстава, опреме у области интегрисаног здравственог информационог система, као и за друге обавезе одређене законом и актом о оснивању;
6. сарадња са хуманитарним и стручним организацијама, савезима и удружењима, на пословима развоја здравствене заштите.
7. обезбеђење услова за рад мртвозорника.

Лекари, стоматолози и фармацеути у здравственој служби

Крагујевац	Лекари	Опште медицине	На специјализацији	Специјалисти	Стоматолози	Фармацеути	Број становника на једног лекара
година	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега
2013.	789	79	124	586	52	68	227
2014.	784	80	107	597	54	65	228
2015.	721	70	76	575	49	60	248
2016.	758	73	63	622	48	59	235
2017.	764	76	62	626	47	57	233
2018.	768	75	52	641	44	57	231
2019.	179	48	1	130	0	0	-
2020.	180	53	1	126	0	0	-

Извор података: ИЗЈЗ (подаци из свих здравствених установа)

Подаци о броју лекара за Дом здравља Крагујевац (на дан 31.12.2019. године и на дан 31.12.2020. године) добијени су у Одељењу за опште и кадровске послове Дома здравља Крагујевац. Подаци се односе на лекаре који су запослени на неодређено време.

Број становника на једног лекара није приказан јер се количник израчунава на основу процењеног броја становника и укупног броја лекара на територији града

Установе здравствене заштите

Преглед здравствених установа:

- Дом здравља Крагујевац - школски диспансер, студентска поликлиника, саветовалиште за ментално здравље
- Институт за јавно здравље
- Клинички центар, Крагујевац
- Завод за здравствену заштиту радника „Застава“
- Апотека Крагујевац
- Завод за стоматологију Крагујевац
- Завод за хитну медицинску помоћ

Дом здравља Крагујевац

Дом здравља Крагујевац чини окосницу примарне здравствене заштите, како за урбано, тако и за рурално становништво и представља први елемент у континуираном процесу здравствене заштите, први ниво контакта појединца и породице са системом, односно капију здравственог система.

Дом здравља Крагујевац је установа примарне здравствене заштите, која пружа превентивне, дијагностичке и терапијске услуге становништву на територији града Крагујевца из следећих области здравствене заштите:

- здравственог васпитања;
- здравствене заштите одраслог становништва;
- здравствене заштите жена;
- здравствене заштите деце;
- поливалентне патронаже;
- кућног лечења и здравствене неге;
- специјалистичко - консултативне делатности (интерне медицине, медицине рада, пнеумофизиологије, психијатрије, офталмологије, дерматовенерологије, оториноларингологије, медицине спорта и социјалне медицине);
- лабораторијске и рентген дијагностике.

У Дому здравља су образоване следеће организационе јединице: Огранци:

- Огранак Аеродром коме организационо припадају здравствена станица Страгари и здравствене амбуланте Чумић, Угљаревац, Десимиrowац, Грбице, Јарушице и Лужнице.
- Огранак Станово коме организационо припадају здравствена станица бр.2 Палилула, здравствене амбуланте Ердеч, Грошница и Драгобраћа.
- Огранак Бресница коме организационо припадају здравствена станица бр.3 и здравствене амбуланте у Горњој Сабанти и Великим Пчелицама
- Огранак Ердоглија коме организационо припадају здравствена станица бр.1 и здравствена станица бр.4, здравствене амбуланте у Илићеву, Доњим Комарицама, Горњим Комарицама и Реснику.

Поред наведених Огранака, у Дому здравља Крагујевац постоје и централни објекти следећих служби:

- Службе за здравствену заштиту предшколске деце;
- Службе за здравствену заштиту школске деце;
- Службе за здравствену заштиту жена;
- Службе за специјалистичко- консултативну делатност.

Институт за јавно здравље Крагујевац

Институт за јавно здравље Крагујевац је установа са јавно-здравственом функцијом, која обједињује бројне делатности превентивног рада на територији Шумадијског округа. Поред пружања превентивних

здравствених услуга грађанима и рада на промоцији здравља, Институт је и научна и наставна установа у оквиру које се образују студенти у оквиру превентивних грана медицине. У складу са улогом и потребама оснивача – Влада РС, установа успоставља сарадњу са корисницима услуга из привреде, здравства, локалне самоуправе, образовних институција, невладиног сектора и у оквиру своје делатности доприноси остварењу заједничког циља – очувања и унапређења здравља популације.

У складу са законом Институт обавља: социјално - медицинску, хигијенско - еколошку, епидемиолошку и микробиолошку здравствену делатност.

У Институту се организују следеће основне организационе јединице:

- Центар за промоцију здравља;
- Центар за анализу, планирање и организацију здравствене заштите;
- Центар за информатику и биостатистику у здравству;
- Центар за контролу и превенцију болести;
- Центар за хигијену и хуману екологију;
- Центар за микробиологију;
- Служба за економско-финансијске послове;
- Служба за опште и правне послове.

Клинички центар Крагујевац

Клинички центар Крагујевац је основан 3. марта 2005. године, Одлуком Владе Републике Србије, као једна од четири здравствене установе у земљи, која пружа услуге терцијарног нивоа здравствене заштите, што подразумева пружање најсложенијих облика здравствене заштите и обављање специјалистичко-консултативне и болничке здравствене делатности, научно истраживачку и образовну делатност, као и фармацеутску здравствену делатност у болничкој апотеци.

Клинички центар располаже са 1118 постеља, а у установи се годишње лечи око пола милиона пацијената. Установа пружа здравствену заштиту становништву са ширег подручја централне Србије (шумадијски, поморавски, моравички, рашки, расински и златиборски округ), на којем живи преко два милиона становника. Јединствен је ургентни и болнички центар за град Крагујевац.

У оквиру Клиничког центра постоји 12 клиника, 7 центара и 14 стручних медицинских и немедицинских служби и то:

Клинике за: интерну медицину; хирургију; гинекологију и акушерство; педијатрију; психијатрију; инфективне болести; урологију, нефрологију и дијализу; отоларингологију; ортопедију и трауматологију; офталмологију; дечју хирургију; неурологију

Центри за: ургентну медицину; онкологију и радиологију; нуклеарну медицину; дерматовенерологију; анестезију и реанимацију; физикалну медицину и пехабилитацију; операциони центар, и 14 служби за медицинске и немедицинске послове.

На територији града Крагујевца развијена је здравствена делатност и у приватном сектору, који чини 15 приватних стоматолошких ординација, 1 зубо-техничка лабораторија, 14 приватних апотека које у свом саставу имају већи број објеката, 16 приватних специјалистичких ординација, 3 амбуланте, 1 специјална уролошка болница, Центар за негу коже и Естетско-пластичнохируршки центар. У наведеним здравственим установама приватног сектора се организују и акције едукативног карактера који се односе на промоцију здравља и превенцију болести.

Завод за стоматологију Крагујевац

Завод за стоматологију Крагујевац обавља стоматолошку делатност на примарном нивоу из области превентивне и дечије стоматологије и опште стоматологије. Такође обавља и специјалистичко-консултативну делатност на подручју Шумадијског управног округа из области ортопедије вилица, стоматолошке протетике, пародонтологије и оралне медицине, болести зуба са ендодонцијом и оралне хирургије.

У Заводу су организоване следеће организационе јединице:

- Служба за дечију и превентивну стоматологију;
- Служба за општу стоматологију;
- Одсек за хитну стоматолошку помоћ;
- Служба за специјалистичко-консултативну делатност;
- Одељење за ортопедију вилица;
- Одсек зуботехничког лабораторијума за ортопедију вилица;
- Одељење за оралну хирургију;
- Одељење за болести зуба и пародонтопатије;
- Одељење за стоматолошку протетику;
- Одсек зуботехничког лабораторијума за стоматолошку протетику;
- Служба за правне и економско-финансијске, техничке и друге сличне послове;
- Одељење за правне послове;

- Одељење за економско-финансијске послове;
- Одељење за техничке послове.

Апотека Крагујевац (за град Крагујевац и општине Баточина, Лапово, Рача, Топола и Кнић)

Апотека Крагујевац је установа примарне здравствене заштите, која обавља фармацеутску здравствену делатност град Крагујевац и општине са подручја Шумадијског округа. Након два века постојања фармацеутске делатности у Крагујевцу, Апотека Крагујевац израсла је у водећу фармацеутску установу у региону и спада међу четири највеће државне апотеке у Србији.

У циљу ефикаснијег и рационалнијег обављања делатности у Апотеци су организоване следеће организационе јединице:

- Сектор апотека;
- Централна лабораторија Апотеке;
- Централни магацин резерве;
- Служба за правне и економско-финансијске, техничке и друге сличне послове.

Апотека Крагујевац у свом раду примењује стандарде Добре апотекарске праксе, који су усвојени од стране Фармацеутске коморе Србије. Имплементацијом ових, као и стандарда ISO 9001, OHSAS 18001 и ISO 14001 Апотека Крагујевац се по ефикасности и квалитету услуге сврстала међу водеће установе овог типа у Републици Србији.

Завод за хитну медицинску помоћ Крагујевац

Завод за хитну медицинску помоћ Крагујевац је основан 31. јануара 2007. године након издвајања Службе хитне медицинске помоћи из Дома здравља Крагујевац. Завод обезбеђује указивање хитне медицинске помоћи за грађане са подручја града Крагујевца, а по позиву, екипе Завода интервенишу и ван подручја града Крагујевца на територији Шумадијског округа, на аутопуту и ван подручја Региона.

У Заводу су организоване следеће организационе јединице:

- Служба здравствене оперативе;
- Одељење здравствене оперативе за пружање услуга на терену и у амбуланти;
- Педијатријски одсек;
- Диспечерски центар;
- Служба за правне и економско-финансијске послове;
- Служба за техничку подршку.

Завод за здравствену заштиту радника Крагујевац

Застава Завод за здравствену заштиту радника доо Крагујевац - у реструктурирању у садашњој фази развоја је зависно друштво чији је оснивач и власник капитала Група Застава Возила а.д. Крагујевац - у реструктурирању. Сагласно Закону о здравственој заштити и Уредби о плану мреже здравствених установа из 2006. године, Завод добија статус државне здравствене установе чији је оснивач град Крагујевац. Активности на регистрацији Завода у статусу државне установе су у току.

Застава Завод за здравствену заштиту радника доо Крагујевац - у реструктурирању представља специјализовану установу за здравствену заштиту радника, безбедност и здравље на раду. Завод је конципиран тако да обавља послове:

- примарне здравствене заштите радно активног становништва у свим њеним облицима (општа медицина, гинекологија, стоматологија и специјалистичко-консултативна медицина);
- специфичне здравствене заштите у свим њеним облицима (медицина рада, безбедност и здравље на раду, заштита радне и животне средине).
- Завод се кроз посебну организациону целину бави научно-истраживачким радом и наставна је база Медицинског факултета.

2.1.7. Социјална заштита

У граду Крагујевцу систем социјане заштите успостављен је кроз пружање различитих видова подршке најрањивијим категоријама грађана а у складу са усвојеним актима којима су дефинисана права и услуге које су намењене следећим циљним групама: деца и млади, одрасле особе, особе са

инвалидитетом, старије особе, Роми, избегла, прогнана и интерно расељена лица и повратници по основу Споразума о реадмисији, мигранти, бивши осуђеници као и друге рањиве категорије грађана (жртве породичног насиља, жртве трговине људима, ЛГБТ особе и др.).

Унапређењу система социјалне заштите Града доприносе и усвојена акта: Одлука о социјалној заштити, Одлука о финансијској подршци породици са децом, Одлука о остваривању права на превоз повлашћених категорија грађана на територији града Крагујевца, Локални акциони план запошљавања, Локални акциони план за Роме, Локални акциони план за унапређење положаја миграната на територији града Крагујевца, Локални акциони план за унапређење положаја особа са инвалидитетом града Крагујевца и др.

Реализација права и услуга у систему социјалне заштите се одвија у складу са усвојеним актима и средства за реализацију се обезбеђују у буџету Града.

Одлуком о социјалној заштити града Крагујевца утврђује се право на материјалну подршку и пружање услуга социјалне заштите. Појединац и породица којима је неопходна друштвена помоћ и подршка ради савладавања социјалних и животних тешкоћа и стварања услова за задовољење основних животних потреба могу остварити права и услуге из области социјалне заштите у складу са наведеном одлуком.

У Граду су заступљени институционални и ванинституционални облици заштите угрожених категорија. Реализација многих активности одвија се на бази успостављене сарадње локалне самоуправе, институција социјалне заштите и невладиног сектора. За одређене области између умрежених институција и организација које партнерски реализују активности постоје дефинисане процедуре о поступању и протоколи о сарадњи. Континуираном сарадњом локалне самоуправе и осталих актера друштвене заједнице успостављен је систем тимског и мултисекторског рада у циљу ефикасније заштите грађана.

Корисник права или услуга социјалне заштите јесте појединац, односно породица која се суочава с препрекама у задовољавању потреба, услед чега не може да достигне или да одржи квалитет живота или која нема довољно средстава за подмирење основних животних потреба, а не може да их оствари својим радом, приходом од имовине или из других извора.

Борачко-инвалидска заштита - Послови у области борачко-инвалидске заштите су послови поверени од Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања Републике Србије уз примену закона, правилника, уредби и инструкција министарства из ове области као и одлуке на нивоу Града. У борачко-инвалидској заштити кроз вануправни поступак корисницима се издају потврде и уверења за потребе остваривања права код других органа и институција.

Малолетно лице - дете и пунолетно лице до навршених 26 година живота (млада особа) јесте корисник, када му је услед породичних и других животних околности, угрожено здравље, безбедност и развој, односно ако је извесно да без подршке система социјалне заштите не може да достигне оптимални ниво развоја, а нарочито:

Пунолетно лице од навршених 26 до навршених 65 година (одрасли) и **пунолетно лице старије од 65 година** (старији) су корисници социјалне заштите када је њихово стање, безбедност и продуктиван живот у друштву угрожен услед старости, инвалидитета, болести, породичних и других животних околности.

2.1.7.1. Права и услуге у социјалној заштити града Крагујевца

Права и услуге у области социјалне заштите дефинисане су усвојеним актима (Одлука о социјалној заштити града Крагујевца и др.) и средства за њихову реализацију се обезбеђују у буџету Града.

Права која се остварују у складу са Одлуком о социјалној заштити града Крагујевца су:

- Право на једнократну помоћ
- Право на опрему корисника за смештај у установу или другу породицу
- Право на путне трошкове и исхрану пролазника
- Право на накнаду трошкова сахране
- Право на бесплатан оброк

Проширена права у области социјалне заштите

У оквиру проширених права у области социјалне заштите реализују се:

- право на превоз повлашћених категорија грађана на територији града Крагујевца
- право на превоз специјализованим комби возилом
- право за коришћење обележеног паркинг места на јавним паркиралиштима за особе са инвалидитетом и друга лица

Уредбом о енергетски угроженом купцу прописан је поступак за **стицање статуса енергетски угроженог купца**. Право на стицање статуса енергетски угроженог купца могу остварити лица са најнижим примањима у складу са Правилником о усклађеним износима оствареног укупног месечног прихода домаћинства као услова за стицање статуса енергетски угроженог купца, корисници новчане социјалне помоћи као и лица којима је због здравственог стања неопходно коришћење електричне енергије (стицање статуса енергетски угроженог купца због здравственог стања).

2.1.7.2. Услуге социјалне заштите

Услуге социјалне заштите у Републици Србији могу се реализовати у установама социјалне заштите, центрима за социјални рад, невладиним организацијама, и другим облицима организовања у складу са законом.

Услуге које су прописане Одлуком о социјалној заштити града Крагујевца:

Дневни боравак за децу и младе са сметњама у развоју

Дневни боравак за децу и младе са сметњама у развоју обезбеђује структуриране активности усмерене на стицање практичних вештина, подстицање развоја и одржавања социјалних, когнитивних и физичких функција корисника, у складу са њиховим способностима, склоностима и испољеним интересовањима. Корисници услуге могу бити деца и млади са сметњама у развоју (телесним, интелектуалним, менталним, сензорним, говорно-језичким, социо-емоционалним, вишеструким)

Дневни боравак за децу из породица у ризику

Услуга Дневног боравка за децу из породица у ризику обезбеђује организовање спортско-рекреативних активности, креативних радионица и помоћ у учењу и друге садржаје у складу са способностима и испољеним интересовањима корисника. Услуга се обезбеђује деци од 7 до 15 година из породица које нису у стању да на адекватан начин задовоље развојне потребе детета.

Дневни боравак за децу и младе са проблемима у понашању

Услуга Дневног боравка за децу и младе са проблемима у понашању обезбеђује структуриране активности кроз подршку у образовању и развоју социјалних вештина, радно-окупационим саветодавно-терапијским третманима, едукативним и другим садржајима у складу са способностима и испољеним интересовањима корисника. Корисници услуге могу бити деца и млади узраста од 7 до 18 година који манифестују проблеме у понашању, по процени органа старатељства као и деца и млади узраста од 14 до 18 година односно 21 године по одлуци тужилаштва или судова у оквиру примене васпитног налога, васпитне мере или посебне обавезе.

Предах смештај за децу и младе са сметњама у развоју

Предах смештај је услуга која подразумева привремени и повремени смештај, до 48 сати, деце и младих са сметњама у развоју. Овом услугом се обезбеђује краткотрајни смештај, до 48 сати, деце и младих са сметњама у развоју у циљу социјализације, подстицања осамостаљивања као и смањења социјалне изолације и помоћ и подршку породици.

Дневни боравак за старије особе

Услугом Дневног боравка за старије особе обезбеђује се боравак, превоз, исхрана, здравствени надзор, окупациона терапија, физиотерапија, креативно-рекреативне активности и друге услуге у зависности од потреба корисника. Услуга се обезбеђује особама старијим од 60 година, ментално очуваним или у

почетним фазама деменције која су: оболела од хроничних болести, полупокретна или полузависна од неге и помоћи других лица, са одређеним степеном инвалидности.

Дневни боравак за одрасле особе са сметњама у развоју

Услуга Дневног боравка за одрасле особе са сметњама у развоју обезбеђује помоћ и подршку у обављању активности свакодневног живота, радно-окупациону терапију, социјално-едукативне, рекреативне активности, исхрану, здравствени надзор и друге активности у складу са способностима, склоностима и испољеним интересовањима корисника. Корисници услуге су одрасле особе са сметњама у развоју старости од 25 до 45 година.

Прихватилиште за децу и младе

Услугом се обезбеђује привремени смештај деци и младима чији је развој ометен породичним приликама или се налазе у другим социјалним ризицима у којима је потребан хитан краткотрајни прихват или смештај до обезбеђивања адекватног облика заштите. Корисници услуге могу бити: деца и млади напуштени од стране родитеља или старатеља, деца и млади који се нађу у скитњи и просјачењу, деца и млади који су жртве насиља, злостављања, занемаривања, трговине људима као и деца и млади који су изложени другим социјалним ризицима.

Прихватилиште за одрасле и старије особе

Прихватилиште за одрасле и старије особе обезбеђује привремени смештај, задовољавање основних потреба, приступ другим услугама у заједници и временски ограничене услуге интервенције у кризним ситуацијама за одрасле и старије особе. Корисници услуге могу бити бескућници, особе затечене у скитњи и просјачењу, егзистенцијално угрожене особе без личних докумената, дезоријентисане, жртве трговине људима, особе са подручја других општина затечена без средстава за основне животне потребе до враћања у место пребивалишта и особе којима је из других разлога неопходан привремени смештај.

Прихватилиште за жртве насиља у породици

Прихватилиште за жртве насиља у породици обезбеђује привремени смештај лицима у случајевима акутног стања насиља у породици, којима су по сопственој процени или по процени надлежних државних органа угрожени безбедност, здравље и живот. Овом услугом се обезбеђује смештај, исхрана, здравствена заштита, правна помоћ, саветовање и консултације, психосоцијална подршка, упућивање на оспособљавање за рад и повезивање са другим надлежним институцијама.

Помоћ и нега у кући за одрасле и старије особе

Услуга помоћ и нега у кући за одрасле и старије особе обезбеђује подршку у задовољавању свакодневних животних потреба у стану корисника, како би се унапредио квалитет живота старијих особа и спречио одлазак у институцију. Корисници услуге могу бити особе старије од 65 година која имају ограничења физичких и психичких способности, живе саме и нису у стању да се старају о себи или живе са сродницима који нису у стању да им пруже адекватну помоћ.

Саветовалиште за брак и породицу

Саветовалиште за брак и породицу обезбеђује стручну помоћ и подршку појединцима и породицама у кризи кроз саветодавно-терапијски рад, социјално-едукативне и информативне услуге у циљу унапређења породичних односа, решавања животних тешкоћа како би се спречили социјални проблеми и ублажиле последице.

Социјално становање у заштићеним условима

Услуга социјалног становања у заштићеним условима обезбеђује се појединцу и породици у стању социјалне потребе, који немају решено питање становања и пружа се у наменски изграђеним објектима, без могућности права на откуп. Кориснику услуге се обезбеђује: становање у наменски изграђеним објектима, стручна подршка и одговарајући облици помоћи у самосталном живљењу

Становање уз подршку за младе који се осамостаљују

Овом услугом обезбеђује се временски ограничено становање и стручна подршка у развијању вештина неопходних за потпуно осамостаљивање и укључивање у заједницу. Услуга се обезбеђује у наменски одређеним просторима младима који се осамостаљују по престанку смештаја у установи социјалне заштите или у хранитељској породици под условом да не могу да се врате у биолошку или сродничку породицу нити су у могућности да започну самосталан живот, али је извесно да уз подршку могу да преузму одговорност и живе самостално.

Персонална асистенција

Услуге персоналне асистенције доступне су пунолетним лицима са инвалидитетом са процењеним I или II степеном подршке, која остварују право на увећани додатак за туђу негу и помоћ, имају способности за самостално доношење одлука, радно су ангажована или активно укључена у рад различитих удружења грађана, спортских друштава, политичких партија и других облика друштвеног ангажмана, односно укључене су у редовни или индивидуални образовни програм.

Сврха услуге персоналне асистенције је пружање одговарајуће индивидуалне практичне подршке која је кориснику неопходна за задовољавање личних потреба и укључивање у образовне, радне и друштвене активности у заједници, ради успостављања што већег нивоа самосталности.

2.1.7.3. КЉУЧНИ АКТЕРИ СОЦИЈАЛНЕ ПОЛИТИКЕ ГРАДА КРАГУЈЕВЦА

Центар за социјални рад „Солидарност“

Центар за социјални рад “Солидарност” Крагујевац основан је 14.10.1961. године. Центар обавља делатност која је у основи одређена Законом о социјалној заштити, Породичним законом, Законом о спречавању насиља у породици, Законом о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривично правној заштити малолетних лица, Законом о финансијској подршци породици са децом, Законом о општем управном поступку, Кривичним законом Републике Србије, Конвенцијом о правима детета, другим законима и низом подзаконских аката у виду правилника.

Центар поверене послове, као и послове прописане одлуком оснивача, обавља у складу са Правилником о организацији, нормативима и стандардима рада центара за социјални рад

У вршењу јавних овлашћења Центар, у складу са Законом о социјалној заштити, обавља следећу делатност:

1. процењује потребе и снаге корисника и ризике по њега и планира пружање услуга социјалне заштите;
2. спроводи поступке и одлучује о правима на материјална давања и о коришћењу услуга социјалне заштите;
3. предузима прописане мере, покреће и учествује у судским и другим поступцима;
4. води прописане евиденције и стара се о чувању документације корисника.

Укупан број корисника Центра од 2016-2020 године.

Година	Укупан број корисника	Укупан број становника општине%	Малолетни корисници	Пунолетни корисници
2016	16041	9%	4940	11101
2017	18251	10%	5295	12956
2018	17762	9,9%	5219	12543
2019	17270	9,6%	5024	12246
2020	17589	9,8%	4919	12670

Извор:Извештаји о раду ЦСР

Током 2020. године Центар је евидентирао 17.589 корисника из социјално - правне заштите, што представља 9,8% укупног броја становника града Крагујевца. У погледу полне структуре, као и претходних година доминирају особе женског пола: 9501 (54%) корисник је женског а 8088 (46%) мушког пола. Од укупног броја корисника, 878 корисника социјално правне заштите потиче из сеоских средина (5%) а 16.711 из града.

Број корисника социјалне заштите у 2020. години не показује нека већа одступања односу на претходне године. Просечан број корисника у последњих неколико година је око 17.400.

Као и претходних година, у укупном броју корисника социјалне заштите, доминантну групу корисника у 2020. години представљају одрасли корисници (26-64 година) - 48%; деца су заступљена са 28%; са 17% су заступљена старија лица, док је најмање заступљена групација младих-од 18-25 година старости - 7%.

Повећава се проценат заступљености старијих особа - за 3% у односу на 2019. годину, углавном из разлога преласка постојећих корисника услуга из старосне границе одраслих.

Корисничке групе деце (0-18 година)

ГРУПЕ КОРИСНИКА	БРОЈ
Деца под старатељством	183
Деца жртве насиља и занемаривања	524
Деца са неадекватним родитељским старањем	144
Деца са проблемима у понашању и у сукобу са законом	582
Деца чији се родитељи споре око начина вршења родитељског права	1443
Деца чије су породице корисници НСП и других видова мат. давања	2639
Деца ОСИ	151
Деца у поступцима одређивања личног имена	6
Деца у поступцима располагања имовином	33
Деца у поступцима: сагласност за малолетнички брак	1
Деца жртве трговине људима	0
Деца страни држављани без пратње	0
Деца која живе и раде на улици (деца улице)	0
Деца повратници/из реадмисије	0
Остала деца	161

Извор:Извештаји о раду ЦСР

Током 2020. године различитим облицима, мерама и услугама социјалне заштите било је обухваћено 4919 деце, што представља око 14% укупног броја деце на територији града Крагујевца; У полној структури корисника, 2618 су корисници мушког а 2301 женског пола; Током године евидентирано је 1030 нових корисника у овој старосној групи.

Заштита деце реализована је у оквиру Службе за заштиту деце и младих, коју чине 14 водитеља случаја, 3 супервизора и руководиоца. Ова Служба је у 2020. примила 3716 нових управних и вануправних предмета (2019-3863; 2018-3636; 2017-3969; 2016- 4325;)

У старосној структури групације деце, као и претходних година, доминирају деца узраста од 6-14 година - 2551 дете (52%); деца од 15-17 година-1374 (28%); од 3-5 година -655 деце (13%), док су у најмањем броју заступљена деца до друге године живота (339) - 7%. У односу на претходну годину нису изражене битније промене у старосној структури деце.

За 1630 малолетних лица је престала потреба за пружањем услуга и мера Центра, на дан 31.12.2020.године евидентирано је 3289 малолетних корисника.

Корисничке групе пунолетних лица

Корисничке групе	Млади (18 - 25)	Одрасли (26 - 64)	Старији (65 - 79)	УКУПНО
Особе под старатељством	38	284	223	545
Жртве насиља, занемарене особе и у ризику од занемаривања	224	1443	359	2026
Особе које се споре око вршења родитељског права	56	196	0	252
Особе са инвалидитетом	110	500	220	830
Особа са друштвено неприхватљивим понашањем	259	17	0	276

Особе које имају потребе за смештајем - домски или породични смештај	34	153	279	466
Материјално угрожене особе	744	6195	899	7838
Бескућници	1	10	1	12
Остали	110	569	120	799

Извор:Извештај о раду ЦСР

Током 2020.године на евиденцији Центра било је укупно 12.670 пунолетних корисника социјалне заштите, што је за 424 корисника више у односу на 2019.годину, а 1576 корисника више него 2018. године,

Током 2020. године евидентирано је 2595 нових корисника, што је за 183 корисника у односу на 2019. годину, а 393 мање у односу на 2018. годину; Током године, за 4096 корисника је престала потреба за даљим радом, па је на дан 31.12.2020. године било 8574 одраслих корисника социјалне заштите.

Заштита одраслих и остарелих лица реализована је у оквиру две стручне службе Центра:

- **Стручне службе за заштиту одраслих и старијих лица**, коју чине 7 водитеља случаја, један супервизор и руководилац Службе; Служба је у 2020. години евидентирала 2.811 нових предмета, пренела је из претходне године 546 предмета, па је укупан број предмета 3357. Закључно са 31.12.2020.године решена су 2847 предметава, што представља 85%укупног броја предмета.У односу на 2019. годину, број нових захтева је готово исти (2810), док је у односу на 2018. годину већи је за 511 захтева или за 20%; Просечан број предмета по водитељу случаја у 2020.години је 480 предмета.

- **Стручне службе за правне послове са канцеларијом за материјална давања**. У овој Служби ради 20 стручних радника, и то: 2 стручна радника у пријемној канцеларији, 4 стручна радника у писарници, 8 стручних радника у Канцеларији за материјална давања и 6 дипл.правника из Правне службе.

У периоду од 01.01.2020. године до 31.12.2020. године ова Служба је примила 12.795 нових захтева што је уз 1276 пренетих из предходне календарске године укупно 14071 предмета; У односу на 2019. годину број новоевидентираних предмета мањи је за 1248 предмета; Укупно је решено 12163 предмета, што је 87,5% у односу на укупан број предмета.

Центар за развој услуга социјалне заштите „Кнегиња Љубица“ Крагујевац

Центар за развој услуга социјалне заштите „Кнегиња Љубица“ Крагујевац је установа социјалне заштите која се бави пружањем услуга социјалне заштите за децу, младе, одрасле и старије особе на подручју града Крагујевца. Основан је одлуком Скупштине града Крагујевца 27. маја 2011. године а 10. новембра 2011. године је званично почео са радом.

У складу са Законом о социјалној заштити и Одлуком о социјалној заштити града Крагујевца у оквиру Центра “Кнегиња Љубица“ реализују се:

а) услуге смештаја

- Прихватилиште за децу и младе,
- Прихватилиште за жртве насиља у породици;
- Становање уз подршку за младе који се осамостаљују;

б) дневне услуге у заједници

- Дневни боравак за децу из породица у ризику
- Дневни боравак за децу и младе са проблемом у понашању,
- Дневни боравак за старије особе
- Помоћ и нега у кући за одрасле и старије особе;

в) саветодавно терапијске и социјално едукативне услуге

- Саветовалиште за брак и породицу

Услуге за децу и младе

Највећи број услуга за децу и младе настао је у процесу трансформације Дечијег дома „Младост“, у чијем простору се од 2011. године налазе две нове установе: Центар за породични смештај и усвојење, организованог од стране Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Центар за развој услуга социјалне заштите“Кнегиња Љубица“ чији је оснивач Град.

Структура корисника услуга социјалне заштите за децу и младе у периоду од 2015-2020. године

Услуге социјалне заштите за децу и младе	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Прихватилиште за децу и младе	39	31	31	24	26	25
Прихватилиште за жртве насиља у породици	65	81	108	73	58	17
Дневни боравак за децу из породица у ризику	39	32	32	28	26	23
Дневни боравак за децу и младе са проблемом у понашању	65	72	68	66	160	70

Извор: Извештаји о раду Центра “Кнегиња Љубица“

Прихватилиште за децу и младе обезбеђује привремени смештај деци и младима чији је развој ометен породичним приликама, или се налазе у другим социјалним ризицима, којима је потребан хитан краткотрајни прихват или смештај до обезбеђивања адекватног облика заштите.

Ова услуга обезбеђује 24-часовни смештај, исхрану корисника, процену актуелних потреба, здравствену заштиту корисника, образовно-васпитне, културно забавне и друге активности. Капацит услуге је 6 деце, а корисници могу бити и из других општина/градова, уколико постоје слободни капацитети.

У протеклом периоду пружања услуге приметан је био повећан број захтева за смештај и заштиту деце како из града Крагујевца тако и из региона.

Услуга свратиште доступна је деци, младим, одраслим и старим лицима који живе или раде на улици и добровољно затраже или пристану на услугу. Сврха услуге свратиште је пружање привремених или повремених интервенција и задовољавање тренутних потреба корисника, као и посредовање у обезбеђивању доступности других услуга у заједници. Активности у оквиру услуге свратиште усмерене су ка задовољавању основних потреба и осигурању безбедног и пријатног окружења корисника. ("Правилник о ближим условима за пружање услуга социјалне заштите"). Циљна група услуге:

- деца из екстремно сиромашних породица чији чланови раде на улици и где постоји ризик по дететов раст и развој;
- деца незапослених родитеља-сакупљача секундарних сировина и хране на улици, повремено ангажовани на сезонским пословима у Крагујевцу и сл.;
- Деца и адолесценти који по самоиницијативном напуштању установа социјалне заштите спавају у напуштеним кућама, нехигијенским насељима;
- Деца која немају адекватну родитељску бригу: занемарена, злостављана, скитају улицама;
- Одређени број деце проси на улици;
- Одрасла лица у стању социјалне потребе (бескућници, просјаци, лица по отпусту из затвора, без подршке породице..)

Крагујевац нема ову услугу, а процена Центра за социјални рад "Крагујевац" је да реалне потребе постоје, и то за:

Свратиште за децу - жртве трговине људима, жртве насиља и занемаривања - услуга која не постоји али реално постоје потребе за један број деце и одраслих лица из наведених циљних група - до 10 корисника;

Свратиште за одрасле: капацитет до 5 корисника из наведених група одраслих корисника.

Прихватилиште за жртве насиља у породици обезбеђује краткотрајни смештај за жене и децу, у случајевима акутног стања насиља у породици, којима су по сопственој процени или по процени надлежних државних органа угрожени безбедност, здравље и живот. Капацитет Прихватилишта је 10 лица, користе је и жртве насиља из градова ширег региона, у просеку око 20% од укупног броја корисника на годишњем нивоу. Услуга је доступна 24 сата а корисницима се обезбеђује: исхрана, здравствена заштита, образовање, радно-окупационе и едукативне активности; подршка у одржавању

контакта са биолошком породицом и другим лицима значајним за корисника; организовање слободног времена у складу са потребама и интересовањима;

Становање уз подршку за младе који се осамостаљују. Услугом се обезбеђује временски ограничено становање и стручна подршка у развијању вештина неопходних за потпуно осамостаљивање и укључивање у заједницу. Обезбеђује се у наменски одређеним просторима, младима који се осамостаљују по престанку смештаја у установи социјалне заштите или у хранитељској породици под условом да не могу да се врате у биолошку или сродничку породицу нити су у могућности да започну самосталан живот, али је извесно да уз подршку могу да преузму одговорност и живе самостално. Центар "Кнегиња Љубица" услугу ће реализовати од 2021. године и у наредном периоду планирати активности за добијање лиценце.

Дневни боравак за децу из породица у ризику је превентивна услуга која је намењена деци основношколског узраста чије су развојне потребе угрожене у породици, услед присуства више различитих ризика: болест, сиромаштво, недовољне васпитне и образовне компетенције родитеља. Услуга се реализује у сарадњи са више од десет основних школа у Крагујевцу и Центром за социјални рад „Солидарност“, а подразумева пружање подршке и помоћи деци у процесу одрастања, усвајању позитивних образаца понашања, подршку у образовању, усвајању здравих стилова живота, материјалну подршку (оброк, одећа, обућа).

Услуга подразумева и рад са родитељима на препознавању развојних потреба деце и адекватнијег одговора на њих. Услуга се свакодневно организује у две смене у трајању од 4 сата, које се усклађују са школским обавезама. Капацитет услуге је 8-оро деце. Дужина боравка и коришћења услуге дефинисана је индивидуалним планом потреба сваког детета.

Дневни боравак за децу и младе са проблемом у понашању - намењен деци и младима који манифестују проблеме у понашању, и то:

- деца и млади узраста од 7 до 18 година који манифестују проблеме у понашању, по процени органа старатељства;
- деца и млади узраста од 14 до 18 година односно до 21 године по одлуци тужилаштва или судова у оквиру примене васпитног налога, васпитне мере или посебне обавезе.

У раду са овом децом и младима реализују се: индивидуални и групни саветодавни рад, психолошке радионице, подршка у образовању, радионице развојања социјалних вештина, едукативне радионице, саветодавни рад са родитељима, спортско- рекреативне активности, материјална подршка (оброк). Капацитет Дневног боравка је до 7-оро деце и младих. Услуга се реализује се у сарадњи са Центром за социјални рад “Солидарност“, основним судом и тужилаштвом.

Услуге за одрасле и старије особе

Помоћ и нега у кући за одрасле и старије особе - Услуга помоћ и нега у кући обезбеђује подршку у задовољавању свакодневних животних потреба у стану корисника, како би се унапредио квалитет живота у старости и превенирао одлазак у институцију. Корисници услуга су особе старије од 65 година која имају ограничења физичких и психичких способности, живе сама и нису у стању да се старају о себи или живе са сродницима који нису у могућности да им пруже адекватну помоћ. Изузетно услугу могу користити и лица млађа од 65 година са трајним инвалидитетом којима је обзиром на здравствени и социјални статус овакав вид помоћи неопходан и особе које имају закључен уговор о доживотном издржавању уз плаћање пуне цене услуге;

Услуга Помоћ и нега у кући за одрасле и старије особе реализује се из објекта Дома здравља у градској месној заједници Бресница, улица Чегарска бб и организована је на подручју 16 градских месних заједница. Обезбеђује се радним данима у трајању од највише два сата дневно по кориснику. Капацитет услуге је до 120 корисника.

Корисницима се према потреби, обезбеђују одговарајуће активности услуге у складу са Правилником о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите. Услуга се може пружати интегрисано са здравственим услугама Службе кућног лечења, Дома здравља у Крагујевцу у случајевима када су код корисника обострано процењене социјалне и здравствене индикације за овом врстом организовања.

Опис активности интегрисане услуге помоћ и нега и одраслим и старијим особама

Услуга помоћ и нега у кући	Здравствене услуге	Услуге социјалног рада
Помоћ у обезбеђивању исхране (набавка намирница, припрема оброка и напитака)	Контрола здравственог стања	Процена потреба корисника
Помоћ у одржавању личне хигијене и хигијене стана (помоћ при облачењу и свлачењу, обављању физиолошких потреба, умивању, купању, прању косе, бријању, сечењу ноктију, прању и одржавању постељине, одеће и обуће, одржавање чистоће просторија, судова и уређаја у домаћинству)	Контрола виталних функција	Утврђивање динамике посета геронтодомаћице
Помоћ у загревању просторија (ложење ватре, чишћење пећи, помоћ у набавци огрева)	Контрола гликемије	Усмерено праћење корисника
Набавка и надгледање узимања лекова	Обрада и превиијање рана	Психосоцијална подршка
Санирање и нега мањих повреда	Давање терапије	Когнитивна подршка
Плаћање комуналних услуга	Замена катетера	Интервенисање у кризним ситуацијама
Помоћ у задовољавању социјалних, културно-забавних и других потреба	Здрав. васпитни рад	Посредовање код других институција

Извор: Центар “Кнегиња Љубица”

Структура корисника услуге по годинама

Категорија лица	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ментално недовољноразвијена одрасла лица	1	1	1	1	1	1
Теже физички оболела одрасла лица	18	11	9	7	9	8
Старија лица без породичног старања	17	3	3	2	2	10
Теже хронично оболела старија лица	276	231	174	157	141	124
Старија лица са изменама у псих.статусу	2	2	3	5	4	8
У к у п н о:	314	248	190	172	157	151

Извор: Извештаји о раду Центра “Кнегиња Љубица”

Дневни боравак за старије особе - Дневни боравак за старије особе омогућава осмочасовно збрињавање старијих хронично оболелих лица како би им се уз пружање подршке и подстицање социјалне укључености одржао или унапредио квалитет живота у сопственој средини и одложио смештај у институције. Корисници услуге могу бити лица старија од 60 ментално очувана или у почетним фазама деменције која су: оболела од хроничних болести; полупокретна или полузависна од помоћи другог лица и у одређеном степену инвалидности. Услуга се реализује у простору Геронтолошког центра, у градској месној заједници „Вашариште“, улица Чика Матина бб радним данима од 7-15 часова. Организован је превоз и пратња корисника до боравка и назад за кориснике који нису у могућности да самостално дођу у боравак. Капацитет услуге је 10 корисника.

Активности услуге усмерене су на очување и унапређење преосталих потенцијала корисника у складу са Правилником о ближним условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите РС.

Опис активности у дневном боравку за старије особе

Дневни боравак за старије особе		Услуге социјалног рада
Превоз и боравак корисника	Одржавање и унапређивање практичних вештина	Процена потреба корисника
Надзор и подршку	Организовање слободног времена	Усмерено праћење корисника услуге
Исхрана и помоћ при храњењу	Организовање културно-забавних садржаја	Психосоцијална подршка
Здравствена нега и помоћ при	Облеживање битнијих датума	Когнитивна подршка

узимању лекова;		
Помоћ при одржавању личне хигијене	Рехабилитационе и терапијске активности	Интервенисање у кризним ситуацијама
Организовање радно-окупационих и едукативних активности	Укључивање корисника у пригодне културне активности у локалној заједници;	Посредовање код других институција

Извор: Центар "Кнегиња Љубица"

Структура корисника услуге по годинама:

Категорија лица	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Теже хронично оболела старија лица	8	11	12	12	14	9
Старија лица са изменама у псих. статусу	6	2	1	2	2	2
Старија лица без породичног старања	0	0	0	0	1	0
Укупно:	14	13	13	14	17	11

Извор: Извештаји о раду Центра "Кнегиња Љубица"

Неопходно је кроз редовне и пројектне активности успоставити недостајуће стандарде за услугу (приступачан прилаз за кориснике са помагалима, просторију за исхрану корисника, просторију за запослене и потребан број сарадника за реализацију услуге), као и адекватно возило за превоз корисника.

Саветовалиште за брак и породицу - основано је 1987. године, у оквиру Центра за социјални рад "Солидарност" и једно је од првих у Србији. Од 2010. године Саветовалиште ради 8 сати, сваког дана, као Организациона јединица Центра, услугу је финансирао Град и оне су бесплатне од оснивања. Од априла месеца 2012. године Саветовалиште је локацијски измештено из Центра простор је опремљен и прилагођен потребама саветодавно-терапијског рада.

Од 2017. године Саветовалиште своју делатност обавља у оквиру Центра за развој услуга социјалне заштите "Кнегиња Љубица".

Укупан број корисника Саветовалишта у 2019. године је 461 што је нешто мањи број корисника у поређењу са предходним годинама.

Саветовалиште пружа саветодавно-терапијске услуге (саветовање, породична, брачна терапија, психотерапија) кроз форме индивидуалног, породичног рада, али организује и групни рад са корисницима (психосоцијални третман са починиоцима насиља у партнерским односима, групни саветодавни рад са женама жртвама насиља, рад са родитељима на унапређењу родитељства). Поред основне делатности Саветовалиште шири спектар својих услуга, како би се изашло у сусрет разноврсним потребама локалне заједнице.

Центар за развој услуга социјалне заштите "Кнегиња Љубица", односно Саветовалиште за брак и породицу издаје часопис *Саветовалиште* у континуитету, једном годишње, и у 2020 години је издат 22 број.

Преглед укупног броја корисника по годинама

Година	Укупан број корисника	Малолетни корисници	Пунолетни корисници
2015	453	73	378
2016	602	105	497
2017	514	77	437
2018	472	70	402
2019	461	72	389
2020	314	45	269

Извор: Извештаји о раду Центра "Кнегиња Љубица"

Геронтолошки центар

Први дом за стара лица "Дом милосрђа" Крагујевац је добио 1920. године. Геронтолошки центар данас представља установу социјалне заштите у надлежности Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања РС. Делатност ове установе је пружање услуга институционалног збрињавања одраслих и старих лица. Основне услуге које пружа Геронтолошки центар су: смештај, исхрана, одевање, програми социјалног рада (психосоцијална и радно-окупациона терапија), здравствена заштита (превентивна заштита, лечење, нега, општа и лична хигијена, лабораторијске услуге, услуге физиотерапије).

Основна делатност Установе је пружање услуга домског смештаја за одрасла и старија лица. Сврха услуге домског смештаја одраслих и старијих састоји се у одржању или унапређењу квалитета живота, њихове самосталности, односно припреме за одржив независан живот.

Корисници услуга су пунолетна лица са навршених 26 до навршених 65 година (одрасли) и пунолетна лица старија до 65 година (старији) када је њихово благостање, безбедност и продуктиван живот у друштву угрожен ризицима услед старости, инвалидитета, болести, породичних и других животних околности.

Установа располаже са 330 места за пружање услуга домског смештаја.

У Геронтолошком центру се реализује и услуга Дневног боравка за старије особе.

Завод за смештај одраслих „Мале пчелице“

Завод је установа социјалне заштите која је почела са радом 10.11.1972. године. Основна делатност Завода је смештај, нега, исхрана, хабилитација, рехабилитација корисника Завода, као и њихова социјализација и ресоцијализација, односно комплетан смештај одраслих лица ометених у менталном развоју степена теже и тешке менталне ометености и смештај душевно оболелих лица.

Поред основне делатности Завод је регистрован за обављање производне делатности на сопственој економији и у радионицама за сопствене потребе и потребе других, а у циљу радне окупације и радне рехабилитације корисника. Како у спољној средини нема објективних могућности да се процес деинституализације реализује, већина корисника је углавном на трајном смештају у установи. Капацитет установе је 850 корисника. Услуге које Завод пружа корисницима су: смештај, здравствена заштита и нега; услуге социјалног рада и услуге рехабилитације.

Центар за породични смештај и усвојење

Центар за породични смештај и усвојење Крагујевац је установа/пружалац услуге у систему социјалне заштите, основана одлуком Владе Републике Србије од 26.05.2011. године („Службени гласник РС“ бр.37/11). Делатност Центра је дефинисана Законом о социјалној заштити, Одлуком о мрежи установа социјалне заштите и Правилником о хранитељству. Центар је формиран за територију пет Управних округа: шумадијски, моравички, рашки, расински и златиборски управни окрузи. Регистрација установе извршена је у Привредном суду Крагујевац 11.07.2011. године. Први запослени у Центру су потписали уговоре о раду 01.09.2011. године, када је и отпочео рад установе. Центар је након оснивања добио на коришћење део простора Дечјег дома „Младост“ Крагујевац.

Центар има својство правног лица са правима, обавезама и одговорностима утврђеним законом, оснивачким актом и статутом. Центар у складу са Законом о социјалној заштити, Породичним законом и пратећим подзаконским актима:

- врши припрему, процену и обуку будућих хранитеља и усвојитеља;
- пружа подршку хранитељима односно породицама које пружају услугу породичног смештаја и усвојитељима;
- извештава центре за социјални рад о раду хранитеља и функционисању породица које пружају услугу породичног смештаја и предлаже мере ради отклањања евентуалних пропуста;
- обавља и друге послове у складу са законом и другим прописима.

Мисија Центра је усмерена на унапређење квалитета живота деце, одраслих и старијих у хранитељским породицама, односно корисника услуге породичног смештаја и усвојеницима, путем јачања компетенција, хранитеља, пружалаца услуге породичног смештаја и усвојитеља, остваривања минималних стандарда услуге и континуираног стручног усавршавања запослених у Центру.

Укупан број	Девојчице	Дечаци	Уредан развој	Деца са сметњама	Предшколски узраст	Основношколски узраст	Средњошколци	Факултет
117	50	67	85	32	16	55	35	11

Извештај Центра за породични смештај и усвојење

На дан 31.12.2019. године на евиденцији центра налази се 540 деце и младих што у односу на претходну годину представља повећање броја корисника. У Граду Крагујевцу на смештају у хранитељским породицама налази се 117 деце и младих. У овом извештајном периоду уочава се повећање броја корисника у односу на претходну годину. Посматрано са аспекта смањења броја хранитељских породица овај податак представља изазов у раду.

Хранитељске породице као пружаоци услуга

Нумерички подаци о броју и структури хранитељских породица као пружалаца услуга дати су у ексцел табелама које су саставни део овога извештаја. Закључно са 31.12. 2019. године на евиденцији се налази 299 активних хранитељских породица и 35 породица које током 2019. године нису заснивале хранитељство. Број хранитељских породица које су током 2019. године биле у неком периоду активне је 345. На евиденцији Центра у граду Крагујевцу налази се 97 хранитељских породица у којима се на смештају налази 117 деце и младих. Тренд смањења хранитељских породица се наставља због промена у нашем друштву у последње две деценије, а може се констатовати да негативна кампања о хранитељству не помаже. Празне хранитељске породице на крају 2019. године је релативан податак јер се углавном ради о породицама које из неког разлога нису у могућности да се даље баве хранитељством (старост, промене у структури породица, смрт члана породице, одлазак у иностранство и сл.), као и један број породица које се налазе на евиденцији, а према процени стручне службе ЦПСУ не увиђају сврху хранитељства, а још увек формално-правно поседују подобност.

НЕДОСТАЈУЋЕ УСЛУГЕ

Деца и млади на смештају у хранитељским породицама смештају се на различитим узрастима, изазаваним неповољни животним околностима, напуштањем од стране родитеља, често са озбиљним траумама, емоционалним губицима, поремећајем понашања, психијатријским тешкоћама и сметњама у развоју.

Сама хранитељска породица не може да се избори са овим тешкоћама само снагом „позитивног модела“, због чега је поотребно обезбедити низ пратећих услуга које су нужне како би се смештај одвијао у најбољем интересу сваког конкретного детета.

Нужне су следеће услуге које у граду постоје, али је динамика заказивања често неусаглашена са потребама:

- Услуге соматопеда, логопеда, дефектолога, психолога, дечјег психијатра
- Изаостаје терапијски рад са децом и младима са тешким искуствима злостављања, занемаривања и припрема за судске поступке
- Недостају педагошки асистенти и асистенти у настави у школама које деца похађају, а који су у неким случајевима неопходни
- Недостаје системска подршка младима из хранитељских породица који излазе из система заштите за запошљавање (постоји на нивоу пројекта)
- Недостаје подршка младима из хранитељских породица за обезбеђење становања по изласку из система заштите (постоји на нивоу идеје)

Црвени крст Крагујевац

Црвени крст Крагујевац је хуманитарна организација, основана 1876. године у складу са правилима и принципима међународног покрета и Статута националног друштва Црвеног крста Србије. Своју делатност обавља на територији града Крагујевца у складу са Законом о Црвеном крсту, утврђена је обавеза локалне самоуправе да финансира функционисање активности организације Црвеног крста. Кроз активности у социјалној делатности Црвени крст Крагујевац има за циљ да олакша људску патњу пружањем неопходне помоћи лицима у стању потребе и у случајевима свих ванредних ситуација, развијањем солидарности међу људима и организовањем различитих облика међусобне помоћи, као и превентивним деловањем у области социјалне заштите. Главне активности из области социјалне делатности су:

Програм Народне кухиње - у 2020. години се припремало и дистрибуирало 870 obroka за 562 породице, шест дана у недељи, а за 2021. годину је предвиђено да број obroka буде већи. Циљ је да се најугроженијим категоријама становништва одговори на основну потреба за исхраном кроз један топли оброк, који се састоји од $\frac{1}{2}$ литре куваног јела и $\frac{1}{2}$ векне хлеба. Циљне групе: Корисници су теже хронично оболела лица и лица без средстава за живот, корисници новчане социјалне помоћи, самохрана старачка домаћинства, вишечлане породице са децом, пензионери са најнижим пензијама и лица на граници остваривања права из социјалне заштите, а налазе се у привременом или сталном стању потребе. Међу корисницима Програма „Народне кухиње“ се налази и 343 малолетних лица, а од тога је 170 деце до 10 година старости.

Програм бесплатне школске ужине - реализује се у сарадњи са 24 основне школе за 3.000 ученика. Важност овог пројекта је да се деци из социјално угрожених породица осигура редован и здрав оброк и побољша квалитет живота. Да би се задовољила основна потреба за исхраном, побољшали општи услови живота и правилно функционисање у школи, социјално угроженим ученицима се обезбеђује бесплатна ужина а самим тим се смањује општи ризик од сиромаштва. Циљна група: Деца без родитељског старања, деца самохраних родитеља, деца из вишечланих породица, деца са инвалидитетом, деца из породица које остварују право на новчану социјалну помоћ.

Програм бриге о старијима - циљ је да старија особа остане што дуже у свом окружењу, као и да се мотивише да што дуже користи своје физичке и менталне потенцијале и да се при том умањи потреба за разним видовима институционалне помоћи старијим лицима. Све оне се реализују у оквиру три сегмента рада са старима: „Помоћ телефоном“, „Кутак за квалитетније старење“ и „Групе за самопомоћ“. Циљна група: Корисници програма су лица старија од 65 година која нису институционално збринута, старији са веома ниским нивоом социјалне сигурности, самачка старачка домаћинства, корисници народних кухиња, старији у стању социјалне потребе који не остварују помоћ од других организација. Индиректни корисници програма су чланови породица са старијим чланом као и чланови породица са старијим дементним чланом.

„Храна на точковима“ - побољшање здравственог стања али и ублажавање сиромаштва, а обухвата истраживање и сагледавање потреба, набавку и дистрибуцију пакета хране и хигијене, помагала, одеће и обуће угроженим породицама из приградских и сеоских средина. Циљна група: Стара, болесна, полупокретна и непокретна лицима, вишечлане породице са децом и са члановима породице који имају здравствене проблеме из руралних средина и приградских насеља.

Црвени крст организује и посебне акције и програме у циљу побољшања живота угрожених суграђана као што су:

„За срећније детињство“ - рекреативно хуманитарна активност која има за циљ обезбеђивање средстава од донатора за помоћ деци и младима из социјално и здравствено угрожених породица

„Један пакетич пуно љубави“ - велики број деце новогодишње празнике проводи у болници без чланова својих породица, а деца из прихватилишта, из расељених породица као и деца са потешкоћама у развоју са сеоског подручја, су такође они које треба обрадовати поводом празника. Изузетно је значајно да се за ову категорију деце за новогодишње и божићне празнике обезбеде слаткиши, сокови, млеко, воће и играчке.

„Селу у походе“ – акција се реализује са циљем да се мештанима пруже основне здравствене услуге лекара али и да се помогну најугроженије породице у удаљеним сеоским срединама, путем једнократне новчане помоћи коју одређује Центар за социјални рад или пакети хране и хигијене из донације.

Службе тражења - брзо решавање личних тражења, односно спајање раздвојених чланова породице а у склопу тога је и **Програм борбе против трговине људима** као одговор на потребе идентификованих и потенцијалних жртава трговине људима, смањење ризика од трговине људима, ублажавање људске патње изазване овом појавом. Циљна група: потенцијалне жртве трговине људима – маргинализоване и рањиве групе (попут деце и омладине у школама, прихватилишту, народној кухињи, избегла и расељена лица, деца са потешкоћама у развоју), професионалци и студенти који у свом раду

или будућем раду могу доћи у контакт са жртвама трговине људима (лекари, медицинско особље, представници Центара за социјални рад, особље Црвеног крста и други) и шира јавност

Саветовалиште за неформалне неговатеље зависних особа за прерасподелу неплаћеног рада - кроз предавања и радионице се доприноси унапређењу квалитета живота неформалних неговатеља оболелих старијих особа и равномерном учешћу жена и мушкараца у нези са једне стране и локалне самоуправе са друге стране.

Удружења грађана

На територији Града значајан допринос унапређењу области социјалне заштите својим активним учешћем дају удружења грађана у области социјалне заштите и борачко инвалидске заштите која кроз реализацију активности утичу на побољшање положаја грађана у систему социјалне заштите :

- Удружење глувих и наглувих Шумадијског округа Крагујевац;
- Округна организација савеза слепих Србије Крагујевац;
- Међуопштинска организација цивилних инвалида рата Крагујевац;
- Удружење дистрофичара Шумадијског округа Крагујевац;
- Друштво за децу и церебралну парализу "Ана Антонијевић" Крагујевац;
- Удружење паралигичара и квадриплегичара "Шумадија";
- Удружење паралигичара и квадриплегичара "Крагуј";
- Удружење мултипле склерозе Шумадије Крагујевац
- Центар за самостални живот особа са инвалидитетом Крагујевац
- Удружење грађана "Експрес"
- Организација за заштиту права и подршку женама са инвалидитетом "Из круга";
- Удружење родитеља лица са посебним потребама "Егал";
- Форум младих са инвалидитетом;
- Удружење студената са хендикепом
- ХНВО "Оаза сигурности"
- Добротфорни фонд српске православне цркве "Човекољубље"
- Удружење грађана "После кише"
- Удружење ратних војних инвалида и породица погинулих бораца Крагујевац;
- Удружење ратних и мирнодопских војних инвалида Крагујевца
- Удружење бораца "Шумадија"
- Друштво за борбу против шећерне болести Крагујевац;
- Удружење "Без глутена"
- Удружење за помоћ особама са аутизмом Крагујевац;
- Удружење особа са ампутацијама

На подручју Града удружења избеглица као и удружења расељених лица са Косова и Метохије чија је мисија хуманитарног карактера имају за циљ да својим радом допринесу интеграцији наведених категорија грађана у локалну средину као и да пруже подршку онима који се одлуче за повратак. Представници удружења "Завичај" и удружење Срба из Хрватске "Никола Тесла" Крагујевац својим учешћем у раду Савета за миграције и трајна решења утичу на побољшање положаја избеглица, интерно расељених и прогнаних лица у локалној заједници.

На територији Града постоје ромске организације/удружења (Образовно културна заједница "Романипен, Удружење Ромско-српског пријатељства "Стабло, Ромски информативни центар, Ромско – културно просветни центар, Ромацентар, Пуранором, Интерактивни-глобал центар и др.) које дају посебан допринос образовању, здравственој и социјалној заштити као и инклузивном приступу образовања ромске деце, превенцији насиља у породици и оснаживању жена - жртава насиља. Реализацијом великог броја пројеката у наведеним областима ромска популација у Граду је достигла висок степен социјалне ускључености.

2.1.7.4. Међусекторска сарадња

Град Крагујевац је потписник Протокола о поступању и сарадњи установа, органа и организација на подручју града Крагујевца у ситуацијама насиља у породици и другим случајевима насиља према деци као мултисекторски документ чији су потписници све кључне институције у области социјалне заштите, полиције, правосуђа, образовања, здравства и цивилног друштва. Центар за социјални рад, обзиром на своју стварну надлежност за поступање у ситуацијама насиља у породици, прихватио је координативну улогу у реализацији и евалуацији споразумом дефинисаних облика сарадње.

Град Крагујевац и Центар за породични смештај и усвојење Крагујевац, закључили су Меморандум о разумевању на реализацији пројекта „Међусекторска сигурносна мрежа за активно укључивање младих у хранитељским породицама“. Предмет Меморандума о разумевању (MoP) је интересекторска сарадња која је формализована кроз формирање Локалне мреже подршке младима из хранитељских породица, која ће окупити организације, институције и компаније у циљу сарадње на активнијем укључивању младих у друштво, подизању њихове запошљивости и интеграције на тржиште рада.

Потписивањем Меморандума о сарадњи "Локалне мреже за превенцију дискриминације и подршку ЛГБТ особама", град Крагујевац има улогу у планирању, координацији и спровођењу активности у области превенције дискриминације ЛГБТ особа и заштите жртава, са циљем обезбеђивања одрживости програма заштите и унапређење положаја ЛГБТ. Потписници наведеног меморандума су поред установа из система социјалне, здравствене заштите, образовања и запошљавања и организације цивилног друштва које реализују пројекте од значаја за побољшање положаја ЛГБТ особа у локалној заједници.

Градско веће града Крагујевца је решењем образовало Тим за борбу против трговине људима који чине поред представника установа из система социјалне, здравствене заштите, образовања, тужилаштва и полиције и представници организација цивилног друштва. Задатак тима је да међусекторским деловањем планира, координира и спроводи активности у области превенције трговине људима и заштите жртава трговине људима.

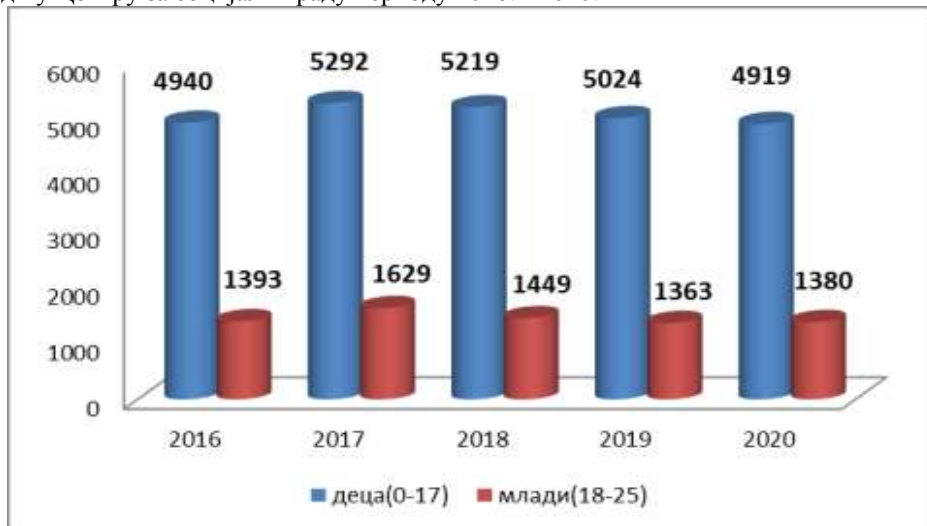
У циљу унапређења положаја Рома на територији Града формиран је Савет за унапређење положаја Рома који има задатак да кроз активности у раду допринесе већем степену социјалне укључености и побољшању квалитета живота Рома у локалној заједници.

Савет за миграције и трајна решења града Крагујевца образован Решењем Градског већа у чијем су саставу поред представника институција из система социјалне заштите и представници цивилног сектора који се баве пружањем помоћи у остваривању права избеглим, интерно расељеним, прогнаним лицима и мигрантима има задатак да предузима активности које имају за циљ осмишљавање, израду и реализацију стратешких докумената која се односе на унапређење положаја, интеграцију и друга трајна решења за збрињавање избеглих, прогнаних, интерно расељених лица и миграната као и да предлаже програме, мере и планове активности које треба предузети ради ефикасног управљања миграцијама на територији града Крагујевца;

Као значајан сегмент међусекторске сарадње истиче се и Комисија за родну равноправност образована као стално радно тело Градског већа, у циљу праћења и остваривање равноправности полова, предлагања активности и предузимање мера, посебно оних којима се остварује политика једнаких могућности на нивоу Града и обављања других послова утврђених актима Града.**3. Циљне групе социјалне заштите града Крагујевца**

3.1. ДЕЦА И МЛАДИ

Деца и млади у Центру за социјални раду периоду 2016. - 2020.

- Подаци о броју деце корисника социјалне заштите указују да је ова група на годишњем нивоу заступљена у просеку од 32-35% у укупном броју корисника Центра;
- Повећање броја деце-корисника социјалне заштите испољено је у периоду од 2016. -2018. године, у просеку око 9%. Ово повећање је значајније ако имамо у виду смањење броја деце у укупној популацији града Крагујевца. У последње три године евидентирана је блага стагнација, без већих осцилација у броју;
- Група млади-корисници социјалне заштите су заступљени са у просеку око 9% у односу на укупан број корисника;

Корисничке групе деце

ГРУПЕ КОРИСНИКА	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Деца под старатељством	228	218	192	174	163	183
Деца жртве насиља и занемаривања	385	389	475	491	483	524
Деца са неадекватним родитељским старањем	126	128	128	119	112	144
Деца са проблемима у понашању и у сукобу са законом	449	470	530	502	540	582
Деца чији се родитељи споре око начина вршења родитељског права	847	1078	1236	1153	1276	1443
Деца чије су породице корисници НСП и других видова мат. давања	2619	2948	2855	3110	2217	2639
Деца ОСИ	191	229	167	166	152	151
Деца у поступцима одређивања личног имена	12		22	6	8	8
Деца у поступцима располагања имовином	42	47	40	48	55	33
Деца у поступцима: сагласност за малолетнички брак	1	0	1	2	2	1
Деца жртве трговине људима	0	0	4	4	0	0

Деца страни држављани без пратње	0	0	1	1	2	0
Деца која живе и раде на улици (деца улице)	0	0	0	6	6	0

Извор: Извештају о раду ЦСР

У кретањима броја деце по корисничким групама, посматраном периоду постоје јасни трендови са мањим годишњим одступањима. Повећава се број деце из породица које су материјално угрожене, расте број деце чије су потребе у биолошким породицама на различите начине занемарене, односно која су директно или индиректно изложена насиљу у породици. Испољава се тенденција задржавања на високом нивоу броја деце чији се родитељи спореоко вршења родитељског права. Овај тренд је условљен растом броја дуготрајних постразводних родитељских конфликта. Из ове групације се регрутују и деца која су због дубоких родитељских конфликта изложена емоционалном насиљу.

Налази и стручна мишљења на захтев суда, у парницама у којима се одлучује о заштити права детета

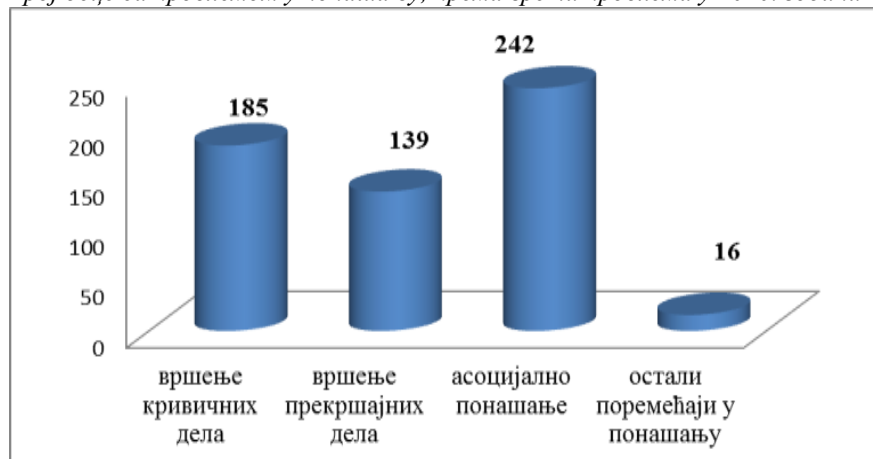
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Број деце – вршење родитељског права	438 поступака, 847 деце	491 поступак, 1012 деце	494 поступак-1236 деце	520 поступака 1050 деце	553-1165 деце	472 поступака, 1043
Регулисање личног односа родитеља и детета	121	120	116	85	51	67
Извршни поступак у регулисању виђања детета и родитеља	22	17	12	15	19	12

Извор:Извештају о раду ЦСР

Број новоевидентираних судских захтева за давање налаза и мишљења у родитељским споровима од 472 поступка у 2020.години бележи мањи пад у односу на 2019. годину (2019-553; 2018-520; 2017-494). Поступак развода брака је у 9% случајева покренут споразумним предлогом супружника..

Значајно је заступљена **група деце са поремећајима у понашању и у сукобу са законом**, такође са благом тенденцијом раста. У 2020. години евидентирано је 582 детета са поремећајима у понашању и у сукобу са законом. Током године евидентирано је 295 нових корисника (2019-250; 2018.-187; 2017.-217 корисника, 2016. године 223 корисника). Велики број малолетника дуго остаје и систему социјалне заштите, због рецидива у вршењу кривичних дела и недостатка услуга и програма за њихову успешнију социјалну рехабилитацију. У структури малолетника, доминирају деца у сукобу са законом - 67% укупног броја ових малолетних лица, док су 33% деце са асоцијалним понашањем. Такође се на високом нивоу задржава број деце млађе од 14 година у односу на период пре 2016. године. У основи се ради о различитим облицима вршњачког насиља деце узраста од 10 до 14 година (физичко насиље, увреде, претње, злоупотреба друштвених мрежа, ситне крађе у школи и сл.)

Број деце са проблемом у понашању, према врсти проблема у 2020. години

Од укупног броја деце са проблемом у понашању 101 корисник је женског пола, што представља 17% укупног броја малолетних преступника (2019-105; 95 у 2018; у 2017. години 93).

Број деце са сметњама у развоју, корисника Центра, је у последњих неколико година на сличном нивоу. У 2020. години евидентирано је 151 дете са сметањама у развоју, у 2019. години евидентирано 152 детета са сметњама у развоју, 166-оро у 2018. године;

Смањује се број новоевидентираних корисника, а један број корисника је прешао у другу старосну групу(младе); Ова деца су доминантно корисници материјалних права. Услуге намењене деци са инвалидитетом и њиховим породицама (осим дневних боравака) су тек у зачетку, углавном у форми пројектног пилотирања (повремене породични смештај);

СОЦИЈАЛНА-ПОРОДИЧНА ЗАШТИТА ДЕЦЕ

услуге	ГОДИНЕ					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Старатељство	228	218	192	176	163	183
Породични смештај	122	121	108	91	90	99
Усвојење	2	5	6	2	3	5
Смештај у установу	15	16	15	13	12	9
Прихватилиште	12	13	13	7	10	17

Извор:Извештаји о раду ЦСР

Проблеми у заштити деце и младих/недостајуће услуге

Раскорак између смањења броја деце у популацији и повећања броја деце у систему социјалне заштите указује на недовољан ниво подршке природним породицама и недостатак интегративних услуга. Најчешћи разлог издвајања деце из породице у протеклим годинама је неадекватно родитељско старање у више од 50% случајева, док је насиље над децом други разлог издвајања деце из породице, што указује на недовољну развијеност услуга намењених биолошким породицама које се налазе у ризику.

Трендови указују на неопходно унапређење подршке породици и развоја услуга за подршку породици, услуга предах и саветодавно – терапијских услуга. Без системског дугорочног улагања у услуге намењене породици, услуге смештаја или материјална давања представљају само парцијална решења која не утичу на друге, комплексније проблеме и рањивости породица које воде у сиромаштво, материјалну депривацију, дискриминацију, психо-социјалне проблеме и друго услед чега највише трпе деца.

Услугом **породични сарадник**, пилотираном од 2013.- 2017. године, у значајној мери је пружана подршка биолошким породицама у јачању породичних капацитета, у ситуацијама када због присутног сиромаштва, болести, незапослености, ограничених образовних могућности родитељи нису у стању да обезбеде адекватне услове за квалитетно задовољавање потреба своје деце. Због тога треба тражити могућности за наставак ових услуга у локалној заједници.

Недовољан је прилив нових хранитељских породица, као и ургентних хранитељских породица, које се често налазе ван подручја Крагујевца. Такође нема посебно селектованих и едукованих хранитељских породица, које могу да организују бригу о деци и младима, који имају проблеме са менталним здрављем и понашањем; Сама хранитељска породица не може да се избори са овим тешкоћама само снагом „позитивног модела“, због чега је потребно обезбедити низ пратећих услуга које су нужне како би се смештај одвијао у најбољем интересу сваког конкретного детета.

Нужне су следеће услуге које у граду постоје, али је динамика заказивања често неусаглашена са потребама:

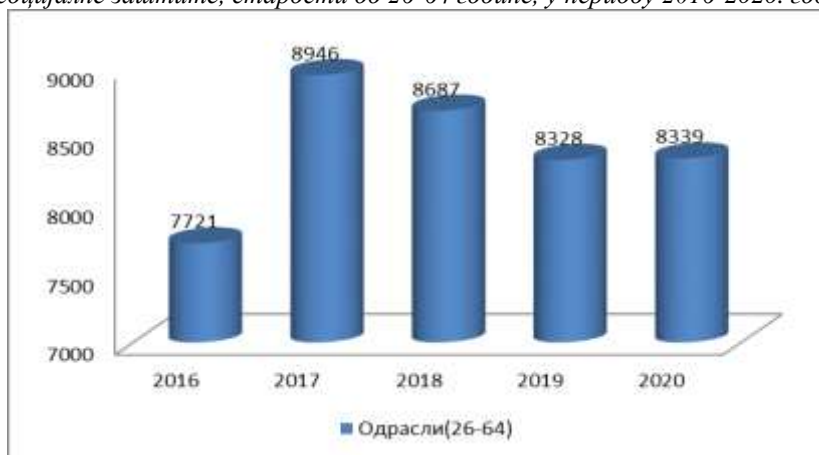
- Услуге соматопеда, логопеда, дефектолога, психолога, дечјег психијатра;
- Изостаје терапијски рад са децом и младима са тешким искуствима злостављања, занемаривања и припрема за судске поступке;

- Недостају педагошки асистенти и асистенти у настави у школама које деца похађају, а који су у неким случајевима неопходни;
- Недостаје системска подршка младима из хранитељских породица који излазе из система заштите за запошљавање (постоји на нивоу пројекта);
- Недостаје **подршка младима из хранитељских породица** за обезбеђење становања по изласку из система заштите (постоји на нивоу идеје)
- **Непостојање институционалног смештаја за децу и младе** (специјализованих установа) који имају проблеме са менталним здрављем и понашањем, посебно када морају ургентно да се измeste из хранитељских породица;
- Недовољни капацитети **услуге Прихватилиште за децу**, као и остали проблеми, везани за функционисање ове услуге: недовољан број запослених, у односу на Правилник о лиценцирању услуга социјалне заштите (забрана запошљавања); повремена неувременост интервенција других установа у систему социјалне заштите, пре свега здравства, недовољна финансијска средства за реализацију програмских активности и за функционисање услуге;
- Недовољни капацитети постојећих услуга за децу: **Дневног боравка за децу из породица у ризику, Дневног боравка деце са проблемом у понашању;**
- Непостојање/недовољни капацитети услуга за децу са сметњамау развоју. Центар за социјални рад је у својим анализама сагледао потребе за следећим услугама: **предах смештај** - око 10 деце; **Персонални асистент** - 10 деце; **Помоћ у кући** - за око 40 деце;
- Непостојање услуга за пружање **психолошких третмана у области менталног здравља деце** (деца са емоционалним проблемима и проблемима менталног здравља);
- **Свратиште за децу** - жртве трговине људима, жртве насиља и занемаривања - услуга која не постоји али реално постоје потребе за један број деце из наведених циљних група - до 10 корисника
- **Млади који напуштају услуге смештаја су посебно рањива категорија.** Након изласка из ородице у којој су били на смештају најчешће су без икакве породичне и шире социјалне мреже подршке, без обезбеђених услова за становање и без запослења;
- Услуге од значаја за развој деце са инвалидитетом и за њихово укључивање у редовни образовни систем нису успостављене по прописаним стандардима и недовољно су доступне за кориснике.
- У тешком положају налазе се и особе са менталним и интелектуалним тешкоћама, у чијој се заштити практично јако мало одмакло.

Пружаоци услуга су институције система и удружења особа са инвалидитетом, а услуге се најчешће пружају кроз пројекте, што утиче на врсту, квалитет и одрживост услуга.

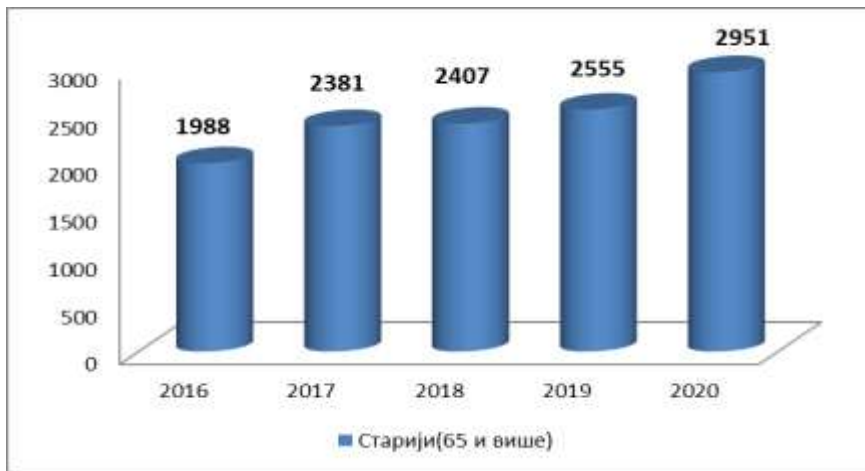
3.2. ОДРАСЛЕ ОСОБЕ

Број корисника социјалне заштите, старости од 26-64 године, у периоду 2016-2020. године

Повећање броја старијих лица је у посматраном периоду најизраженије код старосних група од 75-79 година и од 70-74 година (више од двоструког увећања), број лица старости од 80-84 година увећан је за 95%; лица старија од 85 година за 14,4%, док је најмањи проценат увећања у групи 65-69 година (4%).

Број корисника, старости од 26-64. године је од 2016. године имао тенденцију раста, до 2017. године - за око 25%, а последње три године, испољено је благо смањење броја ове групе корисника у Центру за социјални рад. У укупном броју корисника социјалне заштите, одрасла ица су заступљена у просеку од 46-50%.

У последњих пет година број корисника Центра за социјални рад је показивао тенденцију раста. У односу на 2016. годину, број старијих лица на евиденцији Центра у 2020. години већи је за 48%.

ЗАШТИТА ОДРАСЛИХ И СТАРИЈИХ ОСОБА

Услуге социјалне заштите	2016		2017		2018		2019		2020	
	одрасли	старији	одрасли	старији	одрасли	старији	одрасли	старији	одрасли	старији
Старатељство-стално	101	32	106	29	94	31	94	27	96	24
Привремено старат	20	22	31	53	37	77	25	59	30	66
Смештај у установу	179	266	186	272	165	279	156	289	153	279
Прихватилиште	12	22	24	25	17	22	10	16	7	17

Извор:Извештаји о раду ЦСР

Стална старатељска заштита одраслих и старијих особа у протеклих пет година показује благо смањење, док код нових захтева за **привремено старатељство** се примећује извесно повећање броја корисника. Улогу старатеља врши центар за социјални рад у око 45%, док у осталим случајевима, старатељ је из круга сродника.

Смештај одраслих и старијих особа у установу социјалне заштите - у последњих неколико година нема већих одступања у броју лица обухваћених домским смештајем. Током 2020. године Центар је евидентирао 214 захтева за смештај пунолетних лица у установу социјалне заштите, реализован смештај за 51 лице.

Током 2020 године услугу смештаја користило је 448 лица. Током 2020. године евидентирано је 214 нових захтева за смештај у установу социјалне заштите, што је мање у односу на претходне године. Разлог мањег броја захтева и реализованих смештаја је прекид смештаја од стране установа због присуства Корона вируса. Смештај је престао за 99 лица, па је на дан 31.12.2020. године на смештају у установу социјалне заштите 349 лица.

Смештај у Прихватилиште за одрасла и старија лица током 2020. године збринута су 22 лица а реализована 24 упута. Оно што карактерише смештај у Прихватилишту током 2020. године је дужи боравак корисника, враћање на услугу и сл. Отварањем прихватилишта за одрасла лица при "Човекољубљу" капацитета 10 корисника, за 2021.годину се очекује делимично решавање проблема збрињавања одраслих и старих лица.

ЗАШТИТА ЖРТАВА ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

Број пријава и нових случајева у периоду 2015-2020

	ГОДИНЕ					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ПРИЈАВЕ ЗА СИМЊУ НА НАСИЉЕ	1463	1218	1308	1133	1129	1029
БРОЈ СЛУЧАЈЕВА НАСИЉА	828	921	836	867	796	739

Извор:Извештаји о раду ЦСР

У протеклих неколико година, испољена је стабилизација броја пријава на сумњу за насиље у породици, као и броја случајева. У односу на претходне године, у 2020. години настављен је тренд опадања броја пријава: у односу на 2019. и 2018. годину за око 9%.

Заштита жртава насиља у породици реализована је у складу са одредбама. У јулу 2014. године је закључен Споразума о поступању и сарадњи установа, органа и организација на подручју града Крагујевца у ситуацијама насиља у породици и другим случајевима насиља према деци, који је потписан јула 2014. године од стране свих важних установа из система социјалне заштите: Града, установа социјалне заштите, правосуђа, здравства, полиције, образовања и цивилног сектора. Донет је Акциони план за праћење и евалуацију Споразума за 2015. годину, а све у функцији што ефикаснијег деловања на проблем насиља у породици.

Интерни тим Центра за спречавање насиља у породици се, обзиром на координативну улогу Центра у спровођењу Споразума, ангажован је на реализацији Акционог плана за 2015. године.

Стручни радници Службе, као чланови Интерног тима за спречавање насиља у породици су се укључили у рад Локалног тима који је формирала Полицијска управа Крагујевац. Овај Тим, поред специјализоване групе полицијских инспектора, чине представници Основног јавног тужилаштва, Центра за социјални рад, Прекршајног суда, Дома здравља „Крагујевац“, Психијатријске клинике КЦ „Крагујевац“ и НВО „Оаза сигурности“. Са представницима Полицијске управе је одржано неколико билатералних радних састанака у циљу унапређења комуникације и сарадње у складу са Споразумом дефинисаним обавезама и одговорностима. Дефинисани су кораци сарадње у ситуацијама високог ризика, утврђена је структура пријава за насиље у породици које Полицијска управа упућује Центру.

Жртве насиља у породици су протеклих година користиле услуге Градске управе за опште и заједничке послове, Одељења правне помоћи и градских канцеларија и услуге НВО «Оаза сигурности». Стручним радницима Центра Адвокатска комора Каргујевац је доставила листу од 26 адвоката који су без надокнаде заступали жене и децу жртве насиља у грађанско правним и кривичним поступцима.

Од 01. јуна 2017. године у примени је Закон о спречавању насиља у породици. На подручју Основног јавног тужилаштва образована је Група за координацију и сарадњу, у чијем саставу је, поред представника тужилаштва и полиције, и представник Центра. На Групи се разматра сваки случај насиља у породици који није окончан правоснажном судском одлуком у грађанском или кривичном поступку, случајеве када треба да се пружи заштита и подршка жртвама насиља у породици и жртвама кривичних дела из овог закона, израђује индивидуални план заштите и подршке жртви и предлаже надлежном јавном тужилаштву мере за окончање судских поступака. Примена овог Закона донела је Центру велике обавезе, које се, због недовољног броја запослених стручних радника и кратких рокова за поступања, реализују са великим тешкоћама.

Током године реализовано је редовно учешће у раду Групе за координацију и сарадњу у чијем саставу је, поред представника тужилаштва и полиције, и представник Центра, а у складу са Законом о спречавању насиља у породици.

Руководиоци Служби Центра и супервизори су ангажовани у припреми и раду Групе за координацију и сарадњу на заштити жртава насиља у породици, чији се састанци одржавају два пута месечно у Основном јавном тужилаштву. Током године донета су 292 индивидуална плана заштите и подршке жртвама насиља. Због пандемије састанци Групе су током 2020. године углавном реализовани путем телефона.

Сарадња са Полицијском управом Крагујевац реализује скоро на дневном нивоу, са ОЈТ-ом по утврђеној динамици, по процедурама утврђеним формалним прописима и праксом, која прати упуте ресорних Министарстава, кроз рад Групе за координацију при ОЈТ-у Крагујевац за спречавање насиља у породици. Припрема за рад у Групи подразумева израду извештаја, допунских извештаја и планова. Извештаји се излажу на Групи, а потом и доноси заједничка одлука Групе, са предлогом мера и планираних активности. Те обавезе реализују супервизор и руководиоца, као и електронско вођење евиденције изнетих случајева и донетих планова заштите.

Велики број пријава, ограничено време за поступање, висок степен одговорности, очекивања ресорних Министарстава али и јавности да се унапреде системи и њиховим координираним деловањем обезбеди жртвама насиља ефикаснија и свеобухватнија заштита, чини све скупа рад сложеним и захтевним у погледу издвајања потребног времена за рад.

Број хитних мера изречених учиниоцима јануар-децембар 2020. године - према врсти мере и службеном лицу које изриче меру			
Број хитних мера	Службено лице које изриче меру		УКУПНО
	Полицијски службеник	Суд	
Мера привременог удаљења учиниоца из стана	253	206	459
Мера привремене забране учиниоцу да контактира жртву насиља и прилази јој	731	605	1336
УКУПНО	984	811	1795

Извор: Извештаји о раду ЦСР

Полиција је изрекла 984, а суд 811 хитних мера. У погледу структуре хитних мера, 459 мера се односи на меру привременог удаљења учиниоца из стана, а 1336 хитних мера на Меру привремене забране учиниоцу да контактира жртву насиља и прилази јој. У 2020. години Суд је донео 184 пресуде у вези са одређивањем мере заштите од насиља у породици.

Прихватилиште за жртве насиља у породици обезбеђује краткотрајни смештај за жене и децу, у случајевима акутног стања насиља у породици, којима су по сопственој процени или по процени надлежних државних органа угрожени безбедност, здравље и живот. Услуга је лиценцирана, капацитет Прихватилишта је 10 лица, користе је и жртве насиља из градова ширег региона, у просеку око 20% од укупног броја корисника на годишњем нивоу. За кориснике са пребивалиштем / боравиштем на територији других градова/општина трошкове услуге сноси град/општина са чије територије је корисник, на основу Уговора закљученог између пружаоца услуге и упутних центара за социјални рад.

Услуге	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Прихватилиште за жртве насиља у породици –	65	81	108	73	58	17

Извор: Центар “Кнегиња Љубица”

Доминантан број корисника (око 60 одсто) је старосне доби од 25 до 60 година међутим, у последње две године је био нешто већи број корисника преко 65 година старости жртава породичног насиља 8 (од стране синова или кћерки). Најчешће кориснице су саму услугу користиле у временском периоду од 1 до 3 месеца. Образовни и радни статус корисника - у просеку доминантно са основном школом, без радног ангажовања, кориснице Новчане социјалне помоћи.

УСЛУГЕ ЗА ОДРАСЛЕ И СТАРИЈЕ ОСОБЕ

Услуга помоћ и нега у кући обезбеђује подршку у задовољавању свакодневних животних потреба у стану корисника, како би се унапредио квалитет живота у старости и превенирао одлазак у институцију. Корисници услуга су особе старије од 65 година која имају ограничења физичких и психичких способности, живе сама и нису у стању да се старају о себи или живе са сродницима који нису у могућности да им пруже адекватну помоћ.

Услуга Помоћ и нега у кући за одрасле и старије особе реализује се из објекта Дома здравља у градској месној заједници Бресница, улица Чегарска бб. и организована је на подручју 16 градских месних заједница. Обезбеђује се радним данима у трајању од највише два сата дневно по кориснику. Капацитет услуге је до 120 корисника.

Услугу Помоћ и нега у кући за одрасле и старије особе већински користе лица старости изнад 80 година старости (61%), затим лица од 65 до 79 година старости (34%) и лица млађа од 65 година (5%).

Најзаступљенији су теже покретни корисници услуге (51%), затим покретни корисници (35%) и непокретни корисници услуге (24%). Најчешће им се пружала подршка трећег (43%), другог (28%) и првог степена подршке (25%).

Корисници услуге претежно користе по више активности геронтодомаћица.

Услуга је територијално организована на 16 градских месних заједница, са ограниченом доступношћу (због недовољног броја геронтодомаћица), а интерес показују и старија лица са осталог градског и сеоског подручја на којима се услуга не пружа, потребно је ангажовати већи број геронтодомаћица како би се задовољиле изказане потребе услугом.

Опис активности интегрисане услуге помоћ и нега и одраслим и старијим особама

Услуга помоћ и нега у кући	Здравствене услуге	Услуге социјалног рада
Помоћ у обезбеђивању исхране (набавка намирница, припрема obroка и напитака)	Контрола здравственог стања	Процена потреба корисника
Помоћ у одржавању личне хигијене и хигијене стана (помоћ при облачењу и свлачењу, обављању физиолошких потреба, умивању, купању, прању косе, бријању, сечењу ноктију, прању и одржавању постељине, одеће и обуће, одржавање чистоће просторија, судова и уређаја у домаћинству)	Контрола виталних функција	Утврђивање динамике посета геронтодомаћице

Помоћ у загревању просторија (ложење ватре, чишћење пећи, помоћ у набавци огрева)	Контрола гликемије	Усмерено праћење корисника
Набавка и надгледање узимања лекова	Обрада и превенијање рана	Психосоцијална подршка
Санирање и нега мањих повреда	Давање терапије	Когнитивна подршка
Плаћање комуналних услуга	Замена катетера	Интервенисање у кризним ситуацијама
Помоћ у задовољавању социјалних, културно-забавних и других потреба	Здрав. васпитни рад	Посредовање код других институција

Извор: Центар "Кнегиња Љубица"

Структура корисника услуге по годинама

Категорија лица	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ментално недовољно развијена одрасла лица	1	1	1	1	1	1
Теже физички оболела одрасла лица	18	11	9	7	9	8
Старија лица без породичног старања	17	3	3	2	2	10
Теже хронично оболела старија лица	276	231	174	157	141	124
Старија лица са изменама у псих. статусу	2	2	3	5	4	8
Укупно:	314	248	190	172	157	151

Извор: Извештаји о раду Центра "Кнегиња Љубица"

Број корисника и доступност услуге помоћ и нега у кући условљени су бројем ангажованих геронтодомаћица. Тенденција смањења броја корисника присутна је због забране запошљавања у јавном сектору и значајног смањења броја ангажованих геронтодомаћица. Имајући ово у виду, неопходно је повећати број извршилаца како би се унапредили квалитет и доступност услуге, пре све на руралном подручју.

Дневни боравак за старије особе

Дневни боравак за старије особе омогућава осмочасовно збрињавање старијих хронично оболелих лица како би им се уз пружање подршке и подстицање социјалне укључености одржао или унапредио квалитет живота у сопственој средини и одложио смештај у институције. Породици старијих лица, услуга омогућава да уз радно ангажовање настави бригу о свом члану домаћинства у оквиру породице и потребни предах.

Корисници услуге могу бити лица старија од 60 ментално очувана или у почетним фазама деменције која су: оболела од хроничних болести; полупокретна или полузависна од помоћи другог лица и у одређеном степену инвалидности.

Услуга се реализује у простору Геронтолошког центра, у градској месној заједници „Вашариште“, улица Чика Матина бб, радним данима од 7-15 часова. Организован је превоз и пратња корисника до боравка и назад за кориснике који нису у могућности да самостално дођу у боравак. Капацитет услуге је 10 корисника.

Активности услуге усмерене су на очување и унапређење преосталих потенцијала корисника у складу са Правилником о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите РС.

Опис активности у дневном боравку за старије особе

Дневни боравак за старије особе		Услуге социјалног рада
Превоз и боравак корисника	Одржавање и унапређивање практичних вештина	Процена потреба корисника
Надзор и подршку	Организовање слободног времена	Усмерено праћење корисника услуге
Исхрана и помоћ при храћењу	Организовање културно-забавних садржаја	Психосоцијална подршка
Здравствена нега и помоћ при узимању лекова;	Облеживање битнијих датума	Когнитивна подршка
Помоћ при одржавању личне хигијене	Рехабилитационе и терапијске активности	Интервенисање у кризним ситуацијама
Организовање радно-окупационих и едукативних активности	Укључивање корисника у пригодне културне активности у локалној заједници;	Посредовање код других институција

Извор: Центар "Кнегиња Љубица"

Структура корисника услуге по годинама:

Категорија лица	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Теже хронично оболела старија лица	8	11	12	12	14	9
Старија лица са изменама у псих.статусу	6	2	1	2	2	2
Старија лица без пород.старања	0	0	0	0	1	0
Укупно:	14	13	13	14	17	11

Извор: Извештаји о раду Центра "Кнегиња Љубица"

Последњих година приметан је раст броја корисника услуге, а посебан интерес показали су сродници старијих лица оболелих од деменције, па је неопходно да се у наредном периоду планира повећање капацитета дневног боравка и изнајмавање просторног решења за раздвајање корисничких група и успостављање недостајућих стандарда за организовање услуге.

Саветовалиште за брак и породицу

Саветовалиште за брак и породицу основано је 1987. године, у оквиру Центра за социјални рад "Солидарност" и једно је од првих у Србији. Од 2017. године Саветовалиште своју делатност обавља у оквиру Центра за развој услуга социјалне заштите "Кнегиња Љубица".

Укупан број корисника Саветовалишта у 2019. години је 461, што је нешто мањи број корисника у поређењу са предходним годинама.

Центар за развој услуга социјалне заштите "Кнегиња Љубица", односно Саветовалиште за брак и породицу издаје часопис *Саветовалиште* у континуитету, једном годишње, и у 2020. години је издат 22. број.

Преглед укупног броја корисника Саветовалишта по годинама

Година	Укупан број корисника	Малолетни корисници	Пунолетни корисници
2015	453	73	378
2016	602	105	497
2017	514	77	437
2018	472	70	402
2019	461	72	389
2020	314	45	269

Извор: Центар "Кнегиња Љубица"

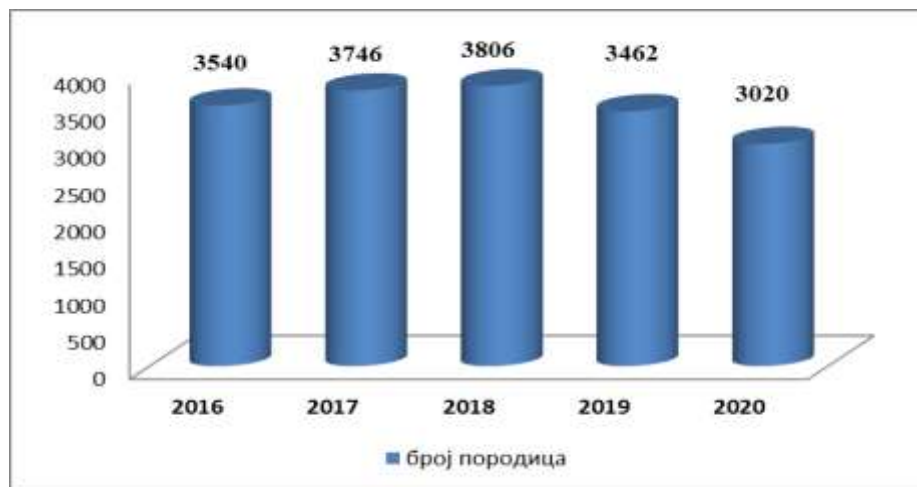
Број корисника Саветовалишта је варирао од 2015. до 2019. године, од 453 до 602 корисника, на годишњем нивоу. Пораст је уочен 2016. и 2017. године, када је остваривана интензивна сарадња са Основним јавним тужилаштвом и организован групни рад са починицима насиља у партнерским односима. Групни рад са починицима насиља у партнерским односима, који се у континуитету организовао од 2010. године, престао је да се реализује од септембра 2019. године.

ОСТАЛЕ УСЛУГЕ У ЗАЈЕДНИЦИ

Социјално становање у заштићеним условима је услуга која актуелним корисницима обезбеђује становање у наменски изграђеним објектима, стручну подршку и одговарајуће облике помоћи у самосталном живљењу. Број лица на годишњем нивоу, у последњих неколико година, кретао се око 300 корисника, на три локације, у 97 стамбених јединици.

Материјална заштита породице / појединаца - Наведена права је у 2019. години користило 10.059 материјално угрожених лица, што представља 6% укупног броја становника града Крагујевца. У укупном броју корисника Центра, материјално угрожена лица заступљена су са 59%

Број породица-корисника права по Закону о социјалној заштити у периоду 2016-2020. Година

Током 2020. године поднето је 2675 захтева за остављање права на новчану социјалну помоћ, са 198 пренетих захтева из 2019. године, Центар је имао укупно 2876 захтева. У односу на број захтева у 2019. години, број захтева је мањи за 408.

Право на помоћ и негу другог лица у 2020. години користило је 555 лица, од којих су: 155 деца, 33 млада лица, 166 одрасла а 212 старија лица. У погледу полне структуре корисника, 343 лица су женског пола, што је 62% укупног броја овог права.

За остваривање **права на додатак за помоћ и негу другог лица** у периоду од 01.01.2020. године до 31.12.2020. године евидентирана су 342 нова захтева. У укупном броју корисника Додатка за негу, одрасле особе су заступљене са 31%, старије особе су заступљене са 36%, а деца 33%.

Право на увећани додатак за помоћ и негу другог лица користило је у 2020. години 1147 лица, од којих су 127 малолетна лица. Од укупног броја корисника овог права, у 46 % су заступљене жене.

Континуирано вишегодишње увећање захтева Центру за остваривање **једнократних и других новчаних давања** указује да на присуство значајног броја породица којима је ово право неопходно. Оцена сиромаштва, методом мапирања сиромаштва, према последњим познатим подацима за Крагујевац износи 23,8%. *извор ДевИнфо-РЗСС*

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Број породица	2.336	3.677	4.222	4.348	4.507	4172
Реализована средства	37.077.230,23	43.687.212	50.942.499,83	56.417.410	61.986.141,90	78.543.981

извор ЦСР

За реализовање свих права по Одлуци у 2020. години Град је издвојио средства у износу од 60.423.981,59 динара. Са 18.120.000,00 динара, која су реализована за једнократне помоћи по Закључку Владе РС, реализовано је укупно 78.543.981,59 динара. За једнократне новчане помоћи Град је издвојио 40.511.700,00 динара, што представља 67% укупних средстава за права.

Право на једнократну новчану помоћ остваривало је током 2020. године 4172 породице. Једнократне новчане помоћи остварују готово све породице новчаних социјалних давања, и док је око 1000 породица материјално угрожених које немају право на новчану помоћ (пензионери, породице са ниским приходима које имају болесног члана). Из године у годину све је већи број ових породица.

Право на коришћење бесплатног оброка, који се реализује Црвеном крсту Крагујевац, у 2020. години користило је око 560 појединаца - породица, односно дневно је реализовано 870 оброка. За остваривање права на бесплатан оброк евидентирано је 19 нових захтева што је уз пренетих 23 из предходне календарске године укупно 42 захтева.

ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ

На основу обраде података добијених Пописом становништва 2011. године на територији града Крагујевца регистровано је 13 317 особа са инвалидитетом што је око 8% од укупног броја становника. Од тог броја 10 464 особа са инвалидитетом живе у градском подручју, а 2 853 особе са инвалидитетом живе у околним селима која припадају територији града.

Старосна структура ОСИ	укупно	мушко	женско	Градско подручје	околина
Испод 15 година	159	107	52	138	21
Од 15-19	78	43	35	69	9
Од 20-29	245	136	109	224	21
Од 30-49	1376	781	595	1196	180
Од 50-59	2580	1246	1316	2130	450
Од 60-64	1491	754	737	1194	297
65 и више	7388	2736	4652	5513	1857

Извор: Републички завод за статистику

У структури инвалидитета доминирају особе са телесним инвалидитетом са 4,7% од укупног броја особа са инвалидитетом, следе га особе са оштећењем вида, особе са оштећењем слуха.

Старосна структура ОСИ	Телесни инвалидитет (проблеми са ходом)	Оштећење вида	Оштећење слуха	Проблеми памћења	Самосталност у активностима свакодневног живота	Проблеми у комуникацији
укупно	7387	5461	3444	2473	2125	1374
Испод 15 година	57	53	25	53	60	63
Од 15-19	27	31	13	16	20	19
Од 20-29	82	84	41	89	68	73
Од 30-49	523	447	197	395	177	199
Од 50-59	1258	1037	479	471	223	96
Од 60-64	787	629	328	190	161	96
65 и више	4653	3180	2361	1259	1416	734

Извор: Републички завод за статистику

Особе са инвалидитетом су једна од најугроженијих група становништва што се тиче стопе сиромаштва, као и ризика од сиромаштва. Као најважнији фактори ризика од сиромаштва препознати су: радни статус, образовање, бројчаност домаћинства, локација пребивалишта.

Подаци из годишњег извештаја за 2019. годину показују да је укупан број незапослених особа са инвалидитетом пријављених на евиденцију Националне службе за запошљавање филијала Крагујевац 1479, од чега је 717 жена (48,5%).

У посебно тешком положају су жене и девојке са инвалидитетом. Жене са инвалидитетом су у ризику од вишеструке дискриминације, невидљиве су у јавној сфери, не учествују у довољној мери у јавном и политичком животу, суочавају се са тешкоћама у остваривању својих права и изложене су родно заснованом насиљу.

На територији града Крагујевца активности сроводи низ удружења из области социјалне и здравствене заштите која пружају подршку особама са различитим облицима инвалидитета у остваривању својих права.

Од услуга намењених особама са инвалидитетом путем пројектног/програмског финансирања у протеклом период пружала се услуга асистент у породици за особе са аутизмом, викенд предах за породице особа са аутизмом, услуга лични пратилац детета кроз добровољно радно ангажовање.

Услуга персоналне асистенције која је током 2015., 2016., 2017., 2018. године финансирана кроз пројекте/програме из средстава буџета града, увођењем у Одлуку о социјалној заштити града Крагујевца, од 2019. године финансира се путем спровођења поступка Јавне набавке. Центар за самостални живот особа са инвалидитетом Крагујевац је лиценцирани пружалац услуге од новембра 2016. године. Уslugом је у 2019. години обухваћено 8 корисника (4 женског и 4 мушког пола).

Град Крагујевац кроз спровођење програмског конкурса суфинансира Програм рада удружења особа са инвалидитетом у области социјалне и здравствене заштите. У складу са одлуком за остваривање права на повлашћену возњу обезбеђује се превоз ОСИ јавним градским превозом. Град организује и превоз специјалним комби возилом за ОСИ којима је такав вид подршке потребан.

Успостављене услуге дневног боравка углавном су усмерене на децу и одрасле са интелектуалним сметњама.

Услуге од значаја за развој деце са инвалидитетом и за њихово укључивање у редовни образовни систем (лични пратилац, продужени дневни боравак), нису успостављене по прописаним стандардима и недовољно су доступне за кориснике.

У тешком положају налазе се и особе са менталним и интелектуалним тешкоћама, у чијој се заштити практично јако мало одмакло.

Пружаоци услуга су институције система и удружења особа са инвалидитетом, а услуге се најчешће пружају кроз пројекте, што утиче на врсту, квалитет и одрживост услуга.

Значајно је да се као пружаоци услуга појављују и удружења особа са инвалидитетом, која су остварила успехе у организовању и пружању услуга у заједници, као што су персонална асистенција, асистент у породици за особе са аутизмом, психосоцијалне подршке и саветовања.

Проблеми са којима се суочавају особе са инвалидитетом у граду Крагујевцу могу се сврстати у неколико категорија: приступачност, партиципација, образовање, социјална заштита, здравствена заштита, улога организација особа са инвалидитетом

6.3. ИЗБЕГЛА, ИНТЕРНО РАСЕЉЕНА ЛИЦА, ПОВРАТНИЦИ, МИГРАНТИ

У сарадњи са Комесаријатом за избеглице и миграције, сарадњом са одговорним институцијама за решавање стамбених и других потреба избеглих расељених лица у априлу 2016. године затворен је и последњи колективни центар у Крагујевцу “Трмбас”. Двадесет шест породица корисника (81 лице); двадесет породица интерно расељених лица – 63 лица и једна једночлана избегличка породица из КЦ “Трмбас” добило је станове у новој згради социјалног становања у заштићеним условима. Породице имају право коршћења стамбених јединица све док су у стању социјалне потребе.

Регистрацијом лица расељених са КиМ обухваћено је 187.129 лица, од којих је 94,2% или 176.216 регистровано у Централној Србији.

Преглед броја избеглица и интерно расељених лица у граду Крагујевцу у периоду од 1996. до 2017. Године

Преглед броја избеглица и интерно расељених лица у граду Крагујевцу у периоду од 1996. до 2017. године

Година	Избеглице	Избеглице и ратом угрожена лица	Остала пописана лица	Укупно	ИРЛ
1996.		4470	1104	5574	
2000.					11047
2001.	2222	561			
2004.	671				
2008.	627				13161
2009.	558				
2010.					12415
2011.	480				12387
2012.	435				12344
2013.	394				
2014.	306				11061
2015.	242				11251
2016.	209				11231
На дан 01.07.2017.	205				10937

Извор: Статистички подаци Комесаријата за избеглице РС

Према подацима КИР-са, најзаступљеније старосне групе расељених лица са Косова и Метохије са привременим смештајем су:

Укупно	0-6 год.	7-19 год.	20-59 год	60 и више год.	% од 0-6 год.	% 60 и више год.
11.047	1.502	2.431	5.512	1.602	13,6	14,5

Извор: КИРС – Публикација “Регистрација лица расељених са Косова и Метохије”

Расељена лица према радном статусу:

Укупно	дете	ученик	студент	запослени	незапослени	пензионер	Остало
11.047	1.541	2.036	319	3.210	1.581	1.007	1.353

Извор: КИРС – Публикација “Регистрација лица расељених са Косова и Метохије”

Расељена лица према типу привременог смештаја:

Укупно	Колективни центар	Изнајмљени стан	Код рођака-пријатеља	Сопствени смештај	Остало
11.047	581	2.920	5.914	1.446	186

Извор: КИРС – Публикација “Регистрација лица расељених са Косова и Метохије”

И поред низа различитих програма подршке избеглицама, ИРЛ и повратницима који су реализовани током претходних година на територији Крагујевца још увек има велики број ових особа који су поред материјалног сиромаштва суочени и са низом других проблема, као што су: проблеми у приступу основним људским правима, различитим правним проблемима и психосоцијалним проблемима услед друштвеног искључења, маргинализације, дискриминације и др.

Повратници по основу споразума о реадмисији

Према подацима Повереника који обавља послове у области заштите избеглих, прогнананих и интерно расељених лица, у Крагујевцу је у периоду од 2013. до 2017. године евидентирано 30 породица, односно 215 лица повратника по основу Споразума о реадмисији. Евидентирана лица су упућивања Центру за социјални рад “Солидарност” у Крагујевцу ради укључивања у систем социјалне заштите, Црвени крст,

Националну службу за запошљавање, МУП Крагујевац као и НВО “Праксис” ради помоћи око прибављања документације..

Подаци МУП-а Републике Србије - ПУ Крагујевац - Одељење за странце, сузбијање илегалних миграција и трговине људима показују, да је број лица која су у процесу реадмисије и за која је дата сагласност надлежних органа за повратак у земљу;

- 2017. година (до 01.07.2017.).....65 лица
- 2016. година.....110 лица

У питању су лица која нису имала или су изгубила основ боравка у иностранству и земљама окружења и на основу Споразума о реадмисији бивају враћана у земљу порекла. По националној структури већи број лица по реадмисији је Ромске националности. Ова лица се по уласку на територију Републике Србије углавном шаљу у места где им је било забележено последње пребивалиште или у колективне центре предвиђене за њихов прихват одакле ће се даље збрињавати. Уколико се у наредном периоду појави велики прилив повратника по Споразуму о реадмисији у Србију, па самим тим и на територију Града, решавање проблема ове категорије лица је обухваћено циљевима Локалног акционог плана за унапређење положаја миграната на територији града Крагујевца за период 2018 – 2022. година.

Повратници на територији града Крагујевца информисани су о правима која им припадају. Они су остварили права, и то како она која се односе на лична документа и здравствену заштиту, тако и она која се остварују у Центру за социјални рад и по Закону о финансијској подршци породици са децом.

Највећи проблеми повратника по основу споразума о реадмисији су, поред прибављања личне документације и пријава пребивалишта-боравка, тешкоће у добијању личних документа, стамбени проблеми као и немогућност укључивања деце у образовни систем.

Тражиоци азила и мигранти у потреби без утврђеног статуса

У великој мери, због свог стратешког и геополитичког положаја, Западни Балкан је постао битна тачка на једној од главних миграторних рута на путу ка ЕУ. Током 2015. године, државну границу Србије прешло је више од пола милиона миграната са Блиског Истока, Азије и Африке, готово тридесет пута више у односу на целу 2014. годину.

Према званичним подацима МУП-а дирекција полиције, ПУ Крагујевац – Одељење за странце, сузбијање илегалних миграција и трговине људима, на подручју града Крагујевца не бораве ирегуларни мигранти, већ се та категорија странаца углавном затиче у транзиту ка прихватним центрима и граничним прелазима, или се откривају као кријумчарена лица у незаконитом транзиту. Када таква лица изразе намеру за тражење азила на подручју Града, исти се након предвиђених процедура и евидентирања, упућују у прихватне центре, односно предају се радницима Центра за социјални рад, уколико се ради о малолетницима.

На подручју Града тренутно, привремено борави 391 странац по основу рада, запошљавања, спајања породице и по другим основима али има и 175 стално настањених странаца.

6.4. РОМИ

Најбројније мањинске етничке заједнице у Крагујевцу су Роми (0,83%), Црногорци (0,36%) и Македонци (0,16%). У Крагујевцу, према последњем попису Републичког завода за статистику из 2011. године, живи 1482 припадника ромске етничке заједнице, од тога 751 Ром и 731 Ромкиња. Процентуално Рома је 50,7% а Ромкиња 49,3 % од укупне ромске популације. Око 15% ромске заједнице у Крагујевцу чине интерно расељена лица са Косова и Метохије.

Према незваничним проценама, удео ромске популације у укупном броју становника на територији града Крагујевца је 5,57%.

Роми живе у 11 насеља, од којих је 6 нелегализованих, у различитим условима и са различитим степеном уређености, лоцираних у градској и приградској средини.

Једино се насеља Лицика и Корман могу сматрати ромски хомогеним насељима у којима живе само домицилни Роми, јер су сва остала насељена ромским и другим становништвом.

Због укоренееног сиромаштва, Роми имају неједнаке услове у свим сферама друштвеног живота. Роми теже остварују основна људска права, наилазе на препреке у обезбеђивању личних докумената што их чини правно невидљивим. Функционална неписменост родитеља ствара понекад непремостиву препреку за образовање деце. Због нерегулисаних правних односа и лоших услова становања и незапослености, неретко се дешава да Роми у потрази за бољим условима живота траже економски азил у државама Европске уније. Политика европских земаља, с обзиром на растући тренд тражења азила, врло оштро санкционише досељавање ромских породица. Оне се често депортују у Србију без адекватне документације. Услед оваквог следа догађаја, долази до осипања деце из образовног система, која се због насталог дисконтинуитета у образовном процесу тешко враћају и настављају школовање. Породице повратника по реадмисији исељавањем губе право на социјалну заштиту и различите облике социјалних давања која су често једини извор прихода. Ово је проблем који се, на основу искустава, мора системски решавати, али се морају и предузимати превентивне мере кроз информисање и упознавање са политиком азила. Повратници по реадмисији чија су деца похађала наставу у земљама ЕУ често не поседују сертификате и сведочанства о похађању наставе или поседују сведочанства која је потребно превести и нострификовати у циљу укључивања деце у образовни систем.

Мере које су у протеклом периоду спроведене у области образовања, донеле су повољне промене у ромској заједници. Постигнут је велики напредак на свим нивоима образовног процеса. Кроз донаторске програме развили су се позитивни примери и модели раног развоја деце: све је већи степен укључености деце у припремни предшколски програм, деца основног школског узраста добијају подршку кроз опремање учбеницима и школским прибором, индивидуалну подршку у учењу и побољшавању постигнућа, средњошколцима и студентима обезбеђене су стипендије Министарства просвете, науке и технолошког развоја, као и других фондова који подржавају инклузивни приступ образовању. Сет спроведених мера и активности донео је позитивне резултате, тако да је све већи проценат ромске деце обухваћен образовним системом. На академском нивоу, појавила се генерација високо образованих Рома и Ромкиња из различитих области. Данас имамо три Рома доктора опште медицине, Рома и Ромкињу инжењере информатике, дипломирану социолошкињу и биолога, дипломирану хемичарку, менаџерку и еколога, укупно десет Рома, пет Рома и пет Ромкиња са факултетским дипломама различитог профила.

Традиција у ромској заједници, али и родни обрасци генерално утичу на доступност услуга и програма за Ромкиње. Програмом ROMACTED који је 29.05.2018. године ступио на снагу потписивањем Протокола о сарадњи између Савета Европе, Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфра структуре и града Крагујевца. Сврха Протокола о сарадњи је у обезбеђивању оквира за сарадњу наведених страна у реализацију програма ROMACTED, у циљу промовисања доброг управљања и оснаживања Рома и Ромкиња на локалном нивоу. Признавајући да Локалне власти имају кључну улогу у реализацији мера за унапређивање положаја Рома и Ромкиња у приоритетним областима живота, као што су образовање, запошљавање, адекватно становање и приступ здравственој и социјалној заштити, као и прибављању личних докумената, промоцији интеркултуралног дијалога и заштити од дискриминације.

4. SWOT

SWOT анализа (интерна и екстерна самопроцена локалне заједнице) је методолошки алат који је коришћен у циљу одређивања конкурентске позиције локалне заједнице у оквиру датих сектора друштвеног и економског живота. Представља основни инпут за дефинисање стратешких циљева пре свега део анализе који се односи на слабости и снаге. Наиме, евидентиране слабости и снаге служе као основа за квалитетно планирање развоја јер ће дефинисани стратешки циљеви, указивати на потребу и начин елиминисања слабости и унапређења снага.

Практичност и веома широку применљивост ове анализе обезбеђује јој једноставност представљена матрицом 2 x 2, у којој се налазе и четири саставна елемента SWOT анализе: снаге, слабости, шансе и претње. Снаге и слабости су интерни елементи на које једна локална заједница може да утиче, док шансе и претње представљају екстерне елементе, односно факторе из спољашности на које није могуће утицати. Снаге су фактори који једном подручју дају предност. Са друге стране, слабости су фактори који представљају препреке развоју локалне заједнице. Шансе су екстерне прилике које треба искористити, док претње означавају негативан екстерни фактор који треба неутралисати.

SWOT

Систем социјалне заштите града Крагујевца

<i>СНАГЕ</i>	<i>СЛАБОСТИ</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Град Крагујевац, пример добре праксе на националном и европском нивоу, добар имиџ Града • Људски ресурси, кадровска опремљеност, едукован стручни кадар-запослени у систему социјалне заштите • Искуства у раду на реализацији пројеката • Програмско буџетирање у области социјалне заштите • Финансирање програма рада удружења и пројеката (стално отворен конкурс Градске управе за друштвене делатности и послове са грађанима) у складу са усвојеном методологијом у области социјалне заштите • Доступност информација о правима и услугама социјалне заштите свим релевантним актерима • Развијеност система, број установа у систему социјалне заштите и широк спектар услуга социјалне заштите • Обухват корисника-значајна издвајања за кориснике услуга социјалне заштите • Међуопштинска, међусекторска сарадња са локалним и републичким релевантним институцијама и организацијама цивилног друштва • Координатор за ромска питања • Акциони план за Роме и Ромкиње • Мобилни тим за инклузију Рома, модел интегрисаног приступа ка исказаним потребама и пружање помоћи кориницима • Развијени модели међусекторске сарадње (Протокол о сарадњи установа, организациј на територији Града у ситуацијама насиља у породици и другим случајевима насиља према деци, Локална мрежа за подршку деци из храитељских породица, “Пасош компетенција” Тим за борбу против трговине људима, Локална мрежа за подршку ЛГБТ особама • Савет за унапређење положаја особа са инвалидитетом, Савет за миграције и трајна решења града Крагујевца, Савет за унапређење положаја Рома, Комисија за родну равноправност, Савет за запошљавање, • Завод за смештај одраслих лица “Мале пчелице” – стручни радници и стручни рад са корисницимау • Регионални центар за породични смештај и усвојење • Клуб хранитеља 	<ul style="list-style-type: none"> • Недовољна различитост пројектних идеја која би Граду допринела побољшању и унапређењу система социјалне заштите и унапредила имиџ Града • Недовољан број радника у Центру за социјални рад, Центру “Кнегиња Љубица” у односу на број корисника улсуга • Недостатак обука за писање пројеката • Немогућност прецизног дефинисања планираних средстава • Недостатак средстава за финансирање већег броја удружења • Недовољна информисаност релевантних актера о правима и услугама из области социјалне заштите • Децентрализацијом на локални ниво пребачене услуге за које нема довољно средстава за финансирање • Непостојање специјализованих услуга и недовољан број приватних лиценцираних пружаоца услуга • Неадекватни модели размене информација и недовољни степен ефикасности услед нормативних ограничења • Неискоришћеност капацитета (информисање и остваривање права и услуга за Роме) • Недовољна искоришћеност капацитета за рад на терену • Мањи степен одрживости модела међусекторске сарадње • Недовољно учешће свих чланова Савета, Комисија и других радних тела у процесу побољшања положаја рањивих категорија грађана • Недовољан број стручних радника • Низак степен свести о улози и значају регионалног центра - заштита деце без родитељског старања • Непостојање просторних капацитета и стручних кадрова у односу на број корисника • Немогућност реализације појединих активности због законских ограничења • Недовољан број ОЦД заинтересованих за обуке за писање пројеката • Недостатак стручних радника, немогућност лиценцирања појединих услуга из разлога нормативних ограничења • Неодрживост услуга социјалне заштите, недовољни капацитети, непостојање дневног центра за поједине категорије особа са инвалидитетом

<ul style="list-style-type: none"> • Црвени крст (мрежа едукованих волонтера Црвеног крста, препознате и обухваћене све категорије корисника, међусекторска сарадња на локалном, националном и међународном нивоу • Обука ОЦД кроз "RELOAD" програм • Центар за развој услуга социјалне заштите "Кнегиња Љубица" Крагујевац - пружање лиценцираних услуга за децу, младе, одрасле, старије, стручност и знање запослених, сарадња са међународним организацијама, реализација пројектних активности, учешће у изради нацрта стандарда за више услуга, развијене активности у заједници • Развијене иновативне услуге социјалне заштите ("асистент у породици", "породични сарадник", кутак за квалитетније старење") • ОЦД у области социјалне заштите • Успостављен систем пружаоца услуга социјалне заштите • ОЦД као лиценцирани пружаоци услуга 	<ul style="list-style-type: none"> • Недовољна умреженост ОЦД, недостатак јединствене базе података за поједине циљне групе • Недовољан број ванинституционалних услуга и обухват услугама, нарочито у сеоској средни • Недовољан обухват корисника услугама услед ограничених финансијских средстава
<p>ШАНСЕ</p>	<p>ПРЕТЊЕ</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Процес интеграције државе у ЕУ, • Усклађивање са нормативним стандардима ЕУ • Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020-2023; • Нацрт Стратегије социјалне заштите РС за период од 2019-2025 • Конкурси за пројекте на унапређењу положаја социјално угрожених група (међународни и државни) • Закон о заштити од насиља у породици • Међуопштинска сарадња, размена искустава • Успостављен институционални оквир за подршку младима из хранитељских породица за осамостаљивање (Формирана Локална мрежа за подршку малдима из хранитељских породица) • Системска и законска решења за унапређење положаја социјално осетљивих категорија грађана 	<ul style="list-style-type: none"> • Политичка нестабилност • Дуг процес усклађивања • Недовољна укљученост свих актера за реализацију активности • Непостојање националног стратешког оквира у области социјалне заштите • Неодобравање пројеката због ригорозних правила • Недовољна примена законске регулативе • Недовољна информисаност, недостатак споразума на локалном нивоу • Неблаговременост активирања радне групе, изостанак подршке младима • Неусклађеност законске регулативе (прописа)

5. Визија

Град Крагујевац као макрорегионални центар представља одговорну локалну самоуправу у којој сви грађани остварују могућност за безбедан и просперитетан живот и рад, уз висок степен толеранције и поштовање људских права, са ефикасним и праведним системом социјалне заштите, доступним сваком појединцу у стању социјалне потребе.

Систем социјалне заштите је добро организован и отворен систем са развијеним механизмима финансирања социјалних потреба грађана уз рационално коришћење ресурса, који се темељи на мрежи лиценцираних услуга високог стандарда и квалитета, на доброј информисаности грађана о њиховим правима и дужностима, на сарадњи и партнерству различитих социјалних партнера, на међугенерациској солидарности, са циљем потпуне социјалне инклузије свих вулнерабилних група грађана.

6. Циљеви и мере

Општи циљ

Унапредити систем социјалне заштите у граду обезбеђењем довољних ресурса и осавремењавањем пружалаца услуга социјалне заштите; грађењем одрживог система за смањење сиромаштва, инклузију рањивих и маргинализованих, заштиту људских и мањинских права и родне равноправности, као и обезбеђење сигурности, квалитетног живота и укључености у друштвене активности грађана и грађанки Крагујевца

Посебни циљ 1

Повећати обухват корисника услуга социјалне заштите унапређењем капацитета и осавремењавањем пружалаца услуга социјалне заштите

Град Крагујевац у области социјалне заштите посебну пажњу поклања најрањивијим категоријама грађана и кроз акта дефинише права и услуге које су намењене следећим циљним групама: деца и млади, породица, особе са инвалидитетом, старије особе, Роми, избегла, прогнана и интерно расељена лица и повратници по основу Споразума о реадмисији. Основни проблеми у систему социјалне заштите у граду Крагујевцу су недовољно просторних, техничких и људских ресурса за спровођење услуга социјалне заштите, нарочито у теже доступним деловима територије. Децентрализацијом на локални ниво пребачен је одређен број услуга за које нема средстава за финансирање, као што су специфичне услуге за децу и младе са проблемима у понашању и из породица у ризику, за старије особе, особе са инвалидитетом, и друге циљне групе. Потребно је за постојеће услуге социјалне заштите повећати капацитете пружалаца услуга како би се повећао обухват корисника из свих циљних група, и обезбедити капацитете за неопходне стандарде за успостављање нових услуга.

Индикатор	Почетна вредност	Циљана вредност
Број корисника услуге Дневни боравак за децу из породица у ризику	8	15
Број запослених на пружању услуге Дневни боравак за децу из породица у ризику	1	3
Број корисника услуге Дневни боравак за децу и младе са проблемом у понашању	7	15
Број запослених на пружању услуге Дневни боравак за децу и младе са проблемом у понашању	2	3
Финансијска средства која се издвајају за реализацију програма Дневног боравак за децу и младе са проблемом у понашању	5.326.498,73	10.652.997,46
Број корисника Прихватилишта за децу и младе	6	10
Број запослених у Прихватилишту за децу и младе	5	7
Број корисника услуге Становање уз подршку за младе који се осамостаљују	4	4
Број корисника услуге Дневни боравак за старије особе	10	10
Број сарадника за реализацију услуге Дневни боравак за старије особе	0	2

Број корисника услуге помоћ и нега у кући	120	180
Број геронтодомаћица	10	15

Мера 1.1. Јачање капацитета људских ресурса пружалаца услуга

Једна од основних мера у циљу унапређења капацитета пружалаца услуга социјалне заштите је запошљавање и усавршавање сручних радника и сарадника на реализацији постојећих и увођењу нових услуга. То су пре свега услуге: Дневни боравак за децу из породица у ризику, Дневни боравак за децу и младе са проблемом у понашању, Прихватилиште за децу и младе, Становање уз подршку за младе који се осамостаљују, Дневни боравак за старије особе и Саветовалиште за брак и породицу.

Дневни боравак за децу из породица у ризику - У периоду од 2015. до 2020. године број корисника услуге Дневног боравака за децу се континуирано повећавао, актуелно број корисника премашује капацитет услуге који је у складу са лиценцом (8 корисника). Из тог разлога доминантна је потреба за повећањем капацитета услуге у смислу повећања броја запослених.

Дневни боравак за децу и младе са проблемом у понашању - У периоду од 2015. године до 2020. године број корисника услуге Дневног боравака за младе се континуирано повећавао. Актуелно, у активности Дневног боравака се укључује већи број деце и младих што се у пракси показало као реална потреба и из тог разлога је неопходно проширење капацитета и ангажовање нових стручних радника. Број корисника премашује капацитет услуге који је у складу са лиценцом (7 корисника).

Прихватилиште за децу и младе - Повећан је број захтева за смештај и заштиту деце како из града Крагујевца тако и из региона. Међутим, због ограничених капацитета (6 корисника - 3 за девојчице, 3 за дечаке) поједини захтеви нису реализовани. У наредном периоду препознаје се потреба повећања капацитета корисника на 10, што би било у складу са делатношћу Установе као Центра за развој постојећих и увођење нових услуга социјалне заштите. Реализација плана је ограничена недовољним бројем запослених, јер простор задовољава критеријуме предвиђене стандардима за квалитетно становање. За стручни рад је неопходно повећање броја запослених.

Становање уз подршку за младе који се осамостаљују - Центар "Кнегиња Љубица" услугу ће реализовати од 2021. године и у наредном периоду планирати активности за добијање лиценце. Сврха услуге становања уз подршку за младе који се осамостаљују је помоћ и подршка за што потпуније осамостаљивање. Пружањем услуге превенира се одлазак на институционални смештај, а обезбеђује се смештај, стручна помоћ и подршка за што потпуније осамостаљивање и укључивање корисника у заједницу. За успостављање услуге неопходно је обезбедити посебне минималне структуралне стандарде који укључују и кадар: једног стручног радника, саветника за осамостаљивање, одговорног за организацију, и пружања услуге координацију рада.

Помоћ и нега у кући за одрасле и старије особе – услуга је организована на подручју 16 градских месних заједница, капацитет услуге је до 120 корисника, што је недовољно у односу на потребе одраслих и старијих лица у Крагујевцу. Ангажовање 15 геронтодомаћица унапредило би функционалну и територијалну доступност услуге.

Дневни боравак за старије особе – Капацитет услуге је 10 корисника. Минимални број стручних радника и сарадника непосредно ангажованих у раду са корисницима услуге дневни боравак за старије особе су један стручни радник и два сарадника за капацитет до десет корисника. Актуелно, услуга не испуњава све прописане стандарде који се односе на број ангажованих сарадника и простор у коме се услуга реализује.

Саветовалиште за брак и породицу - За развој услуге, програмских и пројектних активности потребно је кадровски јачати Саветовалиште, кроз упосленост још једног стручног радника/терапеута и техничког секретара, за обављање основне делатности Саветовалишта. За реализовање пројеката потребно је ангажовање других стручњака, (3-5 ангажованих извршилаца на пројекту).

Активности:

- Запошљавање стручних радника у дневним боравцима за децу и младе и Дневном боравку за децу из породица у ризику: ангажовање једног стручног радника са високом стручном спремом.
- Запошљавање стручних радника за услугу Прихватилиште за децу и младе: Увећање броја корисника на 10, изискује ангажовање стручних радника.
- Активности центра "Кнегиња Љубица" за добијање лиценце за Становање уз подршку за младе који се осамостаљују: неопходно је обезбедити финансијска средства за једног стручног радника.
- Успостављање недостајућих стандарда за услугу Дневни боравак за старије особе: запошљавање два сарадника за реализацију услуге Дневни боравак за старије особе за капацитет до 10 корисника услуге.
- Услуга помоћ и нега у кући: Запошљавање 5 геронтодомаћица ради ефикаснијег задовољавања постојећих потреба.
- Запошљавање стручних радника у Саветовалишту за брак и породицу: Запошљавање 1 стручног радника (попуњавање упражњеног места) и техничког секретара је неопходно за обављање основних послова, односно пружања саветодавно-терапијских услуга.
- За реализовање пројектних активности, у складу са одобреним пројектима неопходан је већи број извршилаца (3-5)
- Стручни радници за Прихватилиште за жртве насиља у породици за капацитет од 10 корисника, на годишњем нивоу.

Пројекти:

1. За квалитетније услуге социјалне заштите, Центар Кнегиња Љубица, 34000еур, 12 месеци, ангажовање 4 стручна радника, 2 обуке за 18 стручних радника Центра

Правилником о ближим условима и стандардима за лиценцирање услуга социјалне заштите дефинисана је обавеза лиценцирања услуга за децу: Прихватилишта за децу и младе, Прихватилишта за жртве насиља у породици, Дневног боравка за децу из породица у ризику и Дневног боравка за децу и младе са проблемом у понашању. Њиме су предвиђени функционални и структурални стандарди, који подразумевају задовољавање услова у погледу: локације, простора, опреме, броја запослених, стручних процедура. Центар нема довољно запослених стручних радника у наведеним услугама, а потребно је усаглашавање у погледу опреме и намештаја.

2. "Стручно усавршавање запослених у области социјалне заштите", Град Крагујевац
3. Персонална асистенција за ОСИ, Град Крагујевац - спровођење програма обуке за персоналне асистенте, одржавање семинара, едукација, трибина, утврђивање критеријума при избору персоналних асистената и корисника - особа са инвалидитетом, медијска промоција услуге персоналне асистенције, учешће на регионалним скуповима и предствалање услуге. Ангажовање 30 персоналних асистената за 30 особа са инвалидитетом, постојање више пружалаца услуге, постојање акредитованог програма обуке.
4. „Јачањем капацитета до социјалне укључености особа са инвалидитетом“, Центар за самостални живот особа са инвалидитетом Крагујевац - 2 обуке за 20 стручних сарадника, ангажовање 1 стручног радника. Циљ: Унапредити систем социјалне заштите за особе са инвалидитетом у Крагујевцу, кроз покретање и развој инвативних социјалних услуга и јачање кадровских капацитета пружалаца услуга, стручних радника и стручних сарадника у систему социјалне заштите ангажованих у непосредном раду са корисницима, кроз спровођење обука по акредитованом програму за покретање и пружање услуга намењених корисницима са инвалидитетом.
5. Кампови подршке за особе са аутизмом за живот у заједници – Кампови за особе са аутизмом за живот у заједници је припрема за становање уз подршку после нестанка биолошке породице, или немогућности породице да брине о својој сад већ одраслој особи са аутизмом. Одрасле особе са аутизмом често бораве у својим примарним породицама и центрима за дневни боравак или установама резиденцијалног смештаја, без могућности активног учешћа у активностима локалне заједнице

Одговорна институција: Град Крагујевац
Процењена вредност: 832.500
Извори финансирања: Град Крагујевац
Временски рок: до 2025.

Мера 1.2. Увећање финансијских средстава за квалитетну реализацију програмских активности услуга

Због континуираног пораста броја корисника услуга изражена је потреба за повећањем капацитета услуга у смислу повећања финансијских средстава за квалитетну реализацију програмских активности следећих услуга:

- Дневни боравак за децу и Дневни боравак за децу и младе са проблемима у понашању
- Прихватилиште за децу и младе
- Услуга помоћ и нега у кући
- Дневни боравак за старије особе

Мера предвиђа и издвајање средстава за јачање капацитета приватних пружалаца услуга који пружају подршку циљним групама стратегије: избеглим, интерно расељеним лицима, повратницима по Споразуму о реадмисији, бившим осуђеницима у процесу ресоцијализације и другим маргинализованим категоријама грађана кроз различите видове пројектно/програмског финансирања.

Неки од предвиђених пројеката су:

- Јачање капацитета приватних пружалаца услуга. Организовање обука акредитованих програма за приварне пружаоце услуга - за 20 лица.

Одговорна институција: Град Крагујевац
Процењена вредност: 1.075.000
Извори финансирања: Град Крагујевац
Временски рок: до 2025. године

Мера 1.3. Повећање доступности и развој нових услуга

Како би се постигао већи обухват корисника услуга социјалне заштите потребно је побољшати доступност услуга, нарочито у теже доступним деловима територије. Такође је неопходно развити нове услуге, пре свега Асистент у породици са децом са аутизмом, Лични пратилац детета и Помоћ и нега у кући.

Повећање доступности услуге Помоћ и нега у кући

- Пројекат "Унапређење квалитета и доступности услуге Помоћ и нега у кући за одрасле и старије особе", Центар Кнегиња Љубица.

Пројектним ангажовањем 10 геронтодомаћица унапређује се капацитет услуге за 50 корисника у градском и сеоском подручју и афирмише породица као природно окружење и најбоља заштита којом се превенира збрињавање старијих лица у институције.

- Пројекат "Подршка особама са инвалидитетом", Центар Кнегиња Љубица.

Реализација услуге Помоћ у кући ради пружања подршке у задовољавању свакодневних потреба унапредио би се квалитет живота за 50 особа са инвалидитетом и квалитет живота чланова њихових породица на градском и сеоском подручју. На пројекту би било ангажовано 10 геронтодомаћица.

Финансирање услуге Асистент у породици

Породице имају потребу за ванредним збрињавањем деце са аутизмом због професионалних обавеза или задовољавања других, а то нису у могућности да самостално реализују. На нивоу града не постоји ни једна установа која би омогућила у посебним околностима помоћ породици у збрињавању особе са аутизмом и поред оправданих потреба. Око 1/3 породица чине самохрани родитељи, више од половине породица су слабијег имовинског стања, у 2/3 породица само један члан привређује, старосна структура код 1/2 породица је преко 50 година, велики број чланова породице је погођен психо-соматским обољењима као последицом свакодневног стреса. Реализацијом социјалне услуге Асистент у породици,

породица и особе са аутизмом ће добити стручне, поуздане и финансијски регулисане услуге које омогућавају већу функционалност породице а самим тим квалитетнији стандард живота. Ова врста услуге препозната је у предлогу новог закона о социјалној заштити као превенција институционализације особа ометених у развоју.

Развијање и унапређење услуге Лични пратилац детета

Одлуком о социјалној заштити града Крагујевца дефинисана је услуга лични пратилац детета. Лични пратилац доступан је детету са инвалидитетом односно са сметњама у развоју, коме је потребна подршка за задовољавање основних потреба у свакодневном животу у области кретања, одржавања личне хигијене, храњења, облачења и комуникације са другима, под условом да је укључено у васпитно-образовну установу, односно школу, до краја редовног школовања, укључујући завршетак средње школе.

Сврха ангажовања личног пратиоца је пружање детету одговарајуће индивидуалне практичне подршке ради укључивања у редовно школовање, и активности у заједници, ради успостављања што већег нивоа самосталности.

Град Крагујевац услугу личног пратиоца детета набавља кроз поступак јавне набавке у складу са Законом о социјалној заштити и др. актима којима се регулише област пружања услуга социјалне заштите.

Како би се унапредио квалитет услуге потребно је:

- организовати едукацију запослених у институцијама/организацијама који раде на организовању и пружању услуге
- повећати број лица која ће завршити акредитован програм обуке за "личног пратиоца"
- предузимати активности од значаја за унапређење квалитета услуге.

Одговорна институција: Град Крагујевац и Центар Кнегиња Љубица

Предвиђени трошкови: 1.075.000 еура

Извори финансирања: Комбиновано, интерна и донаторска средства

Рок за реализацију: 2025. година

Мера 1.4. Подршка удружењима која се баве циљним групама стратегије социјалне заштите

Удружењима грађана на територији града Крагујевца који се баве циљним групама стратегије социјалне заштите, потребно је пружити подршку како би оснажили капацитете. Приоритетни видови подршке односе се на обезбеђење простора, подршку за стицање предуслова за апликовање и за процедуре лиценцирања на 6 година.

У домену подршке НВО Ромске популације, приоритети су:

- Оснаживање умрежавања ромских НВО и локалних институција за континуирани рад у заједници /теренски рад у циљу побољшавања положаја ромских породица
- Подржавање ромских женских НВО за рад на унапређивању положаја Ромкиња у Крагујевцу

Осим унапређења капацитета, Град ће директно подржати ОЦД у спровођењу социјално-иновативних пројеката и социјално-иновативне активности у циљу решавања препознатих потреба локалних рањивих група, доприносећи смањењу социјалне искључености у локалној самоуправи и повећање приступа правима и испуњавању потреба за најмање 2.000 грађана из рањивих група.

Мера ће директно подржати до 25 локалних ОЦД-а за следеће кључне тематске области:

- Оснаживање рањивих група кроз запошљавање, образовање и обуку, са посебним освртом на жене из рањивих група, Роме, особе са инвалидитетом, младе и кориснике социјалне помоћи с циљем побољшања њихове социјалне укључености;
- Повећање доступности јавних услуга, тј. равноправан приступ тим услугама и повећање ефикасности, делотворности и праведне дистрибуције (укључујући здравствене, образовне услуге и услуге социјалне заштите) за рањиве групе
- Подршка развоју деце у раном детињству кроз развијање програма подстицајног родитељства

Одговорна институција: Град Крагујевац и ОЦД
Процењена вредност: 40.000 ЕУР
Извори финансирања: Град Крагујевац
Временски рок: у континуитету до 2025. године

Посебни циљ 2

Унапредити доступност услуга повећањем просторних капацитета пружалаца услуга, просторне приступачности објеката и опште приступачности услуга и информисања

За квалитетније спровођење и већу доступност услуга социјалне заштите потребно је повећање просторних капацитета пружалаца услуга и техничко опремање ради боље ефикасности и квалитета услуга, као и боље доступности услуга.

Индикатор	Почетна вредност	Циљана вредност
Број објеката који су приступачни за ОСИ	27	35
Број тактилних стаза	1	7
Број рељефних мапа	2	8
Стратегија приступачности Града Крагујевца	0	1

Мера 2.1. Унапређење просторних капацитета пружалаца услуга социјалне заштите

За квалитетније спровођење и већу доступност услуга социјалне заштите потребно је повећање просторних капацитета пружалаца услуга. Неки од већих проблема у области услуга социјалне заштите је непостојање дневног центра (боравка) за одрасле особе са аутизмом и дневног боравка за децу са сметњама у развоју. Поред тога, као допуна активностима које реализује центар „Искра“ идентификована је потреба за изградњом мултифункционалне сале за ОСИ у близини објекта Искре. За повећање просторних услова приоритетне инвестиције су реконструкција Центра за социјални рад и реконструкција објекта Завода за збрињавање одраслих Мале Пчелице.

Осим ове инвестиције потребно је планирати бројна унапређења просторних и техничких услова за реализацију услуга социјалне заштите. Правилником о ближим условима и стандардима за лиценцирање услуга социјалне заштите дефинисана је обавеза лиценцирања услуга за децу: Прихватилишта за децу и младе, Прихватилишта за жртве насиља у породици, Дневног боравка за децу из породица у ризику и Дневног боравка за децу и младе са проблемом у понашању. Правилником су предвиђени функционални и структурални стандарди, који подразумевају задовољавање услова у погледу: локације, простора, опреме, броја запослених, стручних процедура.

Поред тога, потребно је унапређење просторних капацитета за реализовање услуга социјалне заштите Прихватилиште за одрасле и старије особе, Прихватилиште за жртве насиља у породици, Дневни боравак за одрасле особе са сметњама у развоју, дневни боравак за старије особе.

- Пројекат „Играмо се заједно“ Адаптација и опремање простора Центра за породични смештај и усвојење
- Становање уз подршку за младе који се осамостаљују - Центар "Кнегиња Љубица" услугу ће реализовати од 2021. године и у наредном периоду планирати активности за добијање лиценце.
- Прихватилиште за децу и младе – повећање просторних капацитета за реализацију услуге
- Пројекат: Повећани капацитети Прихватилишта за децу (са 6 на 10 корисника), Кнегиња Љубица
- Дневни боравак за старије особе – унапређење постојећих и успостављање недостајућих стандарда за реализацију услуге.

Пројекат "Унапређење услуге Дневни боравак за старије особе" - Проширење, адаптација, опремање постојећег простора и набавка адекватног возила, Кнегиња Љубица.

Одговорна институција: Град Крагујевац
Процењена вредност: 1.636.000 еур
Извори финансирања: интерни
Рок за реализацију: 2025. година

Мера 2.2. Унапређење доступности јавних услуга и безбедности саобраћаја и јавних површина за ОСИ уклањањем баријера и техничким осавремењавањем

Услед недовољне приступачности или потпуне неприступачности појединих јавних услуга особама са инвалидитетом, потребно је наћи трајна инфраструктурна и техничка решења, код бројних јавних институција града Крагујевца. Неприступачност јавних објеката отежава и остваривање различитих права у особама са инвалидитетом у Центру за социјални рад, локалној самоуправи, Националној служби за запошљавање - филијала Крагујевац и др.

Изражена је и недовољна рана идентификације и интервенције код деце са инвалидитетом, због ограниченог приступа здравственим услугама, нарочито стоматолошким услугама, услугама везаним за сексуално здравље и репродукцију, као и због недовољне адекватне обучености здравствених радника за пружање неге особама са инвалидитетом. Потребно је унапређење приступачности, опремање и техничко осавремењавање у складу са потребама. Осим тога, простор сигурне куће није потпуно приступачан женама са инвалидитетом, што представља препреку у обезбеђивању заштите од насиља.

На факултетима Универзитета у Крагујевцу има 20 студената са хендикепом. Број би био већи да није заступљен проблем неприступачности свих факултета на Универзитету. Под неприступачношћу подразумева се све оно што студентима са свим облицима хендикепа омогућава неометано студирање (уџбеници и друга наставна средства у прилагођеним форматима) и кретање по факултету. Такође је пожељно обезбедити на факултетима подршку вршњачких асистената за студенте са хендикепом.

Када се посматра безбедност особа са инвалидитетом у саобраћају и на јавним површинама, постојање различитих препрека (рупе, отворени шахтови, непрописно постављен урбани мобилијар, високи ивичњаци) и неприлагођено означавање (недостатак тактилних трака и звучних семафора на фреквентним локацијама, недовољан број аутобуса са звучним најавама стајалишта и неприлагођено обележени аутобуси - тешко видљиви слабовидим лицима) онемогућава несметано и безбедно кретање особа са инвалидитетом.

Специјализовани јавни превоз за особе са инвалидитетом које користе инвалидска колица својим капацитетима није довољан да задовољи потребе највећег броја корисника.

У погледу отклањања баријера, у Крагујевцу је у претходном планском периоду постављена прва тактилна мапа за слепе особе, звучни семафори као и нископодни аутобуси којим је олакшан приступ особама са инвалидитетом. Потребно је даље унапређивати безбедност саобраћајница и јавних површина за особе са инвалидитетом.

Упоредо је неопходно развијање и успостављање међусекторске сарадње на нивоу заједнице ради побољшања услова за сигурно и безбедно кретање ОСИ. Један од пројеката који се баве овим питањем је „Без баријера“ – за приступачан град Крагујевац Центра за самостални живот особа са инвалидитетом.

Осим предрасуда и стереотипа који су присутни према ОСИ (нарочито женама и деци), они се суочавају и са проблемима услед недовољне доступности информација (посебно недостатак информација у прилагођеним форматима), и неприлагођене комуникације од стране пружалаца јавних услуга услед недовољне едукације и информисаности о проблему.

Пројекти:

- „Победимо баријере у комуникацији“, Град Крагујевац – знаковни језик, обука и примена
- Без архитектонских препрека до високог образовања, Удружење студената са хендикепом, Крагујевац
- Постављање 5 прилазних рампи и промоција (пројекат „Самостално напред“ – отклањање архитектонских баријера), град Крагујевац

Како би се постигли трајни и максимални ефекти интервенција у циљу превазилажења баријера у доступности свих јавних услуга, Град Крагујевац као кровну и свеобухватну активност издваја израду Стратегије приступачности Града Крагујевца. Израда Стратегије подразумева као припремну активност формирање тима за израду стратегије и едукацију тима. Почетак реализације планиран је за период до 2023, као што је предвиђено Планом развоја Града Крагујевца за период 2021-2031. Године.

Одговорна институција: Град Крагујевац
Процењена вредност пројекта: 75.000 еура
Извори финансирања: Град Крагујевац
Временски рок: 2025. Година

Мера 2.3. Развој и коришћење асистивних технологија у информисању ОСИ и глувих и наглувих лица

Информациона приступачност подразумева остваривање права на информисање и комуникацију у складу са потребама особа са инвалидитетом, уз развој и коришћење асистивних технологија. Посебан сегмент, у смислу информационе приступачности, представљају ванредне ситуације, што подразумева приступачне протоколе и информативне услуге, у складу са потребама особа са инвалидитетом, нарочито у случајевима потребе за евакуацијом – упозорења, СОС телефони, приручници на Брајевом писму, аудио дескрипција и слично, као и доступност информација о расположивим сервисима и услугама у локалној заједници у различитим прилагођеним форматима.

Проблеми са којима се суочавају глува и наглува лица у комуникацији и информисању, што је предуслов за самостални животи и пуно и равноправно учешће у друштву, присутни су у јавним службама и установама социјалне заштите, јер не постоји приступ информација на знаковном језику ни путем дисплеја. Стога је комуникација између јавних служби и глувих и наглувих особа недовољно остварена. Не води се евиденција о угроженим глувима, те им нису директно обезбеђене информације о евентуалним правима која могу да остваре. Вести на локалном сервису РТК нису преведене, а није ни успостављен систем позивања путем СМС (као нпр. СОС линија против насиља и слично, или у ситуацији са Коронам за добијање информација).

На нивоу града Крагујевца потребно је реализовати пројекте са циљем развоја и коришћења асистивних технологија у сврху остварења права на информисање и комуникацију, а у складу са потребама особа са инвалидитетом, слепих и слабовидних, глувих и наглувих лица.

Одговорна институција: Град Крагујевац
Процењена вредност: 35.000 еур
Извори финансирања: Град Крагујевац, Министарство, донатори
Временски рок: до 2025. године

Посебни циљ 3

Унапредити инклузију рањивих и маргинализованих група кроз разне видове подршке, и партиципацију грађана у друштву и подизање свести заједнице о њиховом положају у друштву

Социјална заштита доприноси смањивању социјалне искључености грађана и грађанки и унапређује њихово активно учешће у друштву, са акцентом на пружање подршке (природној) породици у ризику и унапређивању родне и међугенерациске солидарности

Поред успостављеног великог броја услуга социјалне заштите за грађане Крагујевца, идентификују се проблеми територијалне покривености, нарочито на сеоском подручју и недовољног обухвата становника услугама.

Велики број малолетника дуго остаје и систему социјалне заштите, због рецидива у вршењу кривичних дела и недостатка услуга и програма за њихову успешнију социјалну рехабилитацију.

Већи број одраслих и остарелих лица која имају ограничене способности и тешкоће за самосталан живот - хронично оболела лица, самачка, укупно, 1607 корисника (1148 остарела и 459 одрасла), па је заправо број лица којима је потребна подршка знатно већи. Лица која имају потребу за домским смештајем и другим услугама социјалне заштите у локалној заједници је друга значајна група корисника по заступљености, чији се број из године у годину повећава, што је условљено недостатком подршке за самосталан живот.

Индикатор	Почетна вредност	Циљана вредност
Број хранитељских породица	67	85
Број услуга за децу и младе у хранитељским породицама	5	10
Број деце и младих у хранитељским породицама	111	111
Број акција за подизање свести заједнице о инклузији – на годишњем нивоу	15	30
Број одраслих и остарелих лица који користе услуге подршке за самосталан живот	120	250
Број новоуведених асистивних технологија	14	30
Број педагошких асистената	8	15
Број корисника услуге личног пратиоца детета за децу са инвалидитетом која су укључена у редовне програме образовања као и у друге облике образовања	0	30
Број адекватних уџбеника за слепе и слабовиде	74	100

Мера 3.1. Развој услуге хранитељства и превентиван рад на спречавању раздвајања деце од родитеља

Корисници услуге породичног смештаја деца и млади у хранитељским породицама - У Граду Крагујевцу на смештају у хранитељским породицама налази се 111 деце и младих. Уочава се повећање броја корисника у односу на претходне године. Посматрано са аспекта смањења броја хранитељских породица овај податак представља изазов у раду.

- Потребно је интензивирати превентивни рад и развој услуга које ће спречити раздавање деце од родитеља
- Центар за породични смештај и усвојење ће интензивније спроводити кампању регрутације нових хранитељских породица на територији града Крагујевца, као и медијску кампању за позитивну слику о хранитељству
- Повремено хранитељство потребно је системски уредити
- Све већа потреба за обуке хранитеља за облике хранитељства уз интензивну и додатну подршку.
- Нужне су следеће услуге за децу и младе у хранитељским породицама које у граду постоје, али је динамика заказивања често неусаглашена са потребама:
  - Услуге соматопеда, логопеда, дефектолога, психолога, дечјег психијатра
  - Изостаје терапијски рад са децом и младима са тешким искуствима злостављања, занемаривања и припрема за судске поступке
  - Недостају педагошки асистенти и асистенти у настави у школама које деца похађају, а који су у неким случајевима неопходни
  - Недостаје системска подршка младима из хранитељских породица који излазе из система заштите за запошљавање (постоји на нивоу пројекта)
  - Недостаје подршка младима из хранитељских породица за обезбеђење становања по изласку из система заштите

Пројекти:

Центар за породични смештај и усвојење Крагујевац подржава успешну реализацију пројекта „УЕЕП – Подршка запошљавању младих“ који спроводи Удружење „Урадимо заједно“ у сарадњи са СОС Дечија села Србија, а који финансирају Немачко савезно министарство за економску сарадњу и развој (БМЗ) и међународне организације СОС Дечија села и Фондација Херман-Гмаинер Немачка.

Циљ пројекта је да унапреди социјалну и економску укљученост на тржиште рада 50 младих из система социјалне заштите, пре свега из хранитељских породица у Крагујевцу и шумадијском округу, кроз похађање тренинга за овладавање основним животним вештинама, обуке, праксе и менторску подршку при запошљавању. Пројекат се реализује током 2 године, од јуна 2020. до јуна 2022. године, а укључује и активности усмерене како на оснаживање младих да препознају и самостално заступају своје интересе, тако и на то да се локална заједница додатно сензибилише за њихове потребе.

На основу Меморандума о сарадњи са Удружењем „Урадимо заједно“ у циљу оснаживања младих у оквиру овог пројекта, Центар за породични смештај и усвојење Крагујевац упућује младе на учешће у тромесечном тренингу „Животне вештине, коучинг и запошљивост“ и обезбеђује простор за рад са

младима. Млади кроз програм добијају могућност похађања курсева, преквалификације, полагања возачког испита, радне праксе у компанијама у оквиру избора будућег занимања.

Центар прожа додатну подршку младима кроз преговоре са компанијама за радне праксе и запошљавање. Остале активности:

- Обуке група младих из хранитељских породица инструментом „Пасош компетенције“
- Формирање клуба деце и младих из хранитељских породица - инклузија са младима из биолошких породица који би носио активности промоције позитивних породичних вредности, месечна информисаност путем медија, посебне емисије о родитељству, успесима младих, њихово учење у креирању садржаја, непосредна помоћ и подршка младима у осамостаљивању и запошљавању од стране вршњака који имају добра искуства, преношење знања и вештина младих из хранитељских породица на развојним и животним прекретницама.
- Подршка развоју хранирењства код ромских породица - Анализа стања и потреба ромских породица у области хранитељства, Израда социјалних карата породица, Афирмација и подршка ромским породицама које су у систему хранитељства

Одговорна институција: Град Крагујевац

Процењена вредност: 22.800 еур

Извори финансирања: Град Крагујевац

Временски рок: до 2025. године

Мера 3.2 Спровођење акција за подизање свести заједнице о инклузији маргинализованих и осетљивих категорија становништва

Један од основних проблема у домену социјалне заштите и положаја посебно осетљивих категорија становништва је недовољно развијена свест заједнице о њиховом положају и значају инклузије. Осим акција подизања свести ова мера укључује и низ акција и пројеката за културну и социјалну инклузију маргинализованих група и особа са инвалидитетом. Потребно је развити и лиценцирати услуге као што су Сервис персоналних асистената за особе са телесним инвалидитетом, Центар активне рехабилитације и едукације за особе са инвалидитетом, Асистент у породици, Викенд програм, Предах смештај, помоћ и подршка старијима у градској и сеоској средини, виртуелни садржаји доступни свима, уклањање архитектонских баријера и др.

Неопходно је и даље спроводити активности у циљу унапређења степена информисаности грађана о правима и услугама у области социјалне заштите.

Као што је дефинисано у Локалном акционом плану за Роме и Ромкиње потребна је боља информисаност Рома и Ромкиња о правима из области социјалне заштите и подршка у процесу остваривања права.

У друштву су и даље широко раширене предрасуде и стереотипи о особама са инвалидитетом, чему значајно доприносе медији, а запослени у институцијама система свој рад још увек заснивају на медицинском моделу инвалидитета. Теме о значењу, природи и последицама инвалидитета нису заступљене у образовним програмима те је потребно планирати њихово увођење.

Пројекти:

- Помоћ у кући за децу са сметњама у развоју, ЦСР Солидарност (за 15 деце потребно ангажовање 5 неговатељица)
- Помоћ телефоном за стара лица, Црвени крст
- „Један пакетич много љубави“, Црвени крст
- „Да се чује и наш глас“, Омладина ЈАЗАС-а (креирање новина и блога)
- „Селу у походе“, Црвени крст
- „Корпа доброте“, Црвени крст
- „Кутак за квалитетније старење“, Црвени крст
- Пружање подршке социо-здравствено угроженим лицима на територији града, Град Крагујевац
- „За здраву и веселу старост“, Град Крагујевац – подршка материјална и здравствена за 50 старих лица у сеоским срединама
- Активна социјална улога старих, “Искуство ствара срцем“, Град Крагујевац
- „Стручношћу против дискриминације“, Удружење студената са хендикепом, Јачање сензибилитета заједнице о потребама и капацитетима особа са хендикепом

- „Упознајмо слепе“, Окружна организација савеза слепих Србије, Крагујевац
- „ПонОСнИ, равноправни, укључени!“ - Центар за самостални живот особа са инвалидитетом Крагујевац, Унапређење капацитета ОСИ за самостални живот кроз лично оснаживање и пружање услуга; подизање свести ОСИ, чланова њихових породица и шире јавности о важности укључивања ОСИ у друштвену заједницу, подизање свести шире друштвене заједнице о самосталном живљењу, мобилности, правима и потребама особа са инвалидитетом

Одговорна институција: Град Крагујевац

Процењена вредност: 139.000 еур

Извори финансирања: Град Крагујевац, Црвени крст

Временски рок: до 2025. године

Мера 3.3. Образовање ОСИ и партиципација у свим сферама друштвеног живота

У циљу повећања инклузије ОСИ у систем образовања у Граду Крагујевцу потребно је планирати системски приступ решавању проблема у доступности образовања. Такође потребне су мере политичке партиципације младих особа са инвалидитетом. Идентификовани су следећи основни проблеми:

- **Озбиљан проблем у систему образовања представља недостатак педагошких асистената и недовољно развијена услуга личног пратиоца детета за децу са инвалидитетом која су укључена у редовне програме образовања као и у друге облике образовања. Проблеми у образовању слепе и слабовиде деце су недовољно развијени инклузивни садржаји и недовољно стручних лица (дефектолози, тифлолози) за подршку у праћењу наставе, недовољно адекватних уџбеника као и специјаних помагала које помажу слепима у оријентацији, савремена помагала која омогућавају дигиталне технологије у циљу побољшања квалитета живота слепих и слабовидих.**
- **Озбиљне проблеме у образовању наводе и глуви и наглуви (недостатак тумача знаковног језика на факултетима тако да је глумима отежано да стекну високо образовање, наставно особље у школама за глуве слабо познаје знаковни језик и не предаје течно на знаковном језику, као и то да глуви ђаци немају уџбенике из којих могу да уче већ само свеске, због чега се већина старијих ослања на тумаче, јер нису у стању да воде преписку нити да писмено објасне свој проблем).**

Осим тога, недостају програми целоживотног учења за особе са разним видовима инвалидитета.

Такође, неопходне су мере за повећање политичке партиципације младих особа са инвалидитетом. Потребно је омогућити политичку партиципацију свих особа са инвалидитетом, односно, обезбедити адекватна прилагођавања и подршку у вези са остваривањем активног и пасивног бирачког права.

Пројекти:

- Лични пратилац за децу у инклузивном образовању (20 деце, 20 личних пратилаца), Град Крагујевац
- Развој комбиноване услуге Лични пратилац - педагошки асистент, пилотирање 2-3 године, (30 деце, 30 личних пратилаца), извор финансирања: донатори
- „Учешће са одлучивањем“, Центар за самостални живот особа са инвалидитетом Крагујевац; циљ пројекта – Јачање капацитета младих са инвалидитетом, кроз информисање о њиховим људским правима у појединим областима, јачање вештина заступања и заштите права, подизање нивоа знања о принципима људских права и начинима на које утичу на промене приступа према ОСИ; доприношење промени мишљења и подизање нивоа свести јавности о правима и потенцијалима ОСИ.
- „За младе с инвалидитетом, без баријера!“ Центар за самостални живот особа са инвалидитетом Крагујевац; Циљ пројекта је побољшање положаја младих са инвалидитетом у Крагујевцу. Активности: јавне дебате о квалитетном приступу образовању и тржишту рада, двомесечна радна пракса за најмање двоје младих са инвалидитетом, надоградња интернет странице за информисање и саветовање младих са инвалидитетом.

Одговорна институција: Град Крагујевац

Процењена вредност: 93.500 еур

Извори финансирања: Град Крагујевац

Временски рок: до 2025. године

Посебни циљ 4

Допринети смањењу сиромаштва и задовољавању основних потреба грађана и грађанки

У структури корисничке групе пунолетних лица доминирају материјално угрожена лица, корисници новчаних давања (НСП, увећана новчана помоћ, једнократне) 7842 корисника, што је 45% од укупног броја пунолетних корисника.

Повећава се број деце из породица које су материјално угрожене

Незапосленост, као дугогодишњи проблем, узрок је великог броја социјалних проблема који се одражавају на различите друштвене групе - младе, одрасле, особе са инвалидитетом, Роме, избегла, прогнана и интерно расељена лица.

Особе са инвалидитетом су једна од најугроженијих група становништва што се тиче стопе сиромаштва, као и ризика од сиромаштва. Као најважнији фактори ризика од сиромаштва препознати су: радни статус, образовање, бројчаност домаћинства, локација пребивалишта.

Индикатор	Почетна вредност	Циљана вредност
Број социјалних предузећа	0	3
Број запослених корисника услуга социјалне заштите и ОСИ	20	30
Број стамбено осигураних корисника (жене жртве насиља, млади из хранитељских породица, Роми...)	30	40
Број ОСИ које су примиле подршку за адаптацију стамбеног простора	20	30
Број приступачних и безбедних саобраћајница и јавних површина за ОСИ	20	40

Мера 4.1. Развијање социјалног предузетништва

Проблем незапослености и слабе инклузије корисника услуга социјалне заштите и особа са инвалидитетом решава се развојем социјалног предузетништва. Развијање социјалног предузетништва је једна од приоритетних мера. У претходном периоду урађено је интегрисање социјалног предузећа, заштитне радионице Шумадија д.о.о. у систем услуга локалне самоуправе. Наредне активности усмерене су на даље интегрисање и развој производног програма, као и технолошко осаврењевање. Поред тога планира се оснивање минимун два предузећа у сфери социјалног предузетништва до краја планског периода и формирање Регионалног радног центра за особе са сметњама у развоју.

Одговорна институција: Град Крагујевац

Процењена вредност: 600.000 еура

Извори финансирања: интерни

Временски рок: дуги, почетак до краја 2025. године

Мера 4.2 Подршка у запошљавању и за укључивање у заједницу

Мера подршке у запошљавању Рома и лица са инвалидитетом подразумева њихово укључивање у мере активне политике запошљавања и samozapoшљавања. Предвиђене активности укључују кампање, дошколовавање и преквалификације и планирање програма за дефицитарна занимања у сарадњи са Националном службом запошљавања.

- Кампања у циљу повећања информисаности особа ромске националности по питањима афирмације младих Ромкиња, конкурсима за отпочињање сопственог бизниса, запошљавања
- Дошколовавање и преквалификација Ромкиња
- Планирање програма за доквалификацију и преквалификацију дефицитарних занимања са НСЗ и ЛАГ-ом.
- Подршка бившим осуђеницима у процесу ресоцијализације кроз различите видове финансирања.
- Подршка у осамостаљивању и укључивању у заједницу бивших осуђеника кроз ангажовање у заједници применом мера активне политике запошљавања у сарадњи са Националном службом за запошљавање (Јавни радови) као и финансирањем/ суфинансирањем пројеката удружења грађана који имају за циљ пружање подршке наведеној циљној групи.

Пројекти:

- „Још ближе човеку“, Црвени крст - Пројекат пружа социјалну услугу достављања хране која се свакодневно јавља као вишак у кухињама Дома за старе, Завода за збрињавање одраслих "Мале Пчелице", Студентског центра и ученичког дома "Артем" и намирница из донације - угроженим лицима у граду и полупокретним и непокретним лицима у приградским и сеоским срединама. Активностима предходи запошљавање два лица ометена у менталном тазвоју са евиденције Националне службе за запошљавање која су завршила смер за припремање хране у школи "Букашин Марковић".
- Подстицај запошљавања и samozapoшљавања младих са хендикепом, Удружење студената са хендикепом
- Економско оснаживање самохраних родитеља, град Крагујевац
- „Корак ка прихватању другачијих“, Црвени крст - Прихватање лица са сметњама у развоју и лица са инвалидитетом у свакодневни живот локалне заједнице, њихова економска и психолошка стабилност (смањење сиромаштва) и увођење менторства и заступања у процесу обуке и радног ангажмана у циљу њихове економске конкурентности, али и правилне изградње личности, основне су новине у приступу и представљају сврху овог пројекта.

Одговорна институција: Града Крагујевац

Процењена вредност: 80.000 еур

Извори финансирања: интерни и екстерни - Град Крагујевац, Република Србија

Временски рок: 2025. година

Мера 4.3 Стамбено збрињавање уз подршку

У циљу смањења сиромаштва и задовољења основних потреба грађана и грађански у Граду Крагујевцу, посебно угрожених група, потребно је планирати мере подршке у домену стамбеног збрињавања уз подршку. Приоритетни пројекат у плану, који ће бити реализовани уз финансирање од стране донатора је:

- Решавање стамбених проблема за жене жртве насиља, младе из хранитељских породица и Рома, изградњом стамбеног објекта у Белошевцу - Пројекат социјалног становања и активне инклузије UNOPS-а (брдност 1.455,541,19 долара, учешће Града 308.232 долара).

Остале активности:

Становање особа са инвалидитетом представља посебан проблем и директно утиче на изолованост особа са инвалидитетом и обим њиховог друштвеног укључивања. Адаптације места становања особа са инвалидитетом нису системски решене, те су особе са инвалидитетом принуђене да се саме сналазе да обезбеде финансијска средства за адаптације, као и да испуне врло компликоване процедуре за добијање неопходне сагласности.

Мапирање потреба становника неформалних насеља на подручју Града Крагујевца и Креирање листе приоритета за извођење радова и пружање адекватног облика подршке на основу потреба, процена могућности и законске регулативе.

Креирање програма за становање уз подршку за особе са аутизмом. Особе са аутизмом после нестанка биолошке породице, треба да имају адекватан смештај како би требали да наставе живот који је приближан који су имали док су живеле у својим биолошким породицама. У Крагујевцу у овом тренутку не постоји организовано становање уз подршку за одрасле особе са аутизмом, нити било какав транзициони програм који би их припремао за живот у адалтном периоду.

Одговорна страна: Град Крагујевац

Процењена вредност: 1.100 еур

Извори финансирања: Град Крагујевац, министарства и донатори

Рок за реализацију: 4-7 година

Посебни циљ 5**Заштита људских и мањинских права, обезбеђење сигурности грађана и грађанки и промоција родне равноправности**

У циљу унапређења сигурности грађана и грађанки Крагујевца и обезбеђења њихових људских права, град планира следеће мере: Увођење услуге Свратишта и превенција просјачења, Стварање услова и едукација за сигурност грађана и грађанки, Безбедност саобраћаја и јавних површина за ОСИ, Повећање правне видљивости и интеграције повратника на основу споразума о реадмисији и Подршка маргинализованим категоријама грађана кроз различите видове помоћи.

Индикатор	Почетна вредност	Циљана вредност
Број корисника свратишта	0	5
Број стручних сарадника/саветника за породице	5	10
Број приступачних и безбедних саобраћајница и јавних површина за ОСИ	10	20

Мера 5.1. Заштита људских права с акцентом на права мањина и миграната

Ова мера укључује реализацију активности у области заштите људских и мањинских права кроз локалне акционе планове и путем пројеката које ће финансирати донатори и ресорна министарства. Мера укључује реализацију Локалног акционог плана за миграторна кретања и Локалног акционог плана за родну равноправност, као и израду нових ЛАП-ова по њиховом истеку и њихову реализацију финансирањем из буџета Града. Активности обухватају све области социјалне укључености Рома и Ромкиња, других мањинских група као и подршку избеглим, интерно расељеним лицима и мигрантима кроз унапређење њиховог положаја у локалној заједници.

Активности на заштити миграната и превенцији трговине људима Град ће обављати у сарадњи са националним координационим телом за превенцију трговине људима, као и НВО Атина. Посебна пажња биће посвећена и увођењу и промоцији Амбер аларм система за брзо проналажење отете деце.

Активности укључују:

- Повећање информисаност о јавним позивима од стране Комесаријата за избеглице и миграције РС кроз пројектне активности "Побољшање услова живота за избегла, интерно расељена лица и мигранте" – вредност пројектне активности. Пројекат би спроводило удружење грађана које се бави пружањем подршке наведене циљне групе.
- Учешће у програмима Комесаријата за избеглице и миграције РС који се односе на побољшање квалитета живота избеглих, интерно расељених лица и миграната кроз доделу сесоких кућа са окућницом, помоћ у грађевинском материјалу, новчане помоћи, пакети хране, помоћ у огреву и др. (Град, удружења и крајњи корисници).

Приоритетни пројекти:

- Инклузија Рома и других маргинализованих група у Србији - ROMACTED
- Кроз игру и дружење до правилног развоја – подршка инклузији ромске деце у предшколски систем васпитања и образовања
- Унапређење услова становања у подстандардним насељима, кроз пројекте ЕХО, Министарство за људска и мањинска права и Министарство за државну управу и локалну самоуправу
- "Побољшање услова живота за избегла, интерно расељена лица и мигранте"
- Заједно против дискриминације од раног узраста

Одговорна страна: Град Крагујевац

Процењена вредност у средњорочном плану: 853.000 еур

Извори финансирања: Град Крагујевац, министарства, Комесаријат за избеглице и миграције РС, донатори

Рок за реализацију: 4-7 година

5.2. Промоција и примена родне равноправности

Ова мера укључује реализацију активности у области родне равноправности кроз спровођење Локалног акционог плана за родну равноправност финансирањем из буџета Града и путем пројеката које ће финансирати донатори и ресорна министарства. Закон о родној равноправности Скупштина Србије усвојила је у јуну 2021. године. Поред поштовања законске регулативе за град Крагујевац је веома је важно да као таква буде спроведена на прави начин и да такав концепт заживи и буде континуирано спровођен.

Град је 2021. године реализовао пројекат „Право на равноправност између мушкараца и жена као кључ друштвеног успеха” у оквиру програма Swiss ПРО, а у оквиру ове мере град ће наставити са активностима промоције Европске повеље о родној равноправности, превенцију породичног насиља над женама и подизање свести јавности о значају родне равноправности, као и активности у циљу поштовања Резолуције 13.25 и Националног акционог плана за жене, мир и безбедност. Град ће у континуитету издавати средства буџета за реализацију Локалног акционог плана за родну равноправност у износу од 500.000 РСД на годишњем нивоу.

Одговорна институција: Град Крагујевац

Процењена вредност: 22.500

Извори финансирања: Град Крагујевац

Временски рок: до 2025.

Мера 5.3. Превенција просјачења и увођење услуге Свратишта

По налогу Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања 2018. године формиран је Интерсекторски тим који се бави заштитом „деце улице“, односно насиља и злоупотребе деце која „живе и раде на улици“ и баве се просјачењем, прањем ветробранских стакала, скупљањем сировина из контејнера за одношење отпада, продајом цвећа у касним ноћним сатима.

Након одржаних састанака 2018. године дефинисан је и формиран комплетан интерсекторски тим кога чине представници Градске управе за здравство и социјалну заштиту града Крагујевца, Школске управе, Центра за развој услуга социјалне заштите „Кнегиња Љубица“, ЦПСУ-А Крагујевац, Канцеларије за Ромска питања, Мобилни тим и НВО Романипен.

Донет је акциони план, који је потписан од стране представника свих локалних актера. Усвојен је нови план рада интерсекторског тима и реализоване активности - периодични обиласци интерсекторског тима улица Крагујевца ради проналажења деце која су изложена неком облику рада односно злоупотреби од стране одраслих лица.

Извештаји о раду достављани су надлежном Министарству као и Републичком заводу за социјалну заштиту.

Услуга свратиште намењена је деци, младим, одраслим и старим лицима који живе или раде на улици и добровољно затраже или пристану на услугу. Сврха услуге свратиште је пружање привремених или повремених интервенција и задовољавање тренутних потреба корисника, као и посредовање у обезбеђивању доступности других услуга у заједници. Активности у оквиру услуге свратиште усмерене су ка задовољавању основних потреба и осигурању безбедног и пријатног окружења корисника. ("Правилник о ближим условима за пружање услуга социјалне заштите")

Циљна група услуге:

- Деца из екстремно сиромашних породица чији чланови раде на улици и где постоји ризик по дететов раст и развој;
- Деца незапослених родитеља-сакупљача секундарних сировина и хране на улици, повремено ангажовани на сезонским пословима у Крагујевцу и сл. деца, углавном дечаки, помажу родитељима и старијој браћи у сакупљању секундарних сировина и хране које проналазе по контејнерима. Због изразито лоше материјалне ситуације родитељи нису у могућности да им обезбеде све потребно за школовање. У екстремним ситуацијама повремено се дешава да деца заједно са породицом спавају на улици (најчешће породице дођу у Крагујевац због посла или су у пролазу-перачи на раскрсницама);

- Деца и адолесценти који по самоиницијативном напуштању установа социјалне заштите спавају у напуштеним кућама, нехигијенским насељима;
- Деца која немају адекватну родитељску бригу: занемарена, злостављана, скитају улицама...
- Одређени број деце проси на улици-упућујући директне молбе пролазницима за новац или храну, певају по кафићима за новац исл.).
- Одрасла лица у стању социјалне потребе (бескућници, просјаци, лица по отпусту из затвора, без подршке породице..). Крагујевац нема ову услугу, а процена Центра за социјални рад "Крагујевац" је да реалне потребе постоје, и то за:
- Свратиште за децу - жртве трговине људима, жртве насиља и занемаривања-услуга која не постоји али реално постоје потребе за један број деце и одраслих лица из наведених циљних група - до 10 корисника (успостављање услуге кроз системско решавање)
- Свратиште за одрасле: капацитет до 5 корисника из наведених група одраслих корисника. (успостављање услуге кроз системско решавање)

Пројекти из области сузбијања просјачења:

- Сузбијање просјачења ромске деце - Вођење медијске кампање о забрани просјачења, правима деце и штетности просјачења. Спречавање злоупотребе деце у сврху просјачења, кроз Акциони план за смањење просјачења на територији града
- Испитивање потреба и оснивање нове услуге за децу улице, Центар Кнегиња Љубица - ангажовање 2 неговатељице, 2 стручних радника, простор и организација

Одговорна институција: Град Крагујевац

Процењена вредност: 42.500

Извори финансирања: Град Крагујевац

Временски рок: до 2025.

Мера 5.4. Стварање услова и едукација за сигурност посебно осетљивих група и жртава занемаривања и насиља

Угрожене групе с аспекта безбедности и изложености насиљу су посебно рањиве групе и то: деца изложена занемаривању и насиљу у породици, жене као жртве насиља у породици и стари изложени занемаривању и физичком насиљу.

Расте број деце чије су потребе у биолошким породицама на различите начине занемарене, односно која су директно или индиректно изложена насиљу у породици.

Саветовалиште за брак и породицу - Групни рад са починиоцима насиља у партнерским односима, који се у континуитету организовао од 2010. године, престао је да се реализује од септемра 2019. године. Основни узрок био је недостатак законских решења и стабилност финансирања. За развој услуге, програмских и пројектних активности потребно кадровски јачати Саветовалиште, кроз упосленост још једног стручног радника/терапеута и техничког секретара. За реализовање пројектних активности неопходно је ангажовање стручних радника (3-5 извршилаца). Остали пројекти који могу допринети односима у породици су «Програм рада са починиоцима насиља у партнерским односима са одговарајућом подршком жртвама» Вредност пројекта 12.000\$; «Предбрачно саветовање « у сарадњи са црквом; Вредност пројекта» 10.000 Еура; едукација стучњака и свештеника за реализацију програма: 700 еура

Прихватилишта за жртве насиља у породици - лиценцирана услуга капацитета 10 корисника (жена и деца жртава насиља). Поред смештаја и збрињавања жена, услуга нуди континуирану психотерапеутску, психосоцијалну и мотивациону подршку женама, жртвама насиља у породици, а како би постигле когнитивно емоционалну стабилизацију, изашле из насилних образаца у понашању и подигле ниво самосталности у свеукупном функционисању.

У непосредном раду са женама жртвама насиља препозната је потреба економског оснаживања жена, како би се спречио повратак починиоцу насиља.

Пројекти:

- Развој социјалног предузетништва за жене жртве насиља - носилац град Крагујевац у партнерству са Центром за социјални рад и Центром за развој услуга социјалне заштите «Кнегиња Љубица» и удружењима.
- Породични сарадник за децу из породица у ризику - подршка деци са сметњама у развоју и њиховим породицама, Центар «Кнегиња Љубица»,

Сврха услуге Породични сарадник је унапређење капацитета породице да омогући безбедност детета и услове за његов квалитетан развој у породичном окружењу. Циљеви услуге Породични сарадник за децу из породица у ризику су: 1) превенција измештања детета из природне породице; 2) подршка повратку детета у породицу 3) превенција занемаривања и злостављања детета; 4) унапређење капацитета родитеља кроз стицање нових знања и вештина у области родитељства, животних вештина, партнерских и других односа.

- Превенција насиља над старима - планирање едукације за стручне раднике и сараднике
- Услуга **Породични сарадник за децу са сметњама у развоју** - сврха услуге јесте спречавање измештања деце из биолошких породица, подршка повратку детета у породицу, превенција занемаривања и злостављања, унапређење родитељских капацитета. Циљ је дакле, унапређење капацитета породице да омогући безбедност и услове за квалитетан развој деце у породичном окружењу.
- «Услуга јединица подршке деци у кривичном поступку» - Центар за развој услуга социјалне заштите «Кнегиња Љубица»,

Услуга подразумева подразумева: заштиту детета од секундарне виктимизације током судског поступка, упознавање детета са судским поступком, повећање способности детета да спремније и квалитетније да исказ, повећање поверења детета и родитеља у судски поступак.

- Програм рада са починиоцима насиља у партнерским односима са одрговарајућом подршком жртвама, Центар «Кнегиња Љубица» - Саветовалиште за брак и породицу. Извор финансирања: Европска мрежа за рад са починиоцима насиља у породици преко ОПНА-е
- "Подршка и помоћ жртвама породичног насиља у руралним срединама", Град Крагујевац – Циљ је унапредити мере превенције и заштите Ромкиња које су изложене породичном и партнерском насиљу. Анализа и праћење примене казнене политике у области насиља над женама са освртом на Ромкиње, Успоставити механизам за ефективну реализацију конференције случаја уз координисање социјалних актера, Едукација међусекторских тимова за заштиту жртава насиља за примену решења и осетљивост по питању заштите Ромкиња од насиља.

Одговорна институција: Град Крагујевац

Процењена вредност: 527.200 еур

Извори финансирања: Град Крагујевац

Временски рок: до 2025.

Мера 5.5. Унапређење положаја ЛГБТ популације

У граду Крагујевцу је потписан Меморандум о сарадњи којим је предвиђено унапређење положаја ЛГБТ популације. Потписници Меморандума су значајни актери у заједници (образовање, правосуђе, социјална заштита и др.)

Главни проблем је недовољна видљивост, односно препознатост њихових проблема у заједници. Такође као препрека јавља се и недовољна ангажованост удружења на територији Града која се баве ЛГБТ популацијом.

Како би се превазишли проблеми потребна је сарадња актера локалне заједнице у процесу:

- планирања, координације и спровођења активности у области превенције дискриминације ЛГБТ особа и заштите жртава, са циљем да се обезбеди одрживост програма заштите и генерално унапређење положаја ЛГБТ особа у Србији;
- размене информација о активностима усмереним на превенцију дискриминације и заштиту

- жртва дискриминације и насиља;
- узајамне стручне и техничке помоћи у циљу препознавања дискриминаторног и насилног понашања и пракси;
  - заједничке анализе ризика у циљу смањења фактора ризика и подложности проблему;
  - организовања заједничких локалних акција и других активности у циљу подизања нивоа друштвене свести о проблему дискриминације, са посебним освртом на дискриминацију припадника/ца ЛГБТ заједнице;
  - организовања заједничких стручних група у циљу решавања појединачних случајева;
  - учешћа у процесима обука и унапређења капацитета свих учесника/ца укључених у процесе превенције, препознавања и пружања услуга жртвама дискриминације или насиља због различитог сексуалне оријентације или родног идентитета;

Одговорна институција: Град Крагујевац
Процењена вредност: 25.000
Извори финансирања: Град Крагујевац
Временски рок: до 2025.

Мера 5.6. Повећање правне видљивости и интеграције повратника на основу споразума о реадмисији

Кључни активности у оквиру ове мере су:

- Решавање проблема личних исправа, других докумената као осталих проблематичних питања повратника на основу споразума о реадмисији.
- Обезбеђивање средстава за покривање административних и других трошкова израде докумената; 100.000 рсд до 200.000 рсд на годишњем нивоу, у зависности од броја повратника.

Одговорна институција: Град Крагујевац и ЦСР
Предвиђена вредност: до 10.000 еур
Извори финансирања: интерни
Рок за реализацију: у континуитету, до краја 2025.

Допринос планираних мера реализацији Циљева одрживог развоја (ЦОР) Агенде 2030 Уједињених нација:

СВЕТ БЕЗ СИРОМАШТВА

Циљ 1: Окончати сиромаштво свуда и у свим областима у оквиру индикатора:

1.2 До 2030. најмање за половину смањити број мушкараца, жена и деце свих узраста који живе у било ком облику сиромаштва, према националним дефиницијама сиромаштва

1.3 Применити одговарајуће националне системе социјалне заштите и мере за све, укључујући најугроженије, и до 2030. постићи довољно велики обухват сиромашних и рањивих

1.4 До 2030. обезбедити да сви мушкарци и жене, а посебно сиромашни и припадници рањивих група, имају једнака права на економске ресурсе, као и приступ основним услугама, власништву и управљању земљиштем, односно другим облицима својине, наслеђу, природним богатствима, одговарајућим новим технологијама и финансијским услугама, укључујући микрофинансирање

1.a Осигурати значајну мобилизацију ресурса из различитих извора, између осталог и кроз повећану развојну сарадњу, како би се обезбедила адекватна и предвидљива средства за земље у развоју, посебно најмање развијене земље, да примењују програме и политике за окончање свих облика сиромаштва

1.b Креирати јасне оквире политика на националном, регионалном и међународном нивоу, засноване на развојним стратегијама за борбу против сиромаштва и родну осетљивост, како би се подржало убрзано инвестирање у акције на искорењивању сиромаштва

КВАЛИТЕТНО ОБРАЗОВАЊЕ

Циљ 4: Обезбедити инклузивно и праведно квалитетно образовање и промовисати могућност целоживотног учења за све у оквиру индикатора:

4.3 До 2030. обезбедити једнаку доступност приступачног и квалитетног стручног образовања на свим нивоима, укључујући и универзитетско, за све жене и мушкарце

4.4 До 2030. значајно повећати број младих и одраслих који имају одговарајуће вештине, укључујући техничке и стручне за запошљавање, адекватне послове и предузетништво

4.5 До 2030. елиминисати родну неједнакост у образовању и обезбедити једнак приступ свим нивоима образовања и стручном оспособљавању за рањиве групе, укључујући особе са инвалидитетом, аутохтоно становништво и децу у рањивим ситуацијама

4.a Изградити и побољшати образовне установе које су прилагођене деци, особама са инвалидитетом и припадницима различитог пола, као и обезбедити безбедно, ненасилно, инклузивно и делотворно окружење за учење за све

ПАРТНЕРСТВОМ ДО ЦИЉА

Циљ 17. Ојачати средства примене и ревитализовати глобално партнерство за одрживи развој све у оквиру индикатора:

17.17 Подржати и промовисати делотворна јавна, јавно-приватна партнерства и партнерства цивилног друштва, изграђена на искуствима и стратегијама проналажења ресурса за партнерства.

ПРАЋЕЊЕ И ИЗВЕШТАВАЊЕ

Праћење имплементације Стратегије развоја социјалне заштите Града Крагујевца 2021-2025. биће реализовано континуирано, кроз инструменте и механизме који су већ функционални на нивоу локалне самоуправе: финансирање услуга социјалне заштите и праћење њиховог рада кроз извештавање, финансирање редовних делатности, програма и пројеката у области социјалне заштите и праћење њиховог рада кроз редовно извештавање.

Како је овим документом предвиђено за наредни период, локална самоуправа ће унапредити систем извештавања пружалаца услуга и носилаца програма и пројеката који се финансирају из буџета Града Крагујевца кроз прилагођавање формата за извештавање у односу на квалитативне и квантитативне индикаторе из ове Стратегије. На тај начин ће се најмање на годишњем нивоу вршити сумирање постигнутих резултата, мерење учинка и процена напретка.

Праћење реализације општег и посебних циљева вршиће се израдом годишњег извештаја који садржи и квантитативне и квалитативне податке за све циљне групе дефинисане Стратегијом.

Целукупна оцена ефеката планираних услуга и мера биће предмет екстерне евалуације која ће бити обезбеђена по истеку важења овог документа.

Тим за праћење реализације овог документа обављаће следеће задатке:

- праћење реализације,
- ревизију документа по потреби,
- израду акционих планова и извештаја о њиховој реализацији.

Тим ће бити сачињен од чланова које ће предложити носиоци реализације мера из документа и одговорно лице – координатора Тима. Градоначелник у формирању тима одређује координатора за послове праћења и извештавања.

СПИСАК ПРОЈЕКТА И АКТИВНОСТИ СТРАТЕГИЈЕ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ ГРАДА КРАГУЈЕВЦА ЗА ПЕРИОД 2021-2025.

АКТИВНОСТИ/ ПРОЈЕКАТ	ОДГОВОРНА ИНСТИТУЦ.	ПАРТНЕР	ОКВИРНА ВРЕДНОСТ ЕУР	ИЗВОР ФИНАНС.	ПЕРИОД РЕАЛИЗАЦ/ РОК	ИНДИКАТОРИ
ПОСЕБНИ ЦИЉ 1: Повећати обухват корисника услуга социјалне заштите унапређењем капацитета и осавремењавањем пружалаца услуга социјалне заштите						
Мера 1.1. Јачање капацитета људских ресурса пружалаца услуга						
Запошљавање стручних радника у Дневним боравцима за децу и младе, Дневном боравку за децу из породица у ризику	Град Крагујевац, ГУ за друштвене делатности	Центар Кнегиња Љубица	180.000	Град Крагујевац	2021 у континуитету	3 новозапосл. радника (2 за ДБ за децу и младе и 1 за ДБ за децу из породица у ризику) 1.400.000,00 рсд. по 1 стручном раднику на годишњем нивоу
Запошљавање стручних радника за услугу Прихватилиште за децу и младе	Град Крагујевац, ГУ за друштвене делатности	Центар Кнегиња Љубица	180.000	Град Крагујевац	2021 у континуитету	3 новозапослена у складу са минималним стандардима (10 корисника) 1.400.000,00 рсд. по 1 стручном раднику на годишњем нивоу
Запошљавање сарадника за услугу Дневни боравак за старије особе	Град Крагујевац, ГУ за друштвене делатности	Центар Кнегиња Љубица	66.000	Град Крагујевац	2021 у континуитету	2 сарадника 780.000,00 рсд по 1 сараднику
Запошљавање сарадника – геронтодомаћица за услугу помоћ и нега у кући одраслим и старим особама	Град Крагујевац, ГУ за друштвене делатности	Центар Кнегиња Љубица	165.000	Град Крагујевац	2021-2025	5 сарадника-геронтодомаћица 780.000,00 рсд по 1 геронтодомаћици
Активности центра Кнегиња Љубица за добијање лиценце за Становање уз подршку за младе који се осамостаљују	Град Крагујевац, ГУ за друштвене делатности	Центар Кнегиња Љубица	47.500	Град Крагујевац	2022. запослен 1 стручни радник	1.400.000, 1 стручни радник, трошкови добијања сертификата / елелбората за услугу када буде опредељена стамбена

						јединица
Запошљавање у Саветовалишту за брак и породицу	Град Крагујевац, ГУ за друштвене делатности	Центар Кнегиња Љубица	90.000	Град Крагујевац	2021.	запослен 1 стручни радник / терапеут и 1 технички секретар 1.374.000,00 рсд за 1 терапеута 755.000,00 рсд за 1 техничког секретара
Пројекат „За квалитетније услуге социјалне заштите“	Центар Кнегиња Љубица		34.000	Град Крагујевац	12 месеци	ангажована 4 стручна радника; 2 обуке за 18 стручних радника
Пројекат „Стручно усавршавање запослених у области социјалне заштите“	Град Крагујевац	Центар «Кнегиња Љубица»	15.000	Град Крагујевац	12 месеци	Ангажовани стручни радници
Пројекат „Персонална асистенција за ОСИ“	Град Крагујевац		30.000	Град Крагујевац	24 месеца	
Пројекат: „Јачањем капацитета до социјалне укључености ОСИ“	Центар за самостални живот ОСИ, Крагујевац		15.000	Град Крагујевац	12 месеци	Ангажован 1 стручни радник 2 обуке за 20 стручних радника
Пројекат: „Кампови подршке за особе са аутизмом за живот у заједници“	Град Крагујевац	Удружење за помоћ особама са аутизмом	10.000	Град Крагујевац	8 месеци	6 терапеута са искуством у раду са особама са аутизмом
			832.500			
Мера 1.2. Увећање финансијских средстава за квалитетну реализацију програмских активности услуга						
Повећање капацитета услуге Дневни боравак за децу и младе са проблемима у понашању	Град Крагујевац	Центар Кнегиња Љубица	335.000	Град Крагујевац	континуирано	За лицензирање ДБ на капацитет од 15 корисника 7.913.000,00 рсд на годишњем нивоу
Повећање капацитета услуге Дневни боравак за децу и младе	Град Крагујевац	Центар Кнегиња Љубица	150.000	Град Крагујевац	Повећати капацитет до 2023	Капацитет за 10 корисника. 10.696.638,0 рсд на годишњем нивоу за 6 корисника
Повећање капацитета услуге Прихватилиште за децу и младе	Град Крагујевац	Центар Кнегиња Љубица	177.500	Град Крагујевац	2021-2025	Капацитет за 10 корисника 4.200.000,00 рсд за 3 стручна радника
Повећање капацитета услуге	Град Крагујевац	Центар Кнегиња	175.000	Град	2022-2025	5.151.000 рсд на

Дневни боравак за старије особе		Љубица		Крагујевац		годишњем нивоу
Употпуњавање недостајућих минималних стандарда за пружање услуге Дневни биравак за старије особе	Град Крагујевац	Центар Кнегиња Љубица	68.000	Град Крагујевац	2021	2 сарадника За 2 сарадника 1.600.000,00 рсд на годишњем нивоу
Повећање капацитета услуге помоћ и нега у кући	Град Крагујевац	Центар Кнегиња Љубица	169.500	Град Крагујевац	2021-2025	5 сарадника-геронтодомаћица 4.000.000,00 рсд на годишњем нивоу
			1.075.000			
Мера 1.3. Повећање доступности и развој нових услуга						
Пројекат "Унапређење квалитета и доступности услуге Помоћ и нега у кући за одрасле и старије особе"	Центар Кнегиња Љубица	Град Крагујевац	55.000	Инострани фондови	12 месеци	ангажовано 10 геронтодомаћица за 50 корисника
Пројекат "Подршка особама са инвалидитетом"	Центар Кнегиња Љубица	Град Крагујевац	55.000	Инострани фондови	12 месеци	ангажовано 10 геронтодомаћица за 50 корисника особа са инвалидитетом
Финансирање услуге Асистент у породици	Град Крагујевац	Удружење за помоћ особама са аутизмом	400.000	Град Крагујевац/	до 2025. год.	40 породица 40 корисника 12 асистената
Развијање и унапређење услуге Лични пратилац детета	Град Крагујевац		550.000	Град Крагујевац/	до 2025. год.	
Пројекат: „Програм рада са починиоцима насиља у партнерским односима са одрговарајућом подршком жртвама“	Центар Кнегиња Љубица		15.000		2021-2025. године	
			1.075.000			
Мера 1.4. Подршка удружењима која се баве циљним групама стратегије социјалне заштите						
Подршка за стицање предуслова за апликавање и за процедуре лиценцирања на 6 година	Град Крагујевац			Град Крагујевац	до 2025. год.	4 удружења
Обезбеђење простора	Град Крагујевац			Град	до 2025. год.	4 удружења

				Крагујевац		
Оснаживање умрежавања ромских НВО и локалних институција	Град Крагујевац	Организације цивилног друштва		Град Крагујевац	континуирано	
Подршка ОЦД у спровођењу социјално-иновативних пројеката и социјално-иновативне активности	Град Крагујевац	Организације цивилног друштва	40.000	Град Крагујевац	до 2024.	до 25 локалних ОЦД
			40.000			
ПОСЕБНИ ЦИЉ 2: Унапредити доступност услуга повећањем просторних капацитета пружалаца услуга, просторне приступачности објеката и опште приступачности услуга и информисања						
Мера 2.1. Унапређење просторних капацитета пружалаца услуга социјалне заштите						
Реконструкција Центра за социјални рад	Центар за социјални рад	Град Крагујевац	900.000	Град Крагујевац/Република Србија	2021-2023	Реконструисан објекат ЦСР
Пројекат „Играмо се заједно“	Град Крагујевац		20.000	Град Крагујевац	24 месеца	Адаптиран и опремљен простор Центра за породични смештај и усвојење
Становање уз подршку за младе који се осамостаљују	Центар Кнегиња Љубица	Град Крагујевац	30.000	Град Крагујевац	12 месеци	Обезбеђивање 1 станбене јединице
Пројекат „Повећани капацитети Прихватилишта за децу“	Центар Кнегиња Љубица	Град Крагујевац	15.000	Град Крагујевац	12 месеци	Повећан капацитет за 4 корисника (са 6 на 10)
Пројекат „Унапређење услуге Дневни боравак за старије особе“	Центар Кнегиња Љубица	Град Крагујевац	35.000	Град Крагујевац	Иностранни фондови	Проширење, адаптација, опремање постојећег простора и набавка адекватног возила
Завод за збрињавање одраслих Мале Пчелице – реконструкција објекта	Градска управа надлежна за инвестиције		636.000	Република Србија / Град Крагујевац		
			1.636.000			
Мера 2.2. Унапређење доступности јавних услуга и безбедности саобраћаја и јавних површина за ОСИ уклањањем баријера и техничким осавремењавањем						
Пројекат „Победимо баријере у комуникацији“	Град Крагујевац		10.000	Град Крагујевац	6 месеци	Обука за коришћење знаковног језика

						30
Пројекат: „Без архитектонских препрека до високог образовања“	Удружење студената са хендикепом, Крагујевац		15.000	Град Крагујевац	10 месеци	4 објекта
Пројекат: „Самостално напред – отклањање архитектонских баријера”	Град Крагујевац		25.000	Град Крагујевац	12 месеци	Постављено 5 прилазних рампи
Израда Стратегије приступачности Града Крагујевца	Форм младих са инвалидитетом		25.000	Република Србија и међународни фондови		1 стратегија
			75.000			

Мера 2.3. Развој и коришћење асистивних технологија у информисању ОСИ и глувих и наглувих лица

Обезбеђење информација на знаковном језику и путем дисплеја, у јавним службама, информативним сервисима и медијима	Град Крагујевац		20.000	Град Крагујевац, Министарс., донатори	До 2025.	Успостављене минимум 2 асистивне технологије
Израда приступачних протокола и развој информативних услуга за ОСИ за ванредне ситуације (нарочито у случајевима потребе за евакуацијом)	Град Крагујевац	Организације цивилног друштва	10.000		До 2025	Израђени приступач. протоколи за ванредне ситуације Израђена прилагођена упозорења, СОС тел, приручници на Брајевом писму, аудио дескрипције...
Успостављање система СМС порука на линијама за информисање и СОС – за глува и наглува лица	Град Крагујевац		5.000			Успостављен програм за мобилне телефоне са ЗХМП, МУП, Ватрогасно-спасилачком бригадом
			35.000			

ПОСЕБНИ ЦИЉ 3: Унапредити инклузију рањивих и маргинализованих група кроз разне видове подршке, и партиципацију грађана у друштву и подизање свести заједнице о њиховом положају у друштву

Мера 3.1. Развој услуге хранитељства и превентиван рад на спречавању раздвајања деце од родитеља						
Пројекат: „Учимо заједно”	Центар за породични смештај и усвојење	Град Крагујевац	4.000	Град Крагујевац	6 месеци	10 радионица - примена адекватних васпитних метода и комуникације
Пројекат: „Живимо заједно“	Центар за породични смештај и усвојење	Град Крагујевац	10.000	Град Крагујевац	24 месеца	подршка током осамостаљивања 20 младих који излазе из хранитељских породица - младима који излазе из система хранитељске заштите
Подршка развоју хранитељства код ромских породица	Центар за породични смештај и усвојење	Град Крагујевац			2021-2025	10 нових ромских хранитељских породица
Обуке група младих из хранитељских породица интрumentом „Пасош компетенције“	Центар за породични смештај и усвојење	Град Крагујевац	4 000		12 месеци	20 младих који су прошли обуку
Формирање клуба деце и младих из хранитељских породица	Центар за породични смештај и усвојење	Град Крагујевац	4 800		2021-2025	30 младих из хранитељских породица
Унапређење доступности услуга соматопеда, логопеда, дефектолога, психолога, дечјег психијат. за децу и младе у хранитељским породицама	Град Крагујевац				У континуитету до 2025. год.	
Увођење терапијског рада са децом и младима са тешким искуствима злостављања, занемаривања и припрема за судске поступке	Град Крагујевац				До 2025. год.	Успостављене процедуре и започет терапијски рад
Ангажовање педагошких	Град Крагујевац				До 2025.	

асистената и асистената у настави у школама које похађају деца из хранитељских породица						
			22.800			
Мера 3.2 Спровођење акција за подизање свести заједнице о инклузији маргинализованих и осетљивих категорија становништва						
ПРОЈЕКАТ: „Помоћ у кући за децу са сметњама у развоју“	Центар за социјални рад	Град Крагујевац	45.000	Град Крагујевац	18 месеци	Обухваћено 15 деце, ангажовано 5 неговатељица
ПРОЈЕКАТ: „Помоћ телефоном за стара лица“	Црвени крст	Град Крагујевац	3.000	Град Крагујевац	18 месеци	100 старијих усамљених суграђана
ПРОЈЕКАТ: „Један пакетић много љубави“	Црвени крст	Град Крагујевац	15.000	Црвени крст	Сваке године	300 пакетића 3000 еур/ на годишњем нивоу
ПРОЈЕКАТ: „Да се чује и наш глас“	Омладина ЈАЗАСа		5000		6 месеци	креирање новина и блога
ПРОЈЕКАТ: „Селу у походе“	Црвени крст		1000	Град Крагујевац	4 месеца	5 сеоских средина
ПРОЈЕКАТ: „Корпа доброте“	Црвени крст		3000		12 месеци	Помогнуто 200 угрожених породица
ПРОЈЕКАТ: „Кутак за квалитетније старење“	Црвени крст		20.000			170 чланова Кутка
Пружање подршке социо-здравствено угроженим лицима на територији града	Град Крагујевац		10.000	Град Крагујевац	12 месеци	200 лица
ПРОЈЕКАТ: „За здраву и веселу старост“	Град Крагујевац		10.000	Град Крагујевац	12 месеци	Материјална и здравствена помоћ за 50 старих лица у сеоским срединама
ПРОЈЕКАТ: „Искуство ствара срцем“	Град Крагујевац		10.000	Град Крагујевац	12 месеци	Активна социјална улога старих – 100
ПРОЈЕКАТ: „Стручношћу против дискриминације“	Удружење студената са хендикепом		5.000	Град Крагујевац	6 месеци	Кампања 10
ПРОЈЕКАТ: „Упознајмо слепе“	Окружна организација Савеза слепих Србије, Краг.		4.000	Град Крагујевац	6 месеци	Кампања 10
ПРОЈЕКАТ: „ПонОСНИ,	Центар за		8.000	Град	9 месеци	лично оснаживање ОСИ

равноправни, укључени!“	самостални живот ОСИ, Крагујевац			Крагујевац		кроз реализацију 8 едукативних радионица, 3 тродневна тренинга и кампању
			139.000			
Мера 3.3. Образовање ОСИ и партиципација у свим сферама друштвеног живота						
Развој комбиноване услуге Лични пратилац - педагошки асистент	Град Крагујевац		30.000			10 корисника
Лични пратилац детета	Град Крагујевац		50.000			30 корисника
ПРОЈЕКАТ: „Учешће са одлучивањем“	Центар за самостални живот ОСИ Крагујевац		6.000	Град Крагујевац	9 месеци	10 дводневних едукативних обука
ПРОЈЕКАТ: „За младе с инвалидитетом, без баријера!“	Центар за самостални живот ОСИ Крагујевац		7.500	Град Крагујевац	8 месеци	Јавне дебате о приступу образовању и тржишту рада, двомесечна радна пракса за мин. двоје младих ОСИ, дорада интернет странице за инфо. и саветовање младих ОСИ
			93.500			
ПОСЕБНИ ЦИЉ 4: Допринети смањењу сиромаштва и задовољавању основних потреба грађана и грађанки						
Мера 4.1. Развијање социјалног предузетништва						
Интегрисање социјалног предузећа, заштитне радионице Шумадија д.о.о. у систем услуга локалне самоуправе	Град Крагујевац					
Оснивање новог социјалног предузећа	Град Крагујевац					
Формирање Регионалног радног центра за особе са сметњама у развоју	Град Крагујевац		600.000	Град Крагујевац	Припремне активности 2025.	
			600.000			
Мера 4.2 Подршка у запошљавању и за укључивање у заједницу						

Кампања у циљу повећања информисаности особа ромске националности по питањима афирмације младих Ромкиња, конкурсима за отпочињање сопственог бизниса, запошљавања	Град Крагујевац	НЗС	4.000	Град Крагујевац	У континуитету до 2025. год.	
Дошколовавање и преквалификација Ромкиња	Град Крагујевац	НЗС		Град Крагујевац	У континуитету до 2025. год.	
Планирање програма за доквалификацију и преквалификацију дефицитарних занимања са НЗС и ЛАГ-ом	Град Крагујевац	НЗС		Град Крагујевац	У континуитету до 2025. год.	
ПРОЈЕКАТ: "Још ближе човеку"	Црвени крст	НЗС	22.000	Град Крагујевац	9 месеци	50 корисника и запошљавање два (2) лица ометена у менталном тазвоју са евиденције НЗС која су завршила смер за припремање хране у школи "Вукашин Марковић".
ПРОЈЕКАТ: Подстицај запошљавања и самозапошљавања младих са хендикепом	Удружење студената са хендикепом		7.000	Град Крагујевац	6 месеци	10
Економско оснаживање самохраних родитеља	Град Крагујевац		30.000	Град Крагујевац	12 месеци 2022. године	10
Корак ка прихватању другачијих	Црвени крст		17.000		12 месеци	лица са сметњама у развоју и лица са инвалидитетом 20
Подршка у осамостаљивању и укључивању у заједницу бивших осуђеника кроз ангажовање у јавним радovima	Град Крагујевац	Национална служба за запошљав.		Град Крагујевац/ Република Србија	У континуитету	
			80.000			
Мера 4.3 Стамебно збрињавање уз подршку						

Вишепородична стамбена зграда са више од три стана за посебно осетљиве групе у насељу Белошевац у Крагујевцу	Град Крагујевац		1.100.000	Град Крагујевац/ УНОПС	Почетак до 2023. год.	30 корисника (Учешће Града 308.232\$)
Дефинисање системског решења за адаптације места становања особа са инвалидитетом	Град Крагујевац			Град Крагујевац	До 2025. године	
Мапирање потреба становника неформалних насеља на подручју Града Крагујевца и Креирање листе приоритета за извођење радова и пружање адекватног облика подршке	Град Крагујевац			Град Крагујевац	До 2023. године	Креирана листа приоритета
Креирање програма за становање уз подршку за особе са аутизмом	Град Крагујевац			Град Крагујевац	До 2023. године	Креиран програм
			1.100.000			
ПОСЕБНИ ЦИЉ 5: Заштита људских и мањинских права, обезбеђење сигурности грађана и грађанки и промоција родне равноправности						
Мера 5.1. Заштита људских права с акцентом на права мањина и миграната						
Активности на заштити миграната и превенцији трговине људима	Град Крагујевац	У сарадњи са националним координационим телом за превенцију трговине људима, као и НВО Атина.			Од 2021. године	
Увођење и промоција Амбер аларм система за брзо проналажење отете деце.	Град Крагујевац	У сарадњи са националним координационим телом за превенцију трговине људима			До 2023. године	
ПРОЈЕКАТ: "Побољшање услова живота за избегла,	Град Крагујевац	НВО		Комесар. за избеглице и	У континуитету	Помоћ кроз откуп сеоских домаћинстава - 25

интерно расељена лица и мигранте"			250.000	миграције РС/ Град Крагујевац		Помоћ у грађевинском материјалу - 30 50.000 еур годишње
Инклузија Рома и других маргинализованих група у Србији - ROMACTED	Град Крагујевац		53.000	GIZ, Град Крагујевац	До 2023. године	
Кроз игру и дружење до правилног развоја – подршка инклузији ромске деце у предшколски систем васпитања и образовања	Град Крагујевац, Градска управа надлежна за друштвене делатности		40.000	Град Крагујевац, Министарство просвете	До 2023. године	
Унапређење услова становања у подстандардним насељима, кроз пројекте ЕХО	Град Крагујевац	Министар. за људска и мањинска права и Минист. за државну управу и локалну самоуправу	250.000	ЕУ фондови, Град Крагујевац	Почетак реализације 2021-2023. г.	
Заједно против дискриминације од раног узраста	Град Крагујевац		260.000	ЕУ фондови, Град Крагујевац	Почетак реализације 2021-2023. г.	
			853.000			
Мера 5.2. Промоција и примена родне равноправности						
Реализација Локалног акционог плана за родну равноправност	Град Крагујевац		22.500			500.000 РСД на годишњем нивоу
			22.500			
Мера 5.3. Превенција просјачења и увођење услуге Свратишта						
Свратиште за децу - жртве трговине људима; успостављање услуге и системско решавање	Град Крагујевац	Центар за социјални рад и Центар Кнегиња Љубица		Град Крагујевац	До 2025. године	10 корисника
Свратиште за одрасле – успостављање услуге и системско решавање	Град Крагујевац	Центар за социјални рад и Центар Кнегиња Љубица		Град Крагујевац	До 2025. године	5 корисника

ПРОЈЕКАТ: Сузбијање просјачења ромске деце	Град Крагујевац	Центар за социјални рад и Центар Кнегиња Љубица	2.500	Град Крагујевац	У континуитету сваке године	Медијска кампања 50.000 рсд на годишњем нивоу
ПРОЈЕКАТ: Испитивање потреба и оснивање нове услуге за децу улице	Центар Кнегиња Љубица	ЦСР и Град Крагујевац	40.000			ангазоване 2 неговатељице, 2 стручна радника и обезбеђен простор
			42.500			
Мера 5.4. Стварање услова и едукација за сигурност посебно осетљивих група и жртава занемаривања и насиља						
Обнављање услуге Саветовалиште за брак и породицу	Град Крагујевац	ЦСР и Центар Кнегиња Љубица	10.000	Град Крагујевац	До 2023. године	Упослен 1 стручни радника/терапеута и 1 технички секретар; Ангажовано 3-5 стручних радника за програмске активности
ПРОЈЕКАТ: „Програм рада са починиоцима насиља у партнерским односима са одговарајућом подршком жртвама“	Град Крагујевац	ЦСР и Центар Кнегиња Љубица	10.200	Град Крагујевац	До 2023. године	1200.000рсд (12.000\$)
ПРОЈЕКАТ: „Предбрачно саветовање“	Град Крагујевац	ЦСР и Центар Кнегиња Љубица	10.000	Град Крагујевац	До 2023. године	
ПРОЈЕКАТ: „Подршка и помоћ жртвама породичног насиља у руралним срединама“	Град Крагујевац	ЦСР и Центар Кнегиња Љубица	7.000	Град Крагујевац	12 месеци до 2023. год.	
Услуга Породични сарадник за породице у ризику и породични сарадник подршка деци са сметњама у развоју њиховим породицама	Центар Кнегиња Љубица	ЦСР	50.000	Град Крагујевац	12 месеци до 2023. год.	4 породична сарадника
Услуга заштите породице са децом жртвама/сведоцима у кривичним поступцима	Центар Кнегиња Љубица	ЦСР	40.000	Град Крагујевац	24 месеца до 2025. год.	1 стручни радник
Услуга Прихватилишта за жртве насиља у породици	Центар Кнегиња Љубица	ЦСР, Оаза сигурности	400.000	Град Крагујевац	2021-2025	Капацитет од 10 корисника –стручни радници и сарадници

						9.305.000,00 рсд на годишњем нивоу
			527.200			
Мера 5.5. Унапређење положаја ЛГБТ популације						
Спровођење Меморандума о сарадњи – планирање активности у области превенције дискриминације ЛГБТ особа и заштите жртава дискриминације	Град Крагујевац	Потписници меморандума	10.000 еура	Град Крагујевац	24 месеца	10 – организованих конференција о подизању свести заједнице о превенцији дискриминације ЛГБТ особа и заштите жртава дискриминације
Спровођење Меморандума о сарадњи - заједничке анализе ризика у циљу смањења фактора ризика и подложности проблему	Град Крагујевац, донатори	Потписници меморандума	5.000 еура	Град Крагујевац	6 месеци	3 конференције о представљању заључака у области смањења ризика подложности проблему
Спровођење Меморандума о сарадњи - Обуке и унапређење капацитета свих учесника укључених у процесе превенције, препознавања и пружања услуга жртвама дискриминације или насиља због различитог сексуалне оријентације или родног идентитета;	Град Крагујевац, ОЦД	Потписници меморандума	10.000 еура	Град Крагујевац	12 месеци	Обуке за 20 лица која су директно укључена у процес превенције
			25.000			
Мера 5.6. Повећање правне видљивости и интеграције повратника на основу споразума о реадмисији						
Решавање проблема личних исправа, других докумената као осталих проблематичних питања повратника на основу споразума о реадмисији родно разврстаних						
Обезбеђивање средстава за покривање административних и других трошкова израде докумената;						100.000,00 – 200.000,00 рсд на годишњем нивоу; у зависности од броја повратника
			10.000			
Укупно:			8.284.000 ЕУР			

- 1. ПРЕГЛЕД И ОЦЕНА ТРЕНУТНОГ СТАЊА**
- 2. ОПИС ЦИЉНИХ ГРУПА СИСТЕМА СОЦИЈАНЕ ЗАШТИТЕ ГРАДА КРАГУЈЕВЦА**
- 3. ИЗВЕШТАЈ О ЕВАЛУАЦИЈИ СТРАТЕГИЈЕ 2015-2019.**

**Стратегије социјалне заштите града Крагујевца
за период 2021-2025. године**

Преглед и оцена тренутног стања

Крагујевац, новембар 2021. године

САДРЖАЈ

1.1 Основни географски подаци и геостратешки положај.....	
1.2 Демографија	
1.2.1 Структура становника	
1.2.2 Основни континенти становништва	
1.2.3. Досељеници	
1.3. Људски ресурси и тржиште рада	
1.4. Привреда	
1.5. Економија	
1.6. Образовање	
1.7. Здравствена заштита	
1.8. Социјална заштита	
1.8.1. Права и услуге у социјалној заштити града Крагујевца	
1.8.2. Услуге социјалне заштите	
1.8.3. Кључни актери социјалне политике града Крагујевца	
1.8.3.1. Центар за социјални рад „Солидарност“	
1.8.3.2. Центар за развој услуга социјалне заштите „Кнегиња Љубица“ Крагујевац	
1.8.3.3. Геронтолошки центар	
1.8.3.4. Завод за смештај одраслих „Мале пчелице“	
1.8.3.5. Центар за породични смештај и усвојење	
1.8.3.6. Цивилни сектор	
1.8.3.7. Међусекторска сарадња	

1.1. Основни географски подаци и геостратешки положај

Град Крагујевац представља административни, привредни, културно-образовни и здравствени центар централне Србије. Смештен је у средишњем делу Републике Србије, у Шумадијском округу.

Град се налази на 44° 22' северне географске ширине, 20° 56' источне географске дужине и надморској висини од 185 до 220м. Удаљен је 140км југоисточно од главног града Републике Србије – Београда. Подигнут је на обалама реке Лепенице у Крагујевачкој котлини, где се дотичу крајњи огранци шумадијских планина: Рудника, Црног Врха и Гледићких планина.

Територија града Крагујевца обухвата површину од 835км², од чега 534км² или 63,9% припада руралном подручју, а 301км² или 36,1% територије припада урбаној зони.

На основу резултата пописа из 2011. године, број становника бележи раст по први пут после 1991. године, тако да на територији града Крагујевца има 179.417 становника или 3.615 становника више у односу на попис из 2002. године (више за 2,93%). Од укупног броја у урбаној зони евидентиран је број од 166.309 становника или 94,6% укупног броја становника. По броју становника град Крагујевац учествује са 2,21 у укупном броју становника Србије и налази се на четвртом месту у републици.

Крагујевац је индустријски град, али и Град са значајним пољопривредним земљиштем. Располаже са укупним земљишним фондом од 83.475ха, од чега 63,9% припада руралном подручју, а 36,1% територије припада урбаној зони.

Ауто пут Београд-јужни Јадран (Бар) и повезивање трајектом Бар-Бари са Италијом и осталим делом света поморском везом, представља један од најважнијих аутопутских коридора у земљи на правцу север-југ, сврстан у систем трансевропских путева. Отуда је повезивање по правцу исток-запад на овај аутопут од изузетног значаја не само за Крагујевац већ и за део централне и источне Србије.

Поред разгранате мреже путева који Крагујевац повезује са великим бројем градова и насеља, железничком пругом могућ је саобраћај у 4 главна правца:

- Крагујевац - Београд - Суботица – Будимпешта
- Крагујевац - Ниш – Софија
- Крагујевац - Подгорица - Бар (морска лука)
- Крагујевац - Скопље - Солун (морска лука)

1.2. Демографија

На основу резултата пописа из 2011. године, број становника бележи раст по први пут после 1991. године, тако да на територији града Крагујевца има 179.417 становника или 3.615 становника више у односу на попис из 2002. године (пораост од 2,05%).

Посматрано у педесетогодишњем периоду, од 1961. до 2011. године, број становника у Крагујевцу континуирано расте, а број становника се за ових пола века увећао за 69,7%.

Табела 1. Преглед броја становника МЗ у периоду 1948 - 2011. године

Насеље	Година пописа становника							
	1948	1953	1961	1971	1981	1991	2002	2011
Крагујевац	85468	93465	105711	130551	164823	180084	175802	179417
Градска	39324	48702	63347	92985	129017	147305	146373	150835
Остала	46144	44763	42364	37566	35806	32779	29429	28582
Ацине Ливаде	458	422	327	191	124	100	73	51
Баљковац	693	700	658	612	640	623	621	627
Ботуње	1201	1175	1083	924	893	810	649	669
Буковац	903	908	804	603	459	337	229	218
Велика Сугубина	706	725	671	557	440	351	284	226
Велике Пчелице	2145	2104	1890	1579	1302	859	673	498
Велики Шењ	583	539	520	452	401	383	350	329
Вињиште	692	659	618	521	486	433	412	378
Влакча	1432	1319	1236	1016	950	832	671	592
Голочело	506	521	494	478	449	509	541	520

Горња Сабанта	1203	1254	1221	1113	1045	918	839	748
Горње Грбице	525	510	458	396	344	308	273	226
Горње Јарушице	925	957	929	856	798	738	655	548
Горње Комарице	1195	1145	1066	814	573	404	322	241
Грошница	452	450	500	799	1083	1388	1280	1383
Десиминовац	1130	1141	1074	1026	1281	1416	1401	1623
Дивостин	475	431	399	365	511	423	399	422
Добрача	1004	969	891	768	642	550	493	425
Доња Сабанта	1210	1122	1033	932	856	801	651	540
Доње Грбице	1128	1078	965	783	711	623	557	509
Доње Комарице	1234	1197	1188	963	836	698	545	492
Драгобраћа	535	522	557	597	764	806	845	1150
Драча	1105	1045	997	928	842	765	828	915
Дреновац	412	419	404	379	357	366	356	333
Дулене	1155	1139	987	716	450	287	218	153
Ђурисело	340	361	318	336	503	627	699	736
Ердеч	6	6	6	12	42	55	67	55
Јабучје	370	370	355	268	240	195	154	165
Јовановац	1059	1037	1027	951	1174	1241	1165	1279
Каменица	1227	1077	935	769	637	495	431	329
Корман	905	890	889	879	809	765	692	630
Котража	616	531	513	422	356	255	304	185
Крагујевац (градска насеља)	39324	48702	63347	92985	129017	147305	146373	150835
Кутлово	478	391	358	283	270	224	236	234
Лужнице	1627	1584	1526	1406	1330	1212	1065	981
Љубичевац	566	532	460	325	205	122	83	44
Мала Врбица	482	474	429	372	313	258	249	203
Мали Шењ	283	279	255	204	157	130	100	89
Маршић	162	160	170	180	217	299	294	267
Маслошево	1047	979	908	809	685	603	478	436
Миронић	279	274	274	172	136	109	99	86
Нови Милановац	559	522	477	444	494	443	406	404
Опорница	350	345	305	288	346	606	452	603
Пајазитово	534	503	473	389	351	286	241	187
Поскурице	306	288	280	249	359	625	573	516
Прекопеча	161	161	150	131	132	141	123	89
Рамаћа	1212	1108	930	751	612	454	340	318
Ресник	1776	1761	1771	1497	1411	1322	1147	1080
Рогојевац	693	652	626	541	514	464	404	394
Страгари	1627	1653	1786	1739	1441	1295	967	827
Трешњевак	425	372	260	167	102	59	24	15
Трмбас	461	430	448	685	1135	459	595	814
Угљаревац	287	302	311	255	219	170	160	129
Цветојевац	762	772	743	695	692	776	719	841
Церовац	990	1002	934	852	883	929	904	935
Чумић	2661	2637	2664	2457	2170	1865	1600	1478
Шљивовац	886	859	813	670	634	567	493	417
УКУПНО	85468	93465	105711	130551	164823	180084	175802	179417

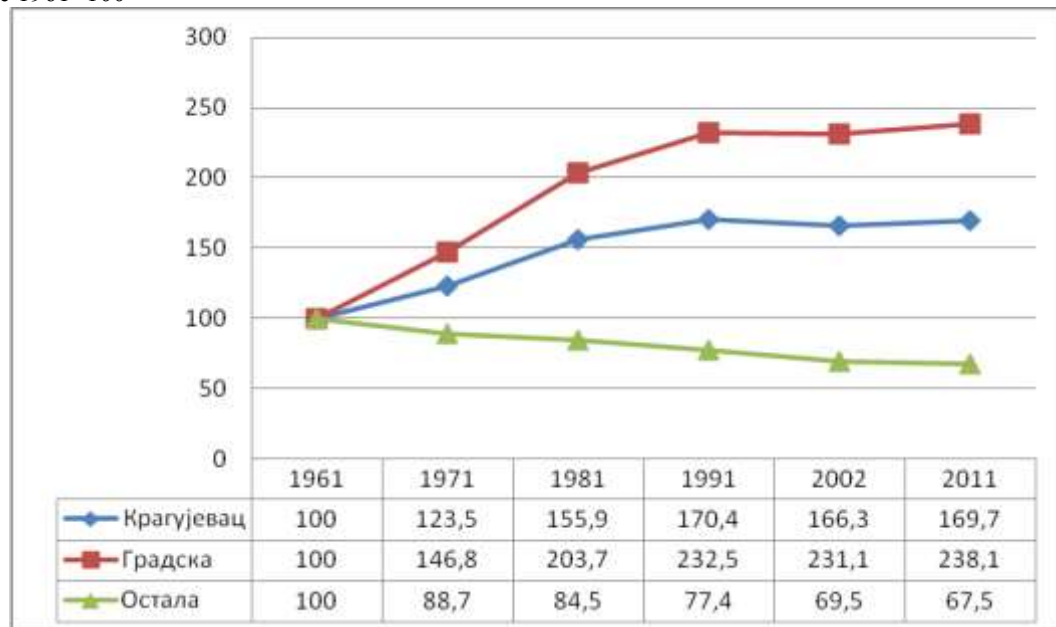
Број становника на територији града повећавао се искључиво повећањем броја становника у градским насељима, док се број становника у сеоским насељима истовремено смањивао. Тако је број становника у градским насељима порастао 2,38 пута у педесетогодишњем периоду 1961.-2011., док је у истом периоду број становника на сеоском подручју опао за 32,5%.

Табела 2. Број становника у градским и осталим насељима у Крагујевцу и Србији, 1991-2011. године

	1961	1971	1981	1991	2002	2011
Крагујевац	105.711	130.551	164.823	180.084	175.802	179.417
Градска насеља	63.347	92.985	129.017	147.305	146.373	150.835
Остала насеља	42.364	37.566	35.806	32.779	29.429	28.582
Р. СРБИЈА	7.641.962	8.446.726	9.313.686	7.822.795	7.498.001	7.186.862
Градска насеља	2.574.244	3.505.997	4.390.358	4.214.698	4.218.479	4.271.872
Остала насеља	5.067.718	4.940.729	4.923.328	3.608.097	3.279.522	2.914.990

Извор: Републички завод за статистику

Промена броја становника у Крагујевцу и његовим градским и осталим насељима у периоду 1961-2011, индекс 1961=100

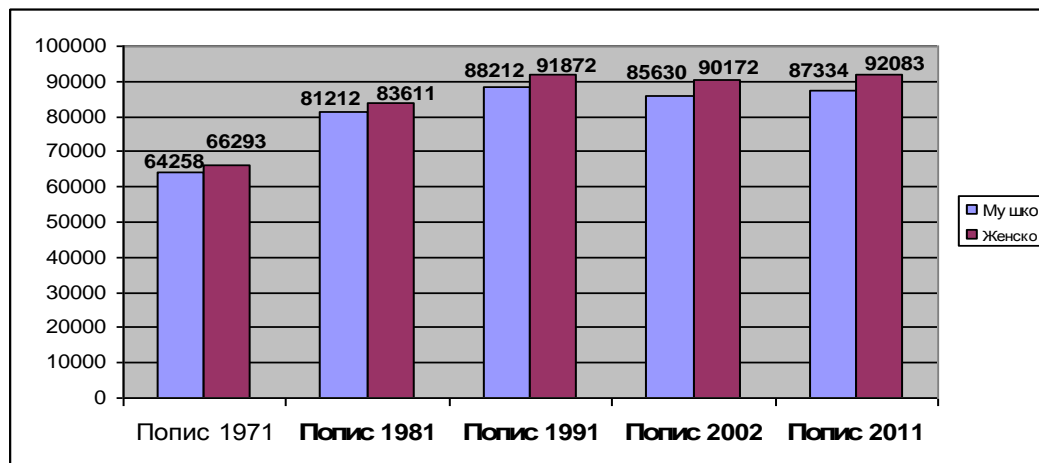
Табела 3. Демографска процена за 2041. годину:

Град Крагујевац	становника	мушко	женско
Нулти миграциони салдо	157816	76962	80854
Средња варијанта	188877	87091	93786

Извор: Републички завод за статистику

1.2.1. Структура становника

Структура становника према полу

У полној структури становништва, на свим посматраним пописима становништва, може се уочити већа бројност женске популације у односу на мушку. Интересантно је да се ова разлика најпре смањивала, у периоду од 1971. до 1981. године, да би према попису из 2002. однос мушке и женске популације износио 51,3 : 48,7 у корист женске популације. На последњем попису из 2011. године однос женског и мушког становништва је исти као у претходном периоду: 51,3 : 48,7 у корист женске популације (92.083 према 87.334 у корист жена).

Старосна структура становништва

Табела 4. Старосна структура становника града Крагујевца

Године старости	Година пописа становништва				
	1971.	1981.	1991.	2002.	2011.
0 - 4	8726	13490	11251	7473	8235
5 - 9	8480	12115	12789	8641	8705
10 - 14	9265	10163	13686	10720	8187
15 - 19	12279	10286	12673	12573	9620
20 - 24	12510	13855	11230	13300	11501
25 - 29	8611	17830	11860	12148	12905
30 - 34	11170	14837	14934	10746	13076
35 - 39	12281	9374	17637	11335	12224
40 - 44	11403	11790	14789	13665	11275
45 - 49	8987	12488	9228	16845	11978
50 - 54	4300	11286	11325	14428	13942
55 - 59	10883	12805	11768	8588	16535
60 - 64			10142	9710	13262
65 - 69	11225	13982	7426	9687	7740
70 - 74			3158	7559	8116
75 и више			5509	7345	12116
Непознато	/	/	22	1039	/

Извор: Републички завод за статистику

Старосна структура становништва града Крагујевца формирана је под директним дејством наталитета, а процес старења је у највећој мери условљен секуларним падом наталитета. На старосну структуру становништва утицали су, смртност и миграције, али у мањој мери.

Према подацима са Пописа 2002. и 2011. године Републичког завода за статистику уочљиве су разлике у бројности две групације становништва према старосној структури. Подаци са пописа из 2002. године показују да је најбројнија група старости од 45 до 49 година, док се на Попису из 2011. године најбројнија старосна групација односи на становништво од 55 до 59 година.

Ово је јесте група која је на Попису из 2002. године била у старосној категорији од 45 до 49 година. Пратећи ову релацију, не постоје битнија одступања у бројности одређене групе становништва.

1.2.2 Основни контингенти становништва

Табела 5. Основни контингенти становништва у 2019. години

Територија	Укупно становништво		Основни старосни контингенти становништва										Очекивано трајање живота живорођене деце од 2017-2019	
			Радни 15-64		Пунолетни 18 и више		Предшколски и 0-6		Школо – обавезни 7-14		Фертилни 15-49			
	Прос. старост	Индекс старења	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%	М	Ж
Шумадија	43,96	157,8	182373	64,8	234114	83,2	17284	6,1	21294	7,6	59957	21,3	73,8	78,5
Поморавље	45,15	176,5	124916	63,3	166132	84,2	10917	5,5	14302	7,3	40918	20,7	72,5	78,6
Крагујевац	43,21	146,2	115012	65,1	145742	82,5	12175	6,9	13500	7,6	38782	22,0	74,1	78,7

Извор: Републички завод за статистику – Општине у Србији

Становништво према активности

Табела 6. Становништво према активности, по попису из 2011. године - Град Крагујевац у односу на регион

Територија	Активно становништво					Неактивно становништво						
	Свега	Обављ. заним.	Незапослени			Свега	Деца млађа од 15.г	Пензионери	Лица са прих.од имов.	Ученици/студенти	Домаћице	Остало
			Свега	Некад радили	Траже први посао							
Крагујевац	78273	56126	22147	13170	8977	101144	25127	39600	447	15099	11797	9074
Шумадија	123743	92124	31619	18950	12669	169565	40760	66554	1148	23054	23236	14813
Поморавље	81441	60824	20617	12307	8310	133095	28980	54683	953	15337	20817	12325
Регион	205184	152948	52236	31257	20979	302660	69740	121237	2101	38391	44053	27138

Извор: Републички завод за статистику

Старосна структура становништва

Са становишта економских анализа, од посебног значаја је учешће радног контингента у укупном становништву, односно групација становништва од 15 до 64 године из које се регрутује радна снага. У Крагујевцу 68,2% становништва припада овој групацији. Већи проценат ове групе становника је само у Новом Саду, 68,8%, док је у Београду и Нишу 67,5%. Републички просек износи 66,9%.

Табела 7. Старосна структура становништва у Србији и њеним већим градовима, према подацима пописа 2011. године

	Р. СРБИЈА		Град Београд		Град Нови Сад		Град Крагујевац		Град Ниш	
Укупно	7.186.862		1.659.440		341.625		179.417		260.237	
0–4 год.	328.255	5%	82.075	5%	18.369	5%	8.235	5%	11.846	5%
5–9	350.154	5%	77.473	5%	17.212	5%	8.705	5%	12.218	5%
10–14	346.869	5%	73.182	4%	15.845	5%	8.187	5%	12.132	5%
15–19	401.994	6%	84.528	5%	18.347	5%	9.620	5%	14.731	6%
20–24	439.741	6%	98.239	6%	22.752	7%	11.501	6%	16.084	6%

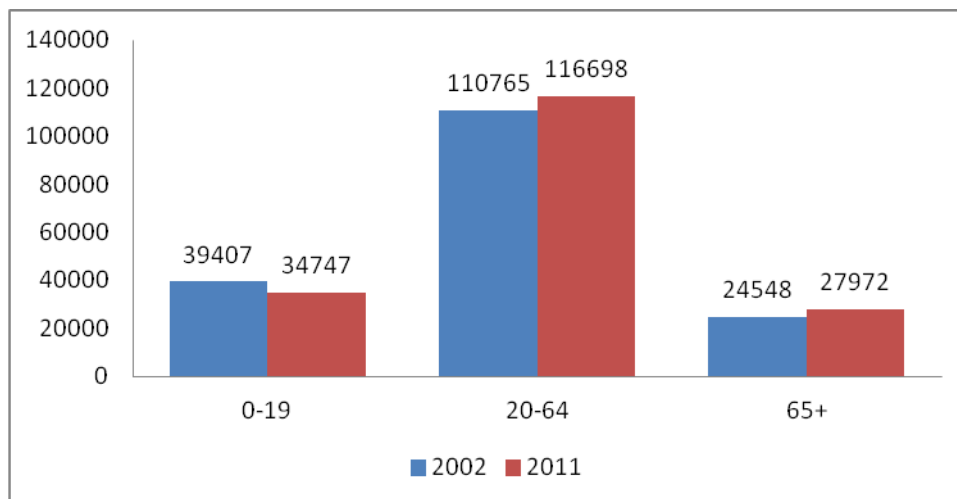
25–29	480.286	7%	124.931	8%	28.646	8%	12.905	7%	18.606	7%
30–34	496.362	7%	133.595	8%	29.366	9%	13.076	7%	19.132	7%
35–39	493.934	7%	123.423	7%	26.299	8%	12.224	7%	18.733	7%
40–44	469.928	7%	110.513	7%	23.449	7%	11.275	6%	17.509	7%
45–49	483.986	7%	108.033	7%	22.657	7%	11.978	7%	17.805	7%
50–54	520.344	7%	114.042	7%	22.577	7%	13.942	8%	17.993	7%
55–59	596.279	8%	134.576	8%	25.139	7%	16.535	9%	20.506	8%
60–64	528.414	7%	123.068	7%	22.588	7%	13.262	7%	19.200	7%
65–69	339.444	5%	72.536	4%	13.498	4%	7.740	4%	12.555	5%
70–74	354.142	5%	77.625	5%	14.470	4%	8.116	5%	12.460	5%
75–79	298.612	4%	63.768	4%	11.039	3%	6.675	4%	10.337	4%
80–84	176.568	2%	38.089	2%	6.186	2%	3.719	2%	5.726	2%
85 и више год.	81.550	1%	19.744	1%	3.186	1%	1.722	1%	2.664	1%
Пунолетни	5.923.734	82%	1.376.783	83%	279.528	82%	148.733	83%	215.381	83%
Радни контингент (15-64 године)	4.744.534	66,9 %	1.133.715	67,5 %	217.988	68,8 %	121.854	68,2 %	174.108	67,5 %
Просечна старост	42.2		41.8		40		41.8		41.9	

Удео становника млађег, средњег и старијег животног доба у популацији Србије и њеним већим градовима, 2011. година

На основу података уочава се да је Крагујевац са просечном старошћу становника од 41,8 година и приказаном старосном структуром (19,4% становника од 0-19 година, 65% становника 20-64 године и 16,8% становника старијих од 65 година) веома сличан Нишу и Београду, изнад просека Републике (просечна старост 42,2 године), али и лошији од Новог Сада који има већи проценат младих до 20 година (20,4%) и мањи проценат старих преко 65 година (14,2%).

Промене у старосној структури у Крагујевцу у периоду између два последња пописа указују на смањивање броја младог становништва за 4660, што је пад са 22,4% на 19,3% укупне популације. Истовремено се број старих преко 65 година повећао за 3424, што представља пораст са 14% на 15,6%.

Образовна структура становништва

Образовна структура становништва града Крагујевца је релативно повољна. Највећи проценат становништва има средње образовање (55%), затим следе они који су завршили основну школу (18%), а на трећем месту су они који имају високо образовање (11%). Уопштено гледано, образовна структура становништва Крагујевца се статистички не разликује значајно од просека Србије.

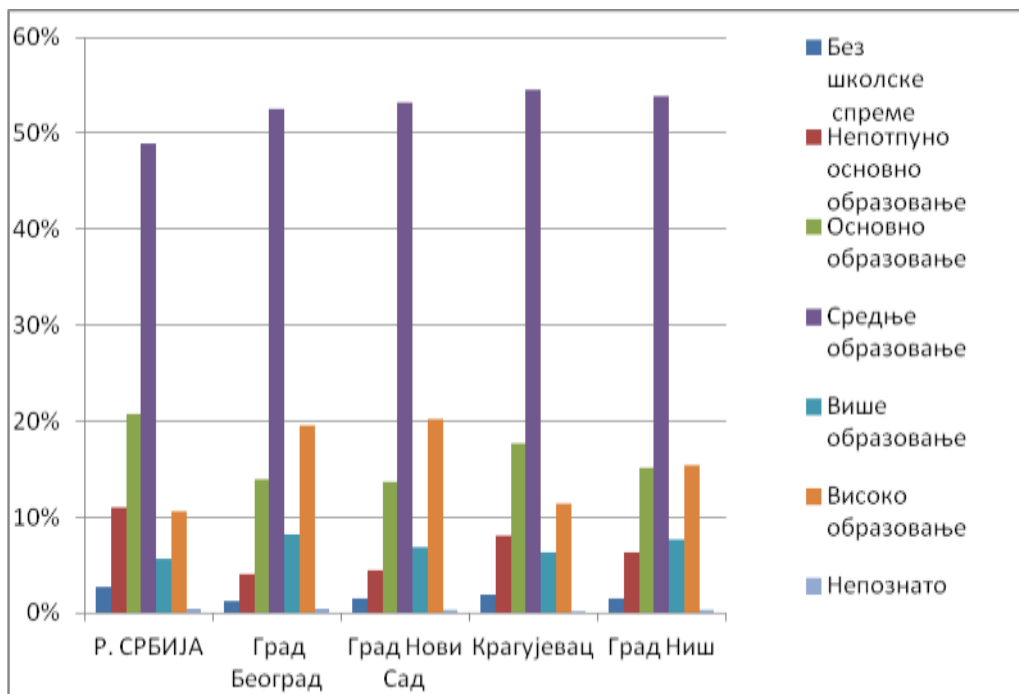
Табела 8. Образовна структура становништва старијег од 15 година у Србији и њеним већим градовима према пописним подацима из 2011. године

		Укупно	Без школске спреме	Непотпуно основно	Основно	Средње	Више	Високо
Р. СРБИЈА	с	6.161.584	164.884	677.499	1.279.116	3.015.092	348.335	652.234
	%	100%	3%	11%	21%	49%	6%	11%
	м	48%	19%	36%	46%	54%	50%	47%
	ж	52%	81%	64%	54%	46%	50%	53%
Крагујевац	с	154.290	2.870	12.498	27.162	84.187	9.711	17.552
	%	100%	2%	8%	18%	55%	6%	11%
	м	48%	18%	33%	45%	53%	54%	46%
	ж	52%	82%	67%	55%	47%	46%	54%

Извор: Републички завод за статистику

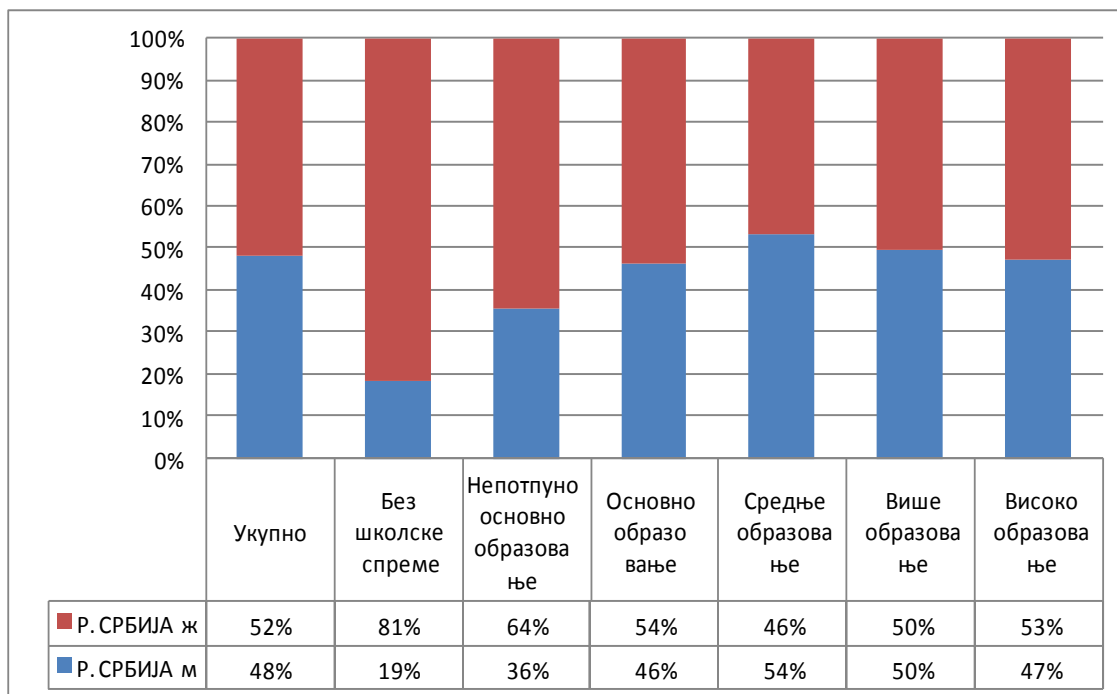

Удео становништва старијег од 15 година по нивоима образовања, према подацима пописа 2011.

Када се посматра образовна структура становништва четири највећа града у Србији уочава се да убедљиво највећи удео у укупном становништву, како у Републици, тако и у већим градовима, има становништво са средњошколским образовањем. Процент особа са високим образовањем је у Крагујевцу једнак оном у Републици, док је он у Нишу, Новом Саду и Београду значајно већи. Удео становништва без школске спреме и са непотпуним основним образовањем је нижи у свим посматраним градовима него у просеку у Србији. Може се такође приметити да међу становништвом Крагујевца са нижим нивоима образовања доминирају жене (без школске спреме – 82%, са непотпуним основним образовањем - 67% и са основним образовањем – 55%), али и да је међу особама са високим образовањем такође више жена – 54%.

Полна структура становништва Крагујевца према нивоима образовања, према подацима пописа 2011. године

Извор: Републички завод за статистику

Писменост становништва

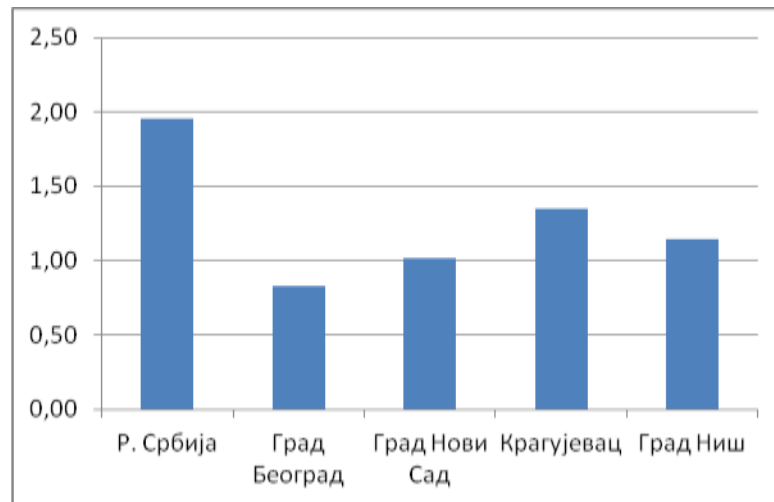
Висок степен писмености становништва је неопходан услов за економски развој сваке средине. У погледу процентуалне заступљености неписменог становништва, Крагујевац је са 1,35% бољи од републичког просека који износи 1,96% укупне популације старије од 10 година, али је у неповољнијем положају у односу на Ниш, Нови Сад и нарочито Београд.

Табела 9. Број неписмених међу становништвом старијем од 10 година, према подацима пописа становништва 2011. године

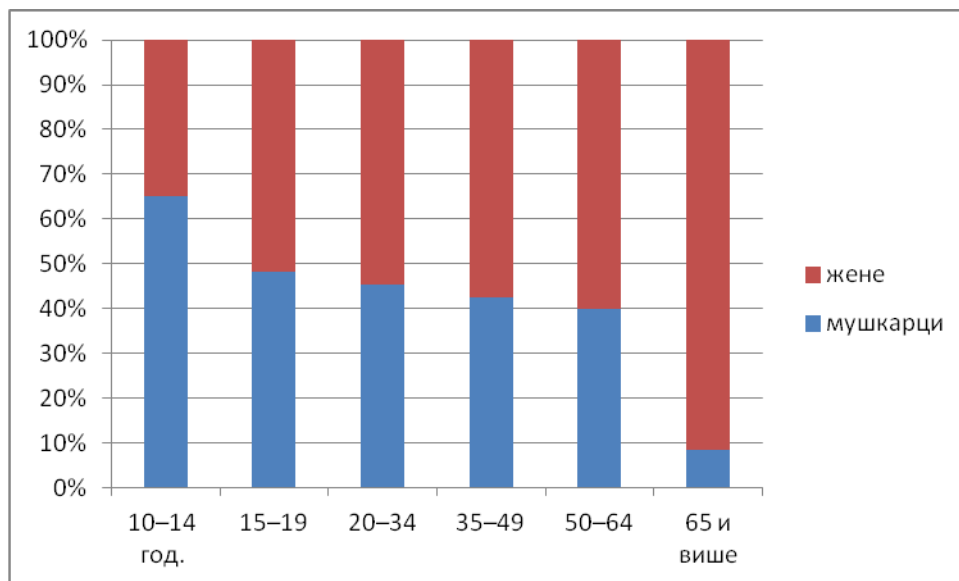
	број неписмених	учешће у укупном становништву (%) старијем од 10 год.
Р. Србија	127.463	1.96
Град Београд	12.429	0.83
Град Нови Сад	3.099	1.01
Крагујевац	2.198	1.35
Град Ниш	2.697	1.14

Извор: Републички завод за статистику

Процентни удео неписмених међу становништвом старијем од 10 година, према подацима пописа становништва 2011. године

Приметно је да се са повећањем старости повећава и удео женске популације међу неписменим становништвом. Тако је међу популацијом старијом од 65 година у укупном броју неписмених било 71% жена. Све ово указује да се одвија процес развоја родне равноправности, чији је саставни део омогућавање једнаког образовања за жене и мушкарце.

Тренд смањења удела неписменог становништва, како у целој Србији, па тако се може уочити и у Крагујевцу. У Србији се проценат неписмених у периоду између два последња пописа смањило са 3,45% на 1,96%, а у Крагујевцу са 2,12% на 1,35%.

Табела 10. Полна и старосна структура неписмених у Крагујевцу у 2002. и 2011. години.

		укупно	%	10-14	15-19	20-34	35-49	50-64	65 и више
				год.					
2002	Свега	3383	2.12	23	23	155	323	366	2480
	%			0.7%	0.7%	4.6%	9.5%	10.8%	73.3%
	Мушкарци	506	0.65	9	9	72	131	96	189
	Жене	2877	3.50	14	14	83	192	270	2291
2011	Свега	2198	1.35	20	27	143	188	259	1561
	%			0.9%	1.2%	6.5%	8.6%	11.8%	71.0%
	Мушкарци	405	0.51	13	13	65	80	103	131
	Жене	1793	2.14	7	14	78	108	156	1430

Извор: Републички завод за статистику

Компјутерска писменост

Посебно битан аспект писмености становништва у савременом друштву је компјутерска писменост, која се статистички прати за особе старије од 15 година. У погледу компјутерске писмености Крагујевац је слично позициониран у Србији као и код основне писмености, тј. подаци показују боље стање од републичког просека. Тако је у Крагујевцу компјутерски писмених и делимично писмених 2011. године било 51,4%, у Новом Саду 65,1%, док је републички просек 49% (табела бр. 18 и графикон бр.15).

Табела 11. Становништво старо 15 и више година према компјутерској писмености по градовима у 2011. години

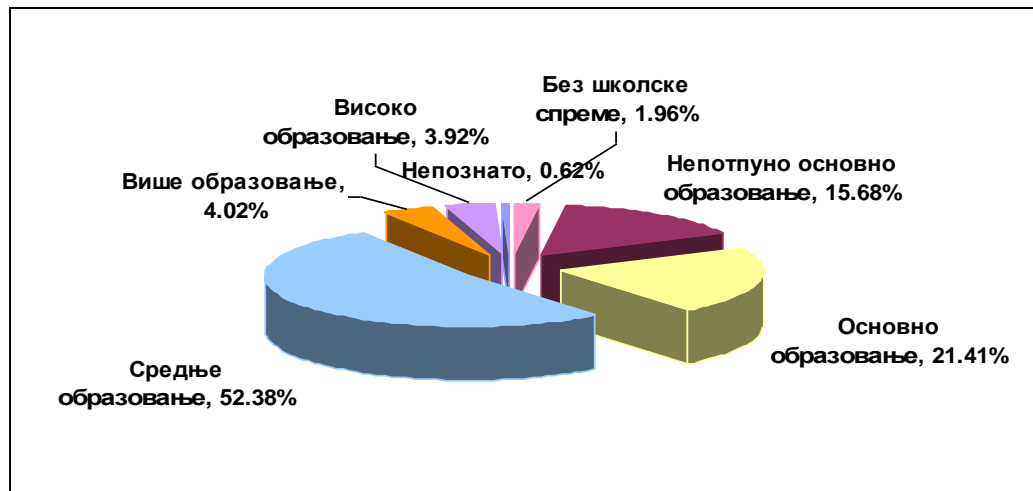
	Укупно	Компјутерски писмени	Делимично познају рад на рачунару	Компјутерски неписмени
Р. СРБИЈА	6.161.584	2.108.144	910.586	3.142.854
%		34.2%	14.8%	51.0%
Крагујевац	154.290	58.311	21.000	74.979
%		37.8%	13.6%	48.6%

Табела 12. Становништво старије 15 и више година према полу и школској спреми, по попису из 2011. године

Територија	Мушко/ женско	Укупно	Без школ. спреме	Непот. Осн. Образ.	Осн. Образ.	Средње образ.	Више образ.	Високо образ.	Непознато
	Укупно	6785	133	1064	1453	3554	273	266	42
	Женско	3491	102	717	886	1510	127	130	19
	Мушко	3294	31	347	567	2044	146	136	23

Извор: Републички завод за статистику

У образовној структури становништва старијег од 15 година уочава се да најбројнију групацију чине особе са средњим образовањем (52,38%). Само основно образовање има 21,4%, док је 17,64% посматране популације без основног образовања. На основу ових података, уочава се доминантност женске популације у групацијама са нижим образовањем, односно без школске спреме или са завршених 3 разреда основне школе. Женска популација, у обеима групама, чини преко 68% овог дела популације.

Домаћинства према броју чланова

Табела 13. Домаћинства према броју чланова

Година	Укупно	1 члан	2 члана	3 члана	4 члана	5 чланова	6 и више	Просечно
2002	59524	11476	14059	12211	14724	4237	2817	2,93
2011	59991	11523	14751	12568	12256	5004	3889	2,97

Извор: Републички завод за статистику – Општине у Србији

Витални догађаји у граду Крагујевцу

Табела 14. Витални догађаји

Година	Живорођени		Умрли		Природни прираштај		Бракови	
	број	на 1000 становника	број	на 1000 становника	број	на 1000 становника	закључени	разведени
2009.	1726	9.9	2250	12.9	-524	-3.0	937	150
2010.	1682	9.7	2201	12.6	-519	-3.0	902	71
2011.	1777	12	2232	12.6	-455	-2.5	902	71
2012.	1777	10.2	2232	12.8	-455	-2.6	897	139
2013.	1746	9,8	2141	12,0	-395	-2,2	950	119
2014.	1882	10,5	2237	12,5	-355	-2,0	984	200
2015.	1842	10,3	2241	12,5	-399	-2,2	1016	137
2016.	1814	10,2	2150	12,1	-336	-1,9	881	147
2017.	1644	9,2	2277	12,8	-633	-3,6	980	64
2018.	1652	9,3	2246	12,7	-594	-3,3	908	153
2019.	1669	9,4	2282	12,9	-613	-3,5	941	170

Извор: Републички завод за статистику

Незнатно је повећање броја домаћинстава у периоду између последња два званична пописа становништва. Видан је континуирани тренд негативног природног прираштаја.

Етничка припадност становништва

Табела 15. Етничка припадност становништва у граду Крагујевцу у 2011. години

Националност	Укупно	Срби	Црногорци	Македонци	Мађари	Роми	Румуни	Русини	Хрвати	Југословени	Словенци	Словаци	Албанци	Бугари	Остали	Нису се изјаснили	Регионална припадност	Непознато
Број	179417	172052	645	297	37	1482	17	6	192	175	34	16	27	41	231	2033	211	1613

Извор: Републички завод за статистику

Крагујевац је, према званичној статистци, етнички хомогена средина са уделом српског становништва од 95 %, у укупном броју становника. Најбројнија мањинска етничка заједница у Крагујевцу су Роми (0,83%), Црногорци (0,36%) и Македонци (0,16%).

Званична статистика говори о томе да у Крагујевцу живи 1482 припадника ромске етничке заједнице, док је реално овај проценат знатно већи (5,57%) али се због асимилације и других разлога Роми не изјашњавају о својој етничкој припадности.

Религијска припадност становништва

Табела 16. Религијска припадност становништва у граду Крагујевцу у 2011. години

Религија	Укупно	Свега ⁴	Православци	Католици	Протестанти	Исламисти	Атеисти	Неопредељени	Друго	Непознато
Број	179417	173086	171353	336	55	665	918	2665	101	1991

Извор: Републички завод за статистику

У укупном броју становника, највећи је удео оних који припадају Хришћанској религији, а у оквиру тога највише је оних који су се изјаснили као Православци (95,48% у односу на укупан број становника и 99% у односу на припаднике Хришћанске вероисповести). Удео неопредељених је 1,48%, остали удео у укупном становништву је незнатно мали (мање од 1%; неопредељених, атеиста и припадника исламске религије).

1.2.3. Досељеници

Табела 17. Број досељеника по временским периодима

Укупан број становника		179417
Од рођења станује у истом месту		101182
Досељеници	Укупно	79235
	1980 и раније	41664
	1981-1985	5787
	1986-1990	4382
	1991-1995	4464
	1996-2000	9823

⁴ Разлику од „свега“ чине лица која су се изјаснила као хришћани.

	2001-2005	3902
	2006. и касније	5279
	Непозната година	3934

Извор: Републички завод за статистику

Највећи број досељеника забележен је до 1981. године и износи 41.664, а значајан број досељених Град бележи и у периоду од 1996. до 2000. године (9.823).

Табела 18. Структура досељеника према подручју са којег су досељени (пре 1980. – 2011. године)

Досељеници - укупно		Град	Удео у укупном броју досељеника у граду (%)
			79235
Досељеници	досељено из Републике Србије	70000	88,34
	из другог насеља исте општине	9072	12,96
	из друге општине	10751	15,36
	из друге области	50177	71,68
	досељено из других земаља	9150	11,55
	из Босне и Херцеговине	2295	25,08
	из Македоније	813	8,85
	из Словеније	397	4,39
	из Хрватске	1857	20,29
	Из Црне Горе	2249	24,58
	из осталих земаља	1539	16,82
	непознато	85	0,11

Од 179.417 становника колико по попису из 2011. године живи у граду Крагујевцу, 79.235 је досељено. Највећи део тог становништва досељен је из Републике Србије (70.000 или 88,34 %), а затим и из бивших република Југославије, највише из Босне и Херцеговине, а затим и из Црне Горе, Хрватске, Македоније и Словеније.

Табела 19. Број становника

Број становника		Досељено
1991. година	2011. година	
180084	179417	9181
Број становника – процена за 2020. годину		667
175,716		

Извор: Републички завод за статистику и АПР

Број становника је смањен у посматраном периоду (1991 - 2011. године), за 667 становника и поред тога што је у град Крагујевац у истом периоду досељено 9.181 становник. То нам говори да је дошло до знатног одлива становништва делом због негативног природног прираштаја, делом због миграција ка већим привредним центрима и у иностранство.

1.3. Људски ресурси и тржиште рада

Запосленост

Табела 20. Број запослених у Србији и Крагујевцу, 2010-2020. година (у хиљадама)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Р. СРБИЈА	1.901,2	1.866,2	1.865,6	1.864,8	1.845,5	1.989,6	2.009,8	2.062,6	2.131,1	2173,1	2215,5
Крагујевац	42,5	42,1	43,4	46,3	45,3	47,1	49,7	50,5	51,9	53,1	57,0

Извор: Републички завод за статистику

У табели број 20. приказано је кретање броја запослених по годинама, у апсолутним вредностима. Из табеле се види да је читава Србија, као и Крагујевац у поменутом периоду била погођена падом броја запослених, до 2016. године када су оба града била незнатно изнад просека а раст се наставио и у наредним годинама, тј. са већим бројем запослених него 2010.

У Крагујевцу је почетком посматраног периода, 2010. године, број запослених био у опадању, а најгора ситуација била је 2011. године, када је број запослених био готово 11,4% мањи и износио је 42.065. Од тада је број запослених има тенденцију раста, тако да је у 2019. години било 53.130 запослених тј. око 8% више него 10 година раније.

Структура запослених према врсти послодавца

У смислу поделе запослених на запослене у правним лицима и приватне предузетнике, структура запослених у Крагујевцу анализирана је, због промене методологије и немогућности праћења промена, у два периода: 2008.–2014. и 2015.–2019. година.

Приказ стања је дат у табели број 26 и на графикону број 17. Уочљиво је да је број приватних предузетника и њихових запослених кроз године прилично константан, уз бележење пада броја 2010. године, док је број запослених у правним лицима падао од 2009. до 2012, да би од 2013. године овај број почео да расте.

Табела 21. Структура запослених у Крагујевцу према врсти послодавца, у периоду 2008–2019. година

Година	Запослени		Запослени у правним лицима	Приватни предузетници
	укупно	од тога: жене, %		
2008.	45.265	42,7	34.692	10.573
2009.	41.192	44	32.075	9.119
2010.	40.037	45,3	31.764	8.273
2011.	39.497	47,8	30.721	8.776
2012.	40.755	48,1	30.714	10.041
2013.	43.015	46	33.510	9.505
2014.	42.148	47	32.967	9.181
2015.	47087	–	37755	8038
2016.	49708	–	40110	8451
2017.	50541	–	40556	8868

Година	Запослени		Запослени у правним лицима	Приватни предузетници
	укупно	од тога: жене, %		
2018.	51.947	25560	41399	9519
2019.	53130	26008	42267	9935

Извор: Републички завод за статистику

Подаци за 2015. годину говоре да је у Крагујевцу у правним лицима било запослено 37.755 лица, док је у 2016. години тај број повећан на 40.110. Број запослених у предузетничким радњама је такође порастао са 8.308 до 8.451 у 2016. години. Због повећања укупног броја запослених, удели у укупном броју запослених у привредним друштвима и код предузетника остали су готово непромењени. Тренд раста настављен је и у периоду 2017.- 2019. док је удео у укупном броју запослених у привредним друштвима и код предузетника незнатно промењен.

Оно што се може пратити кроз период 2008–2019. година је удео запослених код предузетника и у привредним друштвима, што је приказано на графикону број 17. Запажа се да је код приватних предузетника било запослено до 20% (минимум 17,4% 2016. године) укупног броја запослених 2015, 2016, 2017. и 2018. године, док је у периоду 2008–2014. било преко 20% (до 24,6% 2012. године). Такође се може приметити да у овом погледу нема великих варијација од године до године.

Удео запослених у правним лицима и код приватних предузетника у %, у Крагујевцу, у периоду 2008–2019. година

Структура запослених према врсти делатности

Праћење структуре запослених према делатностима кроз године је веома тешко јер су у последњих 10 година подаци прикупљани по три различите методологије. До 2015. године су из разврставања по секторима били изостављени приватни предузетници, па је у табели број 28. приказана структура запослених од 2015. до 2019. године у апсолутним вредностима и као процентни удео у укупном броју запослених. Регистрованих самосталних пољопривредних произвођача је у посматраном периоду било око 2%, док су остали били запослени у правним лицима (привредним друштвима, предузећима, установама, задругама и другим организацијама) и предузетници (лица која самостално обављају делатност и запослени код њих). Посматрано по појединачним делатностима, највише запослених у 2019. години је у прерађивачкој индустрији (29,5%), затим у сектору трговине и поправке моторних возила (15%), здравству (9,2%) и просвети (8,4%). Што се тиче промена у броју запослених од 2015. до 2019. године, број регистрованих индивидуалних пољопривредника је смањен за 366, док је број осталих запослених повећан за преко 6000.

Гледано по секторима, до 2019. године, највећи број људи је запослен у прерађивачкој индустрији,

2744 што је пораст од 18,1% у односу на 2015. годину, затим у сектору трговине где је број запослених порастао за 835, односно 10,8%. Процентуално посматрано, највећи пораст од 91% (64 запослена више) је постигнут у сектору пословања некретнинама. Највећи пад броја запослених забележен је у сектору здравства и социјалне заштите, 484 или 9,8%, а затим у снабдевању водом и управљању отпадним водама – 366 или 33,3%, што је уједно и највећи процентуални пад међу секторима.

Табела 22. Структура запослених према врсти делатностиу Крагујевцу 2015. - 2019. години

		2015.	2015. удео	2016.	2016 удео	2017.	2017. удео	2018.	2018. удео	2019.	2019. удео
Укупно		47087	100	49708	100	50541	100	51947	100	53130	100,0
Запослени у правним лицима (привредна друштва, предузећа, установе, задруге и друге организације) и предузетници, лица која самостално обављају делатност и запослени код њих	Свега	45793	97,3	48560	97,7	49424	97,8	50198	98	5220	98,3
	Пољопривреда, шумарство и рибарство	119	0,3	119	0,2	126	0,2	141	0,3	163	0,3
	Рударство	5	0,0	10	0,0	11	0,0	9	0,0	56	0,1
	Прерађивачка индустрија	12400	26,3	13746	27,7	14027	27,8	15144	29,2	15673	29,5
	Снабдевање електричном енергијом, гасом и паром	1115	2,4	1031	2,1	1001	2,0	976	1,9	875	1,6
	Снабдевање водом и управљање отпадним водама	1097	2,3	783	1,6	770	1,5	731	1,4	809	1,5
	Грађевинарство	1643	3,5	1831	3,7	1850	3,7	1923	3,7	2044	3,8
	Трговина на велико и мало и поправка моторних возила	6894	14,6	7501	15,1	7748	15,3	7729	14,9	7946	15,0
	Саобраћај и складиштење	1735	3,7	2199	4,4	2167	4,3	2547	4,9	2424	4,6
	Услуге смештаја и исхране	1454	3,1	1652	3,3	1765	3,5	1913	3,7	2094	3,9
	Информисање и комуникације	941	2,0	1144	2,3	1224	2,4	1318	2,5	1274	2,4
	Финансијске делатности и делатност осигурања	1196	2,5	1074	2,2	1079	2,1	1018	2,0	1218	2,3
	Пословање некретнинама	70	0,1	143	0,3	128	0,3	134	0,3	91	0,2
	Стручне, научне, иновационе и техничке делатности	1764	3,7	1802	3,6	1823	3,6	1931	3,7	2222	4,2
Административне и помоћне услужне делатности	1312	2,8	1755	3,5	1687	3,3	1612	3,1	1353	2,5	

		2015.	2015. удео	2016.	2016 удео	2017.	2017. удео	2018.	2018. удео	2019.	2019. удео
	Државна управа и обавезно социјално осигурање	2713	5,8	2702	5,4	2679	5,3	2645	5,1	2717	5,1
	Образовање	4057	8,6	4202	8,5	4341	8,6	4351	8,4	4461	8,4
	Здравствена и социјална заштита	5408	11,5	4959	10,0	5060	10,0	4924	9,5	4914	9,2
	Уметност, забава и рекреација	968	2,1	889	1,8	931	1,8	948	1,8	999	1,9
	Остале услужне делатности	901	1,9	1016	2,0	1009	2,0	925	1,8	869	1,6
Регистровани индивидуални пољопривредници		1294	2,7	1148	2,3	1117	2,2	1029	2,0	928	1,7

Извор: Републички завод за статистику

У Србији је број запослених, посматрано у апсолутним вредностима поређећи 2017, 2018. и 2019, највише растао у секторима прерађивачке индустрије и административне и помоћне услужне делатности, док у Крагујевцу у секторима прерађивачке индустрије и саобраћај и складиштење. Процентуално, до 2019. године, је највиши раст запослених у Србији постигнут у секторима административних и помоћних услужних делатности, 14,7% и услуге смештаја и исхране 9,4%. Највећи пад броја запослених у Србији се бележи у сектору државна управа и обавезно социјално осигурање 1069 (0,6%), пољопривреда, шумарство и рибарство 388 (1%) а у Крагујевцу највећи процентуални пад међу секторима је здравствена и социјална заштита 136 (2,7%) и остале услужне делатности 88 (7,8%), такође је значајно да је тренд пада забележен и у сектору регистровани индивидуални пољопривредници у Србији 6698 (7,8%) и Крагујевцу 88 (7,8%).

Незапосленост

Број незапослених лица варирао је у посматраном периоду од 2008. до 2019. године. Положај Крагујевца по незапослености у односу на републички просек и веће градове се може уочити из табеле број 23. у којој је приказано кретање броја незапослених у апсолутним бројевима, графикону и пратећој табели где је приказана промена броја незапослених са 2008. годином као базном, док је у табели бр. 30 приказано кретање броја незапослених на 1000 становника.

У свим срединама, осим у Крагујевцу, од 2009. до 2013. долази до пораста незапослености, а од 2014. се бележи поновна тенденција пада броја незапослених. Промена броја незапослених у Крагујевцу имала је другачији ток: 2008. и 2009. година су биле сличне, затим следи пад све до 2013, уз изузетак 2010. када је поново дошло до благог пораста, док се у 2014. и 2015. и 2016. години број незапослених повећава, за разлику од осталих посматраних средина. У 2017, 2018. и 2019. години број незапослених је поново падао и на крају 2019. износио је 17.165. Оно што је заједничко је да је у свим градовима и у Републици број незапослених на крају посматраног периода значајно нижи него на почетку: Крагујевац има приближно 27,8%, мање незапослених него 2008.

Табела 23. Број незапослених у Србији и њеним већим градовима у периоду 2008–2019. године у хиљадама

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Р. СРБИЈА	727.6	730.4	729.5	738.7	754.6	769.5	723.6	703.0	679.1	618.8	552.5	485.4	491,3	540,7
Крагујевац	23.7	23.4	21.7	22.5	21.7	21.1	21.3	22.1	22.5	19.9	17.9	17.1	16,0	16,8

Извор: Републички завод за статистику

Ако се посматра број незапослених на 1000 становника, Крагујевац је у читавом посматраном периоду у неповољнијем положају од републичког просека.

Приликом тумачења приложених података треба посебно напоменути да одређен број незапослених лица није евидентиран на тржишту рада, док је, са друге стране, један број лица пријављених на тржиште рада радно ангажован у зони „сиве” економије.

Структура незапослених

Према структури незапослености током посматраног периода, удео лица која први пут траже посао опада у целом периоду осим 2009. године када је износио 48,9%, што указује на чињеницу да се повећава број лица која су претходно била у радном односу. Број незапослених лица без квалификација бележи пад у апсолутном и процентуалном износу. Њихов удео у укупном броју незапослених креће се од 33,5% у 2008. години, до 26,7% у 2018. Међу незапосленима је више жена, у просеку око 57%. Иако проценат незапослених жена у посматраном периоду веома мало варира, бележи се пад њиховог броја, са 13.658 у 2008. години на 10.517 у 2018. години. Структура незапослених у Крагујевцу табеларно је приказана у табели број 30.

Табела 24. Структура незапослених у Крагујевцу у периоду 2008–2020. године

Град Краг.	Укупно	Први пут траже запослење		Без квалификација		Жене		На 1000 стан.
		свега	%	свега	%	свега	%	
2008.	23711	10410	43,9	7952	33,5	13658	57,6	136
2009.	23517	11499	48,9	7395	31,4	13517	57,5	133
2010.	21660	7902	36,5	6313	29,1	12246	56,5	124
2011.	22461	7851	35,0	6198	27,6	12511	55,7	129
2012.	21676	7036	32,5	6203	28,6	12289	56,7	121
2013.	21091	6562	31,1	5952	28,2	12221	57,9	118
2014.	21348	6595	30,9	5968	28,0	12041	56,4	119
2015.	22121	6458	29,2	6032	27,3	12536	56,7	124
2016.	22511	6179	27,5	6057	26,9	12618	56,1	125
2017.	19900	5517	27,7	5447	27,4	11536	58	112
2018.	17994	4.878	27,11	4798	26,7	10517	58,4	100
2019.	17.169	6.498	37,85	4727	27,53	10.443	60,82	/
2020.	16.108	6.472	40,18	4566	28,35	9.983	62	/

Извор: Билтен НСЗ

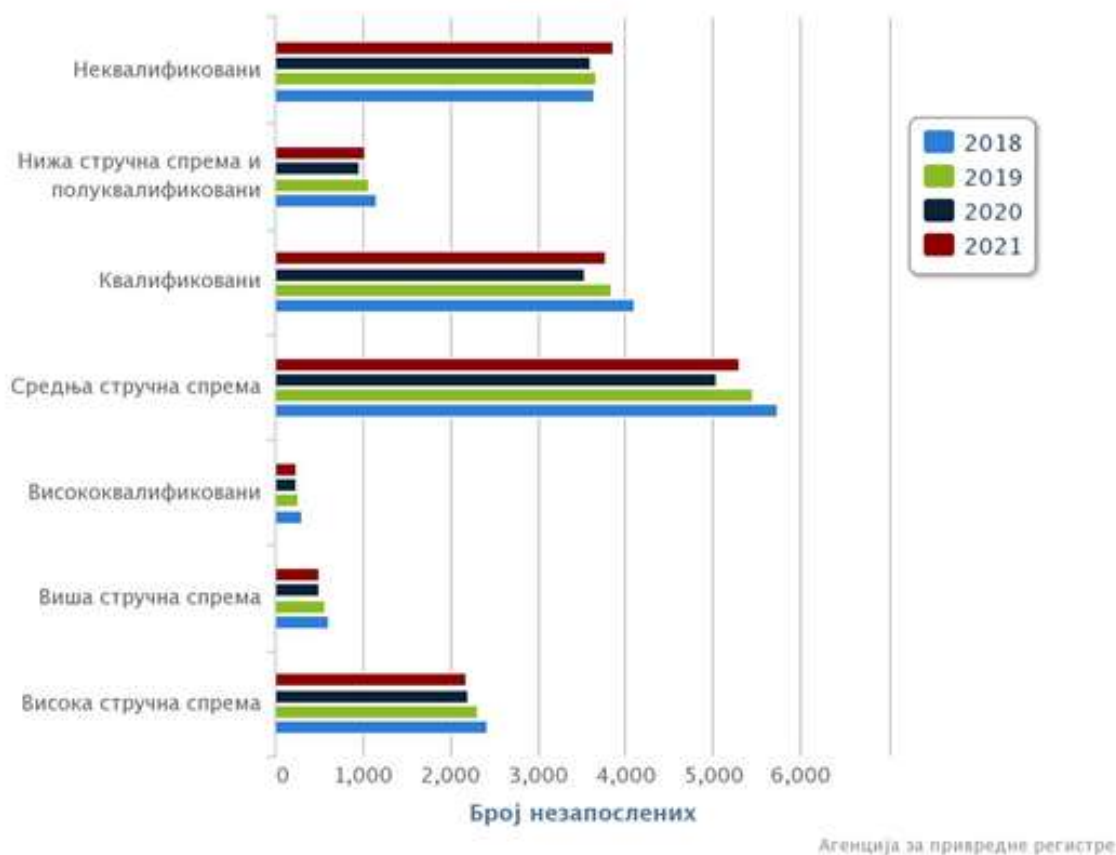
У структури незапослених лица према стручној спреми (табела 31.) највећи удео имају лица са средњом стручном спремом – приближно 15%, затим квалификована лица – приближно 11% и неквалификовани приближно 11%. Незапослени који имају виши ниво образовања од средње школе чине укупно 4 % незапослених, а 6 % је са високом стручном спремом.

Табела 25. Квалификациона структура незапосленог становништва у Крагујевцу, 2014–2020. година

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Неквалификовани	4.402	4.493	4.516	4.132	3.643	3.657	3.592	3862
Нижа стручна спрема и полуквалификовани	1.566	1.539	1.538	1.324	1.155	1.067	965	1021
Квалификовани	5.279	5.376	5.358	4.705	4.099	3.838	3.528	3.783
Средња стручна спрема	6.357	6.761	6.989	6.159	5.741	5.445	5.037	5.292
Висококвалификовани	474	472	464	375	316	269	243	237
Виша стручна спрема	737	787	757	677	621	570	505	503
Висока стручна спрема	2.533	2.693	2.889	2.537	2.423	2.319	2.213	2.181
Укупно	21.348	22.121	22.511	19.900	17.998	17.165	16.083	16.879

Извор: Национална служба за запошљавање (обрада АПР)

1. Квалификациона структура незапосленог становништва Крагујевац

1.4. Привреда

Привреда Крагујевца је претежно базирана на металопрерађивачком комплексу, а у оквиру њега на производњи саобраћајних средстава и оружја. Губитак тржишта и кооперантских веза деведесетих година двадесетог века порузроковали су негативне последице по економско-социјални развој Града.

Поред технолошког заостајања за развијеним земљама, Град се суочио са проблемом велике незапослености. Град међутим чини значајне помаке у економском развоју кроз стварање повољног привредног амбијента (усвојена Стратегија локалног економског развоја 2007-2011, заснована на савременим стандардима; дефинисан сет стимулативних мера за инвеститоре у производним делатностима; инфраструктурно опремање индустријске зоне, подршка samozapošljavanju и др.), што је имало за резултат довођење значајних фирми ("Фиат", Сигит, ХТЛ, Промо Мањети, Џонсон Контролс, "ТПВ", "Метро", "Меркатор", Идеа, ДИС, "Плаза", "Супернова", "Туш" и др.) и подстицање привредне активности у Граду. Стварањем заједничког предузећа "Фиат аутомобили Србија", добијена је прилика да се, заједно са домаћом кооперацијом, постепено покрене мотор развоја не само Града него и читаве Србије.

1.5. Економија

Економски показатељи

Зараде

Просечна зарада у Крагујевцу у 2020. години је износила 57.400 динара, што је испод републичког просека који је износио 60.073 динара.

Табела 26. Зараде без пореза и доприноса у Републици Србији и Крагујевцу у периоду 2008-2020. година

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Р. СРБИЈА	32.746	31.734	34.142	37.976	41.377	43.932	44.530	44.432	46.097	47.888	49.643	54.919	60.073
Крагујевац	30.530	30.209	31.570	36.918	39.282	43.011	41.744	40.964	42.479	44.172	48.067	52.453	57.400

Извор: Републички завод за статистику

Потрошачка корпа и куповна моћ

Просечна потрошачка корпа се односи се на потрошњу производа и услуга личне потрошње просечног домаћинства. Анализа је вршена за период 2011–2020. година. Вредности нове просечне потрошачке корпе по годинама и градовима се могу видети у табели број 33. Министарство трговине, туризма и телекомуникација Републике Србије публикује месечне извештаје о потрошачкој корпи. За сваку од наведених година је узета вредност потрошачке корпе за јул одговарајуће године.

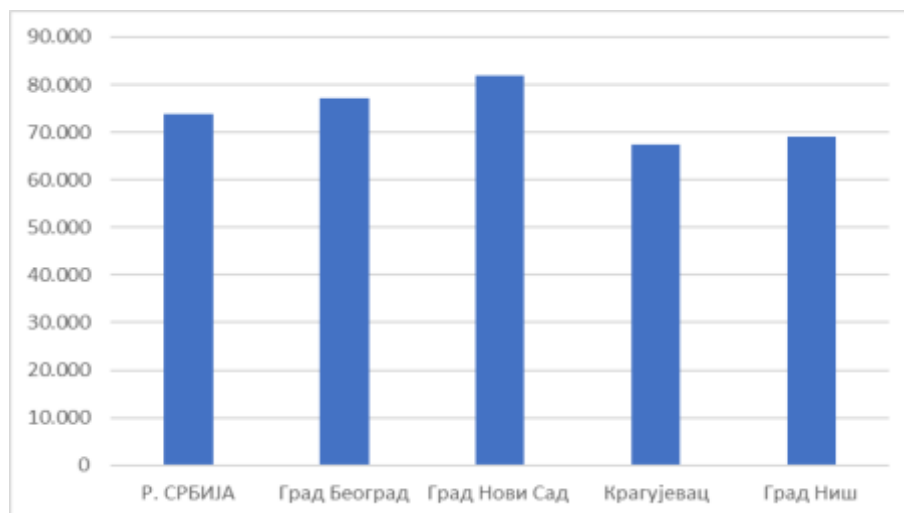
Табела 27. Износ нове просечне потрошачке корпе у Србији и њеним највећим градовима, у периоду 2011–2020. година

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Р. СРБИЈА	55876	58926	64824	66000	66807	67143	69.511	70.957	71.352	73.725
Крагујевац	51421	53857	59150	60823	61773	61961	64.345	65.380	65.392	67.319

Извор: Министарство трговине, туризма и телекомуникација

Заједно са порастом зарада расле су и вредности потрошачке корпе. Међутим пошто цене, а нарочито цене услуга зависе од висине плата, то је и просечна потрошачка корпа виша у оним градовима где су и плате више. По вредности просечне потрошачке корпе, испод републичког просека (73.725 динара) нашли су се Ниш (69.004 динара) и Крагујевац (67.319 динар). Односи ових вредности се лако могу уочити са графикана.

Вредности просечне потрошачке корпе у 2020. години

Као однос просечне зараде и просечне потрошачке корпе рачуна се куповна моћ грађана. Просечан грађанин Крагујевца је 2020. године могао, иако са нижом зарадом, купити колико и просечан грађанин Србије.

Структура привредних субјеката у Крагујевцу

У Крагујевцу у 2019. године послује 9.435 предузећа, што је 1419 него 2016. године, а чак 2094 или више него 2014. године. Укупан број новоосновахих предузећа се повећава из године у годину, а тиме и број послодавца на територији Града Крагујевца..

Табела 28. Укупан број предузећа у Крагујевцу, у периоду 2014-2019. година

		2014	2015	2016	2017	2018	2019
укупно	АКТИВНА	7341	7482	8016	8306	8.699	9.435
	Новооснована	946	1070	1178	/	/	/
	угашена	735	938	602	/	/	/

Извор: Агенција за привредне регистре

Број привредних друштава и предузетника

Највећи број предузећа у Крагујевцу представљају фирме предузетника, док је мањи број привредних друштава. Тако је у јуну 2017. године у Крагујевцу пословало 1993 привредна друштва и 6313 предузетника. У 2021. активно је било 2.082 привредних друштава и 8003 предузетника.

Табела 29. Број привредних друштава и предузетника у Крагујевцу, у периоду 2014-2021. година

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
привредна друштва	АКТИВНА	1779	1878	1957	1993	2.262	2.021	2.035	2.082
	Новооснована	137	146	160	/	151	146	116	75
	Угашена	43	49	40	/	62	385	102	28
предузетници	АКТИВНА	5562	5604	6059	6313	7.102	7.611	7.843	8.003
	Новооснована	809	924	1018	/	1.116	1.232	988	542
	Угашена	692	889	562	/	601	726	755	383

Извор: Агенција за привредне регистре

Структура привредних друштава према облику организовања

По облику организовања преовлађују друштва са ограниченом одговорношћу (ДОО). У веома малом проценту су заступљена акционарска друштва (АД), ортачка друштва (ОД), задруге и други облици организовања.

Табела 30. Преглед броја предузећа по облику организовања, 2019. година

	ДОО	АД	ОД	Задруге	Остали облици	УКУПНО
број	2.026	11	10	41	13	2.101
Удео	96.4%	0.6%	0.5%	1.9%	0.6%	100%

Извор: Агенција за привредне регистре - Регистар привредних субјеката

Структура привредних друштава према величини

Према подацима Агенције за привредне регистре о броју предузећа према њиховој величини (АПР), уочава се да највећи број предузећа на подручју Града припада сектору микро предузећа, затим следе мала предузећа док најмање има средњих и великих предузећа.

Мала и средња предузећа (МСП) упошљавају 55-58% свих запослених, са растућим трендом (повећање броја МСП и учешћа у извозу), који је последица процеса приватизације, константног пораста броја предузетника и расположивости националних програма за подршку МСП сектору.

Секторска структура привреде Крагујевца

Посматрајући секторе којима припадају привредна друштва уочава се да је по броју предузећа најзаступљенији сектор трговине на велико и мало, док велики број предузећа послује у сектору прерађивачке индустрије. Остали сектори су мање заступљени (Стручне, научне, иновационе и техничке делатности, Грађевинарство, Саобраћај и складиштење).

Када су у питању предузетници и ортачке радње, највећи број субјеката у Крагујевцу припада истим секторима као и највећи број привредних друштава: сектору трговине и сектору прерађивачке индустрије. Следећи по заступљености је сектор саобраћаја. Остали сектори су по броју привредних субјеката којима припадају заступљени са учешћима нижим од 10%.

1.6. Образовање

Предшколско образовање

Предшколско васпитање и образовање је организовано васпитање и образовање деце предшколског узраста регулисано законом о друштвеној бризи о деци и има за циљ да у складу са развојним потребама и могућностима деце, интересима родитеља и друштва као целине, доприности остваривању општег и јединственог образовања и васпитања. Овим програмом се обезбеђују услови за нормалан физички, интелектуални, емоционални и морални развој деце, припрема за школу и успешно укључивање деце у живот у својој друштвеној средини.

Оснивач предшколске установе је јединица локалне самоуправе. Предшколско образовање и васпитање за децу узраста од шест месеци до поласка у школу остварује се у предшколској установи у складу са основама предшколског васпитања и образовања. Садржај основа програма предшколског васпитања и образовања уређује се посебним законом. Предшколска установа развија и остварује програме васпитања и образовања деце, у складу са основама програма предшколског васпитања и образовања и посебним законом. Изузетно, основна, односно средња школа може да остварује и предшколски програм. У пракси, основна школа, односно учитељи у оквиру неподељене школе, остварују четворочасовни припремни предшколски програм са групама до 5 предшколаца.

Табела 31. Установе за децу предшколског узраста - Предшколске установе

Назив институције	Локација
ПУ Нада Наумовић	Саве Ковачевића 30
ПУ Ђурђевдан	Кнеза Милоша 21а

На подручју Града Крагујевца налази се Предшколска установа „Ђурђевдан“ Крагујевац која се бави негом, васпитањем и образовањем деце до 7. године.

Настала је издвајањем седам вртића из Предшколске установе “Нада Наумовић“, која је почела са радом 1948. године са неколико група деце. Од тада до данас, израсла је у васпитно – образовну установу која је под својим окриљем имала 15 објеката у различитим деловима града.

Предшколска установа „Ђурђевдан“ Крагујевац, основана је на основу одлуке Скупштине града Крагујевца, 17.11.2014. године.

Предшколска установа „Ђурђевдан“, Крагујевац тежи, да кроз стручно усавршање у свим областима, кроз континуирани процес учења, као и кроз праћење и примену нових методичких, педагошких и друштвених тенденције, подиже квалитет рада.

Предшколска установа „Ђурђевдан“ Крагујевац, свој рад темељи на потребама, интересовањима и могућностима деце, својим кадровским и материјалним капацитетима, трудећи се да стекне и одржи поверење родитеља и друштва као целине.

Табела 32. Корисници предшколских установа

Крагујевац	Број објеката	Деца корисници	До 6 часова дневно	Од 9-12 сати дневно	У ППП који траје 4 сата дневно	У ППП цео дан	Запослени	Васпитачи
година	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега
2014/15	45	4523	-	2963	940	620	-	-
2015/16	45	4789	-	3230	855	704	596	388
2016/17	53	5380	1	3786	855	738	687	448
2017/18	56	5622	0	3950	845	827	734	473
2018/2019	9	2194	-	1843	351	364	317	195
2019/2020	9	2223	-	1879	344	389	321	197

Извор: предшколска установа "Нада Наумовић"

Табела 33. Корисници предшколских установа

Крагујевац	Број објеката	Деца корисници	До 6 часова дневно	Од 9-12 сати дневно	У ППП који траје 4 сата дневно	У ППП цео дан	Запослени	Васпитачи
година	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега
2014/15	45	4523	-	2963	940	620	-	-
2015/16	45	4789	-	3230	855	704	596	388
2016/17	53	5380	1	3786	855	738	687	448
2017/18	56	5622	0	3950	845	827	734	473
2018/2019	26	1904	-	1177	399	328	273	129
2019/2020	20	1829	-	1132	385	312	277	126

Извор: Предшколска установа "Ђурђевдан"

На територији Града програм субвенција се реализује од 2015. - 2016. године и према евиденцији Градске управе за друштвене делатности и послове са грађанима број објеката који су у програму субвенција -17 а број деце 2157.

Основно образовање

На територији града Крагујевца постоје 22 редовне основне школе, 2 специјалне које су и основне и средње и 1 музичка школа која је и основна и средња. Од 22 редовне основне школе, 16 школа има издвојена одељења (ван седишта матичне школе). Од тога 5 основних школа има 1 издвојено одељење, 4 школе имају по два издвојена одељења, 3 школе по три издвојена одељења, 2 школе имају четири издвојена одељења, 1 школа има пет издвојених одељења, док једна школа има 7 издвојених одељења.

По анализама Школске управе Крагујевца, број ученика у основним школама се смањује и тај тренд ће се задржати.

Све школске зграде су у добром стању, али су увек потребне адаптације, реконструкције, доградња. У неким школама је неопходна адаптација мокрих чворова, кровова, подова.

У неким школама је потребно купити нов намештај за учионице (клубе, катедре и столице). Потребно је обновити дидактички материјал и наставна средства.

У појединим школама је потребно изградити физкултурне сале, као и обновити или изградити спортске терене који се користе за наставу физичког васпитања. У неким школама је потребно оградити школско двориште.

У свим школама је столарија у јако лошем стању, тако да ученици и наставно особље ради у неадекватним условима. Лети је претопло, зими хладно, а рачуни за грејање су велики, па је енергетска ефикасност на веома ниском нивоу.

Што се тиче истурених одељења која се налаза на сеоском подручју, тамо су проблеми везани за недостатак санитарних чворова, лошу опремљеност, грејање које је углавном на чврсто гориво. Све то доводи до тога да деца због лоших услова одлазе у Град и то представља проблем одржавања фонда часова запослених.

Генерално, због негативног природног прираштаја, све је мањи број уписане деце, како у градским, тако и у сеоским школама, што доводи до вишка наставног особља.

Табела 34. Основни подаци о ученицима основних школа

Крагујевац	Школе	Одељења	Ученици	Завршили	Основна школа за ученике са сметњама у развоју - школе-одељења	Ученици	Завршили школу	Основне школе за образовање одраслих Бр. школа	Ученици	Завршили
година	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега
2014/15	63	569	13792	1604	3	103	-	-	-	-
2015/16	63	579	13796	1693	2	99	5	1	12	-
2016/17	62	576	13710	1687	2	109	6	1	75	-
2017/18	23	636	13801	-	16	95	-	-	-	-
2018/19	23	598	13638	-	16	92	-	-	-	-
2019/20	23	595	12855	1726	17	88	12	1	45	8

Извор: Школска управа Крагујевац

Средње образовање

На територији града Крагујевца постоји укупно 11 средњих школа и то: 2 гимназије, 6 средњих стручних школа, 2 специјалне школе (које су и основне и средње) и 1 средња музичка школа (која је такође и основна и средња школа). Средње школе немају истурена одељења ван седишта школа. Број средњих школа као засебних правних лица је осам.

- Прва крагујевачка гимназија,
- Друга крагујевачка гимназија,
- Економска школа,
- Медицинска школа "Сестре Нинковић" са домом ученика,
- Прва техничка школа,
- Средња стручна школа,
- Трговинско - угоститељска школа "Тоза Драговић" са домом ученика,
- Виша техничка школа,

На основу исказаних жеља ученика приликом уписа у средње школе у последњих пар година, ученици су највеће интересовање исказали за образовне профиле у подручју рада: економија, право и администрација за образовне профиле: економски техничар, финансијски техничар и банкарски службеник- оглед. У подручја рада Здравство и социјална заштита, за образовне профиле: фармацеутски техничар, зубни техничар и медицинска сестра- техничар-оглед.

Стање у средњим школама је слично као и у основним школама. Акценат треба ставити на опреми за кабинете, школском намештају и замени столарије. Због проширења капацитета неопходна је доградња простора у Економској школи.

У школи постоји суфицит кадра, због смањивања уписа деце.

У Медицинској школи не постоји фискултурна сала, недовољна је опремљеност постојећих кабината, постоји недостатак адекватних кабинета, као и недовољан просторни капацитет. Постоји дефицит наставног особља за стручне предмете - дипломирани фармацеути.

Развијена мрежа средњег образовања даје потребну образовну структуру за привреду, ванпривреду и за универзитетско образовање.

У граду постоје и три специјалне школе за основно и средње образовање:

- Школа за ученике оштећеног слуха са домом ученика
- Музичка школа "Милоје Милојевић"
- Специјална школа "Вукашин Марковић"

Табела 35. Средње образовање, 2014/15, до 2019/20

Крагујевац	Редовне средње школе	Одељења	Ученици гимназија	Који су завршили школу	Ученици четворогодишње средње школе	Завршили	Ученици трогодишње средње школе	Завршили	Средње школе за ученике са сметњама у развоју	Ученици	Завршили
година	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега
2014/15	11	299	1982	492	5155	1201	506	188	2	56	19
2015/16	11	288	2005	484	4994	1281	536	119	2	102	10
2016/17	11	279	2045	452	4715	1154	673	160	2	49	13
2017/18	11	278	2154	-	-	-	-	-	3	16	-
2018/19	10	272	2144	368	4512	1067	-	-	2	17	10
2019/20	10	268	2230	384	4545	1050	-	-	2	68	25

Извор: Школска управа Крагујевац

Неформално образовање

Неформално образовање подразумева стицање знања и вештина које су изван програма формалног система образовања и реализује се на подручјима личног и социјалног развоја, унапређења грађанских слобода, међуљудских и међуетничких односа, активне социјалне партиципације, заштите и подршке маргинализованим, хендикепираним и угроженим групама, заштите животне средине, заштите и унапређења здравља, бриге за родитељство и породицу, развоја личног идентитета, усавршавања за рад, итд.

Неформално образовање нуди мноштво програма едукације, који се могу сврстати у две широке категорије:

- образовни програми (за стицање различитих знања и вештина)
- програми који се тичу васпитања (учење ставова и позитивних животних вредности).

Институције које се баве неформалним образовањем:

- Средње стручне школе
- Агенције за образовање
- Национална служба за запошљавање
- Приватне школе страних језика
- Приватне школе за рад на рачунару
- НВО и удружења грађана
- Машински факултет у Крагујевцу
- Раднички универзитет Д.П. у Крагујевцу
- Установе за децу
- Регионална агенција за економски развој Шумадије и Поморавља
- Установа студентски културни центар Крагујевац, итд.
- Развојни бизнис центар
- Центар за младе
- Интерактив
- Јазас
- Сунце
- Аегее

Високо образовање

На нивоу високог образовања у Крагујевцу, као самосталне високошколске установе постоје:

1. Универзитет у Крагујевцу, чији је оснивач Република Србија
2. Академија струковних студија Шумадија, чији је оснивач Република Србија

Академија струковних студија „Шумадија“ основана је Одлуком Владе Републике Србије, број 022-5674/2019-2 од 29. августа 2019. године, тако што је извршена статусна промена спајања: Високе техничке школе струковних студија у Крагујевцу, Високе технолошке школе струковних студија - Аранђеловац у Аранђеловцу, Високе техничке машинске школе струковних студија Трстеник и Високе техничко-технолошке школе струковних студија у Крушевцу. На Академији Шумадија студира више од 2.000 студената, а у радном односу има 136 запослених.

Академија струковних студија „Шумадија“ своју делатност обавља на ширем подручју Централне Србије, школујући високотручни кадар у следећим одсецима :

- Одсек Крагујевац,
- Одсек Аранђеловац,
- Одсек Трстеник,
- Одсек Крушевац.

Универзитет у Крагујевцу је самостална високошколска установа, чији је оснивач Република Србија.

Универзитет је основан 21. маја 1976. године, али су прве високошколске институције у Крагујевцу почеле са радом 1960. године, као одељења београдских факултета. Корени Универзитета у Крагујевцу и високог школства у Србији сежу до далеке 1838. године, када су у Крагујевцу, тада престоном граду обновљене Србије, никле прве просветне, културне и привредне институције и основана прва високошколска институција – Лицеј Кнежевине Србије – који је 1841. године пресељен у Београд и прерастао у Универзитет у Београду. При изради концепције Универзитета усвојен је модел разумевања универзитета, који се развија на принципу децентрализације, а према потребама привреде и друштвених делатности Шумадије и Поморавља, подручја које има око 600 000 становника.

Данас у састав Универзитета у Крагујевцу улази 12 факултета, и то:

- Машински факултет у Крагујевцу
- Економски факултет у Крагујевцу
- Правни факултет у Крагујевцу
- Природно-математички факултет у Крагујевцу
- Технички факултет у Чачку
- Медицински факултет у Крагујевцу
- Педагошки факултет у Јагодини
- Агрономски факултет у Чачку
- Машински факултет у Краљеву
- Учитељски факултет у Ужицу
- Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
- Факултет за туризам и хотелијерство у Врњачкој Бањи

Поред тога, у саставу Универзитета у Крагујевцу су: Универзитетски рачунарски центар, Центар за научна истраживања САНУ и Универзитета у Крагујевцу, Центар за интердисциплинарне и мултидисциплинарне студије и истраживања и Центар за развој каријере и саветовање студената.

На факултетима Универзитета у Крагујевцу студира око 16 000 студената, око 1000 запослених, од тога у настави ради око 700 наставника и сарадника.

Универзитет располаже великим потенцијалом у стручним образованим кадровима као и у расположивом изграђеном и опремљеном простору од укупно цца 44.000 м².

На Универзитету у Крагујевцу су од школске 2010/11. године акредитована два нова студијска програма - на Медицинском факултету студије Стоматологије и на Факултету инжењерских наука (бившем Машинском факултету у Крагујевцу), заједнички са Универзитетом одбране из Београда, Војно-индустријско инжењерство.

Студентски дом "Вита Јанић" основан 1961. године у Крагујевцу ради обављања делатности смештаја и исхране студената, претеча је данас савремене и по раду, ангажовањима комплексне установе која почев од 1990. године послује под називом Студентски центар.

Примарна делатност установе Студентски центар у Крагујевцу је регулисање питања стандарда студената крагујевачког Универзитета, која у данашњим условима захтева знатно шири и свеобухватнији програм рада и деловања прилагођен савременим тенденцијама у развоју Града као привредног, здравственог, културног и универзитетског седишта централног дела Србије.

Табела 36. Уписани студенти на високим школама и факултетима, од 2015/16 до 2017/18 школске године

Крагујевац	Укупно	Мушкарци	Жене	Високе школе	Студенти	Студенти који су на буџету	Факултети и академије уметности (школе)	Студенти	Студенти на буџету
година	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега
2015/16	12128	4443	7685	1	586	335	6	11542	6046
2016/17	12203	4535	7668	1	598	338	6	11605	6007
2017/18	11472	4066	7406	1	531	333	6	10941	5802

Извор: Републички завод за статистику

Табела 37. Дипломирани студенти на високим школама и факултетима, 2015/16 до 2017/18

Крагујевац	Укупно	Жене	Дипломирани на студијама I степена	Дипломирани на студијама II степена	Дипломирани на студијама I степена	Дипломирани на студијама II степена	Дипломирани на студијама III степена	Дипломирани по старом програму
година	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега
2015/16	1940	1222	123	48	945	677	79	68
2016/17	2004	1269	143	18	837	710	108	188
2017/18	1730	1079	141	28	741	649	87	84

Извор: Републички завод за статистику

1.7. Здравствена заштита

Табела 38. Лекари, стоматолози и фармацеути у здравственој служби

Крагујевац	Лекари	Опште медицине	На специјализацији	Специјалисти	Стоматолози	Фармацеути	Број становника на једног лекара
година	свега	свега	свега	свега	свега	свега	свега
2013.	789	79	124	586	52	68	227
2014.	784	80	107	597	54	65	228
2015.	721	70	76	575	49	60	248
2016.	758	73	63	622	48	59	235
2017.	764	76	62	626	47	57	233
2018.	768	75	52	641	44	57	231
2019.	179	48	1	130	0	0	-
2020.	180	53	1	126	0	0	-

Извор података: ИЗЈЗ (подаци из свих здравствених установа)

Подаци о броју лекара за Дом здравља Крагујевац (на дан 31.12.2019. године и на дан 31.12.2020. године) добијени су у Одељењу за опште и кадровске послове Дома здравља Крагујевац. Подаци се односе на лекаре који су запослени на неодређено време.

Здравствена заштита се одвија на више нивоа здравствене заштите - примарна, секундарна, терцијарна и примордијална превенција. У складу са Законом о здравственој заштити град Крагујевац спроводи мере друштвене бриге за здравље, које подразумевају следеће активности:

- праћење здравственог стања становништва и рада здравствене службе на својој територији, као и старање о спровођењу утврђених приоритета у здравственој заштити;
- стварање услова за приступачност и уједначеност коришћења примарне здравствене заштите на својој територији;

- координирање, подстицање, организацију и усмеравање спровођења здравствене заштите која се остварује делатношћу органа јединица локалне самоуправе, грађана, предузећа, социјалних, образовних и других установа и других организација;
- планирање и остваривање сопственог програма за очување и заштиту здравља од загађене животне средине и што је проузроковано штетним и опасним материјама у ваздуху, води и земљишту, одлагањем отпадних материја, опасних хемикалија, изворима јонизујућих и нејонизујућих зрачења, буком и вибрацијама на својој територији, као и вршење систематских испитивања животних намерница, предмета опште употребе, минералних вода за пиће, воде за пиће и других вода које служе за производњу и прераду животних намирница и санитарно-хигијенске рекреативне потребе, ради утврђивања њихове здравствене и хигијенске исправности и прописаног квалитета;
- обезбеђивање средстава за вршење оснивачких права над здравственим установама чији је оснивач у складу са законом и Планом мреже здравствених установа, а које обухвата изградњу, одржавање и опремање здравствених установа, односно инвестиционо улагање, инвестиционо-текуће одржавање просторија, медицинске и немедицинске опреме и превозних средстава, опреме у области интегрисаног здравственог информационог система, као и за друге обавезе одређене законом и актом о оснивању;
- сарадња са хуманитарним и стручним организацијама, савезима и удружењима, на пословима развоја здравствене заштите.
- обезбеђење услова за рад мртвозорника.

Установе здравствене заштите

Преглед здравствених установа:

- Дом здравља Крагујевац
- Институт за јавно здравље Крагујевац
- Клинички центар Крагујевац
- Завод за здравствену заштиту радника „Застава“
- Апотека Крагујевац
- Завод за стоматологију Крагујевац
- Завод за хитну медицинску помоћ Крагујевац

Дом здравља Крагујевац

Дом здравља Крагујевац чини окосницу примарне здравствене заштите, како за урбано, тако и за рурално становништво и представља први елемент у континуираном процесу здравствене заштите, први ниво контакта појединца и породице са системом, односно капију здравственог система.

Дом здравља Крагујевац је установа примарне здравствене заштите, која пружа превентивне, дијагностичке и терапијске услуге становништву на територији града Крагујевца из следећих области здравствене заштите:

- здравственог васпитања;
- здравствене заштите деце;
- здравствене заштите жена;
- здравствене заштите студената;
- здравствене заштите одраслог становништва;
- здравствене заштите радника;
- поливалентне патронаже;
- кућног лечења и здравствене неге;
- специјалистичко-консултативне делатности (интерне медицине, пнеумофтизиологије, психијатрије, офталмологије, дерматовенерологије, оториноларингологије, спортске медицине и социјалне медицине);
- лабораторијске и рентген дијагностике.

У Дому здравља су образоване следеће организационе јединице:

Огранци:

- Огранак Аеродром коме организационо припадају здравствена амбуланта Страгари и здравствене амбуланте Чумић, Угљаревац, Десиминовац, Доње Грбице, Горње Јарушице и Лужнице.
- Огранак Станово коме организационо припадају здравствена амбуланта бр.2 "Палилула" и здравствене амбуланте Ердеч, Грошница и Драгобраћа.

- Огранак Бресница коме организационо припадају здравствена амбуланта бр.3 "Пивара" и здравствене амбуланте Горња Сабанта, Велике Пчелице, Горње Комарице и Доње Комарице.
- Огранак Ердоглија коме организационо припадају здравствена станица бр.4 "Центар", здравствена амбуланта бр.1 "Вашариште" и здравствене амбуланте Шумарице, Илићево и Ресник.

Поред наведених Огранака, у Дому здравља Крагујевац постоје и централни објекти следећих служби који су територијално издвојени:

- Службе за здравствену заштиту предшколске деце
- Службе за здравствену заштиту жена
- Службе за специјалистичко- консултативну делатност

Институт за јавно здравље Крагујевац

Институт за јавно здравље Крагујевац је установа са јавно-здравственом функцијом, која обједињује бројне делатности превентивног рада на територији Шумадијског округа. Поред пружања превентивних здравствених услуга грађанима и рада на промоцији здравља, Институт је и научна и наставна установа у оквиру које се образују студенти у оквиру превентивних грана медицине. У складу са улогом и потребама оснивача – Влада РС, установа успоставља сарадњу са корисницима услуга из привреде, здравства, локалне самоуправе, образовних институција, невладиног сектора и у оквиру своје делатности доприноси остварењу заједничког циља – очувања и унапређења здравља популације.

У складу са законом Институт обавља: социјално - медицинску, хигијенско - еколошку, епидемиолошку и микробиолошку здравствену делатност. Делатност Института за јавно здравље је:

- прати, процењује и анализира здравствено стање становништва и извештава надлежне органе и јавност;
- прати и проучава здравствене проблеме и ризике по здравље становништва;
- предлаже елементе здравствене политике, планове и програме са
- мерама и активностима намењеним очувању и унапређењу здравља становништва;
- врши информисање, образовање и обуку становништва за бригу о сопственом здрављу;
- врши процену ефикасности, доступности и квалитета здравствене заштите;
- планира развој стручног усавршавања здравствених радника и здравствених сарадника;
- подстиче развој интегрисаног здравственог информационог система;
- врши примењена истраживања у области јавног здравља;
- сарађује и развија партнерство у друштвеној заједници на идентификацији и решавању здравствених проблема становништва;
- обавља друге послове, у складу са законом.

У Институту се организују следеће основне организационе јединице:

- Центар за промоцију здравља;
- Центар за анализу, планирање и организацију здравствене заштите;
- Центар за информатику и биостатистику у здравству;
- Центар за контролу и превенцију болести;
- Центар за хигијену и хуману екологију;
- Центар за микробиологију;
- Служба за економско-финансијске послове;
- Служба за опште и правне послове.

Клинички центар Крагујевац

Клинички центар Крагујевац је основан 3. марта 2005. године, Одлуком Владе Републике Србије, као једна од четири здравствене установе у земљи, која пружа услуге терцијарног нивоа здравствене заштите, што подразумева пружање најсложенијих облика здравствене заштите и обављање специјалистичко-консултативне и болничке здравствене делатности, научно истраживачку и образовну делатност, као и фармацеутску здравствену делатност у болничкој апотеци.

Клинички центар располаже са 1118 постеља, а у установи се годишње лечи око пола милиона пацијената. Установа пружа здравствену заштиту становништву са ширег подручја централне Србије (шумадијски, поморавски, моравички, рашки, расински и златиборски округ), на којем живи преко два милиона становника. Јединствен је ургентни и болнички центар за град Крагујевац.

У оквиру Клиничког центра постоји 12 клиника, 7 центара и 14 стручних медицинских и немедицинских служби и то:

Клинике за: интерну медицину; хирургију; гинекологију и акушерство; педијатрију; психијатрију; инфективне болести; урологију, нефрологију и дијализу; отоларингологију; ортопедију и трауматологију; офталмологију; дечју хирургију; неурологију

Центри за: ургентну медицину; онкологију и радиологију; нуклеарну медицину; дерматовенерологију; анестезију и реанимацију; физикалну медицину и пехабилитацију; операциони центар, и 14 служби за медицинске и немедицинске послове.

На територији града Крагујевца развијена је здравствена делатност и у приватном сектору, који чини 15 приватних стоматолошких ординација, 1 зубо-техничка лабораторија, 14 приватних апотека које у свом саставу имају већи број објеката, 16 приватних специјалистичких ординација, 3 амбуланте, 1 специјална уролошка болница, Центар за негу коже и Естетско-пластичнохируршки центар. У наведеним здравственим установама приватног сектора се организују и акције едукативног карактера који се односе на промоцију здравља и превенцију болести.

Изузетно велики значај у оквиру здравственог система Града има Црвени Крст Крагујевац. Као хуманитарна организација, у сарадњи са здравственим установама са територије Града, Црвени крст ради на популисању добровољног давалаштва крв и организује акције добровољног давања крви, ради на промоцији здравља, спровођењу активности за унапређење здравља појединих групација становништва и превенцију болести од већег социјално-медицинског значаја, а такође ради и на организовању, обучавању и припремању екипа за прву помоћ, хигијенско- епидемиолошку заштиту и негу повређених и оболелих лица.

Завод за стоматологију Крагујевац

Завод за стоматологију Крагујевац обавља стоматолошку делатност на примарном нивоу из области превентивне и дечије стоматологије и опште стоматологије. Такође обавља и специјалистичко-консултативну делатност на подручју Шумадијског управног округа из области ортопедије вилица, стоматолошке протетике, пародонтологије и оралне медицине, болести зуба са ендодонцијом и оралне хирургије. Делатност Завода обухвата нарочито:

- заштиту и унапређење оралног здравља становништва, спречавање и рано откривање урођених аномалија и обољења, лечење и рехабилитацију;
- превентивну здравствену заштиту деце, трудница и збрињавање особа са посебним потребама;
- хитну стоматолошку помоћ;
- стручну сарадњу са стоматолошким службама на подручју округа и пружање специјалистичких и консултативних услуга на захтев доктора стоматологије примарног нивоа.

У Заводу су организоване следеће организационе јединице:

- Служба за дечију и превентивну стоматологију;
- Служба за општу стоматологију;
- Одсек за хитну стоматолошку помоћ;
- Служба за специјалистичко-консултативну делатност;
- Одељење за ортопедију вилица;
- Одсек зуботехничког лабораторијума за ортопедију вилица;
- Одељење за оралну хирургију;
- Одељење за болести зуба и пародонтопатије;
- Одељење за стоматолошку протетику;
- Одсек зуботехничког лабораторијума за стоматолошку протетику;
- Служба за правне и економско-финансијске, техничке и друге сличне послове;
- Одељење за правне послове;
- Одељење за економско-финансијске послове;
- Одељење за техничке послове.

Апотека Крагујевац (за град Крагујевац и општине Баточина, Лапово, Рача, Топола и Кнић)

Апотека Крагујевац је установа примарне здравствене заштите, која обавља фармацеутску здравствену делатност град Крагујевац и општине са подручја Шумадијског округа. Након два века постојања фармацеутске делатности у Крагујевцу, Апотека Крагујевац израсла је у водећу фармацеутску установу у региону и спада међу четири највеће државне апотеке у Србији.

У Апотеци Крагујевац се обавља фармацеутска здравствена делатност која обухвата:

- промоцију здравља, превенцију болести, здравствено васпитање и саветовање за очување и унапређење здравља правилном употребом лекова и медицинских средстава;
- промет на мало лекова и медицинских средстава, биљних, традиционалих и хомеопатских лекова, ортопедских помагала, дијететских производа, предмета опште употребе, мерних инструмената и других производа значајних за здравље људи;

- израду магистралних лекова и галенских препарата;
- праћење савремених стручних и научних достигнућа у области фармакотерапије и пружање грађанима и здравственим радницима, другим здравственим установама и приватној пракси, као и другим заинтересованим субјектима информације о лековима и другим медицинским средствима;
- издавање и справљање лекова по рецептима

У циљу ефикаснијег и рационалнијег обављања делатности у Апотеци су организоване следеће организационе јединице:

- Сектор апотека;
- Централна лабораторија Апотеке;
- Централни магацин резерве;
- Служба за правне и економско-финансијске, техничке и друге сличне послове.

Апотека Крагујевац у свом раду примењује стандарде Добре апотекарске праксе, који су усвојени од стране Фармацеутске коморе Србије. Имплементацијом ових, као и стандарда ISO 9001, OHSAS 18001 и ISO 14001 Апотека Крагујевац се по ефикасности и квалитету услуге сврстала међу водеће установе овог типа у Републици Србији.

Завод за хитну медицинску помоћ Крагујевац

Завод за хитну медицинску помоћ Крагујевац је основан 31. јануара 2007. године након издвајања Службе хитне медицинске помоћи из Дома здравља Крагујевац. Завод обезбеђује указивање хитне медицинске помоћи за грађане са подручја града Крагујевца, а по позиву, екипе Завода интервенишу и ван подручја града Крагујевца на територији Шумадијског округа, на аутопуту и ван подручја Региона.

У Заводу се нарочито обављају следеће делатности:

- пружање хитне медицинске помоћи код акутно оболелих и повређених – на лицу места, у току транспорта и у здравственој установи и пружање медицинских савета на захтев пацијената;
- обављање санитетског превоза акутно оболелих и повређених у друге одговарајуће здравствене установе и на заказане специјалистичке прегледе и интервенције;
- превоз непокретних, ограничено покретних и пацијената на дијализи;
- здравствено обезбеђење јавних скупова и манифестација;
- снабдевање лековима који се дају у хитним случајевима.

У Заводу су организоване следеће организационе јединице:

- Служба здравствене оперативе;
- Одељење здравствене оперативе за пружање услуга на терену и у амбуланти;
- Педијатријски одсек;
- Диспечерски центар;
- Служба за правне и економско-финансијске послове;
- Служба за техничку подршку.

Завод за здравствену заштиту радника Крагујевац

Застава Завод за здравствену заштиту радника доо Крагујевац - у реструктурирању у садашњој фази развоја је зависно друштво чији је оснивач и власник капитала Група Застава Возила а.д. Крагујевац - у реструктурирању. Сагласно Закону о здравственој заштити и Уредби о плану мреже здравствених установа из 2006. године, Завод добија статус државне здравствене установе чији је оснивач град Крагујевац. Активности на регистрацији Завода у статусу државне установе су у току.

Застава Завод за здравствену заштиту радника доо Крагујевац - у реструктурирању представља специјализовану установу за здравствену заштиту радника, безбедност и здравље на раду. Завод је конципиран тако да обавља послове:

- примарне здравствене заштите радно активног становништва у свим њеним облицима (општа медицина, гинекологија, стоматологија и специјалистичко-консултативна медицина);
- специфичне здравствене заштите у свим њеним облицима (медицина рада, безбедност и здравље на раду, заштита радне и животне средине).
- Завод се кроз посебну организациону целину бави научно-истраживачким радом и наставна је база Медицинског факултета.

Организациону структуру Завода чине:

- Диспанзер I;
- Диспанзер II;

- Сектор за медицину рада;
- Сектор за научно-истраживачки рад;
- Сектор специјалистичко-консултативне медицине;
- Сектор стоматологије;
- Сектор лабораторије;
- Профитни центар заштите на раду и заштите животне средине;
- Сектор за економско-финансијске и маркетинг послове;
- Служба за кадровске и друштвене послове.

Поред наведених установа примарне здравствене заштите чији је оснивач локална самоуправа, у Крагујевцу постоји и Институт за јавно здравље Крагујевац и Клинички центар Крагујевац, чији је оснивач Република.

1.8. Социјална заштита

У граду Крагујевцу систем социјане заштите успостављен је кроз пружање различитих видова подршке најрањивијим категоријама грађана а у складу са усвојеним актима којима су дефинисана права и услуге које су намењене следећим циљним групама: деца и млади, одрасле особе, особе са инвалидитетом, старије особе, Роми, избегла, прогнана и интерно расељена лица и повратници по основу Споразума о реадмисији, мигранти, бивши осуђеници као и друге рањиве категорије грађана (жртве породичног насиља, жртве трговине људима, ЛГБТ особе и др.).

Унапређењу система социјалне заштите Града доприносе и усвојена акта: Одлука о социјалној заштити, Одлука о финансијској подршци породици са децом, Одлука о остваривању права на превоз повлашћених категорија грађана на територији града Крагујевца, Локални акциони план запошљавања, Локални акциони план за Роме, Локални акциони план за унапређење положаја миграната на територији града Крагујевца, Локални акциони план за унапређење положаја особа са инвалидитетом града Крагујевца и др.

Реализација права и услуга у систему социјалне заштите се одвија у складу са усвојеним актима и средства за реализацију се обезбеђују у буџету Града.

Одлуком о социјалној заштити града Крагујевца утврђује се право на материјалну подршку и пружање услуга социјалне заштите. Појединац и породица којима је неопходна друштвена помоћ и подршка ради савладавања социјалних и животних тешкоћа и стварања услова за задовољење основних животних потреба могу остварити права и услуге из области социјалне заштите у складу са наведеном одлуком.

У Граду су заступљени институционални и ванинституционални облици заштите угрожених категорија. Реализација многих активности одвија се на бази успостављене сарадње локалне самоуправе, институција социјалне заштите и невладиног сектора. За одређене области између умрежених институција и организација које партнерски реализују активности постоје дефинисане процедуре о поступању и протоколи о сарадњи. Континуираном сарадњом локалне самоуправе и осталих актера друштвене заједнице успостављен је систем тимског и мултисекторског рада у циљу ефикасније заштите грађана.

Борачко-инвалидска заштита - Послови у области борачко-инвалидске заштите су послови поверени од Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања Републике Србије уз примену закона, правилника, уредби и инструкција министарства из ове области као и одлуке на нивоу Града. У борачко-инвалидској заштити кроз вануправни поступак корисницима се издају потврде и уверења за потребе остваривања права код других органа и институција.

Борачко-инвалидска заштита организује рад Првостепене лекарске комисије за преглед војних инвалида и осталих корисника борачко-инвалидских примања, припрема и обрађује предмете за 29 општина. У поступку за остваривање основних и изведених права из борачко-инвалидске заштите Првостепена лекарска комисија, коју чине секретар и три лекара изабраних специјалности, ради по Правилнику о раду лекарских комисија, Правилнику о утврђивању процента војног инвалидитета и других правилника за појединачна права.

Корисник права или услуга социјалне заштите јесте појединац, односно породица која се суочава с препрекама у задовољавању потреба, услед чега не може да достигне или да одржи квалитет живота или која нема довољно средстава за подмирење основних животних потреба, а не може да их оствари својим радом, приходом од имовине или из других извора.

У складу са Законом о социјалној заштити, град Крагујевац реализује заштиту малолетних и пунолетних лица.

Малолетно лице - дете и пунолетно лице до навршених 26 година живота (млада особа) јесте корисник, када му је услед породичних и других животних околности, угрожено здравље, безбедност и развој, односно ако је извесно да без подршке система социјалне заштите не може да достигне оптимални ниво развоја, а нарочито:

- 1) ако је без родитељског старања или у ризику од губитка родитељског старања;
- 2) ако његов родитељ, старатељ или друго лице које се о њему непосредно стара није у стању да се о њему стара без подршке система социјалне заштите, услед здравствених разлога, менталног обољења, интелектуалних тешкоћа или неповољних социо-економских околности;
- 3) ако има сметње у развоју (телесне, интелектуалне, менталне, сензорне, говорно-језичке, социо-емоционалне, вишеструке), а његове потребе за негом и материјалном сигурношћу превазилазе могућности породице;
- 4) ако је у сукобу са родитељима, старатељем и заједницом и ако својим понашањем угрожава себе и околину;
- 5) ако се суочава с тешкоћама због злоупотребе алкохола, дрога или других опојних средстава;
- 6) ако постоји опасност да ће постати жртва или ако јесте жртва злостављања, занемаривања, насиља и експлоатације, односно ако су му физичко, психичко или емоционално благостање и развој угрожени деловањем или пропустима родитеља, старатеља или друге особе која се о њему непосредно стара;
- 7) ако је жртва трговине људима;
- 8) ако је страни држављанин односно лице без држављанства, без пратње;
- 9) ако се његови родитељи споре око начина вршења родитељског права;
- 10) ако има друге потребе за коришћењем социјалне заштите.

Пунолетно лице од навршених 26 до навршених 65 година (одрасли) и пунолетно лице старије од 65 година (старији) су корисници социјалне заштите када је њихово стање, безбедност и продуктиван живот у друштву угрожен услед старости, инвалидитета, болести, породичних и других животних околности, а нарочито:

- ако имају телесне, интелектуалне, сензорне или менталне тешкоће или тешкоће у комуникацији, и када се сусрећу са ограничењима у једној или више области живота;
- ако постоји опасност да ће постати или јесте жртва самозанемаривања, занемаривања, злостављања, експлоатације и насиља у породици;
- ако се суочавају с тешкоћама због поремећених односа у породици,
- зависти од алкохола, дрога и других опојних средстава
- ако су жртва трговине људима;
- ако су страни држављани и лице без држављанства у потреби за социјалном заштитом;
- ако имају потребе за домским смештајем и друге потребе за коришћењем социјалне заштите.

1.8.1. Права и услуге у социјалној заштити града Крагујевца

Права и услуге у области социјалне заштите дефинисане су усвојеним актима (Одлука о социјалној заштити града Крагујевца и др.) и средства за њихову реализацију се обезбеђују у буџету Града.

Права која се остварују складу са Одлуком о социјалној заштити града Крагујевца су:

- Право на једнократну помоћ
- Право на опрему корисника за смештај у установу или другу породицу
- Право на путне трошкове и исхрану пролазника
- Право на накнаду трошкова сахране
- Право на бесплатан оброк

Право на једнократну новчану помоћ

Право на једнократну новчану помоћ може се признати појединцу или породици који се изненада или тренутно нађу у стању социјалне потребе које не могу сами превазићи. Право на једнократну помоћ се признаје у натури или у новчаном износу.

Право на опрему корисника за смештај у установу или другу породицу

Право на опрему корисника за смештај у установу или другу породицу се признаје лицу које се смешта у установу социјалне заштите, лицу које се смешта у другу породицу под условом да нема опрему и не може је обезбедити а не могу је обезбедити ни сродници који су према прописима о породичним односима дужни да учествују у његовом издржавању.

Право на путне трошкове и исхрану пролазника

Право на путне трошкове и исхрану пролазника признаје се лицу које се нађе на територији града Крагујевца, ван свог пребивалишта/боравишта, у стању социјалне потребе, за повратак у место пребивалишта/боравишта или за одвођење у прихватилиште.

Право на накнаду трошкова сахране

Право на трошкове сахране може се признати: за лица без прихода смештена у установу социјалне заштите или другу породицу за чији смештај трошкове сноси буџет Републике Србије; за кориснике права на новчану социјалну помоћ у складу са Законом; за лица неутврђеног идентитета; за лица која немају сроднике који су по закону обавезни на издржавање; за лица која имају сроднике за које је Центар за социјални рад утврдио да нису у могућности да сnose трошкове сахрањивања; за лица непознатог пребивалишта / боравишта која се у тренутку смрти нађу на подручју града Крагујевца; изузетно за лица која нису у систему социјалне заштите а налазила су се у стању социјалне потребе по процени Центра за социјални рад.

Право на бесплатан оброк

Право на бесплатан оброк се реализује као оброк у народној кухињи; ужина у ђачкој кухињи. Оброк у народној кухињи садржи један оброк дневно или пакет намирница. Корисници бесплатног obroка у народној кухињи могу бити корисници новчане социјалне помоћи (неспособни за рад, самохрани родитељи, вишечлане породице са малом децом).

Право на ужину у ђачкој кухињи се признаје ученицима основних школа из социјално угрожених породица. Корисници овог права могу бити: деца без родитељског старања, деца самораних родитеља, деца из вишечланих породица, деца са инвалидитетом и деца из породица које остварују право на новчану социјалну помоћ.

Проширена права у области социјалне заштите

У оквиру проширених права у области социјалне заштите реализују се:

- право на превоз повлашћених категорија грађана на територији града Крагујевца

Наведено право се остварује у складу са Одлуком о остваривању права на превоз повлашћених категорија грађана на територији Града.

- право на превоз специјализованим комби возилом

Право на превоз специјализованим комби возилом остварује се у складу са Правилником о коришћењу специјализованог комби превоза за особе са ивалитетом

- право за коришћење обележеног паркинг места на јавним паркиралиштима за особе са инвалидитетом и друга лица

Наведено право остварује се у складу са Одлуком о јавним паркиралиштима и Правилником о начину и поступку остваривања права за корићење обележеног паркинг места на јавним паркиралиштима за особе са инвалидитетом и друга лица.

Уредбом о енергетски угроженом купцу прописан је поступак за стицање статуса енергетски угроженог купца.

Право на стицање статуса енергетски угроженог купца могу остварити лица са најнижим примањима у складу са Правилником о усклађеним износима оствареног укупног месечног прихода домаћинства као услова за стицање статуса енергетски угроженог купца, корисници новчане социјалне помоћи као и лица којима је због здравственог стања неопходно коришћење електричне енергије (стицање статуса енергетски угроженог купца због здравственог стања).

1.8.2. Услуге социјалне заштите

Услуге социјалне заштите у Републици Србији могу се реализовати у установама социјалне заштите, центрима за социјални рад, невладиним организацијама, и другим облицима организовања у складу са законом.

У реализацији услуга социјалне заштите на локалном нивоу често се наилази на тешкоће у успостављању а касније и у одрживости услуга социјалне заштите.

Поред услуга које је могуће успоставити у складу са стандардима које прописује држава, као могућност (а често и потреба) се намеће и успостављање адекватних програма подршке појединцу и породици ради побољшања, односно очувања квалитета живота, отклањања или ублажавања ризика неповољних животних околности, као и стварање могућности да самостално живе у друштву.

Услуге које су прописане Одлуком о социјалној заштити града Крагујевца:

- Дневни боравак за децу и младе са сметњама у развоју
- Дневни боравак за децу из породица у ризику
- Дневни боравак за децу и младе са проблемима у понашању
- Предах смештај за децу и младе са сметњама у развоју
- Дневни боравак за старије особе
- Дневни боравак за одрасле особе са сметњама у развоју
- Прихватилиште за децу и младе
- Прихватилиште за одрасле и старије особе
- Прихватилиште за жртве насиља у породици
- Помоћ и нега у кући за одрасле и старије особе
- Саветовалиште за брак и породицу
- Социјално становање у заштићеним условима
- Становање уз подршку за младе који се осамостаљују
- Персонална асистенција
- Лични пратилац детета

Иновативне услуге социјалне заштите на територији Града кроз пројекте реализују и организације цивилног друштва и на тај начин доприносе унапређењу система социјалне заштите у Граду.

Дневни боравак за децу и младе са сметњама у развоју

Дневни боравак за децу и младе са сметњама у развоју обезбеђује структуриране активности усмерене на стицање практичних вештина, подстицање развоја и одржавања социјалних, когнитивних и физичких функција корисника, у складу са њиховим способностима, склоностима и испољеним интересовањима. Корисници услуге могу бити деца и млади са сметњама у развоју (телесним, интелектуалним, менталним, сензорним, говорно-језичким, социо-емоционалним, вишеструким)

Дневни боравак за децу из породица у ризику

Услуга Дневног боравка за децу из породица у ризику обезбеђује организовање спортско-рекреативних активности, креативних радионица и помоћ у учењу и друге садржаје у складу са способностима и испољеним интересовањима корисника. Услуга се обезбеђује деци од 7 до 15 година из породица које нису у стању да на адекватан начин задовоље развојне потребе детета. Овом услугом обезбеђује се превенција асоцијалног понашања, помоћ и подршка породици и деци која су изложена ризику од занемаривања и смештаја у установу социјалне заштите.

Дневни боравак за децу и младе са проблемима у понашању

Услуга Дневног боравка за децу и младе са проблемима у понашању обезбеђује структуриране активности кроз подршку у образовању и развоју социјалних вештина, радно-окупационим саветодавно-терапијским третманима, едукативним и другим садржајима у складу са способностима и испољеним интересовањима корисника. Корисници услуге могу бити деца и млади узраста од 7 до 18 година који манифестују проблеме у понашању, по процени органа старатељства као и деца и млади узраста од 14 до 18 година односно 21 године по одлуци тужилаштва или судова у оквиру примене васпитног налога, васпитне мере или посебне обавезе.

Предах смештај за децу и младе са сметњама у развоју

Предах смештај је услуга која подразумева привремени и повремени смештај, до 48 сати, деце и младих са сметњама у развоју. Овом услугом се обезбеђује краткотрајни смештај, до 48 сати, деце и младих са сметњама у развоју у циљу социјализације, подстицања осамостаљивања као и смањења социјалне изолације и помоћ и подршку породици.

Дневни боравак за старије особе

Услугом Дневног боравка за старије особе обезбеђује се боравак, превоз, исхрана, здравствени надзор, окупациона терапија, физиотерапија, креативно-рекреативне активности и друге услуге у зависности од потреба корисника. Услуга се обезбеђује особама старијим од 60 година, ментално очуваним или у почетним фазама деменције која су: оболела од хроничних болести, полупокретна или полузависна од неге и помоћи других лица, са одређеним степеном инвалидности.

Дневни боравак за одрасле особе са сметњама у развоју

Услуга Дневног боравка за одрасле особе са сметњама у развоју обезбеђује помоћ и подршку у обављању активности свакодневног живота, радно-окупациону терапију, социјално-едукативне, рекреативне активности, исхрану, здравствени надзор и друге активности у складу са способностима, склоностима и испољеним интересовањима корисника. Корисници услуге су одрасле особе са сметњама у развоју старости од 25 до 45 година.

Прихватилиште за децу и младе

Услугом се обезбеђује привремени смештај деци и младима чији је развој ометен породичним приликама или се налазе у другим социјалним ризицима у којима је потребан хитан краткотрајни прихват или смештај до обезбеђивања адекватног облика заштите. Корисници услуге могу бити: деца и млади напуштени од стране родитеља или старатеља, деца и млади који се нађу у скитњи и просјачењу, деца и млади који су жртве насиља, злостављања, занемаривања, трговине људима као и деца и млади који су изложени другим социјалним ризицима.

Прихватилиште за одрасле и старије особе

Прихватилиште за одрасле и старије особе обезбеђује привремени смештај, задовољавање основних потреба, приступ другим услугама у заједници и временски ограничене услуге интервенције у кризним ситуацијама за одрасле и старије особе. Корисници услуге могу бити бескућници, особе затечене у скитњи и просјачењу, егзистенцијално угрожене особе без личних докумената, дезоријентисане, жртве трговине људима, особе са подручја других општина затечена без средстава за основне животне потребе до враћања у место пребивалишта и особе којима је из других разлога неопходан привремени смештај.

Прихватилиште за жртве насиља у породици

Прихватилиште за жртве насиља у породици обезбеђује привремени смештај лицима у случајевима акутног стања насиља у породици, којима су по сопственој процени или по процени надлежних државних органа угрожени безбедност, здравље и живот. Овом услугом се обезбеђује смештај, исхрана, здравствена заштита, правна помоћ, саветовање и консултације, психосоцијална подршка, упућивање на оспособљавање за рад и повезивање са другим надлежним институцијама.

Помоћ и нега у кући за одрасле и старије особе

Услуга помоћ и нега у кући за одрасле и старије особе обезбеђује подршку у задовољавању свакодневних животних потреба у стану корисника, како би се унапредио квалитет живота старијих особа и спречио одлазак у институцију. Корисници услуге могу бити особе старије од 65 година која имају ограничења физичких и психичких способности, живе саме и нису у стању да се старају о себи или живе са сродницима који нису у стању да им пруже адекватну помоћ.

Саветовалиште за брак и породицу

Саветовалиште за брак и породицу обезбеђује стручну помоћ и подршку појединцима и породицама у кризи кроз саветодавно-терапијски рад, социјално-едукативне и информативне услуге у циљу унапређења породичних односа, решавања животних тешкоћа како би се спречили социјални проблеми и ублажиле последице.

Социјално становање у заштићеним условима

Услуга социјалног становања у заштићеним условима обезбеђује се појединцу и породици у стању социјалне потребе, који немају решено питање становања и пружа се у наменски изграђеним објектима, без могућности права на откуп. Кориснику услуге се обезбеђује: становање у наменски изграђеним објектима, стручна подршка и одговарајући облици помоћи у самосталном живљењу

Становање уз подршку за младе који се осамостаљују

Овом услугом обезбеђује се временски ограничено становање и стручна подршка у развијању вештина неопходних за потпуно осамостаљивање и укључивање у заједницу. Услуга се обезбеђује у наменски одређеним просторима младима који се осамостаљују по престанку смештаја у установи социјалне заштите или у хранитељској породици под условом да не могу да се врате у биолошку или сродничку породицу нити су у могућности да започну самосталан живот, али је извесно да уз подршку могу да преузму одговорност и живе самостално.

Персонална асистенција

Услуге персоналне асистенције доступне су пунолетним лицима са инвалидитетом са процењеним I или II степеном подршке. која остварују право на увећани додатак за туђу негу и помоћ, имају способности за

самостално доношење одлука, радно су ангажована или активно укључена у рад различитих удружења грађана, спортских друштава, политичких партија и других облика друштвеног ангажмана, односно укључене су у редовни или индивидуални образовни програм.

Сврха услуге персоналне асистенције је пружање одговарајуће индивидуалне практичне подршке која је кориснику неопходна за задовољавање личних потреба и укључивање у образовне, радне и друштвене активности у заједници, ради успостављања што већег нивоа самосталности.

Услуга персоналне асистенције се остварује кроз активности којима се у складу са сврхом услуге, а у зависности од идентификованих потреба корисника, обезбеђује практична помоћ и подршка.

Активности услуге персоналне асистенције, посебни минимални структурални и функционални стандарди услуге остварују се у складу са одредбама законских и подзаконских аката којима се прописују и ближе уређују услови и стандарди пружања услуга социјалне заштите.

Лични пратилац детета

Одлуком о социјалној заштити града Крагујевца дефинисана је услуга лични пратилац детета. Лични пратилац доступан је детету са инвалидитетом односно са сметњама у развоју, коме је потребна подршка за задовољавање основних потреба у свакодневном животу у области кретања, одржавања личне хигијене, храњења, облачења и комуникације са другима, под условом да је укључено у васпитно-образовну установу, односно школу, до краја редовног школовања, укључујући завршетак средње школе.

Сврха ангажовања личног пратиоца је пружање детету одговарајуће индивидуалне практичне подршке ради укључивања у редовно школовање, и активности у заједници, ради успостављања што већег нивоа самосталности.

1.8.3. КЉУЧНИ АКТЕРИ СОЦИЈАЛНЕ ПОЛИТИКЕ ГРАДА КРАГУЈЕВЦА

Кључни актери са којима град Крагујевац спроводи социјалну политику су:

- Центар за социјални рад "Солидарност" Крагујевац;
- Центар за развој услуга социјалне заштите "Кнегиња Љубица" Крагујевац;
- Геронтолошки центар Крагујевац;
- Завод за смештај одраслих "Мале Пчелице"
- Центар за породични смештај и усвојење Крагујевац.
- Црвени крст Крагујевац
- Удружења грађана

1.8.3.1. Центар за социјални рад „Солидарност“

Центар за социјални рад “Солидарност” Крагујевац основан је 14.10.1961. године. Центар обавља делатност која је у основи одређена Законом о социјалној заштити, Породичним законом, Законом о спречавању насиља у породици, Законом о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривично правној заштити малолетних лица, Законом о финансијској подршци породици са децом, Законом о општем управном поступку, Кривичним законом Републике Србије, Конвенцијом о правима детета, другим законима и низом подзаконских аката у виду правилника.

Центар поверене послове, као и послове прописане одлуком оснивача, обавља у складу са Правилником о организацији, нормативима и стандардима рада центара за социјални рад

У вршењу јавних овлашћења Центар, у складу са Законом о социјалној заштити, обавља следећу делатност:

1. процењује потребе и снаге корисника и ризике по њега и планира пружање услуга социјалне заштите;
2. спроводи поступке и одлучује о правима на материјална давања и о коришћењу услуга социјалне заштите;
3. предузима прописане мере, покреће и учествује у судским и другим поступцима;
4. води прописане евиденције и стара се о чувању документације корисника.

Број корисника Центра за социјални рад "Солидарност"

Табела 39. Укупан број корисника Центра од 2016-2020 године.

Година	Укупан број корисника	Укупан број становника општине%	Малолетни корисници	Пунолетни корисници
2016	16041	9%	4940	11101
2017	18251	10%	5295	12956
2018	17762	9,9%	5219	12543
2019	17270	9,6%	5024	12246
2020	17589	9,8%	4919	12670

Извор:Извештаји о раду ЦСР

Током 2020. године Центар је евидентирао 17.589 корисника из социјално- правне заштите, што представља 9,8% укупног броја становника града Крагујевца. У погледу полне структуре, као и претходних година доминирају особе женског пола: 9501 (54%) корисник је женског а 8088 (46%) мушког пола. Од укупног броја корисника, 878 корисника социјално правне заштите потиче из сеоских средина (5%) а 16.711 из града.

Број корисника социјалне заштите у 2020. години не показује нека већа одступања односу на претходне године. Просечан број корисника у последњих неколико година је око 17.400.

Као и претходних година, у укупном броју корисника социјалне заштите, доминантну групу корисника у 2020. години представљају одрасли корисници (26-64 година) - 48%; деца су заступљена са 28%; са 17% су заступљена старија лица, док је најмање заступљена групација младих-од 18-25 година старости - 7%. Повећава се проценат заступљености старијих особа - за 3% у односу на 2019. годину, углавном из разлога преласка постојећих корисника услуга из старосне границе одраслих.

1. ЗАСТУПЉЕНОСТ ДЕЦЕ

Током 2020. године различитим облицима, мерама и услугама социјалне заштите било је обухваћено 4919 деце, што представља око 14% укупног броја деце на територији града Крагујевца; У полној структури корисника, 2618 су корисници мушког а 2301 женског пола; Током године евидентирано је 1030 нових корисника у овој старосној групи.

Заштита деце реализована је у оквиру Службе за заштиту деце и младих, коју чине 14 водитеља случаја, 3 супервизора и руководиоца. Ова Служба је у 2020. примила 3716 нових управних и вануправних предмета (2019-3863; 2018-3636; 2017-3969; 2016- 4325;)

У старосној структури групације деце, као и претходних година, доминирају деца узраста од 6-14 година - 2551 дете (52%); деца од 15-17 година-1374 (28%); од 3-5 година -655 деце (13%), док су у најмањем броју заступљена деца до друге године живота (339) - 7%. У односу на претходну годину нису изражене битније промене у старосној структури деце.

За 1630 малолетних лица је престала потреба за пружањем услуга и мера Центра, на дан 31.12.2020.године евидентирано је 3289 малолетних корисника.

Табела 40. Корисничке групе деце (0-18 година)

ГРУПЕ КОРИСНИКА	БРОЈ
Деца под старатељством	183
Деца жртве насиља и занемаривања	524
Деца са неадекватним родитељским старањем	144
Деца са проблемима у понашању и у сукобу са законом	582
Деца чији се родитељи споре око начина вршења родитељског права	1443
Деца чије су породице корисници НСП и других видова мат. давања	2639
Деца ОСИ	151
Деца у поступцима одређивања личног имена	6
Деца у поступцима располагања имовином	33

Деца у поступцима: сагласност за малолетнички брак	1
Деца жртве трговине људима	0
Деца страни држављани без пратње	0
Деца која живе и раде на улици (деца улице)	0
Деца повратници/из реадмисије	0
Остала деца	161

Извор:Извештаји о раду ЦСР

2. ЗАСТУПЉЕНОСТ ПУНОЛЕТНИХ ЛИЦА (МЛАДИ, ОДРАСЛИ, СТАРИЈИ)

Током 2020.године на евиденцији Центра било је укупно 12.670 пунолетних корисника социјалне заштите, што је за 424 корисника више у односу на 2019.годину, а 1576 корисника више него 2018. године,

Током 2020. године евидентирано је 2595 нових корисника, што је за 183 корисника у односу на 2019. годину, а 393 мање у односу на 2018. годину; Током године, за 4096 корисника је престала потреба за даљим радом, па је на дан 31.12.2020. године било 8574 одраслих корисника социјалне заштите.

Заштита одраслих и остарелих лица реализована је у оквиру две стручне службе Центра:

- **Стручне службе за заштиту одраслих и старијих лица**, коју чине 7 водитеља случаја, један супервизор и руководиоца Службе; Служба је у 2020. години евидентирала 2.811 нових предмета, пренела је из претходне године 546 предмета, па је укупан број предмета 3357. Закључно са 31.12.2020.године решена су 2847 предмета, што представља 85%укупног броја предмета.У односу на 2019. годину, број нових захтева је готово исти (2810), док је у односу на 2018. годину већи је за 511 захтева или за 20%; Просечан број предмета по водитељу случаја у 2020.години је 480 предмета.

- **Стручне службе за правне послове са канцеларијом за материјална давања**. У овој Служби ради 20 стручних радника, и то: 2 стручна радника у пријемној канцеларији, 4 стручна радника у писарници, 8 стручних радника у Канцеларији за материјална давања и 6 дипл.правника из Правне службе.

У периоду од 01.01.2020. године до 31.12.2020. године ова Служба је примила 12.795 нових захтева што је уз 1276 пренетих из предходне календарске године укупно 14071 предмета; У односу на 2019. годину број новоевидентираних предмета мањи је за 1248 предмета; Укупно је решено 12163 предмета, што је 87,5% у односу на укупан број предмета.

Табела 41. Број корисника корисничких група за пунолетна лица

Корисничке групе	Млади (18 - 25)	Одрасли (26 - 64)	Старији (65 - 79)	УКУПНО
Особе под старатељством	38	284	223	545
Жртве насиља, занемарене особе и у ризику од занемаривања	224	1443	359	2026
Особе које се споре око вршења родитељског права	56	196	0	252
Особе са инвалидитетом	110	500	220	830
Особа са друштвено неприхватљивим понашањем	259	17	0	276
Особе које имају потребе за смештајем - домски или породични смештај	34	153	279	466
Материјално угрожене особе	744	6195	899	7838
Бескућници	1	10	1	12
Остали	110	569	120	799

Извор:Извештаји о раду ЦСР

Тешкоће у реализовању делатности:

- ✓ У протеклих неколико година присутни су проблеми благовременог и адекватног збрињавања деце и младих, како у установама на републичком нивоу, тако и у оквиру постојећих услуга у локалној заједници; И даље је присутно осипање броја постојећих хранитељских породица и недовољан прилив нових .
- ✓ Стручни радници сусрећу се са проблемом ургентног и неодложног збрињавања одраслих и старијих лица, која су без подршке породице, здравствено и социјално угрожени;
- ✓ Због попуњености смештајних капацитета постојећих установа социјалне заштите како на територији града тако и на територији Р. Србије, потешкоће су присутне у благовременом институционалном збрињавању старих и немоћних, психички оболелих лица, као и лица ометених у психо-физичком развоју, а нарочито лица са комбинованим сметњама. Присуство корона вируса је у једном периоду утицао на обауствавање пријема корисника у установе социјалне заштите.
- ✓ Немогућност обезбеђивања адекватне социјалне заштите корисника због врло ограничених капацитета постојећих услуга социјалне заштите у заједници; (прихватилиште, хранитељске породице, помоћ у кући, дневни боравци ..)
- ✓ Велики број управних и вануправних предмета за рад у односу на расположиве стручне ресурсе Центра, што доводи у питање поштовање рокова и стручних процедура;
- ✓ Већи обим посла, због примене Закона о заштити од насиља у породици;
- ✓ Организовање рада у приправности ван радног времена, због непостојања системског решења за надокнаду стручним радницима;
- ✓ Смањен број запослених стручних радника Центра због одласка у старосну пензију;
- ✓ Присуство пандемије корона вируса и тешкоће у организовању свакодневних обавеза;

1.8.3.2. Центар за развој услуга социјалне заштите „Кнегиња Љубица“ Крагујевац

Центар за развој услуга социјалне заштите „Кнегиња Љубица“ Крагујевац је установа социјалне заштите која се бави пружањем услуга социјалне заштите за децу, младе, одрасле и старије особе на подручју града Крагујевца. Основан је одлуком Скупштине града Крагујевца 27. маја 2011. године а 10. новембра 2011. године је званично почео са радом.

Ефикасним пружањем услуга социјалне заштите, Центар настоји да одговори на потребе грађана у новим околностима, посебно рањивим и маргинализованим појединцима и групама, којима је неопходна организована помоћ заједнице.

У складу са Законом о социјалној заштити и Одлуком о социјалној заштити града Крагујевца у оквиру Центра “Кнегиња Љубица“ реализују се:

а) услуге смештаја

- Прихватилиште за децу и младе,
- Прихватилиште за жртве насиља у породици;
- Становање уз подршку за младе који се осамостаљују;

б) дневне услуге у заједници

- Дневни боравак за децу из породица у ризику
- Дневни боравак за децу и младе са проблемом у понашању,
- Дневни боравак за старије особе
- Услуга свратишта
- Помоћ и нега у кући за одрасле и старије особе;

в) саветодавно терапијске и социјално едукативне услуге

- Саветовалиште за брак и породицу

Услуге за децу и младе

Највећи број услуга за децу и младе настао је у процесу трансформације Дечијег дома „Младост“, у чијем простору се од 2011. године налазе две нове установе: Центар за породични смештај

и усвојење, организованог од стране Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Центар за развој услуга социјалне заштите “Кнегиња Љубица“ чији је оснивач Град.

Табела 42. Структура корисника услуга социјалне заштите за децу и младе у периоду од 2015-2020. године

Услуге социјалне заштите за децу и младе	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Прихватилиште за децу и младе	39	31	31	24	26	25
Прихватилиште за жртве насиља у породици	65	81	108	73	58	17
Дневни боравак за децу из породица у ризику	39	32	32	28	26	23
Дневни боравак за децу и младе са проблемом у понашању	65	72	68	66	160	70

Извор: Извештаји о раду Центра “Кнегиња Љубица“

Прихватилиште за децу и младе обезбеђује привремени смештај деци и младима чији је развој ометен породичним приликама, или се налазе у другим социјалним ризицима, којима је потребан хитан краткотрајни прихват или смештај до обезбеђивања адекватног облика заштите.

Ова услуга обезбеђује 24-часовни смештај, исхрану корисника, процену актуелних потреба, здравствену заштиту корисника, образовно-васпитне, културно забавне и друге активности. Капацитет услуге је 6 деце, а корисници могу бити и из других општина/градова, уколико постоје слободни капацитети. Корисници Прихватилишта из општина ширег региона чине у просеку око 50% од укупног броја корисника на годишњем нивоу. За кориснике са пребивалиштем / боравиштем на територији других градова/општина трошкове услуге сноси град/општина са чије територије је корисник, на основу Уговора закљученог између пружаоца услуге и упутних центара за социјални рад.

У протеклом периоду пружања услуге приметан је био повећан број захтева за смештај и заштиту деце како из града Крагујевца тако и из региона. Међутим, због ограничених капацитета (6 корисника - 3 за девојчице, 3 за дечаке) поједини захтеви нису реализовани из поменутих разлога. Такође, одређен број деце који се налазио на смештају је боравио дужи временски период што је онемогућавало ефикаснију реализацију пријема нових корисника, пре свега корисника из региона. Просторни услови омогућавају проширење капацитета услуга, док би за стручни рад била неопходна повећање броја запослених.

Услуга свратиште доступна је деци, младим, одраслим и старим лицима који живе или раде на улици и добровољно затраже или пристану на услугу. Сврха услуге свратиште је пружање привремених или повремених интервенција и задовољавање тренутних потреба корисника, као и посредовање у обезбеђивању доступности других услуга у заједници. Активности у оквиру услуге свратиште усмерене су ка задовољавању основних потреба и осигурању безбедног и пријатног окружења корисника. ("Правилник о ближим условима за пружање услуга социјалне заштите"). Циљна група услуге:

- деца из екстремно сиромашних породица чији чланови раде на улици и где постоји ризик по дететов раст и развој;
- деца незапослених родитеља-сакупљача секундарних сировина и хране на улици, повремено ангажовани на сезонским пословима у Крагујевцу исл. Деца, углавном дечаки, помажу родитељима и старијој браћи у сакупљању секундарних сировина и хране које проналазе по контејнерима. Због изразито лоше материјалне ситуације родитељи нису у могућности да им обезбеде све потребно за школовање. У екстремним ситуацијама повремено се дешава да деца заједно са породицом спавају на улици (најчешће породице дођу у Крагујевац због посла или су у пролазу-перачи на раскрсницама);
- Деца и адолесценти који по самоиницијативном напуштању установа социјалне заштите спавају у напуштеним кућама, нехигијенским насељима;
- Деца која немају адекватну родитељску бригу: занемарена, злостављана, скитају улицама...
- Одређени број деце проси на улици-упућујући директне молбе пролазницима за новац или храну, певају по кафићима за новац и слично).
- Одрасла лица у стању социјалне потребе (бескућници, просјаци, лица по отпусту из затвора, без подршке породице..)

Крагујевац нема ову услугу, а процена Центра за социјални рад "Крагујевац" је да реалне потребе постоје, и то за:

Сврестиште за децу - жртве трговине људима, жртве насиља и занемаривања - услуга која не постоји али реално постоје потребе за један број деце и одраслих лица из наведених циљних група - до 10 корисника;

Сврестиште за одрасле: капацитет до 5 корисника из наведених група одраслих корисника.

Прихватилиште за жртве насиља у породици обезбеђује краткотрајни смештај за жене и децу, у случајевима акутног стања насиља у породици, којима су по сопственој процени или по процени надлежних државних органа угрожени безбедност, здравље и живот. Капацитет Прихватилишта је 10 лица, користе је и жртве насиља из градова ширег региона, у просеку око 20% од укупног броја корисника на годишњем нивоу. За кориснике са пребивалиштем /боравиштем на територији других градова/општина трошкове услуге сноси град/општина са чије територије је корисник, на основу Уговора закљученог између пружаоца услуге и упутних центара за социјални рад.

Услуга је доступна 24 сата а корисницима се обезбеђује: исхрана, здравствена заштита, образовање, радно-окупационе и едукативне активности; подршка у одржавању контакта са биолошком породицом и другим лицима значајним за корисника; организовање слободног времена у складу са потребама и интересовањима;

Становање уз подршку за младе који се осамостаљују. Услугом се обезбеђује временски ограничено становање и стручна подршка у развијању вештина неопходних за потпуно осамостаљивање и укључивање у заједницу. Обезбеђује се у наменски опредељеним просторима, младима који се осамостаљују по престанку смештаја у установи социјалне заштите или у хранитељској породици под условом да не могу да се врате у биолошку или сродничку породицу нити су у могућности да започну самосталан живот, али је извесно да уз подршку могу да преузму одговорност и живе самостално.

Центар "Кнегиња Љубица" услугу ће реализовати од 2021. године и у наредном периоду планирати активности за добијање лиценце.

Дневни боравак за децу из породица у ризику је превентивна услуга која је намењена деци основношколског узраста чије су развојне потребе угрожене у породици, услед присуства више различитих ризика: болест, сиромаштво, недовољне васпитне и образовне компетенције родитеља. Услуга се реализује у сарадњи са више од десет основних школа у Крагујевцу и Центром за социјални рад „Солидарност“, а подразумева пружање подршке и помоћи деци у процесу одрастања, усвајању позитивних образаца понашања, подршку у образовању, усвајању здравих стилова живота, материјалну подршку (оброк, одећа, обућа).

Услуга подразумева и рад са родитељима на препознавању развојних потреба деце и адекватнијег одговора на њих. Услуга се свакодневно организује у две смене у трајању од 4 сата, које се усклађују са школским обавезама. Капацитет услуге је 8-оро деце. Дужина боравка и коришћења услуге дефинисана је индивидуалним планом потреба сваког детета.

У периоду од 2015. године до 2019. број корисника услуге Дневног боравка за децу се континуирано повећавао, актуелно број корисника премашује капацитет услуге који је у складу са лиценцом (8 корисника). Из тог разлога доминантна је потреба за повећањем капацитета услуге у смислу повећања броја запослених као и финансијских средстава за квалитетну реализацију програмских активности услуге.

Дневни боравак за децу и младе са проблемом у понашању - намењен деци и младима који манифестују проблеме у понашању, и то:

- деца и млади узраста од 7 до 18 година који манифестују проблеме у понашању, по процени органа старатељства;
- деца и млади узраста од 14 до 18 година односно до 21 године по одлуци тужилаштва или судова у оквиру примене васпитног налога, васпитне мере или посебне обавезе.

У раду са овом децом и младима реализују се: индивидуални и групни саветодавни рад, психолошке радионице, подршка у образовању, радионице развојања социјалних вештина, едукативне радионице, саветодавни рад са родитељима, спортско- рекреативне активности, материјална подршка (оброк). Капацитет Дневног боравка је до 7-оро деце и младих. Услуга се реализује се у сарадњи са Центром за социјални рад “Солидарност“, основним судом и тужилаштвом.

У периоду од 2015. године до 2019. године број корисника услуге Дневног боравка за младе се континуирано повећавао, актуелно број корисника премашује капацитет услуге који је у складу са лиценцом (7 корисника). Из тог разлога доминантна је потреба за повећањем капацитета услуге у смислу повећања броја запослених као и финансијских средстава за квалитетну реализацију програмских активности услуге.

Услуге за одрасле и старије особе

Помоћ и нега у кући за одрасле и старије особе

Услуга помоћ и нега у кући обезбеђује подршку у задовољавању свакодневних животних потреба у стану корисника, како би се унапредио квалитет живота у старости и превенирао одлазак у институцију. Корисници услуга су особе старије од 65 година која имају ограничења физичких и психичких способности, живе сама и нису у стању да се старају о себи или живе са сродницима који нису у могућности да им пруже адекватну помоћ.

Изузетно услугу могу користити и лица млађа од 65 година са трајним инвалидитетом којима је обзиром на здравствени и социјални статус овакав вид помоћи неопходан и особе које имају закључен уговор о доживотном издржавању уз плаћање пуне цене услуге;

Услуга Помоћ и нега у кући за одрасле и старије особе реализује се из објекта Дома здравља у градској месној заједници Бресница, улица Чегарска бб и организована је на подручју 16 градских месних заједница. Обезбеђује се радним данима у трајању од највише два сата дневно по кориснику. Капацитет услуге је до 120 корисника.

Корисницима се према потреби, обезбеђују одговарајуће активности услуге у складу са Правилником о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите. Услуга се може пружати интегрисано са здравственим услугама Службе кућног лечења, Дома здравља у Крагујевцу у случајевима када су код корисника обострано процењене социјалне и здравствене индикације за овом врстом организовања.

Табела 43. Опис активности интегрисане услуге помоћ и нега и одраслим и старијим особама

Услуга помоћ и нега у кући	Здравствене услуге	Услуге социјалног рада
Помоћ у обезбеђивању исхране (набавка намирница, припрема оброка и напитака)	Контрола здравственог стања	Процена потреба корисника
Помоћ у одржавању личне хигијене и хигијене стана (помоћ при облачењу и свлачењу, обављању физиолошких потреба, умивању, купању, прању косе, бријању, сечењу ноктију, прању и одржавању постељине, одеће и обуће, одржавање чистоће просторија, судова и уређаја у домаћинству)	Контрола виталних функција	Утврђивање динамике посета геронтодомаћице
Помоћ у загревању просторија (ложење ватре, чишћење пећи, помоћ у набавци огрева)	Контрола гликемије	Усмерено праћење корисника
Набавка и надгледање узимања лекова	Обрада и превиијање рана	Психосоцијална подршка
Санирање и нега мањих повреда	Давање терапије	Когнитивна подршка
Плаћање комуналних услуга	Замена катетера	Интервенисање у кризним ситуацијама
Помоћ у задовољавању социјалних, културно-забавних и других потреба	Здрав. васпитни рад	Посредовање код других институција

Извор: Центар “Кнегиња Јубица”

Табела 44. Структура корисника услуге по годинама

Категорија лица	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ментално недовољноразвијена одрасла лица	1	1	1	1	1	1
Теже физички оболела одрасла лица	18	11	9	7	9	8
Старија лица без породичног старања	17	3	3	2	2	10
Теже хронично оболела старија лица	276	231	174	157	141	124
Старија лица са изменама у псих. статусу	2	2	3	5	4	8
У к у п н о:	314	248	190	172	157	151

Извор:Извештаји о раду Центра “Кнегиња Јубица”

Број корисника и доступност услуге помоћ и нега у кући условљени су бројем ангажованих геронтодомаћица. Тенденција смањења броја корисника присутна је због забране запошљавања у јавном сектору и значајног смањења броја ангажованих геронтодомаћица. Имајући ово у виду, неопходно је повећати број извршилаца како би се унапредили квалитет и доступност услуге, пре све на руралном подручју.

Дневни боравак за старије особе:

Дневни боравак за старије особе омогућава осмочасовно збрињавање старијих хронично оболелих лица како би им се уз пружање подршке и подстицање социјалне укључености одржао или унапредио квалитет живота у сопственој средини и одложио смештај у институције. Породици старијих лица, услуга омогућава да уз радно ангажовање настави бригу о свом члану домаћинства у оквиру породице и потребни предах.

Корисници услуге могу бити лица старија од 60 ментално очувана или у почетним фазама деменције која су: оболела од хроничних болести; полупокретна или полузависна од помоћи другог лица и у одређеном степену инвалидности.

Услуга се реализује у простору Геронтолошког центра, у градској месној заједници „Вашариште“, улица Чика Матина бб радним данима од 7-15 часова. Организован је превоз и пратња корисника до боравка и назад за кориснике који нису у могућности да самостално дођу у боравак. Капацитет услуге је 10 корисника.

Активности услуге усмерене су на очување и унапређење преосталих потенцијала корисника у складу са Правилником о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите РС.

Табела 45. Опис активности у дневном боравку за старије особе

Дневни боравак за старије особе		Услуге социјалног рада
Превоз и боравак корисника	Одржавање и унапређивање практичних вештина	Процена потреба корисника
Надзор и подршку	Организовање слободног времена	Усмерено праћење корисника услуге
Исхрана и помоћ при храњењу	Организовање културно-забавних садржаја	Психосоцијална подршка
Здравствена нега и помоћ при узимању лекова;	Облеживање битнијих датума	Когнитивна подршка
Помоћ при одржавању личне хигијене	Рехабилитационе и терапијске активности	Интервенисање у кризним ситуацијама
Организовање радно-окупационих и едукативних активности	Укључивање корисника у пригодне културне активности у локалној заједници;	Посредовање код других институција

Извор: Центар “Кнегиња Љубица”

Табела 46. Структура корисника услуге по годинама:

Категорија лица	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Теже хронично оболела старија лица	8	11	12	12	14	9
Старија лица са изменама у псих. статусу	6	2	1	2	2	2
Старија лица без породичног старања	0	0	0	0	1	0
У к у п н о:	14	13	13	14	17	11

Извор: Извештаји о раду Центра “Кнегиња Љубица”

Неопходно је кроз редовне и пројектне активности успоставити недостајуће стандарде за услугу (приступачан прилаз за кориснике са помагалима, просторију за исхрану корисника, просторију за запослене и потребан број сарадника за реализацију услуге), као и адекватно возило за превоз корисника.

Саветовалиште за брак и породицу

Саветовалиште за брак и породицу основано је 1987. године, у оквиру Центра за социјални рад "Солидарност" и једно је од првих у Србији. У почетку Саветовалиште је организовало рад једном недељно, међутим због потребе увођења нових услуга концепт рада Саветовалишта се мењао. Од 2010.

године Саветовалиште ради 8 сати, сваког дана, као Организациона јединица Центра, услугу је финансирао Град и оне су бесплатне од оснивања. Од априла месеца 2012. године Саветовалиште је локацијски измештено из Центра простор је опремљен и прилагођен потребама саветодавно-терапијског рада.

Од 2017. године Саветовалиште своју делатност обавља у оквиру Центра за развој услуга социјалне заштите "Кнегиња Љубица".

Укупан број корисника Саветовалишта у 2019. године је 461 што је нешто мањи број корисника у поређењу са предходним годинама.

Саветовалиште пружа саветодавно-терапијске услуге (саветовање, породична, брачна терапија, психотерапија) кроз форме индивидуалног, породичног рада, али организује и групни рад са корисницима (психосоцијални третман са починиоцима насиља у партнерским односима, групни саветодавни рад са женама жртвама насиља, рад са родитељима на унапређењу родитељства). Поред основне делатности Саветовалиште шири спектар својих услуга, како би се изашло у сусрет разноврсним потребама локалне заједнице.

Центар за развој услуга социјалне заштите "Кнегиња Љубица", односно Саветовалиште за брак и породицу издаје часопис *Саветовалиште* у континуитету, једном годишње, и у 2020 години је издат 22 број.

Табела 47. Преглед укупног броја корисника по годинама

Година	Укупан број корисника	Малолетни корисници	Пунолетни корисници
2015	453	73	378
2016	602	105	497
2017	514	77	437
2018	472	70	402
2019	461	72	389
2020	314	45	269

Извор:Извештаји о раду Центра "Кнегиња Љубица"

Број корисника Саветовалишта је варирао од 2015. до 2019. године, од 453 до 602 корисника, на годишњем нивоу. Пораст је уочен 2016. и 2017. године, када је остваривана интензивна сарадња са Основним јавним тужилаштвом и организован групни рад са починиоцима насиља у партнерским односима. Групни рад са починиоцима насиља у партнерским односима, који се у континуитету организовао од 2010. године, престао је да се реализује од септембра 2019. године. Основни узрок је недостатак законских решења и стабилност финансирања. За развој услуге, програмских и пројектних активности потребно кадровски јачати Саветовалиште, кроз упосленост још једног стручног радника/терапеута и техничког секретара.

На националном нивоу потребно је донети нова законска решења у Закону о социјалној заштити и усвојити стандарде стручног рада, како би се сачувао и оснажио рад Саветовалишта у социјалној заштити која пружају услугу у многим локалним срединама преко 20 и 30 година.

Визија Центра «Кнегиња Љубица» је унапређење квалитета услуга социјалне заштите и стварање услова за отклањање или ублажавања ризика неповољних животних околности појединаца, односно угрожених социјалних група на подручју града Крагујевца.

1.8.3.3. Геронтолошки центар

Први дом за стара лица "Дом милосрђа" Крагујевац је добио 1920. године. Крајем педесетих година прошлог века Дом је престао са радом да бих 1962. године дошло до реализације Одлуке о оснивању Дома за старе и пензионере који почиње са радом 1963. године. Геронтолошки центар данас представља установу социјалне заштите у надлежности Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања РС. Делатност ове установе је пружање услуга институционалног збрињавања одраслих и старих лица. Основне услуге које пружа Геронтолошки центар су: смештај, исхрана, одевање, програми социјалног рада (психосоцијална и радно-окупациона терапија), здравствена заштита (превентивна заштита, лечење, нега, општа и лична хигијена, лабораторијске услуге, услуге физиотерапије).

Делатност и капацитет Установе дефинисан је Законом о социјалној заштити и Уредбом о мрежи установа социјалне заштите.

Основна делатност Установе је пружање услуга домског смештаја за одрасла и старија лица. Сврха услуге домског смештаја одраслих и старијих састоји се у одржању или унапређењу квалитета живота, њихове самосталности, односно припреме за одржив независан живот.

Корисници услуга су пунолетна лица са навршених 26 до навршених 65 година (одрасли) и пунолетна лица старија до 65 година (старији) када је њихово благостање, безбедност и продуктиван живот у друштву угрожен ризицима услед старости, инвалидитета, болести, породичних и других животних околности.

Установа располаже са 330 места за пружање услуга домског смештаја.

По основу закљученог уговора о јавној набавци за услугу Прихватилиште за одрасле и старије особе, Геронтолошки центар Крагујевац пружа наведену услугу. У Геронтолошком центру се реализује и услуга Дневног боравка за старије особе.

1.8.3.4. Завод за смештај одраслих „Мале пчелице“

Завод је установа социјалне заштите која је почела са радом 10.11.1972. године. Основна делатност Завода је смештај, нега, исхрана, хабилитација, рехабилитација корисника Завода, као и њихова социјализација и ресоцијализација, односно комплетан смештај одраслих лица ометених у менталном развоју степена теже и тешке менталне ометености и смештај душевно оболелих лица.

Поред основне делатности Завод је регистрован за обављање производне делатности на сопственој економији и у радионицама за сопствене потребе и потребе других, а у циљу радне окупације и радне рехабилитације корисника. Како у спољној средини нема објективних могућности да се процес деинституализације реализује, већина корисника је углавном на трајном смештају у установи. Капацитет установе је 850 корисника.

Услуге које Завод пружа корисницима су: смештај, здравствена заштита и нега; услуге социјалног рада и услуге рехабилитације.

1.8.3.5. Центар за породични смештај и усвојење

Центар за породични смештај и усвојење Крагујевац је установа/пружалац услуге у систему социјалне заштите, основана одлуком Владе Републике Србије од 26.05.2011. године („Службени гласник РС“ бр.37/11). Делатност Центра је дефинисана Законом о социјалној заштити, Одлуком о мрежи установа социјалне заштите и Правилником о хранитељству. Центар је формиран за територију пет Управних округа: шумадиски, моравички, рашки, расински и златиборски управни окрузи. Регистрација установе извршена је у Привредном суду Крагујевац 11.07.2011. године. Први запослени у Центру су потписали уговоре о раду 01.09.2011. године, када је и отпочео рад установе. Центар је након оснивања добио на коришћење део простора Дечјег дома „Младост“ Крагујевац.

Центар има својство правног лица са правима, обавезама и одговорностима утврђеним законом, оснивачким актом и статутом. Центар у складу са Законом о социјалној заштити, Породичним законом и пратећим подзаконским актима:

- врши припрему, процену и обуку будућих хранитеља и усвојитеља;
- пружа подршку хранитељима односно породицама које пружају услугу породичног смештаја и усвојитељима;
- извештава центре за социјални рад о раду хранитеља и функционисању породица које пружају услугу породичног смештаја и предлаже мере ради отклањања евентуалних пропуста;
- обавља и друге послове у складу са законом и другим прописима.

Мисија Центра је усмерена на унапређење квалитета живота деце, одраслих и старијих у хранитељским породицама, односно корисника услуге породичног смештаја и усвојеницима, путем јачања компетенција, хранитеља, пружалаца услуге породичног смештаја и усвојитеља, остваривања минималних стандарда услуге и континуираног стручног усавршавања запослених у Центру. Центар обавља следеће послове:

- Промоција и развој хранитељства, односно породичног смештаја за децу, младе, одрасле и старе;
- Припрема будуће хранитеље односно пружаоце услуге породичног смештаја и усвојитеље;
- Врши процену будућих хранитеља односно пружаоца услуге породичног смештаја и усвојитеља;
- Врши обуку будућих хранитеља односно пружаоца услуге породичног смештаја и усвојитеља;
- Пружа подршку хранитељима односно породицама које пружају услугу породичног смештаја и усвојитељима;
- Извештава центре за социјални рад о раду хранитеља и функционисању породица које пружају услугу породичног смештаја и предлаже мере ради отклањања евентуалних пропуста;
- Доноси одлуке о општој подобности будућих хранитеља и издаје потврде за бављење хранитељством;

- Води базу података о лицима која пружају услугу породичног смештаја и води евиденцију и документацију о породичном смештају у складу са законом и другим прописима;
- Учествоје у истраживањима из области породичног смештаја и усвојења;
- Учествоје у пројектним активностима у областима породичног смештаја и усвојења;
- Израђује различите информативне и едукативне материјале за хранитеље и стручну литературу за стручне раднике;
- Информише, промовише и организује конференције и семинаре у области породичног смештаја и усвојења

Табела 48. КОРИСНИЦИ УСЛУГЕ ПОРОДИЧНОГ СМЕШТАЈА деца и млади у хранитељским породицама

Укупан број	Девојчице	Дечаци	Уредан развој	Деца са сметњама	Предшколски узраст	Основношколски узраст	Средњошколци	Факултет
111	47	64	73	38	9	47	31	14

Извештај Центра за породични смештај и усвојење

У току 2020. године на смештају у хранитељским породицама у свих 5 региона за које је надлежан Центар за породични смештај и усвојење било је 554 деце и младих, док је на дан 31.12.2020. године на смештају било 477 деце и младих. У Граду Крагујевцу на смештају у хранитељским породицама налази се 111 деце и младих. У овом извештајном периоду уочава се повећање броја корисника у односу на претходну годину. Посматрано са аспекта смањења броја хранитељских породица овај податак представља изазов у раду.

Најчешћи разлози због којих су престали смештаји су повратак у биолошку породицу, усвојење или осамостаљивање младих или премештај у неку од установа социјалне заштите. Поређењем података у структури деце и младих у односу на претходну годину није било битнијих промена. Анализа података по узрасту и полу показује да је и даље највећи број деце на смештају узраста од 6 до 14 година, а по полу су скоро изједначени. Подаци о дужини боравка деце на хранитељском смештају указују да највећи број деце борави на смештају од 3 до 9 година, што и даље указује на тренд дугорочног смештаја. Тешкоће у дефинисању породично правног статуса деце и опредељивања за животно трајне облике заштите и даље се настављају и зависе од низа актера не само у систему социјалне заштите. У овој години бележи се раст деце за које је примењено усвојење као облик породично правне заштите. Највећи број деце смештен је на територији округа према њиховом пребивалишту што је у складу са захтевом да се смештаји реализују без додатних трауматизација за децу, односно да остану у њима познатој и блиској средини. Разлози смештаја деце и даље су на нивоу вишегодишњег просека. Код неколико корисника немамо податке јер се радило о неодложној интервенцији, а упутни ЦСР нису до момента сачињавања извештаја о раду доставили потребне процене, податке и извештаје. И даље се наставља тренд да се највећи број деце смешта из биолошких породица, али и један значајан број, смешта се из других хранитељских породица. Овај податак говори у прилог томе да је потребно интензивирати превентивни рад и развој услуга које ће спречити раздавање деце од родитеља (издвајање деце из биолошких породица). Лоша материјална ситуација биолошке породице никада није узрок издвајања деце из породице. Узрок су најчешће недостатак адекватних родитељских капацитета услед разних психо-физичких обољења, злоупотребе психо-активних супстанци од стране родитеља или услед изненадне смрти или неке друге несреће које онемогућавају родитеље да своју дужност у краћем или дужем временском периоду обављају. Разлози премештаја из једне у другу хранитељску породицу углавном су везани за немогућност хранитеља да се даље старају о деци због промена здравственог статуса, односно обољења која их спечавају да наставе даље. Одређен број хранитеља није могао да се избори са изазовима које пред њих поставља старање о деци која имају проблеме у понашању или сметње у развоју. Подаци о средини из које су деца дошла-остало су деца смештена из других породица које нису ни биолошке ни сродничке. Једна четвртина деце на смештају имају развојне или здравствене сметње што указује на све већу потребу обуке хранитеља за облике хранитељства уз интензивну и додатну подршку. Сва деца школског узраста укључена су у образовни систем. Највећи број деце контактира са сродницима чиме се поштује право деце да одржавају личне односе са њима блиским особама. Квалитет контаката може се довести у питање, као и крајњи исход. Један број центара за социјални рад препушта праћење квалитета контаката стручној служби Центра за породични смештај и усвојење, што је због регионалног карактера установе тешко реализовати. Евидентирано је неколико судских одлука којима се

регулишу лични односи деце са родитељима. Деца на смештају у хранитељским породицама углавном су стављена под стартељство, али постоји и један број деце која то нису из нама непознатих ралого, јер су то одлуке органа стартељства. У односу на претходни период актуелно је успостављена пракса да центри за социјални рад углавном достављају решења о стартељству за децу на смештају. У неким случајевима након одређивања привременог старатеља та одлука није промењена, односно детету није постављен стални старатељ. Анализом података о омогућавању и коришћењу права деце показују да се основна права углавном поштују. Права по основу статуса детета у хранитељској породици представљају податке који су углавном тешко доступни стручној служби Центра за породични смештај јер о томе одлуке доноси орган стартељства и нема обавезу извештавања према Центру за породични смештај и усвојење. Податке о оствареним правима деце на смештају саветници за хранитељство углавном добијају вербално од хранитеља и деце. И даље је велики број нових захтева за смештај деце и младих регистровано ван округа које центар актуелно „покрива“, а односи се на децу са тешкоћама у развоју или адолесцентима са тешкоћама у социјалном функционисању. Ово указује на потребу регрутовања, процене, припеме и обуке већег броја хранитељских породица које ће се у будућности бавити хранитељством уз интензивну и додатну подршку. Рад са децом која имају развојне тешкоће, вишеструке проблеме, адолесцентима са поремећајем понашања и емоционалним проблемима нарочито је изазован и један број хранитеља није у могућности да им пружи адекватну заштиту. Због ових околности у претходном периоду реализовали смо два пројекта „Развој ресурс центра за децу са проблемима у понашању и њиховим породицама“ и „Терапеутско хранитељство“ који су у синергији и усмерени су на децу са проблемима у понашању и хранитеље који имају капацитет да се баве децом са оваквим развојним карактеристикама. У претходном периоду стручни радници центра су учествовали у пројектним активностима везаним за развој ургентног хранитељства, због чега је направљен позитиван помак у реализацији овог облика хранитељства али је потребно улагати још више напора како би овај облик хранитељства у пракси заживео у складу са набољим интересом детета и високим стручним стандардима. Ургентно хранитељство потребно је системски уредити. У претходном периоду двоје деце са сметњама у развоју и њихове породице у процесу пилотирања користили су услугу поврени породични смештај. Регрутовали смо и припремили четири хранитељске породице које пружају ову врсту услуге која по својој садржини представља превентивну услугу са циљем да спречи раздвајање деце од родитеља и очува капацитете породице и њену функционалност. Наравно реализација овако амбициозног плана, зависи и од других актера у систему социјалне заштите и других система у нашем друштву. Пре свега од опште сензибилизације друштва за особе са сметњама у развоју, од квалитета и квантитета услуга у локалним заједницама које су нужне хранитељима који се старају о деци са сметњама у развоју. Такође запослени током 2020. године су имали обуке на теме: „Животне вештине, коучинг и запошљивост“, као и Конференцију „Лицем у лице са пандемијом Ковид 19“. Центар за породични смештај и усвојење Крагујевац током 2020. године регистровао је једну пријаву за насиље у хранитељској породици због чега је активиран Интерни тим који је поступао по процедури предвиђеној Општим и Посебним протоколом о спречавању насиља у установама социјалне заштите. Центар за породични смештај и усвојење има формиран интерни тим у складу са Посебним протоколом за заштиту деце од насиља, међутим анализирајући одредбе протокола уочава се да је фокусиран на установе резиденцијалног типа, што би свакако требало мењати. У извештајном периоду није регистрован ни један смртни случај корисника.

Стручна служба у раду са корисницима примењује програме који су акредитовани, које су стручни радници похађали и поседују сертификате о томе. Програми су наведени у делу који се односи на стручно усваршавање запослених, као и програме које су запослени усвојили у претходним годинама. Наравно примена одређеног програма, прилагођава се конкретном кориснику или групи корисника са сличним проблемима. Дакле примењују се методе индивидуалног и групног рада. Део ових програма предвиђа активности усмерене на очување и развој потенцијала корисника. Теме које су у овом периоду обрађивале везане су за безбедност приликом коришћења друштвених мрежа и адекватној употреби рачунара, јачање капацитета младих који напуштају систем заштите, проблеми и изазови младих у процесу осамостаљивања, развој вештина личног развоја младих - подстицање самопоштовања, самопоуздања и јачање личне одговорности, развој животних вештина, упознавање са појмом идентитета и граница, меке вештине запошљавања, креативни рад (секције), комуникацијске вештине, професионална оријентација, представљање послодавцима, писање СВ-а. Рад са групама младих спроводе и саветници за хранитељство на тај начин што периодично окупљају децу и младе из хранитељских породица за које су задужени. Део активности је усмерен на подршку младима приликом осамостаљивања, контакти са послодавцима, обезбеђење стручне праксе, процене о афинитетима и склоностима младих, преквалификације, доквалификације и запошљавања. Критеријуми за формирање група су узраст и слични изазови које исказују млади. Највећем броју деце омогућено је током године летовање, рекреативна настава које су организовале школе, прославе матура и сл. Права на увећања накнада за издржавање деце за ове намене признају Центри за социјални рад. Центар за породични смештај и усвојење Крагујевац је определио део свог простора (салу у првој вертикали) коју смо наменили за реализацију контаката деце на смештају са биолошким породицама. Прибавили смо

донацију и опремили простор намештајем, прилагођеним различитим узрастима деце, адекватним играчкама и едукативним материјалима, како би смо помогли сродницима и деци да се контакти оставрују што квалитетније. Када год је то могуће или нужно обезбеђујемо присуство саветника за хранитељство који прати, подржава и контролише квалитет контакта о чему извештава упутни центар за социјални рад.

Кризне ситуације јављају се најчешће у хранитељским породицама које се брину о деци адолесцентног развојног периода, деци са сметњама у развоју и у периодима међусобног прилагођавања, посебно ако се ради о деци из поменутих категорија. Најчешће у оваквим ситуацијама интервенишу саветници и супервизори. Интервенције се базирају на саветодавној и психо-социјалној подршци. Хранитељима се помаже да разумеју карактеристике детета са сметњама у развоју или адолесцента. Да препознају потребу која се крије иза одређеног понашања. Да разумеју претходно искуство детета и због тога нетипично понашање. Помаже им се да користе друге услуге у локалној средини које им могу бити од помоћи. У највећем броју таквих ситуација кризе се разрешавају на тај начин што се смештају у истој хранитељској породици наставља. У одређеном броју случајева процењено је да нема могућности за наставак смештаја у истој хранитељској породици због чега су деца измештена у друге породице.

ХРАНИТЕЉСКЕ ПОРОДИЦЕ КАО ПРУЖАОЦИ УСЛУГА

Нумерички подаци о броју и структури хранитељских породица као пружалаца услуга дати су у ексцел табелама које су саставни део овога извештаја. Закључно са 31.12. 2020. године на евиденцији се налази 305 активних хранитељских породица, али за 21 породицу истиче лиценца и немају услова за обнову и 35 породица које током 2019. године нису заснивале хранитељство. На евиденцији Центра у граду Крагујевцу на дан 31.12.2020. године налази се 67 хранитељских породица у којима је смештено 111 деце и младих, где видимо драстично смањење хранитељских породица, док нам је број деце приближно исти као у 2019. години. Тренд смањења хранитељских породица се наставља због промена у нашем друштву у последње две деценије, а може се констатовати да негативна кампања о хранитељству узима свој данак не помаже. Празне хранитељске породице на крају 2019. године је релативан податак јер се углавном ради о породицама које из неког разлога нису у могућности да се даље баве хранитељством (старост, промене у структури породица, смрт члана породице, одлазак у иностранство и сл.), као и један број породица које се налазе на евиденцији, а према процени стручне службе ЦПСУ не увиђају сврху хранитељства, а још увек формално-правно поседују подобност. Анализа података показује се да највећи број хранитељских породица има родитељско искуство и процентуално изражено представља стабилан тренд. Највећи број хранитеља има искуство бављења хранитељством између 1-9 година. Ово су показатељи који у констелацији са родитељским искуством говоре да већина хранитеља имају значајно одгајатељско искуство и изграђене васпитне компетенције. Оно због чега су хранитељи незадовољни јесте и даље нормативни оквир и дуализам надлежности Центра за социјални рад и Центра за породични смештај, који овакав какав је прилично збуњује хранитеље. Ово се посебно односи на учешће две установе приликом лиценцирања, односно одлучивања о подобности хранитеља. У оквиру и ових околности могу се тражити разлози за смањење броја хранитељских породица у овом извештајном периоду. Дакле, потребно је донети нови правилник о породичном смештају или изменити постојећи који би уредио дефинисање подобности хранитеља у оквиру центара за породични смештај и усвојење. Активни хранитељи имају обавезу да учествују на додатним обукама током године у трајању од 10 сати. Формиране су мање групе ради ефикаснијег рада, а критеријум за формирање група су биле процене о угрожениости хранитељских компетенција. Хранитељи све више препознају важност едукација и развијају свест да са изазовима које са собом носи старање о деци, неће моћи да се изборе сами. Препознају да осим кућних посета саветника за хранитељство и подршке коју добијају том методом рада, имају потребу и за групним окупљањем, где имају прилику да размене искуства са људима који имају сличне проблеме и интересовања. Изазови са којима се суочавају и даље су везани за тзв. „невидљивост“ деце која се налазе на смештају у хранитељским породицама у њиховим општинама, а упутни центри за социјални рад су из других општина. Односе се углавном на оставривање права која су из надлежности локалних самоуправа (нпр. дневни боравак и друге услуге) обзиром да локалне самоуправе у својим одлукама „препознају“ само суграђане који имају пребивалиште на њиховој територији. Један од проблема који хранитељи истичу јесте и однос представника других система (школског и здравственог) који понекад не уважавају специфичност хранитељског смештаја. Процењује се да су оваква дешавања ипак појединачна и ситуациона и не могу се генерализовати. Генерално хранитељи изражавају задовољство комуникацијом и сарадњом са стручним радницима Центра за породични смештај и усвојење. Тешкоћу представља и регионални карактер установе, због чега се дешава да је саветник за хранитељство у једној, а хранитељ у другој општини, због чега по некад није могуће интервенисати у непосредном контакту. Још увек највећи број хранитеља опредељује се за стандардно хранитељство што је и разумљиво, јер подршка за друге облике хранитељства не зависи само од стручне службе центра за породични смештај и усвојење, него од развијености и других услуга у локалној средини и од услуга других система, пре свих здравственог и школског (недоступност услуга у мањим срединама). Изазови са којима се стручна служба суочавала у извештајном периоду везани су за

одређен број сродничких хранитељских смештаја. Приликом смештаја центри за социјални рад су уважавали сродство хранитеља и деце као доминантан разлог за смештај, а мање се водило рачуна о испуњености стандарда и компетенцијама сродника деце. Изазов за стручну службу представља подршка хранитељским породицама које живе у руралним срединама јер таквих породица од укупног броја има скоро 1/2. Осим удаљености, понекад и неприступачности, тешкоћу представља и недоступност других услуга овим породицама и деци, због чега их углавном и не користе. Хранитељске породице по свом образовном статусу углавном не одступају од просечне образованости становништва у нашој земљи, међутим једно истраживање утврдило је да хранитељима треба додатна подршка у овом сегменту рада са децом на смештају. Анализа старосне структуре хранитеља показује да су већина у зрелом животном добу и поодмаклим годинама, а овај податак указује на потребу за регрутовањем нових хранитеља млађе животне доби. Анализа података о приходима и стамбеним стаусима углавном показује да навећи број породица има адекватно решено стамбено питање, а приходи су на нивоу републичког просека. Испуњеност стандарда у односу на простор за дете углавном је испуњен. Број породица које чекају на обуку током године је релативан податак због тога што је ЦПСУ регионална организација, тако да се у пракси дешава да имамо пријављен довољан број породица за формирање групе, али нису из исте општине или чак нису из истог округа. У таквим ситуацијама просторна удаљеност онемогућава формирање групе на одрђеној локацији која би била свима прихватљива, а нерационално је организовати групу за обуку за један или два потенцијална хранитељска пара. Број хранитељских породица које поседују подобност, а прошле су програме за посебне облике хранитељства је податак који не одговара реалном стању јер није могуће верификовати тај сатаус путем подобности/лиценце.

Регрутовање нових хранитељских породица је процес који евидентно није у складу са потребама. Све мањи број породица показује интересовање да се бави хранитељством. Реализовани процес промоције хранитељства није дао очекиване резултате. У наредном периоду потребно је организовати активности промоције са добрим планирањем уз претходну анализу потреба. Потребна је и кампања на националном нивоу уз претходну анализу актуелних друштвених околности и промена које су се догодиле у нашем друштву у претходне две деценије. Овај изазован процес лимитиран је и кадровским ограничењима установе која од оснивања нема број стручних радника у складу са нормативима. Дакле поставља се питање капацитета установе да подржава и прати већи број хранитељских породица, деце и младих на смештају.

НЕДОСТАЈУЋЕ УСЛУГЕ

Деца и млади на смештају у хранитељским породицама смештају се на различитим узрастима, изазаваним неповољни животним околностима, напуштањем од стране родитеља, често са озбиљним траумама, емоционалним губицима, поремећајем понашања, психијатријским тешкоћама и сметњама у развоју.

Сама хранитељска породица не може да се избори са овим тешкоћама само снагом „позитивног модела“, због чега је поотребно обезбедити низ пратећих услуга које су нужне како би се смештај одвијао у најбољем интересу сваког конкретнег детета.

Нужне су следеће услуге које у граду постоје, али је динамика заказивања често неусаглашена са потребама:

- Услуге соматопеда, логопеда, дефектолога, психолога, дечјег психијатра
- Изостаје терапијски рад са децом и младима са тешким искуствима злостављања, занемаривања и припрема за судске поступке
- Недостају педагошки асистенти и асистенти у настави у школама које деца похађају, а који су у неким случајевима неопходни
- Недостаје системска подршка младима из хранитељских породица који излазе из система заштите за запошљавање (постоји на нивоу пројекта)
- Недостаје подршка младима из хранитељских породица за обезбеђење становања по изласку из система заштите (постоји на нивоу идеје)
- Волонтерски центар за младе - деца и млади из опште популације пружају подршку деци и младима из хранитељских породица (вршњачка едукација)
- Развој привременог хранитељства

ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ

Проблеми са којима се особе са инвалидитетом сусрећу, распрострањени стереотипи и предрасуде, као и социјални и економски положај у коме се налазе, чине их у великој мери угроженом и маргинализованом групом. Заштита особа са инвалидитетом један је од најосетљивијих елемената друштвено-развојне, економске и социјалне политике друштва, а однос према угроженим и маргинализованим групама и њихово ефективно друштвено укључивање показују достигнути ниво свести и напретка самог друштва.

Системска решења морају свакој групацији особа са инвалидитетом омогућити да обликују, изражавају и реализују своје основне развојне потребе као и посебне интересе, да имају једнаке могућности као и особе без инвалидитета, а пре свега да имају право на различитост.

Положај особа са инвалидитетом мора се посматрати пре свега као питање људских права. Инвалидност је сложен друштвени феномен који практично задире у све области савременог живота и изискује мултисекторски приступ и сарадњу различитих органа власти, локалних самоуправа, цивилног сектора и самих особа са инвалидитетом и њихових организација. Нагласак се ставља на гарантовање равноправности особа са инвалидитетом, на недискриминацију и њихово пуно учешћа у друштву.

Положај особа са инвалидитетом у Републици Србији уређен је бројним законским и подзаконским актима, те се тако одредбе везане за права особа са инвалидитетом сусрећу у свим важнијим законима које је усвојила Скупштина Републике Србије.

Поред позитивних прописа на националном нивоу, положај особа са инвалидитетом уређен је међународним конвенцијама које је наша земља ратификовала, чиме су оне постале део унутрашњег права или унутрашњих позитивних прописа и као такве се могу и морају непосредно примењивати. Најзначајнији документ међународног права је Конвенција УН о правима особа са инвалидитетом. Агенда одрживог развоја УН до 2030. године, којом је између осталог планирано, подстицање економског раста, искорењивање сиромаштва и дискриминације жена, подстицај свеукупном образовању препознаје инвалидитет у оквиру Циљева одрживог развоја, а посебно у деловима који се односе на образовање, раст и запошљавање, равноправност, као и прикупљање података и редовно праћење овог документа:

Циљ 4. Агенде односи се на обезбеђивање инклузивног и квалитетног образовања за све, као и једнаког приступа свим нивоима образовања и стручног оспособљавања, укључујући и особе са инвалидитетом,

Циљ 5. акценат ставља на постизање родне равноправности и оснаживање свих жена и девојчица, укључујући жене и девојчице са инвалидитетом,

Циљ 10. односи се на смањење неједнакости унутар и између држава јачањем и промовисањем друштвене, економске и политичке инклузије свих, укључујући и особе са инвалидитетом.

Недовољно познавање феномена инвалидности у системима који по свом мандату треба да обезбеде квалитетан живот ОСИ и остваривање њихових права један је од разлога за неједнакост, дискриминацију и социјалну изолованост особа са инвалидитетом и њихових породица. Недовољно развијени механизми примене закона и контроле примене закона, доприноси погоршању положаја особа са инвалидитетом.

Анализа стања положаја ОСИ у граду Крагујевцу

На основу обраде података добијених Пописом становништва 2011. године на територији града Крагујевца регистровано је 13 317 особа са инвалидитетом што је око 8% од укупног броја становника. Од тог броја 10 464 особа са инвалидитетом живе у градском подручју, а 2 853 особе са инвалидитетом живе у околним селима која припадају територији града.

Табела 49. Старосна структура ОСИ

Старосна структура ОСИ	укупно	мушко	женско	Градско подручје	околина
Испод 15 година	159	107	52	138	21
Од 15-19	78	43	35	69	9
Од 20-29	245	136	109	224	21
Од 30-49	1376	781	595	1196	180
Од 50-59	2580	1246	1316	2130	450
Од 60-64	1491	754	737	1194	297
65 и више	7388	2736	4652	5513	1857

Извор: Републички завод за статистику

*Особе са инвалидитетом су, према попису, сва лица која су се изјаснила да имају много потешкоћа или су потпуно онемогућена у свакодневном функционисању због проблема са видом, слухом, ходом, памћењем, концентрацијом, самосталношћу при одевању / исхрани / одржавању личне хигијене и/или комуникацијом (макар један проблем). Књига Пописа бр.8, с. 15.

У структури инвалидитета доминирају особе са телесним инвалидитетом са 4,7% од укупног броја особа са инвалидитетом, следе га особе са оштећењем вида, особе са оштећењем слуха.

Табела 50. Структура инвалидитета

Старосна структура ОСИ	Телесни инвалидитет (проблеми са ходом)	Оштећење вида	Оштећење слуха	Проблеми памћења	Самосталност у активностима свакодневног живота	Проблеми у комуникацији
укупно	7387	5461	3444	2473	2125	1374
Испод 15 година	57	53	25	53	60	63
Од 15-19	27	31	13	16	20	19
Од 20-29	82	84	41	89	68	73
Од 30-49	523	447	197	395	177	199
Од 50-59	1258	1037	479	471	223	96
Од 60-64	787	629	328	190	161	96
65 и више	4653	3180	2361	1259	1416	734

Извор: Републички завод за статистику

У оквиру пописа регистровано је и 2005 особа са инвалидитетом чији је статус инвалидитета непознат (1672 на подручју града и 333 на приградском подручју).

Особе са инвалидитетом су једна од најугроженијих група становништва што се тиче стопе сиромаштва, као и ризика од сиромаштва. Као најважнији фактори ризика од сиромаштва препознати су: радни статус, образовање, бројчаност домаћинства, локација пребивалишта.

Подаци из годишњег извештаја за 2019. годину показују да је укупан број незапослених особа са инвалидитетом пријављених на евиденцију Националне службе за запошљавање филијала Крагујевац 1479, од чега је 717 жена (48,5%).

У друштву су и даље широко раширене предрасуде и стереотипи о особама са инвалидитетом, чему значајно доприносе медији, а запослени у институцијама система свој рад још увек заснивају на медицинском моделу инвалидитета. Теме о значењу, природи и последицама инвалидитета нису заступљене у образовним програмима.

У посебно тешком положају су жене и девојке са инвалидитетом. Жене са инвалидитетом су у ризику од вишеструке дискриминације, невидљиве су у јавној сфери, не учествују у довољној мери у јавном и политичком животу, суочавају се са тешкоћама у остваривању својих права и изложене су родно заснованом насиљу. Ова специфичности резултира тиме да се оне свакодневно сусрећу са различитим проблемима: од немогућности самосталног обављања радњи које се односе на задовољење основних животних потреба, преко дискриминације у свим сферама друштвеног живота па до насиља које трпе у породичним, посебно партнерским односима.

На територији града Крагујевца активности сроводи низ удружења из области социјалне и здравствене заштите која пружају подршку особама са различитим облицима инвалидитета у остваривању својих права. Удружење особа са ампутацијом Крагујевац Службе подршке за ОСИ у Крагујевцу

Стратегија развоја социјалне заштите града Крагујевца 2015-2019 на основу анализе положаја и потреба особа са различитим врстама инвалидитета, идентификовала је неколико кључних проблема међу којима су:

- недовољно и неравномерно развијене дневне услуге у заједници за особе са инвалидитетом,
- недовољан обухват корисника постојећим услугама социјалне заштите,
- обезбеђивање одрживости услуга социјалне заштите
- недовољна приступачност средине, као и објеката и услуга јавне намене за ОСИ,
- недовољна подршка запошљавању ОСИ,
- недовољна и неадекватна информисаност ОСИ,
- недовољна подршка деци и младима у инклузивном образовању.

Од услуга намењених особама са инвалидитетом путем пројектног/програмског финансирања у протеклом период пружала се услуга асистент у породици за особе са аутизмом, викенд предах за породице особа са аутизмом, услуга лични пратилац детета кроз добровољно радно ангажовање.

Услуга персоналне асистенције која је током 2015., 2016., 2017., 2018. године финансирана кроз пројекте/програме из средстава буџета града, увођењем у Одлуку о социјалној заштити града Крагујевца, од 2019. године финансира се путем спровођења поступка Јавне набавке. Центар за самостални живот особа са инвалидитетом Крагујевац је лиценцирани пружалац услуге од новембра 2016. године. Уslugом је у 2019 години обухваћено 8 корисника (4 женског и 4 мушког пола).

Град Крагујевац кроз спровођење програмског конкурса суфинансира Програм рада удружења особа са инвалидитетом у области социјалне и здравствене заштите. У складу са одлуком за остваривање права на повлашћену вожњу обезбеђује се превоз ОСИ јавним градским превозом. Град организује и превоз специјалним комби возилом за ОСИ којима је такав вид подршке потребан.

Услуга помоћи у кући за старе и оболеле одрасле особе, намењена је пре свега старијим грађанима, по свом садржају и дужини дневног трајања углавном не одговара потребама особа са инвалидитетом.

Успостављене услуге дневног боравка углавном су усмерене на децу и одрасле са интелектуалним сметњама.

Услуге од значаја за развој деце са инвалидитетом и за њихово укључивање у редовни образовни систем (лични пратилац, продужени дневни боравак), нису успостављене по прописаним стандардима и недовољно су доступне за кориснике.

У тешком положају налазе се и особе са менталним и интелектуалним тешкоћама, у чијој се заштити практично јако мало одмакло.

Пружаоци услуга су институције система и удружења особа са инвалидитетом, а услуге се најчешће пружају кроз пројекте, што утиче на врсту, квалитет и одрживост услуга.

Унапређење социјалне и дечије заштите не може да се очекује без јачања капацитета ЦСР и унапређења услуга процене и планирања, а посебно без успостављања интегралне социјалне заштите и међусекторске сарадње. ЦСР и услуге социјалне заштите, изоловано посматрано, не могу да унапреде положај најсиромашнијих и најугроженијих без повезивања са институцијама у другим секторима и са невладиним организацијама, како на локалном, тако и на националном нивоу.

Град пружа подршку у виду обезбеђивања просторија за рад удружења, али је овај вид подршке доведен у озбиљан проблем због измене и допуне Одлуке о давању у закуп пословног простора.

Центар за социјални рад “Солидарност” у Крагујевцу, као једна од кључних институција система социјалне заштите, и даље се налази у објекту који је неприступачан за ОСИ кориснике инвалидских колица, па је ова категорија ОСИ ускраћена да самостално, уз неопходну подршку, остварују своја права из области социјалне заштите.

Дневне услуге у заједници су наставиле да се шире и у условима кризе, делимично захваљујући и међународним пројектима који су их подржавали. Упркос веома значајних помака, дневне услуге у заједници су још увек недовољно и неравномерно развијене, а додатни проблем је и обезбеђивање њихове одрживости.

Значајно је да се као пружаоци услуга појављују и удружења особа са инвалидитетом, која су остварила успехе у организовању и пружању услуга у заједници, као што су персонална асистенција, асистент у породици за особе са аутизмом, психосоцијалне подршке и саветовања.

Проблеми са којима се суочавају особе са инвалидитетом у граду Крагујевцу могу се сврстати у неколико категорија: приступачност, партиципација, образовање, социјална заштита, здравствена заштита, улога организација особа са инвалидитетом.

1. Приступачност

Приступачност је предуслов за самостални живот, пуно и равноправно учешће особа са инвалидитетом у друштву и неограничено остваривање свих људских права и основних слобода, равноправно са другима и односи се на особе са сваком врстом инвалидитета. Баријере би требало уклањати на континуиран и систематичан начин, постепено али постојано.

Приступачност се у највећој мери односи на физичку и информациону приступачност.

Физичка приступачност подразумева омогућавање приступа физичком окружењу, услугама и средствима превоза.

Без обзира на постојећу регулативу, особе са инвалидитетом се и даље суочавају са препрекама у обављању свакодневних активности, приликом кретања, коришћења превоза, уласка и кретања кроз различите јавне објекте, као и стамбених објеката који и даље нису приступачни, чиме им се у извесној мери онемогућава приступ робама и услугама и укључивање у друштво уопште.

Неприступачност јавних објеката, посебно оних у којима се остварују различита права, као што су Центар за социјални рад, јединице локалне самоуправе (Градска управа за друштвене делатности и послове са грађанима, Градска управа за развој, Пореска управа, поште, полицијске управе и др.), и даље је изражена и поред бројних али несистематичних интервенција, што представља препреку особама са инвалидитетом. Заједница слепих особа указује на неприступачност објеката и услуга јавне намене - недовољно тактилних стаза и недовољно рељефних мапа у важним институцијама система. База приступачности, која се налази на интернет презентацији ФМСИ Крагујевац, садржи назнаке о приступачности различитих објеката у граду Крагујевцу. Међутим, ова мапа садржи релативно мали број информација, односно, потребно је допуњавати и стално ажурирати, како би се располагало релевантнијим подацима из ове области, јер тренутни приказ не показује реално стање на терену. Такође простор, сигурне куће није потпуно приступачан женама са инвалидитетом, што представља препреку у обезбеђивању заштите од насилја.

Становање особа са инвалидитетом представља посебан проблем и директно утиче на изолованост особа са инвалидитетом и обим њиховог друштвеног укључивања. Адаптације места становања особа са инвалидитетом нису системски решене, те су особе са инвалидитетом принуђене да се саме

сналазе да обезбеде финансијска средства за адаптације, као и да испуне врло компликоване процедуре за добијање неопходне сагласности. Такође, радне средине су углавном неприступачне, укључујући и у бизнис сектору, што додатно отежава слободан и равноправан приступ запошљавању особа са инвалидитетом.

Објекат НСЗ-филијала Крагујевац – сектор за запошљавање ОСИ нема обезбеђен приступ корисницима инвалидских колиџа. На факултетима Универзитета у Крагујевцу тренутно имамо 20 студената са хендикепом. Број би био и већи да није главног проблема за све студенте са хендикепом неприступачност свих факултета на Универзитету. Под неприступачношћу подразумевамо све оно што студентима са свим облицима хендикепа омогућава неометано студирање и кретање по факултету. Такође, било би добро кад би факултети обезбедили подршку вршњачких асистената за студенте са хендикепом.

Када се посматра приступачност саобраћајница и јавних површина, постојање различитих препрека као што су рупе, отворени шахтови, непрописно постављен урбани мобилијар, високи ивичњаци, недостатак тактилних трака и звучних семафора на фреквентним локацијама, непостојање звучних најава на аутобуским стајалиштима, недовољан број аутобуса са звучним најавама стајалишта и неприлагођено обележени аутобуси- тешко видљиви слабовидим лицима, онемогућава несметано кретање особа са инвалидитетом. Питање приступачности превоза остаје и даље отворено, јер у пракси, јавни превоз је у највећем броју случајева неприступачан. Специјализовани јавни превоз за особе са инвалидитетом које користе инвалидска колиџа својим капацитетима није довољан да задовољи потребе највећег броја корисника.

Информациона приступачност подразумева остваривање права на информисање и комуникацију у складу са потребама особа са инвалидитетом, уз развој и коришћење асистивних технологија. Посебан сегмент, у смислу информационе приступачности, представљају ванредне ситуације, што подразумева приступачне протоколе и информативне услуге, у складу са потребама особа са инвалидитетом, нарочито у случајевима потребе за евакуацијом – упозорења, СОС телефони, приручници на Брајевом писму за српски језик, аудио дескрипција и слично, као и доступност информација о расположивим сервисима и услугама у локалној заједници у различитим прилагођеним форматима.

Проблеми са којима се суочавају глува и наглува лица у комуникацији и приступачност информисања која је предуслов за самостални животи и пуно и равноправно учешће у друштву присутни су у јавним службама, установама социјалне заштите где не постоји приступ информација на знаковном језику ни путем дисплеја, јер се јавне службе недовољно труде да остваре комуникацију са глувим и наглувим особама. Не води се евиденција о угроженим глувима, нити им се дају информације о евентуалним правима која могу да остваре. Не превод се вести на локалном сервису РТК. Нису омогућени позиви за глуве путем СМС (као нпр. СОС линија против насиља и слично, или у ситуацији са Коронам, немогуће је добити информације јер су бројеви само за контактирање путем телефона, а не и СМС порукама.

2. Партиципација

Када говоримо о партиципацији особа са инвалидитетом, нагласак се ставља на гарантовање равноправности, на недискриминацију и пуном учешћу особа са инвалидитетом у свим аспектима друштвеног живота. Међутим, чињеница је да су особе са инвалидитетом и даље ограничене у остваривању основних права, као што су право на слободно кретање, на избор места и начина живота и пуни приступ културним, рекреативним и спортским активностима. Учешће у политичком и јавном животу представља важан предуслов за остваривање друштвене партиципације особа са инвалидитетом. У том смислу, потребно је у што већем обиму омогућити политичку партиципацију свих особа са инвалидитетом, односно, обезбедити адекватна прилагођавања и подршку у вези са остваривањем активног и пасивног бирачког права.

Такође, неопходне су мере за повећање политичке партиципације младих особа са инвалидитетом. Посебан значај за све области имају активности подизања свести о особама са инвалидитетом, разбијање стереотипа и предрасуда и промоција позитивне слике о могућностима особа са инвалидитетом. Поред тога, неопходно је редовно прикупљање и анализа статистичких података о особама са инвалидитетом и условима њиховог живота. У нарочито неповољном положају су жене и девојчице са инвалидитетом, имајући у виду да се често сусрећу са вишеструком дискриминацијом, због свог пола, инвалидитета, а често и других личних својстава (нпр. старосно доба, национална припадност и др). Жене и девојчице са инвалидитетом сусрећу се са препрекама у приступу правди, заштити од насиља и злостављања, остваривању права на породицу и родителјство, образовање, здравствену заштиту, запошљавање и др. Особе са инвалидитетом, нарочито жене и деца са инвалидитетом и особе смештене у институцијама, могу бити изложене повећаном ризику од насиља, злостављања, експлоатације.

Средства која се издвајају за реализацију мера активне политике запошљавања за особе са инвалидитетом допринела су подизању запошљивости, повећању запошљавања особа са

инвалидитетом и побољшању њиховог положаја на тржишту рада. Ипак, нужно је непрекидно улагати напоре који воде ка осигуравању, подстицању и подржавању да се особе са инвалидитетом, што је више могуће, мотивишу за потпуно укључивање у економски и социјални живот, односно, да се укључе у процесе заснивања и одржања запослења, као једног од предуслова партиципације у свим друштвеним сферама.

Треба поменути и породице особа са инвалидитетом, које се сусрећу са бројним проблемима. Обично терете носе мојке у 85% случајева и најчешће су سموхране мајке. Због недовољно развијених социјалних услуга, обично само један члан породице привређује, како би породицама обезбедио егзистенцију за живот.

3. Образовање

Подаци о степену образовања особа са инвалидитетом добијени Пописом 2011. године показују да 12,2% особа са инвалидитетом није похађало основно образовање, што представља 41,9% укупног становништва Републике Србије које никада није ишло у основну школу.

Жене са инвалидитетом имају нижи ниво образовања у поређењу са мушкарцима са инвалидитетом. Мада се ситуација по питању високог образовања побољшала и уведене су посебне мере за упис студената са инвалидитетом, њихов број је и даље далеко испод броја студената из опште популације. Зграде многих факултета су и даље неприступачне, а уџбеници нису свуда обезбеђени у прилагођеним форматима. Поред тога, недостају програми целоживотног образовања за особе са инвалидитетом.

Посебну пажњу би требало посветити деци са вишеструким инвалидитетом и ученицима и студентима са инвалидитетом. Озбиљан проблем у систему образовања представља недостатак педагошких асистената и неразвијена услуга личног пратиоца детета за децу са инвалидитетом која су укључена у редовне програме образовања као и у друге облике образовања. Проблеми у образовању следе и слабовиде деце су недовољно развијени инклузивни садржаји и недовољно стручних лица (дефектолози, тифлолози) за подршку у праћењу наставе, недовољно адекватних уџбеника као и специјаних помагала које помажу слепима у оријентацији, савремена помагала која омогућавају дигиталне технологије у циљу побољшања квалитета живота слепих и слабовидих.

Озбиљне проблеме у образовању наводе и глуви и наглуви (недостатак тумача знаковног језика на факултетима тако да је глумима отежано да стекну високо образовање, наставно особље у школама за глуве слабо познаје знаковни језик и не предаје течно на знаковном језику, као и то да глуви ђаци немају уџбенике из којих могу да уче већ само свеске, због чега се већина старијих ослања на тумаче, јер нису у стању да воде преписку нити да писмено објасне свој проблем).

4. Социјална заштита

Доминантан разлог смештаја особа са инвалидитетом у домове за смештај одраслих са инвалидитетом је то што породица корисника није у могућности или није спремна да води бригу о кориснику или корисник нема ближих сродника, а што је условљено недостатком подршке за самосталан живот. Значајно мањи број корисника је смештен због неадекватног породичног старања, социо-материјалних разлога и личног избора корисника.

Развијеност услуга социјалне заштите, а посебно дневних услуга на нивоу заједнице још увек не задовољава потребе корисника како у приступу и доступности тако и у погледу већег обухвата корисника услугама.

У смислу наведеног, потребно је наставити напоре ка развоју свих услуга социјалне заштите и капацитета пружалаца тих услуга, као и повећању обухвата лица појединим услугама у складу са потребама, у правцу спровођења процеса деинституционализације и социјалне инклузије особа са инвалидитетом. Развој услуга социјалне заштите мора бити континуиран и свеобухватан, како би све узрасне групе особа са инвалидитетом, као и све категорије ОСИ имале понуђене адекватне услуге социјалне заштите и сервисе подршке на нивоу локалне заједнице у складу са својим потребама, а што би им омогућило пуно и активно укључивање у различите области живота заједнице.

5. Здравствена заштита

У оквиру унапређења примарног нивоа здравствене заштите регулисана је и сензибилизација здравствених радника и локалне самоуправе ради унапређења знања и вештина комуникације са особама са инвалидитетом, као и унапређење и јачање служби кућног лечења и неге и патронажних служби које су кључне за помоћ особама са инвалидитетом. Искуства у ограничењима у коришћењу здравствених услуга и рехабилитације због неприступачности или рестриктивних критеријума за остваривање појединих права из области здравствене заштите наводе особе различитих категорија инвалидитета. Жене са инвалидитетом суочене су са изазовима и баријерама у погледу заштите сексуалног и репродуктивног здравља. Осим предрасуда и стереотипа који су присутни према њима и у оквиру здравственог система, проблем је недовољна доступност информација, посебно недостатак информација у прилагођеним форматима, недовољна приступачност самих услуга, због

недовољних техничких капацитета, недовољне информисаности медицинског особља о инвалидитету, као и због неадекватне и неприлагођене комуникације са лекарима и медицинским особљем.

Истовремено је изражена забринутост због недовољне ране идентификације и интервенције код деце са инвалидитетом, због ограниченог приступа здравственим услугама особа са инвалидитетом, нарочито приступа стоматолошким услугама, услугама везаним за сексуално здравље и репродукцију, као и због недовољне адекватне обучености здравствених радника за пружање неге особама са инвалидитетом и неприступачности здравствених услуга и здравствених установа.

6. Организације особа са инвалидитетом

За процес деинституционализације и унапређења положаја особа са инвалидитетом посебно је важан и однос према удружењима особа са инвалидитетом, који има значајну улогу у процесу осамостаљивања и укључивања особа са инвалидитетом у друштвене токове, не само као други пружалац услуга социјалне заштите, него и као фактор који окупља велики број особа са инвалидитетом и непосредно препознаје њихове потребе. У том смислу, подршка постојању и раду удружења особа са инвалидитетом, самозаступничких неформалних група деце и одраслих са интелектуалним и психосоцијалним инвалидитетом, као и организацијама цивилног друштва које заступају за права особа са инвалидитетом од посебног је интереса, с обзиром на њихове резултате у смислу повећања информисаности особа са инвалидитетом и друштва у целини, утицај на креирање политика и конкретних мера којима се унапређује положај особа са инвалидитетом, укључивање у друштвену заједницу, нарочито на локалном нивоу и др.

1.8.3.6. Цивилни сектор

❖ Црвени крст Крагујевац

Црвени крст Крагујевац је хуманитарна организација, основана 1876. године у складу са правилима и принципима међународног покрета и Статута националног друштва Црвеног крста Србије. Своју делатност обавља на територији града Крагујевца у складу са Законом о Црвеном крсту, утврђена је обавеза локалне самоуправе да финансира функционисање активности организације Црвеног крста. Кроз активности у социјалној делатности Црвени крст Крагујевац има за циљ да олакша људску патњу пружањем неопходне помоћи лицима у стању потребе и у случајевима свих ванредних ситуација, развијањем солидарности међу људима и организовањем различитих облика међусобне помоћи, као и превентивним деловањем у области социјалне заштите. Главне активности из области социјалне делатности су:

Програм Народне кухиње - у 2020. години се припремало и дистрибуирало 870 obroka за 562 породице, шест дана у недељи, а за 2021. годину је предвиђено да број и да се припремају и дистрибуирају седам дана у недељи. Циљ је да се најугроженијим категоријама становништва одговори на основну потреба за исхраном кроз један топли оброк, који се састоји од ½ литре куваног јела и ½ векне хлеба.

Циљне групе: Корисници су теже хронично оболела лица и лица без средстава за живот, корисници новчане социјалне помоћи, самохрана старачка домаћинства, вишечлане породице са децом, пензионери са најнижим пензијама и лица на граници остваривања права из социјалне заштите, а налазе се у привременом или сталном стању потребе. Међу корисницима Програма „Народне кухиње“ се налази и 343 малолетних лица, а од тога је 170 деце до 10 година старости.

Програм бесплатне школске ужине - реализује се у сарадњи са 24 основне школе за 3.000 ученика. Важност овог пројекта је да се деци из социјално угрожених породица осигура редован и здрав оброк и побољша квалитет живота. Да би се задовољила основна потреба за исхраном, побољшали општи услови живота и правилно функционисање у школи, социјално угроженим ученицима се обезбеђује бесплатна ужина а самим тим се смањује општи ризик од сиромаштва.

Циљна група: Деца без родитељског старања, деца самохраних родитеља, деца из вишечланих породица, деца са инвалидитетом, деца из породица које остварују право на новчану социјалну помоћ.

Програм бриге о старијима - циљ је да старија особа остане што дуже у свом окружењу, као и да се мотивише да што дуже користи своје физичке и менталне потенцијале и да се при том умањи потреба за разним видовима институционалне помоћи старијим лицима. Све оне се реализују у оквиру три сегмента рада са старима: „Помоћ телефоном“, „Кутак за квалитетније старење“ и „Групе за самопомоћ“.

Циљна група: Корисници програма су лица старија од 65 година која нису институционално збринута, старији са веома ниским нивоом социјалне сигурности, самачка старачка домаћинства, корисници народних кухиња, старији у стању социјалне потребе који не остварују помоћ од других организација. Индиректни корисници програма су чланови породица са старијим чланом као и чланови породица са старијим дементним чланом. Програм „Помоћ телефоном“ реализоваће 12 едукованих

старијих волонтера који ће позивати око 300 усамљених и тешко покретних вршњака, пружајући им психо-социјалну подршку и потребне информације. У оквиру „Кутка за квалитетније старење“ пружаће се здравствено-превентивне активности, психосоцијална подршка и клупске активности за 180 чланова. Групе за самопомоћ функционишу у градском и сеоском подручју чији је циљ решавање проблема суграђана у свом окружењу и активно учешће у кампањама за бољи квалитет живота старијих суграђана, а укључено је 40 старијих.

Храна на точковима - побољшање здравственог стања али и ублажавање сиромаштва, а обухвата истраживање и сагледавање потреба, набавку и дистрибуцију пакета хране и хигијене, помагала, одеће и обуће угроженим породицама из приградских и сеоских средина.

Циљна група: Стара, болесна, полупокретна и непокретна лицима, вишечлане породице са децом и са члановима породице који имају здравствене проблеме из руралних средина и приградских насеља.

Црвени крст организује и посебне акције и програме у циљу побољшања живота угрожених суграђана као што су:

За срећније детињство - рекреативно хуманитарна активност која има за циљ обезбеђивање средстава од донатора за помоћ деци и младима из социјално и здравствено угрожених породица

Циљна група: деца и малди којима је потребна помоћ ради побољшања социјалног и здравственог положаја у складу са појединачним проблемима

Један пакетих пуно љубави - велики број деце новогодишње празнике проводи у болници без чланова својих породица, а деца из прихватилишта, из расељених породица као и деца са потешкоћама у развоју са сеоског подручја, су такође они које треба обрадовати поводом празника. Изузетно је значајно да се за ову категорију деце за новогодишње и божићне празнике обезбеде слаткиши, сокови, млеко, воће и играчке.

Селу у походе – акција се реализује са циљем да се мештанима пруже основне здравствене услуге лекара али и да се помогну најугроженије породице у удаљеним сеоским срединама, путем једнократне новчане помоћи коју одређује Центар за социјални рад или пакети хране и хигијене из донације

Циљна група: око 100 угрожених породица и појединци са сеоског подручја

Службе тражења - брзо решавање личних тражења, односно спајање раздвојених чланова породице а у склопу тога је и **Програм борбе против трговине људима** као одговор на потребе идентификованих и потенцијалних жртава трговине људима, смањење ризика од трговине људима, ублажавање људске патње изазване овом појавом. У пракси, жртве трговине људима су особе најразличитијег порекла и социјалног статуса. Сиромаштво је само један од фактора који доприноси вулнерабилности и који доприноси узроцима трговине људима.

Циљна група: потенцијалне жртве трговине људима – маргинализоване и рањиве групе (попут деце и омладине у школама, прихватилишту, народној кухињи, избегла и расељена лица, деца са потешкоћама у развоју), професионалци и студенти који у свом раду или будућем раду могу доћи у контакт са жртвама трговине људима (лекари, медицинско особље, представници Центара за социјални рад, особље Црвеног крста и други) и шира јавност

Саветовалиште за неформалне неговатеље зависних особа за прерасподелу неплаћеног рада - кроз предавања и радионице се доприноси унапређењу квалитета живота неформалних неговатеља оболелих старијих особа и равномерном учешћу жена и мушкараца у нези са једне стране и локалне самоуправе са друге стране.

Циљна група: мушкарци и жене (чланови породице) који брину о дементним и одраслим зависним особама

Поред наведеног, Црвени крст Крагујевац реализује и сабирне акције попут „Корпе доброте“ и „Друг Другу“ где се у континуитету прикупља и дистрибуира храна, хигијена, школски прибор, одећа и обућа за најугроженије породице. Промовише и организује добровољно давалаштво крви, едукацију из прве помоћи и низ других активности намењене деци, младима, старијима, породицама и појединцима у невољи, кроз сарадњу са социјалним и здравственим организацијама, удружењима и невладиним организацијама у циљу да олакша људску патњу.

❖ Удружења грађана

На територији Града значајан допринос унапређењу области социјалне заштите својим активним учешћем дају удружења грађана у области социјалне заштите и борачко инвалидске заштите која кроз реализацију активности утичу на побољшање положаја грађана у систему социјалне заштите:

- Удружење глувих и наглувих Шумадијског округа Крагујевац;
- Окружна организација савеза слепих Србије Крагујевац;
- Међуопштинска организација цивилних инвалида рата Крагујевац;
- Удружење дистрофичара Шумадијског округа Крагујевац;
- Друштво за децу и церебралну парализу "Ана Антонијевић" Крагујевац;
- Удружење параплегичара и квадриплегичара "Шумадија";

- Удружење параплегичара и квадриплегичара "Крагуј";
- Удружење мултипле склерозе Шумадије Крагујевац
- Центар за самостални живот особа са инвалидитетом Крагујевац
- Удружење грађана "Експрес"
- Организација за заштиту права и подршку женама са инвалидитетом "Из круга";
- Удружење родитеља лица са посебним потребама "Егал";
- Форум младих са инвалидитетом;
- Удружење студената са хендикепом
- ХНВО "Оаза сигурности"
- Добротфорни фонд српске православне цркве "Човекољубље"
- Удружење грађана "После кише"
- Удружење ратних војних инвалида и породица погинулих бораца Крагујевац;
- Удружење ратних и мирнодопских војних инвалида Крагујевца
- Удружење бораца "Шумадија"
- Друштво за борбу против шећерне болести Крагујевац;
- Удружење "Без глутена"
- Удружење за помоћ особама са аутизмом Крагујевац;
- Удружење особа са ампутацијама

На подручју Града удружења избеглица као и удружења расељених лица са Косова и Метохије чија је мисија хуманитарног карактера имају за циљ да својим радом допринесу интеграцији наведених категорија грађана у локалну средину као и да пруже подршку онима који се одлуче за повратак. Представници удружења "Завичај" и удружење Срба из Хрватске "Никола Тесла" Крагујевац својим учешћем у раду Савета за миграције и трајна решења утичу на побољшање положаја избеглица, интерно расељених и прогнаних лица у локалној заједници.

На територији Града постоје ромске организације/удружења (Образовно културна заједница "Романипен, Удружење Ромско-српског пријатељства "Стабло, Ромски информативни центар, Ромско – културно просветни центар, Ромацентар, Пуранором, Интерактивни-глобал центар и др.) које дају посебан допринос образовању, здравственој и социјалној заштити као и инклузивном приступу образовања ромске деце, превенцији насиља у породици и оснаживању жена - жртва насиља. Реализацијом великог броја пројеката у наведеним областима ромска популација у Граду је достигла висок степен социјалне укључености.

1.8.3.7. Међусекторска сарадња

Град Крагујевац је потписник Протокола о поступању и сарадњи установа, органа и организација на подручју града Крагујевца у ситуацијама насиља у породици и другим случајевима насиља према деци као мултисекторски документ чији су потписници све кључне институције у области социјалне заштите, полиције, правосуђа, образовања, здравства и цивилног друштва. Центар за социјални рад, обзиром на своју стварну надлежност за поступање у ситуацијама насиља у породици, прихватио је координативну улогу у реализацији и евалуацији споразумом дефинисаних облика сарадње.

Град Крагујевац и Центар за породични смештај и усвојење Крагујевац, закључили су Меморандум о разумевању на реализацији пројекта „Међусекторска сигурносна мрежа за активно укључивање младих у хранитељским породицама“. Предмет Меморандума о разумевању (MoP) је интересекторска сарадња која је формализована кроз формирање Локалне мреже подршке младима из хранитељских породица, која ће окупити организације, институције и компаније у циљу сарадње на активнијем укључивању младих у друштво, подизању њихове запошљивости и интеграције на тржиште рада.

По налогу Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања 2018. године формиран је Интересекторски тим који се бави заштитом „деце улице“, односно насиља и злоупотребе деце која „живе и раде на улици“ и баве се **просјачењем**, прањем ветробранских стакала, скупљањем сировина из контејнера за одношење отпада, продајом цвећа у касним ноћним сатима. Након одржаних састанака 2018. године дефинисан је и формиран комплетан интересекторски тим кога чине представници Градске управе за здравство и социјалну заштиту града Крагујевца, Школске управе, Центра за развој услуга социјалне заштите „Кнегиња Љубица“, ЦПСУ-А Крагујевац, Канцеларије за Ромска питања, Мобилни тим и НВО «Романипен». Донет је акциони план, који је потписан од стране представника свих локалних актера. Усвојен је нови план рада интересекторског тима и реализоване активности-периодични обиласци интересекторског тима улица Крагујевца ради проналажења деце која су изложена неком

облику рада односно злоупотреби од стране одраслих лица. Извештаји о раду достављани су надлежном Министарству као и Републичком заводу за социјалну заштиту.

Потписивањем Меморандума о сарадњи "Локалне мреже за превенцију дискриминације и подршку ЛГБТ особама", град Крагујевац има улогу у планирању, координацији и спровођењу активности у области превенције дискриминације ЛГБТ особа и заштите жртава, са циљем обезбеђивања одрживости програма заштите и унапређење положаја ЛГБТ. Потписници наведеног меморандума су поред установа из система социјалне, здравствене заштите, образовања и запошљавања и организације цивилног друштва које реализују пројекте од значаја за побољшање положаја ЛГБТ особа у локалној заједници. Главни проблем је недовољна видљивост, односно њихови проблеми у заједници.

Такође као препрека јавља се и недовољна ангажованост удружења на територији Града која се баве ЛГБТ популацијом. Како би се превазишли проблеми потребна је сарадња актера локалне заједнице у процесу:

- планирања, координације и спровођења активности у области превенције дискриминације ЛГБТ особа и заштите жртава, са циљем да се обезбеди одрживост програма заштите и генерално унапређење положаја ЛГБТ особа у Србији;
- размене информација о активностима усмереним на превенцију дискриминације и заштиту жртава дискриминације и насиља;
- узајамне стручне и техничке помоћи у циљу препознавања дискриминаторног и насилног понашања и пракси;
- заједничке анализе ризика у циљу смањења фактора ризика и подложности проблему;
- организовања заједничких локалних акција и других активности у циљу подизања нивоа друштвене свести о проблему дискриминације, са посебним освртом на дискриминацију припадника/ца ЛГБТ заједнице;
- организовања заједничких стручних група у циљу решавања појединачних случајева;
- учешћа у процесима обука и унапређења капацитета свих учесника/ца укључених у процесе превенције, препознавања и пружања услуга жртвама дискриминације или насиља због различитог сексуалне оријентације или родног идентитета;

Градско веће града Крагујевца је решењем образовало Тим за борбу против трговине људима који чине поред представника установа из система социјалне, здравствене заштите, образовања, тужилаштва и полиције и представници организација цивилног друштва. Задатак тима је да међусекторским деловањем планира, координира и спроводи активности у области превенције трговине људима и заштите жртава трговине људима.

У циљу унапређења положаја Рома на територији Града формиран је Савет за унапређење положаја Рома који има задатак да кроз активности у раду допринесе већем степену социјалне укључености и побољшању квалитета живота Рома у локалној заједници.

Савет за миграције и трајна решења града Крагујевца образован Решењем Градског већа у чијем су саставу поред представника институција из система социјалне заштите и представници цивилног сектора који се баве пружањем помоћи у остваривању права избеглим, интерно расељеним, прогнаним лицима и мигрантима има задатак да предузима активности које имају за циљ осмишљавање, израду и реализацију стратешких докумената која се односе на унапређење положаја, интеграцију и друга трајна решења за збрињавање избеглих, прогнаних, интерно расељених лица и миграната као и да предлаже програме, мере и планове активности које треба предузети ради ефикасног управљања миграцијама на територији града Крагујевца;

Као значајан сегмент међусекторске сарадње истиче се и Комисија за родну равноправност образована као стално радно тело Градског већа, у циљу праћења и остваривање равноправности полова, предлагања активности и предузимање мера, посебно оних којима се остварује политика једнаких могућности на нивоу Града и обављања других послова утврђених актима Града.

Градско веће града Крагујевца је решењем образовало Савет за унапређење положаја особа са инвалидитетом, као повремено радно тело Градског већа, са циљем идентификовања кључних проблема и подизања нивоа социјалне укључености особа са инвалидитетом. Задатак Савета је да остварује континуирану сарадњу са институцијама и удружењима особа са инвалидитетом у циљу утврђивања приоритетних потреба и решавања актуелних проблема особа са инвалидитетом, међусекторским деловањем допринесе подизању нивоа осетљивости заједнице на проблеме и потребе особа са инвалидитетом, доприноси унапређењу квалитета живота особа са инвалидитетом кроз активно међусекторско деловање у решавању социјалних, здравствених, образовних, културних и др. питања. Савет чине поред представника установа из система социјалне, здравствене заштите, образовања, и представници организација цивилног друштва.

ОПИС ЦИЉНИХ ГРУПА
СИСТЕМА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ ГРАДА КРАГУЈЕВЦА

САДРЖАЈ

Циљне групе	
I ДЕЦА И МЛАДИ	
1.1 Социјална-породична заштита деце	
1.2 Социјална заштита младих особа	
II ОДРАСЛЕ ОСОБЕ	
2.1 Заштита одраслих и старијих особа	
2.2 Заштита жртава од насиља у породици	
2.3 Услуге за одрасле и старије особе	
2.4 Остале услуге у заједници	
2.5 Материјална заштита породице/појединца	
2.6 Проблеми у заштити породице, одраслих и старијих особа	
III ИЗБЕГЛА, ИНТЕРНО РАСЕЉЕНА ЛИЦА, ПОВРАТНИЦИ, МИГРАНТИ	
3.1 Повратници по основу споразума о реадмисији	
3.2 Тражиоци азила и мигранти у потреби без утврђеног статуса	
3.3 Трендови и миграције	
3.4 Закључци	
IV РОМИ	
4.1 Ромска насеља у Крагујевцу	
4.2 SWOT анализа ромске заједнице у Крагујевцу	

ЦИЉНЕ ГРУПЕ

I ДЕЦА И МЛАДИ

Старосне групе деце и младих града Крагујевца по пописима из 2002. и 2011. године

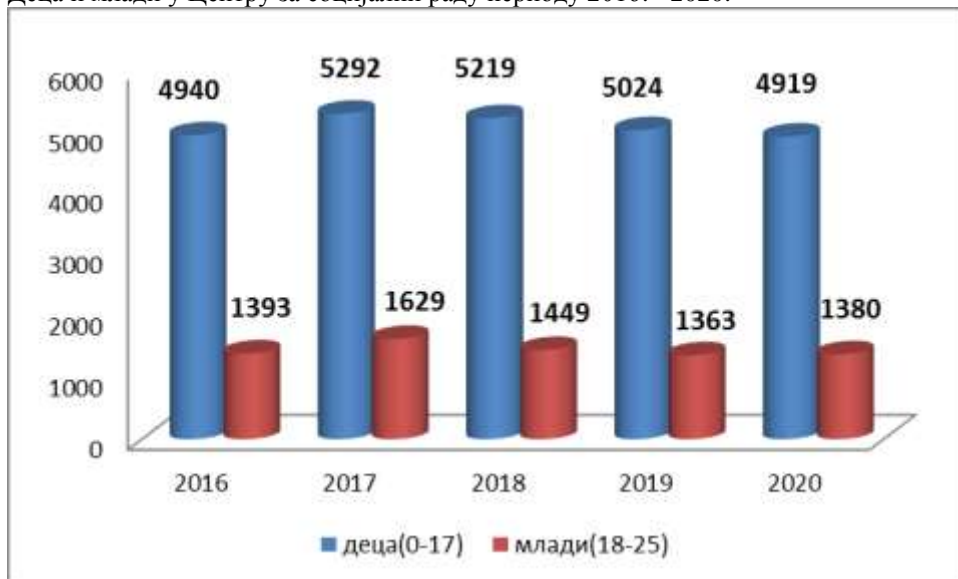
старосне групе	пописна година	процент у укупном броју становника	пописна година	процент у укупном броју становника
	2002	%	2011	%
0-4	7473	4	8253	5
5-9	8641	5	8705	5
10-14	10720	6	8187	5
15-19	12573	7	9620	5
20-24	13300	8	11501	6
25-29	12148	7	12902	7
УКУПНО	64855	37%	59168	33%

Извор: Републички завод за статистику

Карактеристике демографских кретања становништва 2002 - 2011. године:

- По попису од 2002. године евидентирано укупно 64.855 деце и младих, што је 37% од укупног броја становника Града; евидентирано је 39.407 деце, старости до 18 година, која чине 22,5% укупног броја становника и 25.448 младих особа - 14,5%;
- По попису од 2011. године евидентирано је 34.764 малолетно лице, што је 19,4% од укупног броја становника и 24.403 младих (13,6%);
- У старосној структури деце и младих, између два пописа дошло је досмањење броја деце основношколског узраста, средњошколског и младих старости од 20-24 година;

Деца и млади у Центру за социјални раду периоду 2016. - 2020.

- Подаци о броју деце корисника социјалне заштите указују да је ова група на годишњем нивоу заступљена у просеку од 32-35% у укупном броју корисника Центра;
- Повећање броја деце-корисника социјалне заштите испољено је у периоду од 2016. -2018. године, у просеку око 9%. Ово повећање је значајније ако имамо у виду смањење броја деце у укупној популацији града Крагујевца. У последње три године евидентирана је блага стагнација, без већих осцилација у броју;
- Група млади-корисници социјалне заштите су заступљени са у просеку око 9% у односу на укупан број корисника;

Корисничке групе деце

ГРУПЕ КОРИСНИКА	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Деца под старатељством	228	218	192	174	163	183
Деца жртве насиља и занемаривања	385	389	475	491	483	524
Деца са неадекватним родитељским старањем	126	128	128	119	112	144
Деца са проблемима у понашању и у сукобу са законом	449	470	530	502	540	582
Деца чији се родитељи споре око начина вршења родитељског права	847	1078	1236	1153	1276	1443
Деца чије су породице корисници НСП и других видова мат. давања	2619	2948	2855	3110	2217	2639
Деца ОСИ	191	229	167	166	152	151
Деца у поступцима одређивања личног имена	12		22	6	8	8
Деца у поступцима располагања имовином	42	47	40	48	55	33
Деца у поступцима: сагласност за малолетнички брак	1	0	1	2	2	1
Деца жртве трговине људима	0	0	4	4	0	0
Деца страни држављани без пратње	0	0	1	1	2	0
Деца која живе и раде на улици (деца улице)	0	0	0	6	6	0

Извор: Извештаји о раду ЦСП

У кретањима броја деце по корисничким групама, посматраном периоду постоје јасни трендови са мањим годишњим одступањима. Повећава се број деце из породица које су материјално угрожене, расте број деце чије су потребе у биолошким породицама на различите начине занемарене, односно која су директно или индиректно изложена насиљу у породици. Испољава се тенденција задржавања на високом нивоу броја деце чији се родитељи споре око вршења родитељског права. Овај тренд је условљен растом броја дуготрајних постразводних родитељских конфликта. Из ове групације се регрутују и деца која су због дубоких родитељских конфликта изложена емоционалном насиљу.

Налази и стручна мишљења на захтев суда, у парницама у којима се одлучује о заштити права детета

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Број деце – вршење родитељског права	438 поступака, 847 деце	491 поступак, 1012 деце	494 поступак-1236 деце	520 поступака 1050 деце	553-1165 деце	472 поступка, 1043
Регулисање личног односа родитеља и детета	121	120	116	85	51	67
Извршни поступак у регулисању виђања детета и родитеља	22	17	12	15	19	12

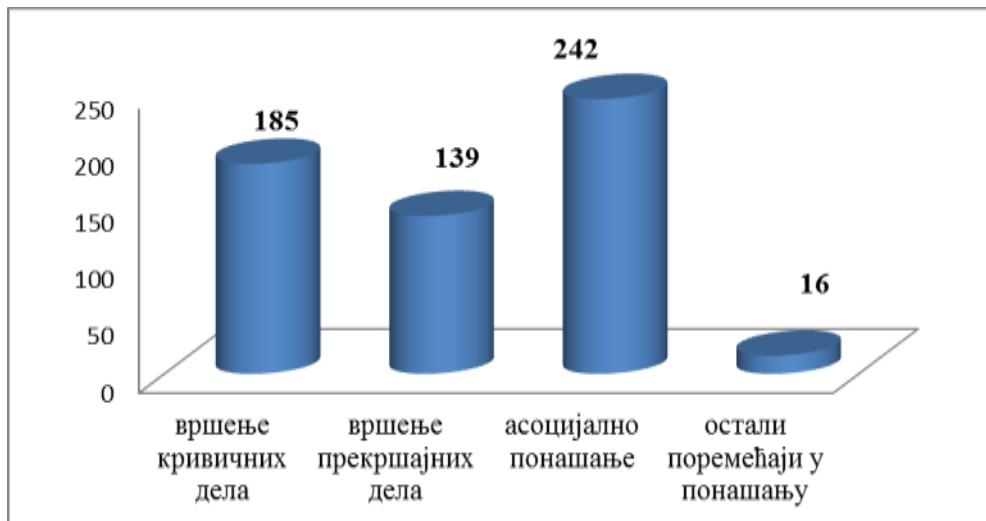
Извор: Извештаји о раду ЦСП

Број новоевидентираних судских захтева за давање налаза и мишљења у родитељским споровима од 472 поступка у 2020. години бележи мањи пад у односу на 2019. годину (2019-553; 2018-520; 2017-494). Поступак развода брака је у 9% случајева покренут споразумним предлогом супружника..

Значајно је заступљена група деце са поремећајима у понашању и у сукобу са законом, такође са благом тенденцијом раста. У 2020. години евидентирано је 582 детета са поремећајима у понашању и у сукобу са законом. Током године евидентирано је 295 нових корисника (2019-250; 2018.-187; 2017.-217 корисника, 2016. године 223 корисника). Велики број малолетника дуго остаје и систему социјалне заштите, због рецидива у вршењу кривичних дела и недостатка услуга и програма за њихову успешнију социјалну рехабилитацију. У структури малолетника, доминирају деца у сукобу са законом - 67% укупног броја ових малолетних лица, док су 33% деца са асоцијалним понашањем. Такође се на високом

нивоу задржава број деце млађе од 14 година у односу на период пре 2016. године. У основи се ради о различитим облицима вршњачког насиља деце узраста од 10 до 14 година (физичко насиље, увреде, претње, злоупотреба друштвених мрежа, ситне крађе у школи и сл.)

Број деце са проблемом у понашању, према врсти проблема у 2020. години

Од укупног броја деце са проблемом у понашању 101 корисник је женског пола, што представља 17% укупног броја малолетних преступника (2019-105; 95 у 2018; у 2017. години 93).

Број деце са сметњама у развоју, корисника Центра, је у последњих неколико година на сличном нивоу. У 2020. години евидентирано је 151 дете са сметњама у развоју, у 2019.години евидентирано 152 детета са сметњама у развоју, 166-оро у 2018. године.

Смањује се број новоевидентираних корисника, а један број корисника је прешао у другу старосну групу(младе); Ова деца су доминантно корисници материјалних права. Услуге намењене деци са инвалидитетом и њиховим породицама (осим дневних боравака) су тек у зачетку, углавном у форми пројектног пилотирања (повремене породични смештај);

1.1 СОЦИЈАЛНА-ПОРОДИЧНА ЗАШТИТА ДЕЦЕ

услуге	ГОДИНЕ					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Старатељство	228	218	192	176	163	183
Породични смештај	122	121	108	91	90	99
Усвојење	2	5	6	2	3	5
Смештај у установу	15	16	15	13	12	9
Прихватилиште	12	13	13	7	10	17

Извор:Извештаји о раду ЦСР

Старатељском заштитом су у највећем броју обухваћена деца без родитељског старатња, и деца којој је у одређеним животним околностима потребно правно заступање које не могу да обезбеде родитељи. Најчешћи разлог стављања под старатељство је неадекватно родитељско старање, односно лишеност родитеља родитељског права. Сталним старатељством је током 2020 године било обухваћено 83 детета, привременим старатељством 100 деце. У значајном броју деце-близу 70%, дужност старатеља деци обавља неко од стручних радника Центра, док око 30% старатељи су из круга сродника. У последњих неколико година расте број захтева за постављање привременог старатеља.

Породични смештај - овом услугом су обухваћена деца без родитељског старатња, деца која се издвајају из породице због присуства насиља и деца са сметњама у развоју. У последњих пет година уочава се тенденција опадања броја деце која се штите на овај начин. Током 2020 године на породичном смештају било је

99 малолетне деце, 56 дечака и 43 девојчица. Током године реализовано је 17 нових смештаја. У односу на претходну 2019.годину скоро је дуплиран број новоевидентираних корисника, док је укупан број деце

на смештају већи за 9 деце; Закључно са 31.12.2020. године на евиденцији Центра за породични смештај Крагујевац, који је установа регионалног типа и покрива 5 управних округа се налази 305 активних хранитељских породица. На евиденцији Центра у граду Крагујевцу на дан 31.12.2020. године налази се 67 хранитељских породица у којима је смештено 111 деце и младих, где видимо драстично смањење хранитељских породица, док нам је број деце приближно исти као у 2019. години. Од овог броја је 47 девојчица, 67 дечака, од тога је њих 73 уредног развоја, а 38 са сметњама у развоју. Деце предшколског узраста је 9, основношколског узраста 47, средњошколци 31 и на факултету 14 младих особа. У сродничкој хранитељској породици налазило се 10 деце.

У погледу узраста, доминантна група деце су деца старости од 6-14 година-52%; од 15-17 година је 24% деце у хранитељским породицама, док су остала деца-24% млађа од 5 година.

Током године престао је смештај за 5-оро деце, (5 усвојена и 1 осамостаљивање). На дан 31.12.2020. године на смештају у хранитељској породици/сродничкој је 94 детета. Као и у претходној години, и у 2020. су били присутни проблеми са обезбеђивањем ресурса за ургентно хранитељство, као и обезбеђивање потребног броја хранитељица, које би могле да одговоре на све сложеније потребе деце. Недовољан је прилив нових хранитељских породица, као и ургентних хранитељских породица, које се често налазе ван подручја Крагујевца. Такође нема посебно селектованих и едукованих хранитељских породица које могу да организују бригу о деци и младима, који имају проблеме са менталним здрављем и понашањем.

Реализовање ове услуге остварује се уз сарадњу са Регионалним центром за усвојење и хранитељство Крагујевац. У последњих неколико година све је израженији недостатак хранитељских породица, посебно за ургентно смештање деце. Рад са децом која имају развојне тешкоће, вишеструке проблеме, адолесцентима са поремећајем понашања и емоционалним проблемима нарочито је изазован.

Усвојење - У 2020. години реализована су 5 усвојења, са три детета женског пола и два детета мушког пола. Сва деца усвојена су од стране усвојитеља са подручја Републике Србије. Подобност за усвојење деце у 2020. години утврђена је за два детета, која су упућена на адаптациони период у поступку заснивања усвојења. Подобност за усвојење у 2020. години имала су 20 брачна пара. Из евиденције Центра за породични смештај и усвојење имамо податак да је у 2020. години засновано 13 усвојења.

Смештај у установу социјалне заштите - Услуге домског смештаја пружају се деци чије се потребе не могу задовољити у оквиру биолошке, сродничке или хранитељске породице нити кроз услуге у заједници, до повратка детета у биолошку породицу, односно до смештаја у сродничку или хранитељску породицу, усвојења или осамостаљивања. У последњих неколико година испољен је тренд смањења броја деце у установама социјалне заштите, посебно деце ниског календарског узраста. Ово је резултат настојања да све већи број деце са сметњама у развоју и осталих група деце остаје у природним или се смештају у хранитељске породице. Такође и активности да се деца ниског календарског узраста, када је то у њиховом најбољем интересу, измештају из установа у хранитељске породице, односно обезбеђује им се стални животни аранжман, најчешће кроз институт усвојења. Смештај у установу социјалне заштите, пре свега детета, у знатном броју случајева је крајња мера заштите, примењена тек када су исцрпљене све друге расположиве могућности. Током 2020. године је на смештају у установама социјалне заштите било 9-оро деце (0-18 година). У социјалним установама нема деце млађе од 7 година. У домовима за смештај деце са сметњама у развоју налазило се 8 деце (3 мушког и 5 женског пола). Поред ове деце, током године, по налогу суда, 1 дете је упућено у завод за васпитање деце и младих

Прихватилиште за децу - обезбеђује привремени смештај деци и младима чији је развој ометен породичним приликама, или се налазе у другим социјалним ризицима, којима је потребан хитан краткотрајни прихват или смештај до обезбеђивања адекватног облика заштите. Капацитет услуге је 6 деце, а корисници могу бити и из других општина/градава, уколико постоје слободни капацитети. Корисници Прихватилишта из општина ширег региона чине у просеку око 50% од укупног броја корисника на годишњем нивоу.

Услуге социјалне заштите за децу и младе	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Прихватилиште за децу и младе	39	31	31	24	26	25

Извор: Извештаји "Кнегиња Љубица"

У периоду од 2015. – 2019. године приметан је нешто мањи број корисника услуге, а већи број одбијених захтева за смештај. Наиме, већи број корисника услугу Прихватилишта је користило дужи временски период из разлога неувремењеног изналажења адекватнијих и трајнијих облика заштите. Потпуну

ефикасност услуга је имала у оним ситуацијама када су увремене и адекватно координирани системи социјалне заштите, образовног, здравственог и осталих система на новоу локала и републике. Такође, показало се да дужи боравак у Прихватилишту (код деце нижег календарског узраста и деце/младих са менталним тешкоћама) долази до регресија у когнитивно емоционалном и понашајном функционисању па су најчешће из тог разлога доношена "Ад Хок" решења а која су недовољно трајна и ефикасна па су поједини корисници користили услугу више пута. У току претходних година, доминантан облик заштите након смештаја у Прихватилишту је био повратак у биолошку или сродничку породицу док је хранитељски облик заштите нешто нижи у односу на период пре 2016. године.

Старосна и полна структура корисника услуге је углавном остала непромењена, највећи број захтева за смештај био је за узраст од 14 до 17 година, радило се о девојчицама поменутог узраста (2015. године - од укупно 39 корисника - 26 су биле девојчице, 2016. године - од укупно 31 од корисника 16 су биле девојчица, 2017. године од укупно 28 корисника - 15 су биле девојчица, 2018. године - од укупног броја 24 - 11 су биле девојчице, 2019. године од укупно 26 корисника - 16 су биле девојчице).

У претходне две године приметна је изражена хетерогеност корисничке групе. Наиме, значајно је већи број био деце и младих који су корисници психијатријских услуга. Код поменуте категорије корисника био је неопходан интезиван третман јер су тешкоће биле вишеструке и подразумевале индивидуални и групни рад који је покривао две или више области што је захтевало рад по принципу „1 на 1“. У редовном образовном систему је око 90 одсто деце, 10 одсто деце не похађају редовни образовни процес из разлога краткотрајног (до месец дана) боравка у Прихватилишту.

Број деце коју је Центар Крагујевац упућивао на ову услугу креће се од 10-13 на нивоу године. У 2019. години у оквиру Прихватилишта за децу и младе збринута је 10-оро деце са крагујевачког подручја. У погледу полне структуре, 3-оје корисника су дечаци а 7 девојчице. Најчешћи разлози упућивања на услугу је неадекватно родитељско старање, насиље у породици и прекинут хранитељски смештај. Током године, 4-оро деце је смештено кроз неодложне интервенције.

Васпитне мере према деци са проблемом у понашању

Васпитне мере	2016	2017	2018	2019	2020
појачан надзор родитеља	3	10	8	3	11
појачан надзор ОС	9	5	28	22	22
васпитни налози	65	49	52	29	44
посебне обавезе	21	19	32	12	20
упућивање у васпитну ус.	3	1	1	0	2
упућивање у ВПД	4	12	4	10	12
малолетнички затвор	2	0	2	5	4

Извор: Центар за социјални рад

Међу изреченим мерама према малолетним починиоцима кривичних и прекршајних дела доминирају васпитни налози и посебне обавезе. Ове мере започеле су са реализацијом по пројекту са Уницефом, а настављене и након престанка пројекта, сходно законским решењима у оквиру редовне делатности Центра. Испољен је већи број малолетника и старијих малолетника који се упућују ВПД и малолетнички затвор. Од васпитних налога и посебних обавеза најчешће су заступљени, у преко 50%, редовно похађање школе и упућивање у појединачни или групни третман у оквиру Дневног боравка за децу и младе са проблемом у понашању.

Услуге социјалне заштите за децу и младе	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Дневни боравак за децу из породица у ризику	39	32	32	28	26	23
Дневни боравак за децу и младе са проблемом у понашању	65	72	68	66	160	70

Извор. Извештај Кнегиња Љубица

Дневни боравак за децу из породица у ризику је превентивна услуга која је намењена деци основношколског узраста чије су развојне потребе угрожене у породици, услед присуства више различитих ризика: болест, сиромаштво, недовољне васпитне и образовне компетенције родитеља.

Услуга се реализује у сарадњи са више од десет основних школа у Крагујевцу и Центром за социјални рад „Солидарност“, а подразумева пружање подршке и помоћи деци у процесу одрастања, усвајању позитивних образаца понашања, подршку у образовању, усвајању здравих стилова живота, материјалну подршку (оброк, одећа, обућа).

Услуга подразумева и рад са родитељима на препознавању развојних потреба деце и адекватнијег одговора на њих. Услуга је бесплатна, свакодневно се организује у две смене у трајању од 4 сата, које се усклађују са школским обавезама. Капацитет услуге је 8-оро деце. Дужина боравка и коришћења услуге дефинисана је индивидуалним планом потреба сваког детета.

Око 55% корисника услуге су девојчице. Деца, корисници услуге Дневног боравка, у 65 одсто случајева долазе из једнородитељских породица, Из породица са доминантно ниским социоекономским статусом долази 70 одсто корисника. У редовном образовном процесу су 100 одсто корисника. Такође, услугу Дневног боравка континуирано користе деца (15) чије су мајке биле кориснице услуга Центра.

У периоду од 2015. године до 2019. број корисника услуге Дневног боравка за децу се континуирано повећавао, актуелно број корисника премашује капацитет услуге који је у складу са лиценцом (8 корисника). Из тог разлога доминантна је потреба за повећањем капацитета услуге у смислу повећања броја запослених као и финансијских средстава за квалитетну реализацију програмских активности услуге.

Дневни боравак за децу и младе са проблемом у понашању - намењен деци и младима који манифестују проблеме у понашању, и то:

- деца и млади узраста од 7 до 18 година који манифестују проблеме у понашању, по процени органа старатељства;
- деца и млади узраста од 14 до 18 година односно до 21 године по одлуци тужилаштва или судова у оквиру примене васпитног налога, васпитне мере или посебне обавезе.

У раду са овом децом и младима реализују се: индивидуални и групни саветодавни рад, психолошке радионице, подршка у образовању, радионице развојања социјалних вештина, едукативне радионице, саветодавни рад са родитељима, спортско-рекреативне активности, материјална подршка (оброк).

Капацитет Дневног боравка је до седморо (7) деце и младих. Услуга се реализује у сарадњи са Центром за социјални рад “Солидарност“, основним судом и тужилаштвом. Услуга је бесплатна. Упутни орган на услугу је Центар за социјални рад, али се услуга пружа и за ону децу и младе који се самоиницијативно обраћају Центру «Кнегиња Љубица». У 2019. години више од 60 деце су на овај начин обухваћена услугом.

Доминантна група корисника Дневног боравка су мушкарци узрасне групе од 17 до 19 година, око 10 одсто су девојчице узраста од 16 до 18 година. Од укупног броја корисника 60 одсто су изреченим васпитним налозима, 40 одсто са изреченом васпитне мере посебне обавезе. У редовном образовном систему 90 одсто, у ванредном 5 одсто и 2 одсто корисника у програму образовања одраслих. Млади корисници су се у 30 одсто случајева запошљавали, како одазивом на конкурсе у локалним фирмама и предузећима, тако и посредством омладинске задруге. Редовност у доласцима је имало 90 одсто корисника, 5 одсто корисника су били интензивно подсећани на обавезност долазака док је 5 одсто самоиницијативно одустајло од програмских активности. Вишеструких рецидивиста је 4 одсто, док је око 8 одсто младих који су поновили кривично дело сличног или блажег интезитета, док се 88 одсто није јављало као починиоци нових кривичних дела.

Доминантна кривична дела су насилничко понашање, крађе, стављање у промет опојних дрога. Из потпуних породица је 70 одсто деце и младих, средњег економског статуса. Око 120 корисника се самоиницијативно укључивало у организоване активности Дневног боравка и након реализације васпитних налога и васпитних мера, док се 40-оро младих у активности укључивало по предлогу психолошко-педагошких служби школа, предлога водитеља случаја Центра за социјални рад или на предлог родитеља.

У периоду од 2015. до 2019. године број корисника услуге Дневног боравка за младе се континуирано повећавао, актуелно број корисника премашује капацитет услуге који је у складу са лиценцом (7 корисника). Из тог разлога доминантна је потреба за повећањем капацитета услуге у смислу повећања броја запослених као и финансијских средстава за квалитетну реализацију програмских активности услуге.

Пилотирање услуга: Породични сарадник за децу из породица у ризику и Породичног сарадника за породице са децом у сметњама у развоју, у период од 2013.- 2017. године у сарадњи са Уницефом. Циљеви пројекта – Превенција издвајања детета из породице и реинтеграција деце из хранитељства или установа за смештај у биолошким породицама; Правовремено и адекватно реаговање у ризичним ситуацијама породице; Континуирана подршка породици у кризи; оснаживање родитеља и осигурање боравка деце у природној породици. Партнери у имплементацији пројекта – Центар за развој услуга социјалне заштите „Кнегиња Љубица“, Дом здравља Крагујевац, основне школе у Крагујевцу, Установа за децу „Нада Наумовић“.

Резултати: едуковано укупно 26 стручњака; услугом породичног сарадника обухваћене 203 породице и око 300 деце. Због завршетка пројектног финансирања и недовољно брзог дефинисања системских модела даљег финансирања ових услуга, 2018. године престало је упућивање нових породица. Прекид у пружању услуге породичног сарадника Центар препознаје као отежавајућу околност приликом дефинисања и реализовања планова подршке породицама, односно, деци и родитељима.

1.2 СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА МЛАДИХ ОСОБА

ОБЛИЦИ ЗАШТИТЕ	ГОДИНЕ					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Старатељство	12	17	18	23	20	38
Породични смештај	6	16	20	22	19	18
Прихватилиште	-	-	1	1	1	0
Смештај у установу	13	12	10	14	12	17

Извор: Извештаји о раду ЦСР

Старатељском заштитом обухваћени су најчешће млади који се упућују на смештај у установу социјалне заштите, и младима који живе у примарним породицама, али због свог здравственог статуса нису у стању да брину о себи. Број младих под старатељском заштитом се повећавао у односу на 2015. годину. Од укупног броја младих под старатељством, око 1/3 су под сталним старатељством, а око 2/3 привременим старатељством. Старатељском заштитом је у 2020. години обухваћено 38 младих, од којих 6-оро под сталним старатељством. Најчешћи разлог стављања под старатељство је лишавања пословне способности.

Број младих на **породичном смештају** је у последњих пет година варирао, најмањи број младих обухваћен овом услугом био је у 2015. години, а највећи у 2018. На породичном смештају је у 2020. години било 17 младих особа; 10 мушког и 7 женског пола;

Смештајем у установу социјалне заштите у последњих пет година, било је у просеку 12 младих корисника, колико их је било и у 2019. години (7-оро мушког и 5-оро женског пола);

Проблеми у заштити деце и младих/недостајуће услуге:

Раскорак између смањења броја деце у популацији и повећања броја деце у систему социјалне заштите указује на недовољан ниво подршке природним породицама и недостатак интегративних услуга. Најчешћи разлог издвајања деце из породице у прокеклим годинама је неадекватно родитељско старање у вишеод 50% случајева, док је насиље над децом други разлог издвајања деце из породице, што указује на недовољну развијеност услуга намењених биолошким породицама које се налазе у ризику.

Трендови указују на неопходно унапређење подршке породици и развоја услуга за подршку породици, услуга предаха и саветодавно – терапијских услуга. Без системског дугорочног улагања у услуге намењене породици, услуге смештаја или материјална давања представљају само парцијална решења која не утичу на друге, комплексније проблеме и рањивости породица које воде у сиромаштво, материјалну депривацију, дискриминацију, психо-социјалне проблеме и друго услед чега највише трпе деца.

Услугом **породични сарадник**, пилотираном од 2013. - 2017. године, у значајној мери је пружана подршка биолошким породицама у јачању породичних капацитета, у ситуацијама када због присутног сиромаштва, болести, незапослености, ограничених образовних могућности родитељи нису у стању да

обезбеди адекватне услове за квалитетно задовољавање потреба своје деце. Због тога треба тражити могућности за наставак ових услуга у локалној заједници.

Недовољан је прилив нових хранитељских породица, као и ургентних хранитељских породица, које се често налазе ван подручја Крагујевца. Такође нема посебно селектованих и едукованих хранитељских породица, које могу да организују бригу о деци и младима, који имају проблеме са менталним здрављем и понашањем;

Деца и млади на смештају у хранитељским породицама смештају се на различитим узрастима, изазваним неповољни животним околностима, напуштањем од стране родитеља, често са озбиљним траумама, емоционалним губицима, поремећајем понашања, психијатријским тешкоћама и сметњама у развоју.

Сама хранитељска породица не може да се избори са овим тешкоћама само снагом „позитивног модела“, због чега је потребно обезбедити низ пратећих услуга које су нужне како би се смештај одвијао у најбољем интересу сваког конкретног детета.

Нужне су следеће услуге које у граду постоје, али је динамика заказивања често неусаглашена са потребама:

- Услуге соматопеда, логопеда, дефектолога, психолога, дечјег психијатра;
- Изостаје терапијски рад са децом и младима са тешким искуствима злостављања, занемаривања и припрема за судске поступке;
- Недостају **педагошки асистенти и асистенти у настави у школама** које деца похађају, а који су у неким случајевима неопходни;
- Недостаје системска подршка младима из хранитељских породица који излазе из система заштите за запошљавање (постоји на нивоу пројекта);
- Недостаје **подршка младима из хранитељских породица** за обезбеђење становања по изласку из система заштите (постоји на нивоу идеје)
- **Непостојање институционалног смештаја за децу и младе** (специјализованих установа) који имају проблеме са менталним здрављем и понашањем, посебно када морају ургентно да се измeste из хранитељских породица;
- Недовољни капацитети **услуге Прихватилиште за децу**, као и остали проблеми, везани за функционисање ове услуге: недовољан број запослених, у односу на Правилник о лиценцирању услуга социјалне заштите (забрана запошљавања); повремена неувремењеност интервенција других установа у систему социјалне заштите, пре свега здравства, недовољна финансијска средства за реализацију програмских активности и за функционисање услуге;
- Недовољни капацитети постојећих услуга за децу: **Дневног боравка за децу из породица у ризику, Дневног боравка деце са проблемом у понашању**;
- Непостојање/недовољни капацитети услуга за децу са сметњама у развоју. Центар за социјални рад је у својим анализама сагледао потребе за следећим услугама: **предах смештај** - око 10 деце; **Персонални асистент** - 10 деце; **Помоћ у кући** - за око 40 деце;
- Непостојање услуга за пружање **психолошких третмана у области менталног здравља деце** (деца са емоционалним проблемима и проблемима менталног здравља);
- **Свратиште за децу** - жртве трговине људима, жртве насиља и занемаривања - услуга која не постоји али реално постоје потребе за један број деце из наведених циљних група - до 10 корисника
- **Млади који напуштају услуге смештаја су посебно рањива категорија**. Након изласка из ородице у којој су били на смештају најчешће су без икакве породичне и шире социјалне мреже подршке, без обезбеђених услова за становање и без запослења;
- Услуге од значаја за развој деце са инвалидитетом и за њихово укључивање у редовни образовни систем нису успостављене по прописаним стандардима и недовољно су доступне за кориснике.
- У тешком положају налазе се и особе са менталним и интелектуалним тешкоћама, у чијој се заштити практично јако мало одмакло.

Пружаоци услуга су институције система и удружења особа са инвалидитетом, а услуге се најчешће пружају кроз пројекте, што утиче на врсту, квалитет и одрживост услуга.

II ОДРАСЛЕ ОСОБЕ

Старосне групе одраслих и старијих особа града Крагујевца, по пописима из 2002 и 2011. године

старосне групе	пописна година	процент у укупном броју становника	пописна година	процент у укупном броју становника
	2002	%	2011	%
30-34	10746	6,2	13076	7,3
35-39	11335	6,4	12224	6,8
40-44	13665	7,7	11275	6,4
45-49	16845	9,5	11978	6,7
50-54	14428	8,2	13942	7,7
55-59	8588	5	16535	9,2
60-64	9710	5,5	13262	7,3
65-69	9687	5,5	7740	4,3
70-74	7559	4,3	8116	4,5
75 и више	7345	4,2	12116	7%
УКУПНО	109.908		120.264	

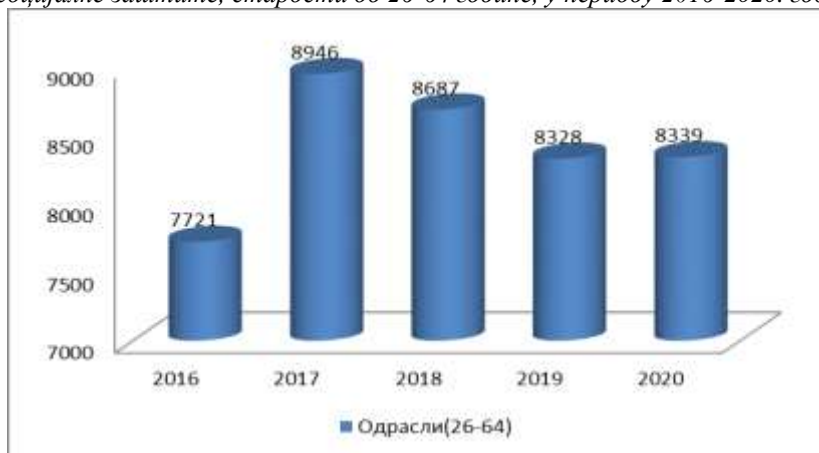
Извор: Републички завод за статистику

- Група одраслих лица, у укупној популацији града Крагујевца, по последњем попису из 2011. године, је заступљена са 51,4% (92.292 лица). У односу на претходни попис из 2002. године, број ове групе становништва је повећана за око 3% (85.317 лица);
- Број одраслих-старости од 40-50 година је по попису у 2011. години мањи за 24%, а број одраслих од 50-60 година старости већи за 32%;
- По попису из 2011. године испољен тренд повећања броја старијих особа од 65 година - за 14%; Ова лица 27.972 су заступљена са 16% у укупном становништву града Крагујевца (Р. Србији 17,4%).

Повећање броја старијих лица је у посматраном периоду најизраженије код старосних група од 75-79 година и од 70-74 година (више од двоструког увећања), број лица старости од 80-84 година увећан је за 95%; лица старија од 85 година за 14,4%, док је најмањи проценат увећања у групи 65-69 година (4%).

У свим сеоским насељима града Крагујевца, просечна старост становништва је изнад просека Града и креће се од 42,2 до 62,8 %; Од укупно 46 сеоских насеља, 31 има просечну старост од 45-50 година. У седам (7) сеоских насеља, лица старија од 65 година чине готово половину укупног броја становника.

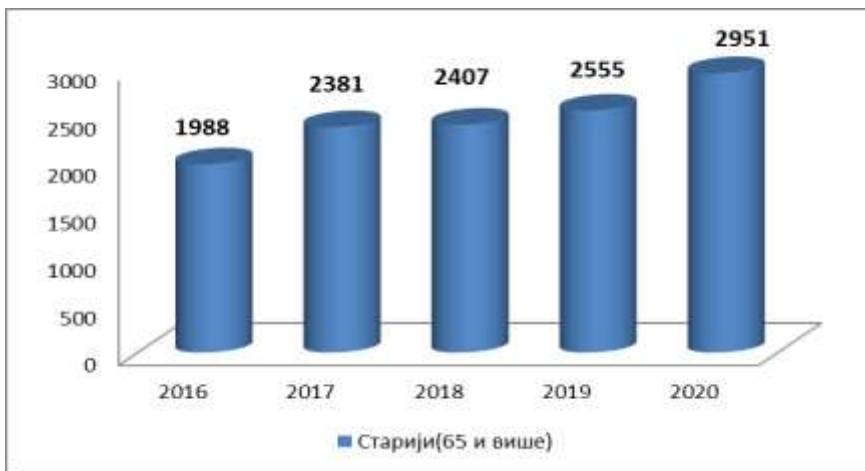
Број корисника социјалне заштите, старости од 26-64 године, у периоду 2016-2020. године

Број корисника, старости од 26-64. године је од 2016. године имао тенденцију раста, до 2017. године - за око 25%, а последње три године, испољено је благо смањење броја ове групе корисника у Центру за социјални рад. У укупном броју корисника социјалне заштите, одрасла ица су заступљена у просеку од 46-50%.

Број корисника социјалне заштите, старости са 65 године и више, у периоду 2016-2020. године

У последњих пет година број корисника Центра за социјални рад је показивао тенденцију раста. У односу на 2016. годину, број старијих лица на евиденцији Центра у 2020. години већи је за 48%.

2.1 ЗАШТИТА ОДРАСЛИХ И СТАРИЈИХ ОСОБА

Услуге социјалне заштите	2016		2017		2018		2019		2020	
	одрасли	старији	одрасли	старији	одрасли	старији	одрасли	старији	одрасли	старији
Старатељство-стално	101	32	106	29	94	31	94	27	96	24
Привремено старат	20	22	31	53	37	77	25	59	30	66
Смештај у установу	179	266	186	272	165	279	156	289	153	279
Прихватилиште	12	22	24	25	17	22	10	16	7	17

Извор:Извештаји о раду ЦСР

Стална старатељска заштита одраслих и старијих особа у протеклих пет година показује благо смањење, док код нових захтева за **привремено старатељство** се примећује извесно повећање броја корисника. Улогу старатеља врши центар за социјални рад у око 45%, док у осталим случајевима, старатељ је из круга сродника.

Смештај одраслих и старијих особа у установу социјалне заштите - у последњих неколико година нема већих одступања у броју лица обухваћених домским смештајем. Током 2020. године Центар је евидентирао 214 захтева за смештај пунолетних лица у установу социјалне заштите, реализован смештај за 51 лице.

Током 2020 године услугу смештаја користило је 448 лица (2019:457; 2018-450). Током 2020. године евидентирано је 214 нових захтева за смештај у установу социјалне заштите, што је мање у односу на претходне године (2019-292; 2018-235). Разлог мањег броја захтева и реализованих смештаја је прекид смештаја од стране установа због присуства Корона вируса. Смештај је престао за 99 лица, па је на дан 31.12.2020.године на смештају у установу социјалне заштите 349 лица.

У погледу старосне структуре, на домском смештају су:

- **млади** – 17 лица (10 мушког пола, 7 женског);

- **одрасла лица** - 152 лица (80 мушког, 72 женског пола). Највећи број ових корисника налази се на смештају у Заводу за заштиту одраслих "Мале Пчелице" - 113 корисника, остала лица(39) налазе се на смештају у установама ван Крагујевца. У току године Заводу "Мале Пчелице" су упућена 4 нова корисника, за 9 лица је престала потреба за услугом, па је 31.12.2020. године у овој установи остало 104 одраслих корисника.

- **старија лица** - 279 лица (99 мушког и 180 женског пола). У току године смештај је реализован за 51 лице (у 2019-72). У односу на укупан број лица на смештају у 2019. године испољен је мањи број лица, за 10 корисника. За 83 лица је током 2020. године престала потреба, па је 31.12.2020. на смештају 196 корисника.

Највећи број смешетених корисника налазио се у Геронтолошком центру у Крагујевцу - 270 лица, док су остали корисници - 9 у другим установама у Србији.

Годинама је присутан проблем реализовања смештаја за лица за која објективно постоји потреба смештаја, али није могла да се благовремено реализује због попуњености капацитета установа за смештај. Неки од њих су на периоду чекања по више месеци, услед попуњености капацитета. Корисницима су предочене могућности реализације смештаја у установама смештаја у приватном сектору, а по упутству и препоруци надлежног Министарства. Како такве установе не постоје на територији Града Крагујевца, корисници који су прошли кроз стручни поступак смештаја у ЦСР не исказују спремност за променом средине.

Смештај у Прихватилиште за одрасла и старија лица током 2020. године збринута су 22 лица а реализована 24 упута (2 лица су два пута користила услугу);

У односу на 2019. годину, број реализованих смештаја је на сличном нивоу, а знатно мањи у односу на 2018. годину-43 лица. У погледу полне структуре корисника Прихватилишта, 15 је женског пола а 7 корисника мушког пола. У погледу старосне структуре корисника, 7-оро су одрасла а 17 старија лица; Оно што карактерише смештај у Прихватилишту током 2020. године је дужи боравак корисника, враћање на услугу и сл. Један број корисника је био на смештају у Прихватилишту до окончања смештаја у установу социјалне заштите. Већина корисника су били бескућници, без личних докумената и са значајним здравственим проблемима и особе без адекватног породичног старања. Отварањем прихватилишта за одрасла лица при "Човекољубљу" капацитета 10 корисника, за 2021. годину се очекује делимично решавање проблема збрињавања одраслих и старих лица.

2.2 ЗАШТИТА ЖРТАВА ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

Број пријава и нових случајева у периоду 2015-2020

	ГОДИНЕ					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ПРИЈАВЕ ЗА СИМЉУ НА НАСИЉЕ	1463	1218	1308	1133	1129	1029
БРОЈ СЛУЧАЈЕВА НАСИЉА	828	921	836	867	796	739

Извор:Извештаји о раду ЦСР

У протеклих неколико година, испољена је стабилизација броја пријава на сумњу за насиље у породици, као и броја случајева. У односу на претходне године, у 2020. години настављен је тренд опадања броја пријава: у односу на 2019. и 2018. годину за око 9%; у односу на 2017. годину за 21%.

Заштита жртава насиља у породици реализована је у складу са одредбама. У јулу 2014. године је закључен Споразума о поступању и сарадњи установа, органа и организација на подручју града Крагујевца у ситуацијама насиља у породици и другим случајевима насиља према деци, који је потписан јула 2014. године од стране свих важних установа из система социјалне заштите: Града, установа социјалне заштите, правосуђа, здравства, полиције, образовања и цивилног сектора. Донет је Акциони план за праћење и евалуацију Споразума за 2015. годину, а све у функцији што ефикаснијег деловања на проблем насиља у породици.

Интерни тим Центра за спречавање насиља у породици се, обзиром на координативну улогу Центра у спровођењу Споразума, ангажован је на реализацији Акционог плана за 2015. године.

Стручни радници Службе, као чланови Интерног тима за спречавање насиља у породици су се укључили у рад Локалног тима који је формирала Полицијска управа Крагујевац. Овај Тим, поред специјализоване групе полицијских инспектора, чине представници Основног јавног тужилаштва, Центра за социјални рад, Прекршајног суда, Дома здравља „Крагујевац“, Психијатријске клинике КЦ „Крагујевац“ и НВО „Оаза сигурности“. Са представницима Полицијске управе је одржано неколико билатералних радних састанака у циљу унапређења комуникације и сарадње у складу са Споразумом дефинисаним обавезама и одговорностима. Дефинисани су кораци сарадње у ситуацијама високог ризика, утврђена је структура пријава за насиље у породици које Полицијска управа упућује Центру.

Жртве насиља у породици су протеклих година користиле услуге Градске управе за опште и заједничке послове, Одељења правне помоћи и градских канцеларија и услуге НВО «Оаза сигурности». Стручним радницима Центра Адвокатска комора Крагујевац је доставила листу од 26 адвоката који су без надокнаде заступали жене и децу жртве насиља у грађанско правним и кривичним поступцима.

Од 01. јуна 2017. године у примени је Закон о спречавању насиља у породици. На подручју Основног јавног тужилаштва образована је Група за координацију и сарадњу, у чијем саставу је, поред представника тужилаштва и полиције, и представник Центра. На Групи се разматра сваки случај насиља у породици који није окончан правоснажном судском одлуком у грађанском или кривичном поступку, случајеве када треба да се пружи заштита и подршка жртвама насиља у породици и жртвама кривичних дела из овог закона, израђује индивидуални план заштите и подршке жртви и предлаже надлежном јавном тужилаштву мере за окончање судских поступака. Примена овог Закона донела је Центру велике обавезе, које се, због недовољног броја запослених стручних радника и кратких рокова за поступања, реализују са великим тешкоћама.

Структура пријава према старости:

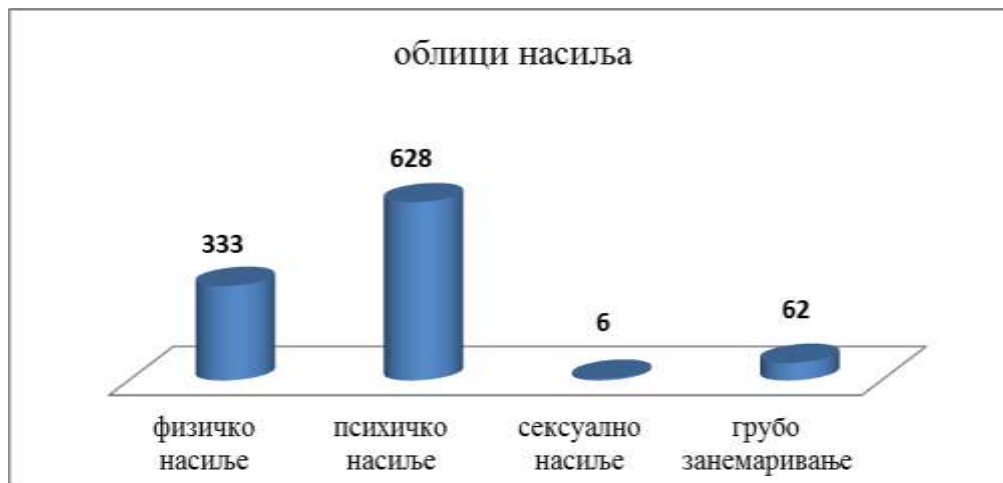
- 120 пријава односи се на сумње на злостављање и занемаривање деце (12%);
- 909 пријава за сумње насиља односи се на одрасле и старије особе (88%).

Смањење броја пријава на сумње на злостављање и занемаривање присутно је и код малолетних и пунолетних корисника.

У извештајном периоду је примљено 654 пријава насиља над женама; 275 жена која трпи насиље од својих брачних/ванбрачних партнера, 140 од својих бивших партнера, 239 корисница од других лица/сродника. У значајном броју је присутно насиље над женама од других чланова породице, сродника..

Кад су у питању пријаве за сумњу насиља над старијим особама (укупно 177), најзаступљеније је насиље од деце (98 пријава), од стране супружника -37 пријава.

Број ново пријављених случајева према врсти насиља у 2020. години

Током године реализовано је редовно учешће у раду Групе за координацију и сарадњу у чијем саставу је, поред представника тужилаштва и полиције, и представник Центра, а у складу са Закон о спречавању насиља у породици.

Руководиоци Служби Центра и супервизори су ангажовани у припреми и раду Групе за координацију и сарадњу на заштити жртава насиља у породици, чији се састанци одржавају два пута месечно у Основном јавном тужилаштву. Током године донета су 292 индивидуална плана заштите и подршке жртвама насиља. Због пандемије састанци Групе су током 2020.године углавном реализовани путем телефона.

Сарадња са Полицијском управом Крагујевац реализује скоро на дневном нивоу, са ОЈТ-ом по утврђеној динамици, по процедурама утврђеним формалним прописима и праксом, која прати упуте ресорних Министарстава, кроз рад Групе за координацију при ОЈТ-у Крагујевац за спречавање насиља у породици. Припрема за рад у Групи подразумева израду извештаја, допунских извештаја и планова. Извештаји се излажу на Групи, а потом и доноси заједничка одлука Групе, са предлогом мера и планираних активности. Те обавезе реализују супервизор и руководиоца, као и електронско вођење евиденције изнетих случајева и донетих планова заштите.

Велики број пријава, ограничено време за поступање, висок степен одговорности, очекивања ресорних Министарстава али и јавности да се унапреде системи и њиховим координираним деловањем обезбеди

жртвама насиља ефикаснија и свеобухватнија заштита, чини све скупа рад сложеним и захтевним у погледу издвајања потребног времена за рад.

У периоду примене Закона и учествовања у раду Радне групе за координацију и сарадњу испољене су и тешкоће, које се односе на несразмеру између броја пријављених/откривених случајева насиља у породици и кадровских ресурса у Полицијској управи, ОЈТ и Центру за социјални рад.

У оквиру примене Закона о спречавању насиља у породици полиција и суд су **изrekli 1796 хитних мера**.

Број хитних мера изречених учиниоцима јануар-децембар 2020. године према врсти мере и службеном лицу које изриче меру			
Број хитних мера	Службено лице које изриче меру		УКУПНО
	Полицијски службеник	Суд	
Мера привременог удаљења учиниоца из стана	253	206	459
Мера привремене забране учиниоцу да контактира жртву насиља и прилази јој	731	605	1336
УКУПНО	984	811	1795

Извор:Извештаји о раду ЦСР

Полиција је изрекла 984 (у 2019-години - 665) а суд 811 хитних мера (2019. године - 526 хитних мера). У погледу структуре хитних мера, 459 мера се односи на меру привременог удаљења учиниоца из стана (165 у 2019. години), а 1336 хитних мера на Меру привремене забране учиниоцу да контактира жртву насиља и прилази јој (2019.-1026 хитних мера).

У 2020. години Суд је донео 184 пресуде у вези са одређивањем мере заштите од насиља у породици (у 2019. години 36 пресуда, у 2018. године -50);

Прихватилиште за жртве насиља у породици обезбеђује краткотрајни смештај за жене и децу, у случајевима акутног стања насиља у породици, којима су по сопственој процени или по процени надлежних државних органа угрожени безбедност, здравље и живот. Услуга је лиценцирана, капацитет Прихватилишта је 10 лица, користе је и жртве насиља из градова ширег региона, у просеку око 20% од укупног броја корисника на годишњем нивоу. За кориснике са пребивалиштем / боравиштем на територији других градова/општина трошкове услуге сноси град/општина са чије територије је корисник, на основу Уговора закљученог између пружаоца услуге и упутних центара за социјални рад.

Услуге	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Прихватилиште за жртве насиља у породици –	65	81	108	73	58	17

Извор: Центар “Кнегиња Љубица”

Доминантан број корисница (око 60 одсто) је старосне доби од 25 до 60 година међутим, у последње две године је био нешто већи број корисница преко 65 година старости жртава породичног насиља 8 (од стране синова или кћерки). Најчешће кориснице су саму услугу користиле у временском периоду од 1 до 3 месеца. Образовни и радни статус корисница - у просеку доминантно са основном школом, без радног ангажовања, кориснице Новчане социјалне помоћи.

Након смештаја у Прихватилиште за жртве насиља у породици, око 70 одсто жена се осамосталило, док се 30 одсто жена враћало починиоцима насиља у породици. Боравак жена је у највећем броју случајева био са малолетном децом, сва деца су била укључивана или су настављала са редовним образовним процесом и континуирано им се пружала подршка и помоћ у о образовном процесу. Приметно је на смештају повећан број жена, жртава насиља у породици а које су и корисници психијатријских услуга па је из тог разлога интезивирана сарадња са одељењем психијатрије а како би се пружила свеобухватна подршка жени, жртви насиља у породици. У оквиру Прихватилишта за жртве насиља у породици, функционише и корисничка група (24 кориснице) "Надини сусрети", бивше кориснице које учествују у организованим активностима и пружају подршку у промовисању ненасилних образаца у понашању и мотивацији женама које актуелно користе услугу Прихватилишта за жртве насиља у породици.

Током 2020. године Центар за социјални рад Солидарност на услугу Прихватилиште за жртве насиља у породици било је 10 жена и двоје деце.

2.3 УСЛУГЕ ЗА ОДРАСЛЕ И СТАРИЈЕ ОСОБЕ

Помоћ и нега у кући за одрасле и старије особе

Услуга помоћ и нега у кући обезбеђује подршку у задовољавању свакодневних животних потреба у стану корисника, како би се унапредио квалитет живота у старости и превенирао одлазак у институцију. Корисници услуга су особе старије од 65 година која имају ограничења физичких и психичких способности, живе сама и нису у стању да се старају о себи или живе са сродницима који нису у могућности да им пруже адекватну помоћ.

Изузетно услугу могу користити и лица млађа од 65 година са трајним инвалидитетом којима је обзиром на здравствени и социјални статус овакав вид помоћи неопходан и особе које имају закључен уговор о доживотном издржавању уз плаћање пуне цене услуге;

Услуга Помоћ и нега у кући за одрасле и старије особе реализује се из објекта Дома здравља у градској месној заједници Бресница, улица Чегарска бб. и организована је на подручју 16 градских месних заједница. Обезбеђује се радним данима у трајању од највише два сата дневно по кориснику. Капацитет услуге је до 120 корисника.

Услугу Помоћ и нега у кући за одрасле и старије особе већински користе лица старости изнад 80 година старости (61%), затим лица од 65 до 79 година старости (34%) и лица млађа од 65 година (5%). Жене чине 73 % корисника. Већина живи у самачком домаћинству - 59%, потом у двочланом, најчешће старачком домаћинству - 32%, док је у вишечланом домаћинству било 10% корисника. Према брачном статусу највећи број корисника је у статусу удоваца/а - 56%, у браку је било 27% корисника, разведених 9% корисника, док брачну заједницу није заснивало 8% корисника. Преовлађују пензионери (92%). Право на новчану накнаду за туђу помоћ и негу другог лица остварује 25% корисника. Квалитет породичних односа корисника је углавном добар. Без породичног старања је 5% корисника.

Узроци смањене функционалне способности корисника везани су за њихово здравствено стање и старосну доб. Здравствени статус претежно карактерише присутност више дијагноза хроничних болести. Најзаступљенији су теже покретни корисници услуге (51%), затим покретни корисници (35%) и непокретни корисници услуге (24%). Најчешће им се пружала подршка трећег (43%), другог (28%) и првог степена подршке (25%).

Корисници услуге претежно користе по више активности геронтодомаћица.

Најзаступљенија је подршка у задовољавању социјалних потреба (87%), одржавању хигијене стамбеног простора (66%), одржавању постељине, одеће и обуће (48%) одржавању личне хигијене (51%), набавци лекова (32%), намирница (30%) и припреме оброка (25%). Интегрисану, социјално - здравствену заштиту користило је 46% корисника.

Коришћење услуге најчешће престаја због смрти корисника (48%) и одустанка корисника због престанка потребе за услугом (27%)

Услуга је територијално организована на 16 градских месних заједница, са ограниченом доступношћу (због недовољног броја геронтодомаћица), а интерес показују и старија лица са осталог градског и сеоског подручја на којима се услуга не пружа, потребно је ангажовати већи број геронтодомаћица како би се задовољиле изказане потребе услугом.

Опис активности интегрисане услуге помоћ и нега и одраслим и старијим особама

Услуга помоћ и нега у кући	Здравствене услуге	Услуге социјалног рада
Помоћ у обезбеђивању исхране (набавка намирница, припрема оброка и напитака)	Контрола здравственог стања	Процена потреба корисника
Помоћ у одржавању личне хигијене и хигијене стана (помоћ при облачењу и свлачењу, обављању физиолошких потреба, умивању, купању, прању косе, бријању, сечењу ноктију, прању и одржавању постељине, одеће и обуће, одржавање чистоће просторија, судова и уређаја у домаћинству)	Контрола виталних функција	Утврђивање динамике посета геронтодомаћице
Помоћ у загревању просторија (ложење ватре, чишћење пећи, помоћ у набавци огрева)	Контрола гликемије	Усмерено праћење корисника
Набавка и надгледање узимања лекова	Обрада и превенирање рана	Психосоцијална подршка

Санирање и нега мањих повреда	Давање терапије	Когнитивна подршка
Плаћање комуналних услуга	Замена катетера	Интервенисање у кризним ситуацијама
Помоћ у задовољавању социјалних, културно-забавних и других потреба	Здрав.васпитни рад	Посредовање код других институција

Извор: Центар “Кнегиња Љубица”

Структура корисника услуге по годинама

Категорија лица	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ментално недовољноразвијена одрасла лица	1	1	1	1	1	1
Теже физички оболела одрасла лица	18	11	9	7	9	8
Старија лица без породичног старања	17	3	3	2	2	10
Теже хронично оболела старија лица	276	231	174	157	141	124
Старија лица са изменама у псих.статусу	2	2	3	5	4	8
Укупно:	314	248	190	172	157	151

Извор: Извештаји о раду Центра “Кнегиња Љубица”

Број корисника и доступност услуге помоћ и нега у кући условљени су бројем ангажованих геронтодомаћица. Тенденција смањења броја корисника присутна је због забране запошљавања у јавном сектору и значајног смањења броја ангажованих геронтодомаћица. Имајући ово у виду, неопходно је повећати број извршилаца како би се унапредили квалитет и доступност услуге, пре све на руралном подручју.

Дневни боравак за старије особе

Дневни боравак за старије особе омогућава осмочасовно збрињавање старијих хронично оболелих лица како би им се уз пружање подршке и подстицање социјалне укључености одржао или унапредио квалитет живота у сопственој средини и одложио смештај у институције. Породици старијих лица, услуга омогућава да уз радно ангажовање настави бригу о свом члану домаћинства у оквиру породице и потребни предах.

Корисници услуге могу бити лица старија од 60 ментално очувана или у почетним фазама деменције која су: оболела од хроничних болести; полупокретна или полузависна од помоћи другог лица и у одређеном степену инвалидности.

Услуга се реализује у простору Геронтолошког центра, у градској месној заједници „Вашариште“, улица Чика Матина бб, радним данима од 7-15 часова. Организован је превоз и пратња корисника до боравка и назад за кориснике који нису у могућности да самостално дођу у боравак. Капацитет услуге је 10 корисника.

Активности услуге усмерене су на очување и унапређење преосталих потенцијала корисника у складу са Правилником о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите РС.

Опис активности у дневном боравку за старије особе

Дневни боравак за старије особе		Услуге социјалног рада
Превоз и боравак корисника	Одржавање и унапређивање практичних вештина	Процена потреба корисника
Надзор и подршку	Организовање слободног времена	Усмерено праћење корисника услуге
Исхрана и помоћ при храњењу	Организовање културно-забавних садржаја	Психосоцијална подршка
Здравствена нега и помоћ при узимању лекова;	Облежавање битнијих датума	Когнитивна подршка
Помоћ при одржавању личне хигијене	Рехабилитационе и терапијске активности	Интервенисање у кризним ситуацијама

Организовање радно-окупационих и едукативних активности	Укључивање корисника у пригодне културне активности у локалној заједници;	Посредовање код других институција
---	---	------------------------------------

Извор: Центар "Кнегиња Љубица"

Структура корисника услуге по годинама:

Категорија лица	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Теже хронично оболела старија лица	8	11	12	12	14	9
Старија лица са изменама у псих.статусу	6	2	1	2	2	2
Старија лица без пород.старања	0	0	0	0	1	0
Укупно:	14	13	13	14	17	11

Извор: Извештаји о раду Центра "Кнегиња Љубица"

Корисници дневног боравка су претежно лица старија од 80 година старости (72%), мушког пола (52%). Већина живи у самачком домаћинству (65%), затим вишечланом (22%) и двочланом домаћинству (13%). Највећи број корисника је у брачном статусу удоваца/а (96%). Сви су пензионери, а новчану накнаду за туђу помоћ и негу остваривало је 15% корисника. Квалитет породичних односа корисника био је углавном добар. Смањена функционална способност корисника узрокована је њиховим здравственим стањем и старосном доби. Здравствени статус карактерише присутност више дијагноза хроничних болести. Самостално се кретало 62% корисника, док је 38% корисника било теже покретно (уз помоћ помагала кретало се 35% корисника). Најчешће им се пружала подршка трећег степена (53%) и другог степена подршке (26%). Корисници су претежно користили по више врсти активности услуге у боравку.

Коришћење услуге најчешће престаја због одустанка корисника услуге у ситуацијама када због погоршања здравственог стања нису у могућности да долазе у боравак (76%) и смрти корисника услуге (20%).

Последњих година приметан је раст броја корисника услуге, а посебан интерес показали су сродници старијих лица оболелих од деменције, па је неопходно да се у наредном периоду планира повећање капацитета дневног боравка и изнајмавање просторног решења за раздвајање корисничких група и успостављање недостајућих стандарда за организовање услуге.

Саветовалиште за брак и породицу

Саветовалиште за брак и породицу основано је 1987. године, у оквиру Центра за социјални рад "Солидарност" и једно је од првих у Србији. У почетку Саветовалиште је организовало рад једном недељно, међутим због потребе увођења нових услуга концепт рада Саветовалишта се мењао. Од 2010. године Саветовалиште ради 8 сати, сваког дана, као Организациона јединица Центра, услугу је финансирао Град и оне су бесплатне од оснивања. Од априла месеца 2012. године Саветовалиште је локацијски измештено из Центра простор је опремљен и прилагођен потребама саветодавно-терапијског рада.

Од 2017. године Саветовалиште своју делатност обавља у оквиру Центра за развој услуга социјалне заштите "Кнегиња Љубица". Одлуком Града у Саветовалишту за брак и породицу су запослена 2 стручна радника, али одласком једног стручног радника у априлу 2018. године, није стално запослен нови стручни радник што доводи у питање даљи рад и пружање услуге.

Укупан број корисника Саветовалишта у 2019. години је 461, што је нешто мањи број корисника у поређењу са предходним годинама.

Центар за развој услуга социјалне заштите "Кнегиња Љубица", односно Саветовалиште за брак и породицу издаје часопис *Саветовалиште* у континуитету, једном годишње, и у 2020. години је издат 22. број.

Година	Укупан број корисника	Малолетни корисници	Пунолетни корисници
2015	453	73	378
2016	602	105	497
2017	514	77	437
2018	472	70	402
2019	461	72	389
2020	314	45	269

Извор: Центар "Кнегиња Љубица"

Број корисника Саветовалишта је варирао од 2015. до 2019. године, од 453 до 602 корисника, на годишњем нивоу. Пораст је уочен 2016. и 2017. године, када је остваривана интензивна сарадња са Основним јавним тужилаштвом и организован групни рад са починицима насиља у партнерским односима. Групни рад са починицима насиља у партнерским односима, који се у континуитету организовао од 2010. године, престао је да се реализује од септембра 2019. године.

Саветовалиште за брак реализује следеће активности:

- **Услуге за децу, младе и породицу:**

- **Деца чији родитељи не могу да постигну договор око уређења родитељског односа** (развод или сепарација родитеља): долазе по упуту ЦСР-а, захтеву Суда или на иницијативу родитеља, чине до 10% корисника, са њима се организује саветодавни и терапијски рад у циљу лакшег прихватања раздвајања родитеља, организовања живота у новим околностима и давања мишљења.
- **Деца у постразводним споровима родитеља:** долазе по упуту ЦСР-а и захтеву Суда, чине око 5% корисника, са њима се организује саветодавни и терапијски рад у циљу оснаживања давања мишљења, прихватања оба родитеља као јединствених у својим улогама.
- **Млади који имају проблеме у понашању и у сукобу су са законом:** долазе по упуту ЦСР-а (посебна обавеза, васпитни налог и сл.) или на иницијативу родитеља, у нешто мањем проценту јер постоји развијена услуга Дневног боравка за децу и младе са проблемима у понашању. Са њима се организује саветодавни и терапијски рад у делу побољшања односа са родитељима и породицом.
- **Млади који имају проблем уклапања у вршњачку групу:** долазе сами или на предлог школе, чине до 5 % корисника, са њима се организује саветодавни и терапијски рад у циљу превазилажења наведеног проблема.
- **Млади који се налазе пред склапањем брака и потребна им је помоћ у припреми за брак** (предбрачног саветовања): са овом групом младих је рађено пројектно 2015. године, али постоји потреба и ову услугу треба развијати кроз редовну делатност Саветовалишта за брак и породицу.
- **Породице које имају проблеме у различитим животним циклусима,** долазе саме или на предлог пријатеља и других институција, чине већину од укупног броја корисника, са њима се организује саветодавни рад и психотерапија кроз породичну терапију и друге терапијске правце. Ова корисничка група се све чешће јавља са сложенијим проблемима у функционисању па је неопходно развијати специјализоване технике кроз додатне едукације за рад са децом. Повећањем броја стручних радника створила би се могућност да се са овом циљном групом организују нове форме индивидуалног и групног рада.

- **Услуге за одрасле и старије**

- **Одрасли и старији корисници који имају индивидуални проблем и/или се налазе у ситуацији кризе и личног застоја;** долазе самоиницијативно и чине до 20% корисника, са њима се организује индивидуални саветодавни и терапијски рад у циљу јачања личних капацитета и превазилажења проблема.

- **Брачни и ванбрачни партнери који имају партнерски проблем;** долазе најчешће самоиницијативно, чине до 45% корисника саветовалишта. Са њима се организује саветодавни рад и брачна терапија у циљу превазилажења партнерских сукоба и брачне кризе.
- **Родитељи са недовољно развијеним родитељским вештинама:** долазе самоиницијативно и по предлогу ЦСР-а у циљу побољшања родитељских компетенција када имају проблеме са понашањем и реакцијама деце у разним животним кризама (смрт блиског члана породице, болест члана породице, васпитни и други проблеми деце приликом сепарације родитеља) са њима се организује саветодавни рад и психотерапија кроз породичну терапију и друге терапијске правце.
- **Родитељи којима су одређене мере корективног надзора над вршењем родитељског права,** долазе по упуту ЦСР-а у циљу побољшања родитељских компетенција, чине мали проценат корисника, са њима се организује саветодавни рад и психотерапија кроз породичну терапију и друге терапијске правце.
- **Одрасли и старијичланови породице који имају проблем у породичном функционисању,** долазе саминицијативно или на предлог других институција (Дом здравља, Саветовалиште за ментално здравље и др.) са њима се организује саветодавни рад и психотерапија кроз породичну терапију и друге терапијске правце.
- **Жртве насиља у породици и партнерском односу,** долазе по предлогу ЦСР-а или самоиницијативно, чине до 20% корисника, са њима се организује индивидуални саветодавни и психотерапијски рада током 2019. године организован је рад са женама жртвама насиља кроз групни рад. Са децом жртвама насиља у породици се не ради организовано и то је област која може да се развија кроз специјализоване едукације и програме.
- **Мушкарци, починиоци насиља у партнерским односима** долазе по наредби ОЈТ-а и предлогу ЦСР-а, ређе самоиницијативно, са њима се ради од 2010. године кроз форме индивидуалног и групног третманског рада, третманом је до сада било обухваћено преко 120 мушкараца, међутим, због недостатка законских решења на националном нивоу, неусклађености са Истанбулском конвенцијом и нестабилног финансирања услуге групни рад је престао да се реализује од септембра 2019. године. Сада се организује само индивидуални рад што није добро јер групни третман даје боље ефекте у спречавању понављања насиља.

Просторни услови омогућавају организовање различитих форми индивидуалног и групног рада уз могућност директне супервизије (путем директног видео преноса). У недостатку броја запослених, постојеће просторне и техничке могућности нису у довољној мери искоришћене. Повећањем броја запослених и кроз додатне едукације, створила би се могућност за организовање различитих форми рада за децу, младе, породице и одрасле и старије кориснике, што би утицало на превенцију породичних, брачних и индивидуалних проблема као и ефикасније решавање и превазилажење истих када до њих дође.

Број корисника Саветовалишта је варирао од 2015. до 2019. године, од 453 до 602 корисника, на годишњем нивоу. Пораст је уочен 2016. и 2017. године, када је остваривана интензивна сарадња са Основним јавним тужилаштвом и организован групни рад са починиоцима насиља у партнерским односима. Групни рад са починиоцима насиља у партнерским односима, који се у континуитету организовао од 2010. године, престао је да се реализује од септембра 2019. године. Основни узрок је недостатак законских решења и стабилност финансирања. Актуелни проблем у реализацији саветодавно-терапијских и социо-едукативних услуга је забрана запошљавања стручног радника на упражњено радно место психолога, који је отишао априла 2018. године. За развој услуге, програмских и пројектних активности потребно кадровски јачати Саветовалиште, кроз упосленост још једног стручног радника/терапеута и техничког секретара.

На националном нивоу потребно је донети нова законска решења у Закону о социјалној заштити и усвојити стандарде стручног рада, како би се сачувао и оснажио рад Саветовалишта у социјалној заштити која пружају услугу у многим локалним срединама преко 20 и 30 година.

2.4 ОСТАЛЕ УСЛУГЕ У ЗАЈЕДНИЦИ

Стамбено збрињавање уз подршку (социјално становање у заштићеним условима) је услуга која актуелним корисницима обезбеђује становање у наменски изграђеним објектима, стручну подршку и одговарајуће облике помоћи у самосталном живљењу. Број лица на годишњем нивоу, у последњих

неколико година, кретао се око 300 корисника, на три локације, у 97 стамбених јединици. Цео концепт социјалног становања се током године развијао у сарадњи са Локалном самоуправом, Градском управом за имовину и имовинске односе и другим институцијама, у контексту нових законских прописа (Закон о становању и одржавању зграда). Имајући у виду да Закон о становању није препозно управљање зградама које имају статус социјалног становања, Центар је упутио иницијативу надлежним релевантним службама у Граду за израду Правилника којим би се регулисало право на коришћење социјалног становања, регулисао начин управљања зградама и сл. Како је Закон о становању и одржавању зграда заменио Закон о социјалном становању, појам социјалног становања замењен је појмом стамбено збрињавање лица у стању социјалне потребе уз подршку.

Од услуга намењених особама са инвалидитетом путем пројектног / програмског финансирања у протеклом период пружала се **услуга асистент у породици за особе са аутизмом, викенд предах за породице особа са аутизмом, услуга лични пратилац детета кроз добровољно радно ангажовање.**

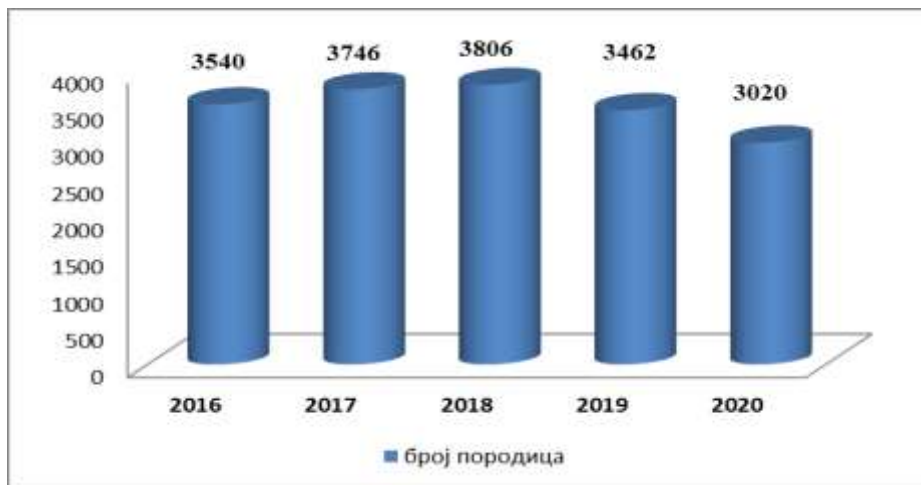
Услуга персоналне асистенције која је током 2015, 2016, 2017, 2018. године финансирана кроз пројекте/програме из средстава буџета града, увођењем у Одлуку о социјалној заштити града Крагујевца, од 2019. године финансира се путем спровођења поступка Јавне набавке. Центар за самостални живот особа са инвалидитетом Крагујевац је лиценцирани пружалац услуге од новембра 2016. године. Услугом је у 2019. години обухваћено 8 корисника (4 женског и 4 мушког пола).

2.5 МАТЕРИЈАЛНА ЗАШТИТА ПОРОДИЦЕ / ПОЈЕДИНЦА

Корисници социјалне заштите остварују право на различите врсте материјалне подршке у складу са Законом о социјалној заштити, у циљу обезбеђења егзистенцијалног минимума и подршке социјалној укључености. Материјална подршка се остварује путем новчане социјалне помоћи, увећане новчане социјалне помоћи, једнократне новчане помоћи и помоћи у натураи.

Наведена права је у 2019. години користило 10.059 материјално угрожених лица, што представља 6% укупног броја становника града Крагујевца. У укупном броју корисника Центра, материјално угрожена лица заступљена су са 59%

Број породица-корисника права по Закону о социјалној заштити у периоду 2016-2020. Година

Током 2020. године поднето је 2675 захтева за остављање права на новчану социјалну помоћ, са 198 пренетих захтева из 2019.године, Центар је имао укупно 2876 захтева. У односу на број захтева у 2019.години, број захтева је мањи за 408.

Током 2020. године *право на новчану социјалну помоћ* користило је 3020 породица, у оквиру којих је било 6890 лица. Од укупног броја породица, 1287 су новоевидентиране. У односу на број породица у 2019. години, у 2020. години је број породица мањи за 442. Просечан број породица које су остваривале право на новчану социјалну помоћ за последњих пет година је 3514,8. У погледу полне структуре корисника, у 55% су заступљене жене а у 45% мушкарци.

У структури корисника према броју чланова породице, које су оствариле право, најзаступљеније су једночлане породице -44%; породице са два члана су заступљене са 22% од укупног броја породица; са 12% су заступљене трочлане, са 12% са четири члана, док је са пет и више чланова 10% породица.

У укупном броју корисника новчане социјалне помоћи радно способни корисници чине 46%, неспособни за рад 28%, ученици/студенти -26%. На дан 31.12.2020. године Центар је имао 1707 породица – корисника новчане помоћи, односно 4400 појединаца.

Право на помоћ и негу другог лица у 2020. години користило је 555 лица, од којих су: 155 деца, 33 млада лица, 166 одрасла а 212 старија лица. У погледу полне структуре корисника, 343 лица су женског пола, што је 62% укупног броја овог права.

За остваривање права на додатак за помоћ и негу другог лица у периоду од 01.01.2020. године до 31.12.2020. године евидентирана су 342 нова захтева (у 2019. години - 362). Са 110 пренетих захтева из претходне 2019. године, укупно је евидентирано 452. Укупно је решено 356 захтева. У укупном броју корисника Додатка за негу, одрасле особе су заступљене са 31%, старије особе су заступљене са 36%, а деца 33%.

Право на увећани додатак за помоћ и негу другог лица користило је у 2020. години 1147 лица, од којих су 127 малолетна лица (у 2019. години). Од укупног броја корисника овог права, у 46 % су заступљене жене.

За остваривање права на увећани додатак за помоћ и негу другог лица у периоду од 01.01.2020. години до 31.12.2020. години евидентирано је 511 нових захтева што је уз 125 захтева пренетих из претходне календарске године укупно 636 захтева. Укупно је решено 526 захтева, за 110 захтева поступци су у току.

Права финансирана средствима града Крагујевца (Одлука о социјалној заштити града Крагујевца)

Структура предмета једнократних новчаних помоћи у периоду 2015-2020. години

Врста права	Број нових захтева по годинама					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
задовољавање основних животних потреба	1398	2186	2990	3484	3609	4468
набавка лекова, медиц.помагала и помоћ у лечењу	814	1132	1484	1742	1837	1622
неопходна документација	154	174	134	79	94	36
добровољно радно ангажовање	110	82	67	71	78	
опрема и превоз при смештају	22	11	6	4	15	21
трошкови сахране	85	73	81	61	85	63
путни трошкови и исхрана пролазника	1	2	2	1	1	5
помоћ лицу комо је истекла казна затвора					14	2
УКУПНО	2584	3660	4764	5442	5542	6287

Извор: Извештаји о раду ЦСР

У току 2020 године поднето је 6287 захтева, што је у односу на број захтева у 2019. години више за 554 захтева (9,6%).

У структури једнократних новчаних помоћи, примљених у 2020. години, највећи број захтева односи се на право на:

- ✓ једнократну новчану помоћ за задовољавање основних животних потреба - 4468, што је 71% од укупног броја захтева (у 2019. години - 3609; у 2018. години - 3564). Од укупног броја захтева, до 31. децембра 2020. године реализовано је 4127.
- ✓ за лечење и набављање лекова - 1622 захтева што је 26% од укупног броја захтева (у 2019. години - 1835; у 2018. години - 1752 захтева). Закључно са 31. децембром 2020.г одине реализовано је 1535 захтева.

У односу на број нових захтева у 2019. години, повећан је број захтева који се односе на једнократне новчане помоћи за набављање основних животних потреба, за 8%, док је смањен број захтева за набављање лекова и лечење (за 6%).

Континуирано увећање захтева Центру за остваривање једнократних и других новчаних давања указује на присуство све већег броја породица и појединаца, којима је ово право неопходно.

У складу са потписаним Споразумом о сарадњи са месним заједницама, установама у локалној заједници, којим је дефинисан поступак реализације права на једнократну новчану помоћ-добровољно радно ангажовање радно способних лица која се налазе у стању социјалне потребе, током 2020.године је просечно месечно ангажовано 177 лица.

За реализовање свих права по Одлуци у 2020.години Град је издвојио средства у износу од 60.423.981,59 динара. Са 18.120.000,00 динара, која су реализована за једнократне помоћи по Закључку Владе РС, реализовано је укупно 78.543.981,59 динара. За једнократне новчане помоћи Град је издвојио 40.511.700,00 динара, што представља 67% укупних средстава за права.

Континуирано вишегодишње увећање захтева Центру за остваривање једнократних и других новчаних давања указује да на присуство значајног броја породица којима је ово право неопходно. Оцена сиромаштва, методом мапирања сиромаштва, према последњим познатим подацима за Крагујевац износи 23,8%. *извор ДевИнфо-РЗСС*

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Број породица	2.336	3.677	4.222	4.348	4.507	4172
Реализована средства	37.077.230,23	43.687.212	50.942.499,83	56.417.410	61.986.141,90	78.543.981

извор ЦСР

Право на једнократну новчану помоћ остваривало је током 2020. године 4172 породице. Једнократне новчане помоћи остварују готово све породице новчаних социјалних давања, и док је око 1000 породица материјално угрожених које немају право на новчану помоћ (пензионери, породице са ниским приходима које имају болесног члана). Из године у годину све је већи број ових породица.

Право на коришћење бесплатног оброка, који се реализује Црвеном крсту Крагујевац, у 2020.години користило је око 560 појединаца - породица, односно дневно је реализовано 870 оброка. За остваривање права на бесплатан оброк евидентирано је 19 нових захтева што је уз пренетих 23 из предходне календарске године укупно 42 захтева.

2.6 ПРОБЛЕМИ У ЗАШТИТИ ПОРОДИЦЕ, ОДРАСЛИХ И СТАРИЈИХ ОСОБА

Подаци из анализе циљних група указују да је сиромаштво и социјална искљученост у граду Крагујевцу распрострањена у значајној мери. Најугроженији су појединци који живе у домаћинствима у којима је присутна незапосленост, ниже образовање одраслих чланова породице, једночлана домаћинства, посебно у сеоским срединама, вишечлане породице, особе са високим степеном инвалидитета, стара лица без пензије. У последњих неколико година, израженији су и проблеми угрожених група које нису у довољној мери препознате ни у систему, нити у јавности, као што су млади зависници од дроге и алкохола, лечени зависници, особе које су биле на извршењу кривичних санкција.

Подаци показују да је последњих година заступљен велики број пријављених случајева насиља у породици, да се насиље у породицама и више пута понавља према члановима, да је све већи број покренутих поступака због неадекватног родитељског старања и насилничког понашања.

Све већи број и удео старачких домаћинстава, поготово једночланих, услед распада традиционалних породица, као и све израженије старење становништва, представља изазов у планирању адекватне социјалне заштите у Крагујевцу.

Центар за социјални рад се сусреће са проблемима смештаја лица са посебним потребама, лица са проблемима у менталном функционисању, лица са телесним оштећењима, лица која су бивши зависници од алкохола и психоактивних супстанци, лица која су боловала хепатит Ц, ХИВ позитивни, бивши осуђеници који су радно неспособни, болесни и без сродника, као и они којима у отвореној средини није могуће пружити адекватну подршку, (услед медицинских индикација за смештај у специјалну установу, ризични по личну и безбедност других. У последњих неколико година, повећан је и број захтева Клиничког центра Крагујевац за збрињавање лица која нису у могућности, да након завршеног лечења, бораве у отвореној средини (од 30-40 захтева).

Период чекања на смештај у установу, у ситуацијама када су стамбено материјални услови изразито лоши, а не постоји подршка породице, превазилажен је коришћењем услуге *Прихватилишта за одрасла и старија лица* на дужи период. Због врло ограничених капацитета ове услуге (7), повремено су били присутни проблеми обезбеђивања услова за пријем свих оних лица која су имала потребу за збрињавањем. Корисничка група бескућника, лица која су без свог стамбеног простора, средстава за

живот, сродника и подршке сродника, често су у стању ургентне социјалне потребе, те их је по степену приоритета у поступању - неодољном интервенцијом неопходно сместити у Прихватилиште.

Постојеће ванинституционалне услуге социјалне заштите за одрасла и старија лица су недовољне у односу на стварне потребе, како у граду, тако и селу (Дневни боравак, Помоћ и нега у кући, Саветовалиште). Постоје и проблеми у стварању услова за лиценцирање/обнављање лиценци постојећих услуга, углавном због Закона о забрани запошљавања;

Поред повећања постојећих капацитета услуга за одрасле и старије, неопходно је кроз редовне и пројектне активности успоставити недостајуће стандарде за услугу Дневног боравка (приступачан прилаз за кориснике са помагалима, просторију за исхрану корисника, просторију за запослене и потребан број сарадника за реализацију услуге), као и адекватно возило за превоз корисника.

Граду недостају: услуга Породични смештај за одрасла лица, услуге за дементна лица, којих је све више у нашој средини, као услуга прихватилишта за душевно оболела лица.

Проблеми са којима се суочавају особе са инвалидитетом у граду Крагујевцу могу се сврстати у неколико категорија: приступачност, партиципација, образовање, социјална заштита, здравствена заштита, улога организација особа са инвалидитетом. Услуга помоћи у кући за старе и оболеле одрасле особе, намењена је пре свега старијим грађанима, по свом садржају и дужини дневног трајања углавном не одговара потребама особа са инвалидитетом.

Успостављене услуге дневног боравка углавном су усмерене на децу и одрасле са интелектуалним сметњама. Дневне услуге у заједници су наставиле да се шире и у условима кризе, делимично захваљујући и међународним пројектима који су их подржавали. Упркос веома значајних помака, дневне услуге у заједници су још увек недовољно и неравномерно развијене, а додатни проблем је и обезбеђивање њихове одрживости.

Значајно је да се као пружаоци услуга појављују и удружења особа са инвалидитетом, која су остварила успехе у организовању и пружању услуга у заједници, као што су персонална асистенција, асистент у породици за особе са аутизмом, психосоцијалне подршке и саветовања.

III ИЗБЕГЛА, ИНТЕРНО РАСЕЉЕНА ЛИЦА, ПОВРАТНИЦИ, МИГРАНТИ

Највећи избеглички талас из бивших република СФРЈ, а нарочито из БиХ и Хрватске, забележен је у периоду од августа до октобра 1995. године, а највише интерно расељених лица регистровано је у периоду од јуна до августа 1999. године.

На основу података из извештаја Повереника за 2005. годину, на почетку избеглиштва од 1992. до 1995. године на териториј и града Крагујевца боравило је око 4200 избеглих и прогнаних лица из бивших република Хрватске и Босне и Херцеговине. На попису из 2001. године на територији града Крагујевца боравило је око 2.300 избеглих и прогнаних лица. После збивања 1999. године у Граду је боравило око 13.000 интерно расељених лица са Косова и Метохије. У 2000. години је било 17 Колективних центара у којима је било смештено више од 800 лица. Према извештају Повереника који обавља послове у области заштите избеглих, прогнаних и интерно расељених лица у 2005. години у Крагујевцу је боравило око 13.500 лица са КИМ-е и 865 избеглих лица. Било је 3 колективна центра са 382 лица од којих су 12 избегла а остала су интерно расељена лица.

У сарадњи са Комесаријатом за избеглице и миграције, сарадњом са одговорним институцијама за решавање стамбених и других потреба избеглих расељених лица у априлу 2016. године затворен је и последњи колективни центар у Крагујевцу “Трмбас”. Кроз Пројекат подршке побољшању услова живота присилних миграната а у сарадњи са УНХЦР-ом и КИРС-ом невладином организацијом “Визија” и Градом Крагујевцом као партнером, обезбеђено је социјално становање у заштићеним условима, набавка и постављање монтажних кућаи затварање колективног центар “Трмбас”. Пројекат је реализован у сарадњи са Градом у периоду од 2014. - 2016. године а вредност радова у Крагујевцу износила је приближно 538. 000,00 Еура.

Двадесет шест породица корисника (81 лице); двадесет породица интерно расељених лица – 63 лица и једна једночлана избегличка породица из КЦ “Трмбас” добило је станове у новој згради социјалног становања у заштићеним условима. Породице имају право коршћења стамбених јединица све док су у стању социјалне потребе.

Регистрацијом лица расељених са КиМ обухваћено је 187.129 лица, од којих је 94,2% или 176.216 регистровано у Централној Србији, а 5,8% односно 10.910 лица у Војводини.

Расељавање са КИМ извршено је у највећем обиму у другом кварталу 1999. године када је регистровано 125.653 лица што је више од две трећине расељених. Највише у месецу јуну 119.584 лица.

Преглед броја избеглица и интерно расељених лица у граду Крагујевцу у периоду од 1996. до 2017. године

Година	Избеглице	Избеглице и ратом угрожена лица	Остала пописана лица	Укупно	ИРЛ
1996.		4470	1104	5574	
2000.					11047
2001.	2222	561			
2004.	671				
2008.	627				13161
2009.	558				
2010.					12415
2011.	480				12387
2012.	435				12344
2013.	394				
2014.	306				11061
2015.	242				11251
2016.	209				11231
На дан 01.07.2017.	205				10937

Извор: Статистички подаци Комесаријата за избеглице РС

Према подацима КИРС-а, најзаступљеније старосне групе расељених лица са Косова и Метохије са привременим смештајем су:

Укупно	0-6 год.	7-19 год.	20-59 год	60 и више год.	% од 0-6 год.	% 60 и више год.
11.047	1.502	2.431	5.512	1.602	13,6	14,5

Извор: КИРС – Публикација “Регистрација лица расељених са Косова и Метохије”

Расељена лица према радном статусу:

Укупно	дете	ученик	студент	запослени	незапослени	пензионер	Остало
11.047	1.541	2.036	319	3.210	1.581	1.007	1.353

Извор: КИРС – Публикација “Регистрација лица расељених са Косова и Метохије”

Расељена лица према типу привременог смештаја:

Укупно	Колективни центар	Изнајмљени стан	Код рођака-пријатеља	Сопствени смештај	Остало
11.047	581	2.920	5.914	1.446	186

Извор: КИРС – Публикација “Регистрација лица расељених са Косова и Метохије”

И поред низа различитих програма подршке избеглицама, ИРЛ и повратницима који су реализовани током претходних година на територији Крагујевца још увек има велики број ових особа који су поред материјалног сиромаштва суочени и са низом других проблема, као што су: проблеми у приступу основним људским правима, различитим правним проблемима и психосоцијалним проблемима услед друштвеног искључења, маргинализације, дискриминације и др.

3.1 Повратници по основу споразума о реадмисији

Према подацима Повереника који обавља послове у области заштите избеглих, прогнананих и интерно расељених лица, у Крагујевцу је у периоду од 2013. до 2017. године евидентирано 30 породица, односно 215 лица повратника по основу Споразума о реадмисији. Евидентирана лица су упућивања Центру за социјални рад “Солидарност” у Крагујевцу ради укључивања у систем социјалне заштите, Црвени крст, Националну службу за запошљавање, МУП Крагујевац као и НВО “Праксис” ради помоћи око прибављања документације.

Подаци МУП-а Републике Србије - ПУ Крагујевац - Одељење за странце, сузбијање илегалних миграција и трговине људима показују, да је број лица која су у процесу реадмисије и за која је дата сагласност надлежних органа за повратак у земљу;

- 2017. година (до 01.07.2017.).....65 лица
- 2016. година.....110 лица
- 2015. година.....153 лица
- 2014. година .....97 лица
- 2013. година .....78 лица

У питању су лица која нису имала или су изгубила основ боравка у иностранству и земљама окружења и на основу Споразума о реадмисији бивају враћана у земљу порекла. По националној структури већи број лица по реадмисији је Ромске националности. Ова лица се по уласку на територију Републике Србије углавном шаљу у места где им је било забележено последње пребивалиште или у колективне центре предвиђене за њихов прихват одакле ће се даље збрињавати. Уколико се у наредном периоду појави велики прилив повратника по Споразуму о реадмисији у Србију, па самим тим и на територију Града, решавање проблема ове категорије лица је обухваћено циљевима Локалног акционог плана за унапређење положаја миграната на територији града Крагујевца за период 2018 – 2022. година.

Број и национална структура повратника у Републици Србији и граду

Година	2013	2014	2015	2016	До 01.07.2017.
Србија	2577				
Крагујевац	78	97	153	110	65
%					

Извор: МУП РС ПУ Крагујевац – Одељење за управне послове

Повратници на територији града Крагујевца информисани су о правима која им припадају. Они су остварили права, и то како она која се односе на лична документа и здравствену заштиту, тако и она која се остварују у Центру за социјални рад и по Закону о финансијској подршци породици са децом.

Највећи проблеми повратника по основу споразума о реадмисији су, поред прибављања личне документације и пријава пребивалишта-боравка, тешкоће у добијању личних документа, стамбени проблеми као и немогућност укључивања деце у образовни систем.

У оквиру пројеката помоћи намењене повратницима по основу споразума о реадмисији Комесаријат за избеглице и миграције је, у сарадњи са Градом, реализовао је бројне грантове кроз доделу грађевинског материјала, откуп сеоских кућа са окућницом или адаптацију сеоских кућа.

Рeadмисија

- "Споразум о реадмисији лица која незаконито бораве" потписан је 18.9.2007. године у Бриселу између Републике Србије и Европске уније;
- Народна скупштина Републике Србије је ратификовала Споразум 7.11.2007. године;
- Споразум о реадмисији са ЕУ ступио је на снагу 1. јануара 2008. године;
- Овим Споразумом Република Србија је уредила област повратка и прихвата лица која се враћају по Споразуму о реадмисији.

Стратегија

- Савет за интеграцију повратника формиран је 23. октобра 2008. године;
- Влада Републике Србије усвојила је 13. фебруара 2009. године Стратегију реинтеграције повратника по основу споразума о реадмисији;
- У оквиру Савета образован је Тим за праћење имплементације стратегије;
- Стратегија дефинише институционални оквир, мере, активности и носиоце активности за одрживу интеграцију повратника;

Активности локалне самоуправе/Помоћ повереника за избегла, прогнана и расељена лица

По доласку у место будућег пребивалишта/боравишта, неопходно је да се повратник јави повереништву за избегла, прогнана и расељена лица ради:

- Евидентирања повратника
- Информисања о правима, обавезама и могућностима
- Пружања помоћи код писања захтева, молби, дописа и др.

3.2 Тражиоци азила и мигранти у потреби без утврђеног статуса

У великој мери, због свог стратешког и геополитичког положаја, Западни Балкан је постао битна тачка на једној од главних миграционих рута на путу ка ЕУ. Током 2015. године, државну границу Србије прешло је више од пола милиона миграната са Блиског Истока, Азије и Африке, готово тридесет пута више у односу на целу 2014. годину. Чињеница да је од тог броја укупно поднето мање од 700 захтева за азил, говори да жељена дестинација миграната није Србија, већ државе чланице Европске уније. Овакав развој ситуације ствара притисак на институције које се баве управљањем миграцијама како у организационом тако и у финансијском погледу јер управљање миграцијама представља комплексан процес који захтева планско и организовано поступање, као и координисан приступ и континуирану сарадњу свих релевантних органа.

Према званичним подацима МУП-а дирекција полиције, ПУ Крагујевац – Одељење за странце, сузбијање илегалних миграција и рговине људима, на подручју града Крагујевца не бораве ирегуларни мигранти, већ се та категорија странаца углавном затиче у транзиту ка прихватним центрима и граничним прелазима, или се откривају као кријумчарена лица у незаконитом транзиту. Када таква лица изразе намеру за тражење азила на подручју Града, исти се након предвиђених процедура и евидентирања, упућују у прихватне центре, односно предају се радницима Центра за социјални рад, уколико се ради о малолетницима.

На подручју Града тренутно, привремено борави 391 странац по основу рада, запошљавања, спајања породице и по другим основима али има и 175 стално настањених странаца.

Досадашње активности на територији града у односу на избегла, интерно расељена лица и повратнице по основу споразума о реадмисији

Град се брине о избеглим, интерно расељеним лицима и повратницима на законом прописан начин и преко институција које су за то надлежне, а то су: Повереник за послове у области заштите, прогнаних, избеглих и интерно расељених лица Града који води административне и друге послове, Црвени крст, Центар за социјални рад, здравствене службе, просветне службе и НВО.

Одељење социјалне заштите као део градске управе има Повереника који обавља послове у области заштите избеглих, прогнаних и интерно расељених лица свој рад у целости заснива на законским прописима, међународним конвенцијама и инструкцијама и упутствима Комесаријата за избеглице и миграције. Повереник који обавља послове у области заштите прогнаних, избеглих и интерно расељених лица директно се бави решавањем многих проблема ових људи, како административних тако и личних. Основни послови Повереника су послови на изради предлога решења о признавању и укидању избегличког статуса, евиденција промене адреса боравка, припремање предмета за израду нових избегличких легитимација и дупликата изгубљених или уништених, израда прелога закључака о исправци грешака у личним подацима, упис и евиденција лица расељених са КиМ и све промене везане за њихов статус, издавање разних потврда и уверења. Повереник је по инструкцијама Комесаријата организовао и спроводио све пописе избеглица и интерно расељених лица као и регистрацију за бирачке спискове. У свим својим активностима Повереник је имао подршку и помоћ локалне самоуправе, и подршку Комесаријата РС.

Повереник за послове у области заштите прогнаних, избеглих и ИРЛ у пружању што комплетније и ефикасније помоћи корисницима активно сарађује са Комесаријатом за избегла и расељена лица као и са невладиним сектором.

Закон о управљању миграцијама обавезао је и локалне самоуправе да образују локални савет за миграције као тело које ће на локалном нивоу спроводити миграциону политику. Локални савет за миграције града Крагујевца у чијем саставу су представници различитих институција на локалном нивоу од значаја за остваривање права миграната координатор је у активностима Градске управе, полицијске управе, службе за запошљавање, школске управе, повереника за избеглице, здравствени центар, центар за социјални рад, Црвени крст и организације цивилног друштва. Уз подршку званичних институција Града и КИРС-а реализовани су сви претходни пројекти.

Центар за социјални рад „Солидарност“ Крагујевац, поступајући по Закону о социјалној заштити и социјалној сигурности и на лични захтев странке је избеглим, интерно расељеним лицима и повратницима омогућио коришћење следећих права:

1. Смештај у установе социјалне заштите
2. Породично обезбеђење
3. Једнократна новчана помоћ
4. Привремена новчана помоћ
5. Накнадни упис личног имена

Према евиденцији Центра за социјални рад “Солидарност“ Крагујевац, интерно расељених лица има 53-оје, избеглих и прогнаних има 14, и једно лице са редмисије је пријављено Центру.

Дом здравља активно је учествовао у пружању медицинске помоћи за време дешавања егзодуса, а касније је организовао ванредне здравствене прегледе избеглица учешћем кроз различите пројекте.

- Пројектом „Наши стари нису сами“ коју је финансирало Министарство здравља у периоду 2013-2014. године обухваћене су све вулнерабилне групе као и ИРЛ.
- Пројекат Чешке развојне агенције „Подршка превенцији карцинома за жене на територији града Крагујевца“ обухваћена су и ИРЛ а реализован је у периоду 2010-2013. године.
- Кроз Пројекат „Контрола туберкулозе у Србији“ спроведена је едукација у КЦ „Трмбас“ у сарадњи са Глобал фондом и Министарством активно је учествовао и Дом здравља Крагујевац.

Црвени крст Крагујевац у оквиру Програма „Народне кухиње“ припрема и дистрибуира 850 obroka корисницима наведеног програма, током 6 дана у недељи, на 6 пунктова на територији Крагујевца. Право на топли оброк у Програму “Народне кухиње“ утврђује Центар за социјални рад “Солидарност“ у Крагујевцу који доставља спискове Црвеном крсту Крагујевца са личним подацима носиоца бонова за топли оброк, као и број obroka намењених члановима породице.

3.3 Трендови и миграције

Од евидентираних лица у избегличкој популацији изван број избеглих лица се успешно интегрисао, услед дужине миграцијског стажа, образовања и других околности.

Унутар избегличке и расељеничке популације миграције трају и данас у погледу промене места боравка како у Граду тако и на територији целе Републике Србије.

Податак о умрлим лицима са избегличким статусом, која су преминула на територији Града, није могуће установити тачно, пошто родбина преминулих лица не одјављује избегличке легитимације надлежном органу, те се исти воде још као живи.

Највећи проблем је радни ангажман појединих припадника ибегличке и расељеничке популације, као и повратника по Споразуму о реадмисији. За поједине је евидентан и проблем образовања, језичка баријера, непоседовање личних докумената и сл.

Почетком септембра 2015. године, Влада Републике Србије је усвојила План реаговања у случају повећаног прилива миграната са проценом потреба. План реаговања дефинише мере, активности, људске, финансијске и друге ресурсе неопходне за пружање ургентног смештаја мигрантима и неометаног приступа њиховим правима. План дефинише и обавезе и улогу јединица локалне самоуправе у смислу управљања мешовитим миграцијама на својој територији.

Град Крагујевац је уз подшку различитих донатора до сада реализовао бројне програме који имају за циљ унапређење положаја избеглих и ИРЛ.

2009	
Програм	Укупна вредност
1. Додељене 3 куће ИРЛ, откупом сеоских домаћинстава – куће по 620.000 и грант по 80.000 динара за опремање, кроз Пројекат “Подршка локалним акционим плановима у Србији”. Донатор: Високи комесаријат за избеглице УН-УНХЦР, а спроводи КИРС РС и град Крагујевац.	Укупно вредност: 2.100.000 динара Комесаријат и 105.000 динара Град
2. Пројекат ”Доходовне активности кроз економско оснаживање”, додела пакета за 11 породица избеглицама и ИРЛ.	Вредност: 1.500.00 динара

2010	
Програм	Укупна вредност
1. Додељено 3 сеоска домаћинства за ИРЛ кроз Пројекат “Помоћ КИРСУ РС намена ИРЛ кроз пружање подршке ЛАП”. Донатор: УНХЦР и КИРС Носилац Пројекта: град Крагјевац	<i>Укупна вредност: 2.100.000 динара Комесаријат и 105.000 динара Град</i>
2. Пројектом “Стамбено збрињавање ИРЛ”, откуп 5 сеоских домаћинстава за ИРЛ Донатор: Комасаријт РС и УНХЦР Носилац Пројекта: Интерсос	<i>Вредност: 3.500.000 динара</i>
3. Кроз Пројекат “Економска подршка” додељена је помоћ 1 породице из КЦ “Трмбас” у виду доделе грађевинског материјала Донатор: Комесаријт и УНХЦР Носилац: Интерсос	<i>Вредност: 400.000 динара</i>
11 пакета царинске робе од Комесаријата	
226 пакета хране од КИРСА	<i>Вредности 3000 динара по пакету – 678.000 динара</i>
410 пакета хране од КИРСА,	<i>Вредности 3000 динара по пакету – 1.230.000 динара.</i>
Помоћ за лекове за 29 лица.	<i>300.000 динара</i>

2010/11	
Програм	Укупна вредност
1. Додељене 15 стамбене јединице (700м ²) за 12 избеглица и ИРЛ и 3 стамбене јединице за домицилно становништво кроз Пројекат ”Подршка избеглицима и ИРЛ у Србији”	<i>Укупно вредност: 499.335 еура</i>
2. Додељена је грађевински материјал за 20 породица по 3000 еура.	<i>Укупно: 60.000 динара</i>
3. Економска помоћ у виду обуке за 200 лица.	<i>Вредност – 30.000 еура</i>
4. Грант за обуке и набавку опреме за самозапошљавање	<i>Вредност: 24000 еура</i>
5. Пројектом “Доходовне активности – економско оснаживње додела пакета помоћи за 6 породица Донатор: КИРС Носилац: Град	<i>Вредност: 750.000 динара</i>

2011	
Програм	Укупна вредност
1.Пројекат “Помоћ КИРСА намењена ИРЛ кроз пружање подршке ЛАП” Донатор: Високи КИРС УН, откуп 5 сеоских домаћинстава за ИРЛ	<i>Вредност:4.440.000 динара (Град 220.000 динара и КИРС 4.180.000 динара)</i>
2. Пакети хране КИРСА – 225 пакета	

2012	
Програм	Укупна вредност
1. Пројекат “Додела средстава намењених стварању и побољшању услова становања породица ИРЛ на територији Града набавком грађевинског материјала” кроз доделу грађевинског материјала	<i>Вредност: 2.420.000 дин. (Град 220.000, Комесаријат 2.200.00 дин.)</i>
2. Пројекат “ Помоћ у стамбеном збрињавању доделом средстава за побољшање услова становања набавком грађевинског материјала породицама избеглих.	<i>Вредност: 2.200.000 динара (Град 220.000, Комесаријат 1.980.000 динара)</i>
3. Пројекат “ Помоћ у стамбеном збрињавању доделом средстава за побољшање услова становања набавком грађевинског материјала породицама ИРЛ	<i>Вредност: 2.500.000 дин (Град 250.000, Комесаријат 2.250.000 динара)</i>
4. Пројекат “Помоћ у стамбеном збрињавању доделом средстава за побољшање услова становања набавком грађевинског материјала породицама ИРЛ” кроз доделу грађевинског материјала	<i>Вредност: 1.500.000 дин (Град 150.000, Комесаријат 1.350.000 динара)</i>
5. Испоручено огревно дрво за 22 породице ИРЛ (72,85м)	<i>Вредност: 300.000,00 динара</i>
6. Додељено 120 пакета хране као помоћ најугроженијим породицама избеглих и ИРЛ	

2013	
Програм	Укупна вредност
1. Пројекат “Помоћи у грађевинском материјалу породицама избеглих и ИРЛ” кроз доделу грађевинског материјала	Вредност: 6.200.000 дин (Град 620.000. Комесаријат 5.580,000 динара)
2. Пројекат “Помоћи у грађевинском материјалу породицама избеглих и ИРЛ” кроз доделу грађевинског материјала	Вредност: 4.400.000 дин (Град 400.000. Комесаријат 4.000,000 динара
3. Пројекат “Помоћ у стамбеном збрињавању доделом средстава за побољшавање ИРЛ набавком грађевинског материјала”	Вредност: 1.500.000 дин (Град 150.000, омесаријат 1.350.000 динара)
4. Испоручено огревног дрвета за 22 породице ИРЛ (72,85м3)	Ведност.300.000,00 динара
5. Додељено 150 пакета хране као помоћ најугроженијим породицама ИРЛ	
6. Додела једнокрне нвчане помоћи за 10 породица ИРЛ	Вредност: 206.950,00 динара

2014	
Програм	Укупна вредност
1. Додељена - једнократна новчана помоћ за 45 породица у износу од 5.000,00 до 15.000,00 динара по породици	<i>Укупно: 375.000,00 динара.</i>

2015	
Програм	Укупна вредност
1. Додељена - новчана помоћ за 39 породица, од тога за за 34 ИРЛ-а	Укупно 346.000,00 динара
2. За 23 породице ИРЛ-а додељена је помоћ у виду огревног дрвета у вредности од 345.000,00 динара, а за 3 породице избеглих у вредности од 45.000,00 динара.	Вредност: 345.000,00 динара

2016	
Програм	Укупна вредност
1. Додељена - новчана помоћ за 28 породица ИРЛ-а, у износу од по 15.000,00 динара, и за 2 породице избеглих и прогнаних лица.	<i>Укупно 450.000,00 динара</i>
2. Додељена је помоћ у виду огревног дрвета за 30 породица интерно расељених у вредности од по 15.000,00 динара.	<i>Укупно: 450.000,00 динара</i>
3. Пројектом “Додела средстава намењених стварању и побољшању услова становања породицама интерно расељених лица на територији Града обезбеђено је 7 породица ИРЛ, набавком грађевинског материјала.	<i>Вредност - 2.750.000 динара</i>
4. Пројекатом “Реализација помоћи за побољшање услова становања ИРЛ лица док су у расељеништву кроз доделу помоћи при куповини сеоских кућа са окућницом и додатне помоћи намењене за грађевински материјал за поправку или адаптацију предметне сеоске куће са окућницом”, на основу Уговора о сарадњи од 23. маја 2016.године, откупљено је 3 сеоска домаћинства за ИРЛ.	<i>Вредност: 3.990.000 динара</i>
5. Пројектом “Обезбеђевиња побољшања услова становања повратника по основу споразума о реадмисији”, потписан је Уговор о сарадњи од 29. јула 2016. године на основу кога је откупљено 3. Купљена су два сеоска домаћинства за повратнике по реадмисији.	<i>Вредност: 3.990.000 динара</i>
6. У циљу економског оснаживања реализован је Пројекат “Додела помоћи повратницима по основу споразума о реадмисији кроз набавку и доделу робе и материјала за покретање, развој и унапређење доходних активности у пољопривредној, занатској, услужној и другој области”, на основу Уговора о сарадњи од 29. јула 2016. године и анекса уговора ради продужења рока реализације пројекта Помоћ је додељена једном кориснику, остала средства су враћена КИРС-у.	<i>Вредност: 800.000,00 динара</i>

2017	
Пројекат	Укупна вредност
Пројекат „Додела средстава намењених стварању и побољшању услова становања породицама интерно расељених лица на територији Града набавком грађевинског материјала“	<i>Вредност пројекта: 2.750.000 дин. (Град 275.000, Комесаријат 2.475.000 динара)</i>

<p><u>Тип пројекта:</u> додела грађевинског материјала Уговор о сарањи број 9-9/218 од 14. јуна 2016. године <u>Реализација:</u> додељена 7 пакета помоћи корисницима ИРЛ у виду грађевинског материјала, 03.03.2017. године;</p>	
<p>Пројекат „Реализација помоћи за побољшање услова становања интерно расељених лица док су у расељеништву кроз доделу помоћи при куповини сеоских кућа са окућницом и додатне помоћи намењене за грђевински материјал за поправку или адаптацију предметне сеоске куће са окућницом“ <u>Тип пројекта:</u> откуп 3 сеоска домаћинства за ИРЛ и мали грант Уговор о сарањи број 9-9/162 од 23. маја 2016. године <u>Реализација:</u> јануар 2017. године</p>	<p><u>Вредност пројекта:</u> 3.990.000 дин. (Град 399.000, Комесаријат 3.591.000 динара)</p>
<p>Пројекат „Обезбеђивање побољшања услова становања повратника по основу споразума о реадмисији“ <u>Тип пројекта:</u> откуп 3 сеоска домаћинства за повратнике по реадмисији Уговор о сарањи број 9-9/378 од 29. јула 2016. године <u>Реализација:</u> додељена 2 сеоска домаћинства и мали грант 2017. године</p>	<p><u>Вредност пројекта:</u> 3.990.000 дин. (Град 411.500,00, Комесаријат 3.578.500,00 динара)</p>
<p>Пројекат „Додела помоћи повратницима по основу споразума о реадмисији кроз набавку и доделу робе и материјала за покретање, развој и унапређење доходних активности у пољопривредној, занатској, усужној или другој области“ <u>Тип пројекта:</u> економско оснаживање Уговор о сарањи број 9-9/379 од 29. јула 2016. године и анекс уговора 9-9/379-1 ради продужења рока реализације пројекта <u>Реализација:</u> додељен 1 грант, 2017. године;</p>	<p><u>Вредност пројекта:</u> 800.000,00 дин. (Град 40.000,00, Комесаријат 760.000,00 динара)</p>
<p>Уговор о сарањи на реализацији помоћи за побољшање услова становања интерно расељених лица док су у расељеништву кроз доделу помоћи при куповини сеоских кућа са окућницом и додатне помоћи намењене за грђевински материјал за поправку или адаптацију предметне сеоске куће са окућницом <u>Тип пројекта:</u> откуп 3 сеоска домаћинства за ИРЛ Уговор о сарањи број 9-9/745 од 20. децембра 2016. године домаћинства и мали грант, јул 2017. године <u>Реализација:</u> додељена 3 сеоска</p>	<p><u>Вредност пројекта:</u> 3.990.000 дин. (Град 399.000, Комесаријат 3.591.000 динара)</p>

2018/2019 година

- У периоду јануар - децембар 2018. године у сарањи са Комесаријатом за избеглице и миграције РС, преко Градске управе за здравствену и социјалну заштиту, односно послова заштите избеглих прогнаних и расељених лица, упућено је 50 захтева за једнократну новчану помоћ, од тога је 43 захтева одобрено и исплаћен укупан износ од 766.590,00 динара.
- На основу захтева повереника за послове заштите избеглих, прогнаних и расељених лица, Комесаријат за избеглице и миграције Републике Србије је донео Решење о исплати новчане помоћи, бр. 553-1385/1 од 22. октобра 2018. године, у износу од 375.000,00 динара на име помоћи социјално угроженим породицама избеглих и интерно расељених лица која бораве на територији Града. Реализација: 25 породица у износу по 15 000,00
- На основу захтева повереника за послове заштите избеглих, прогнаних и расељених лица, Комесаријат за избеглице и миграције Републике Србије је донео Решење о исплати помоћи, бр. 553-1362/1 од 22. октобра 2018. године, у износу од 500.000,00 динара на име помоћи за набавку огрева социјално угроженим породицама избеглих и интерно расељених лица која бораве на територији Града, у појединачном максималном износу до 20.000,00 динара. Реализација: 27 породица у износу по 18.000,00 динара и 1 породицу у износу од 14.000,00 динара;
- На основу захтева повереника за послове заштите избеглих, прогнаних и расељених лица, Комесаријат за избеглице и миграције Републике Србије је донео Одлуку о расподели хуманитарних пакета, бр. 024-105/3-2018 од 17. октобра 2018. Године, граду Крагујевцу је додељено 183. пакета.
- Уговор о сарањи на реализацији помоћи за побољшање услова становања интерно расељених лица док су у расељеништву, кроз доделу помоћи при куповини сеоских кућа са окућницом и

додатне помоћи намењене за грађевински материјал за поправку или адаптацију предметне сеоске куће са окућницом, закљученог између Комесаријата за избеглице и миграције и града Крагујевца, бр. 55-523/17-II од 25. децембра 2017. године, додељене су 3 сеоске куће и пакети грађевинског материјала

Вредност Уговора: КИРС 3.780.000,00 динара и Град 420.000,00 динара.

Реализација: 2018. године додељена 3 сеоска домаћинства по 1.200.000,00 динара и додељен грађевински материјал у износу од 573.328,20;

Средства оправдана и добијена потврда о утрошку средстава бр. 9-9/1741-11/2017 од 7. децембра 2018. године;

6. Уговор о сарадњи на реализацији помоћи за побољшање услова становања интерно расељених лица док су у расељеништву, кроз доделу помоћи за куповину сеоске куће са окућницом и помоћ у грађевинском и другом материјалу за поправку или адаптацију предметне сеоске куће са окућницом, између Комесаријата за избеглице и миграције и града Крагујевца, заведеног у граду Крагујевцу под бр. 55-463/18-II од 10. августа 2018. године.

Вредност Уговора: КИРС 6.300.000,00 динара и Град 700.000,00 динара.

За куповину 5 сеоских кућа

Реализација: додељено 5 сеоских кућа и мали грант, јун. 2019. године;

7. Уговор о сарадњи на реализацији помоћи за побољшање услова становања интерно расељених лица док су у расељеништву доделом помоћи намењене за набаву грађевинског материјала за завршетак или адаптацију стамбеног објекта, између Комесаријата за избеглице и миграције и града Крагујевца, заведеног у граду Крагујевцу под бр. 55-466/18-II од 24. августа 2018. године.

Вредност Уговора: КИРС 3.465.000,00 динара и Град 385.000,00 динара.

Максимална вредност пакета грађевинског материјала, по породичном домаћинству интерно расељеног лица, износи 550.000,00 динара

Реализација: додељено 7 пакета помоћи у виду грађевинског материјала, маја 2019. године;

8. Потписан Меморандум о разумевању између Града Крагујевца и Данског савета за избеглице Србије, бр. 020-344/18- II дана 27. септембра 2018. године - ЛОТ 1 – интеграција

Пројекат: "Подршка достојанственим стамбеним решењима и одрживом начину живота расељених и повратника у Србији" финансиран од стране Делегација Европске уније у Србији. Циљ пројекта је унапређење услова живота интерно расељених лица и повратника по Споразуму о реадмисији у Србији",

Циљ: куповина 6 сеоских домаћинстава, изградња 4 монтажна објекта, додела 11 пакета грађевинског материјала и додела 7 економских пакета, за интерно расељена лица и повратнике по основу Споразума о редмисији

Реализација: 2019/20 године додељено:

-7 сеоских кућа, вредности до 9500 еура за сеоску кући и додатни грант у виду грађевинског материјала/беле техника у вредности од 1500 еура без ПДВа;

-2 монтажна објекта,

-13 пакета помоћи у виду грађевинског материјала за индивидуално становање у износу од 1500 еура без ПДВа до 4500 еура без ПДВа

-13 пакета помоћи у виду економског оснаживања у износу до 1600 еура без ПДВа

-44 корисника је завршило програм обуке пословног планирања и стручног усавршавања.

9. Потписан Меморандум о разумевању између Града Крагујевца и Данског савета за избеглице Србије, бр. 020-345/18- II дана 27. септембра 2018. године- ЛОТ 2 – повратак на КиМ

Пројекат: "Одрживи повратак - подршка и оснаживање", као и промовисање социјалне и економске стабилизације, финансираног од стране Европске уније посредством Делегације Европске уније у Републици Србији". Пројекат су спроводили ДРЦ- апликант и град Крагујевац-ко-апликант и организације „Божур“ и „Свети Спас“

Циљ: подршка одрживом повратку на Косово интерно расељених лица и повратника по основу Споразума о реадмисији доделом средстава у виду опреме и тренинга за пословање за 60 корисника. Максимална вредност бесповратних средстава која ће бити додељена у виду опреме, машина или алата, износи 2.500 € (без ПДВ-а) по породици.

Реализација:

-58 пакета помоћи у виду економских грантова – вредност пакета до 1600 еура без ПДВа

-3 гранта у виду обука и

-8 повратничких пакета.

10. Пројекат: „Подршка одрживом повратку интерно расељених лица на Косово“ који су спроводили немачка организација Arbeiter-Samariter-Bund (ASB) Србија, град Крушевац и Центар за равномерни регионални (СенТриР) из Београда. Пројекат је финансирао Европска унија у оквиру пројекта „Унапређење услова живота интерно расељених лица и повратника из процеса

реадмисије у Србији и подршка одрживом повратку на Косово“. Пројекат је спровођен у граду 9 локалних самоуправа.

Циљ пројекта је унапређење запошљивости младих интерно расељених лица која су у процесу повратка на Косово у сектору информационо-комуникационих технологија и активно укључивање повратника у расположиве државне и донаторске програме samozapošljavanja и развоја предузетништва.

Програме помоћи за које су лица могла да конкуришу код ASB-а:

- Пакети помоћи за породице повратника;
- Транспорт лица и ствари у место повратка;
- Обуке за младе ИРЛ за рад у информационо-комуникационом сектору;
- Радна искуства у ИКТ компанијама;
- Подршка развоју пословних идеја повратника;
- Грантове за почетак пословања;
- Информативне посете повратничким заједницама на Косову.

У оквиру пројекта додељено је:

- 13 пакета подршке (намештај/бела техника) дистрибуирани повратничким породицама;
  - Спроведен четворомесечни циклус ИКТ обуке за 27 младих ИРЛ за програме Java, Java Script и графички дизајн; (од тога 9 лица са територије града Крагујевца)
  - 10 младих ИРЛ похађало је професионалну праксу у предузећима, (5 младих из Крагујевца)
  - 24 младих ИРЛ похађало дводневни семинар о предузетништву младих и samozapošljavanju;
  - Организоване су три дводневне обуке о преузетништву за 93 ИРЛ (19 лица са територије града Крагујевца)
  - Припремљено 10 апликација за ИРЛ за конкурисање за програме samozapošljavanja
  - Израђен 31 пословни план за економску подршку повратницима; (10 корисника са територије града Крагујевца)
  - Дистрибуирано 56 малих старт-ап гарантова вредности од 2,500 еура, од тога за лица са територије града Крагујевца 9
11. Крајем месеца јула 2019. године, расписан је Јавни позив за доделу помоћи у пакетима хране. Граду Крагујевцу је додељено **150** пакета, који су почетком месеца августа подељени најугроженијим породицама.
12. У току 2019. Године, на основу стања социјалне угрожености и болести, одобрене су једнократне новчане помоћи за 44 породице од стране Комесаријата за избеглице и миграције Републике Србије у укупном износу од 878.016,00 динара.
13. Јавним позивом за доделу једнократне помоћи у износу до 15.000.000 по породици, који је спроведен у току месеца септембра, **25** породица је добило помоћ у максималном дозвољеном износу, односно укупно 375.000,00 динара.
14. Јавним позивом за доделу огревног дрвета за најугроженије породице избеглих и интерно расељених лица, 25 најугроженијих породица добило је огревна дрва у вредности до 20.000,00 динара, што укупно износи 500.000,00 динара.

2020 година

1. Уговор о сарадњи на реализацији помоћи за доделу средстава намењених стварању и побољшавању услова становања породица интерно расељених лица кроз куповину 3 (три) сеоске куће са окућницом у оквиру хуманитарне акције доплатна поштанска марка „КРОВ 2020”

Тип пројекта: откуп 3 сеоска куће за ИРЛ;

Уговор о сарањи број 9-9/1051 од 12. августа 2020. године;

Вредност пројекта: 3.794.820,00 дин;

Реализација: јун 2021. године, додељено је 3 сеоске куће;

2. На основу Одлуке о расподели хуманитарних пакета хране Комесаријата за избеглице и миграције РС, бр.024-5/2-20 од 30. септембра 2020. године, извршена је расподела 100 пакета помоћи 23. октобра 2020. године

3. У току 2020. године исплаћене су две једнократне помоћи за надокнаду погребних торшкова у износу од 82.000,00 динара, решењем Комесаријата за избеглице и миграције,

4. На основу Решења бр. 553-741/1 од 20. новембра 2020. године, Комесаријата за избеглице и миграције РС, исплаћена су средства граду Крагујевцу на име помоћи социјално угроженим породицама избеглих и интерно расељених лица која су тренутно на територији града у износу од 375.000,00 динара. По спроведеном Јавном позиву и на основу Одлуке комисије за расподелу помоћи социјално угроженим породицама избеглих и интерно расељених лица на територији града Крагујевца, 10 породица је добило помоћ у износу од 15.000,00 динара и 20 породица у износу од 9.000,00 динара.

6. На основу Решења бр. 553-720/1 од 20. новембра 2020. године, Комесаријата за избеглице и миграције РС, исплаћена су средства граду Крагујевцу на име помоћи за набавку огрева социјално угроженим породицама избеглих и интерно расељених лица која су тренутно на територији града у износу од 400.000,00 динара. По спроведеном Јавном позиву и на основу Одлуке комисије за расподелу помоћи социјално угроженим породицама избеглих и интерно расељених лица на територији града Крагујевца, 20 породица је остварило помоћ у виду огревног дрвета.

7. У оквиру Регионалног стамбеног програма, Потпројекта 8 – а који је спровео Комесаријат за избеглице и миграције Републике Србије, избеглим лицима на територији града Крагујевца за решавање стамбених потреба, додељено је:

- 6 сеоских кућа,
- 1 монтажна кућа и
- 7 пакета помоћи у виду грађевинског материјала.

2021. година

1. Уговор о сарадњи на реализацији помоћи за доделу средстава намењених побољшавању услова становања избеглица кроз набавку грађевинског материјала

Тип пројекта: додела грађевинског материјала;

Уговор о сарањи број 9-9/162 од 17. маја 2021. године;

Вредност пројекта: 1.800.000,00 (1.620.000,00 КИРС, 180.000,00 Град);

Реализација: у току, рок 31. мај 2022. године

2. Уговор о сарадњи на реализацији помоћи за побољшање услова становања интерно расељених лица док су у расељеништву доделом помоћи намењене за набавку грађевинског материјала за завршетак или адаптацију стамбеног објекта

Тип пројекта: додела грађевинског материјала;

Уговор о сарањи број 9-9/194 од 24. маја 2021. године;

Вредност пројекта: 3.000.000,00 (2.700.000,00 КИРС, 300.000,00 Град);

Реализација: у току, рок 31. мај 2022. године

3. На основу Решења о исплати помоћи, бр. 553-406/1 од 28. јула 2021. године, Комесаријата за избеглице и миграције РС, додељена су средства граду Крагујевцу на име помоћи за набавку огрева социјално угроженим породицама избеглих и интерно расељених лица која су тренутно настањена на територији града у износу од 500.000,00 динара. По спроведеном Јавном позиву и на основу Одлуке комисије за расподелу помоћи социјално угроженим породицама избеглих и интерно расељених лица на територији града Крагујевца, 25 породица је остварило помоћ у виду огревног дрвета. Реализација у току.

4. На основу Одлуке о додели помоћи јединицама локалне самоуправе у виду доделе пакета хране за избеглице и интерно расељена лица, Комесаријата за избеглице и миграције РС, бр.024-304/2-21 од 28. августа 2021. године, извршена је расподела 200 пакета помоћи, дана 01. октобра 2021. године.

5. У току 2021. године исплаћене је пет једнократнокротих помоћи за куповину лекова у износу од 107.000,00 динара, на основу решења Комесаријата за избеглице и миграције,

У оквиру хуманитарне акције "Кључ" отупљене су 3 сеоске кућа са окућницом у оквиру реализације хуманитарне акције " Кључ" избеглим/бившим избеглим и интерно расељеним лицима на територији града Крагујевца.

Уговором о сарадњи, у оквиру пројекта „Подршка побољшању услова живота присилних миграната и затварање колективних центара“, финансираног од стране Европске уније преко Делегације Европске уније у Републици Србији додељено је 6 монтажних кућа, од чега је 4 куће намењено Корисницима из Колективног центра, а 2 куће Корисницима из локалне заједнице.

У оквиру пројекта "Подршка побољшавању животних услова присилних миграната и затварању колективних центара" изграђена је зграда са 26 стамбених јединица од чега је 21 стамбена јединица

додељена породицама из Колективног центра "Трмбас" и 5 породицама социјално угрожене из локалне заједнице.

Критеријуми угрожености породица ИРЛ која су заинтересована за стамбено збрињавање

КРИТЕРИЈУМИ УГРОЖЕНОСТИ породица ИРЛ	Број породица
Старија лица од 60 година	103
Породице са болесним чланом породице-инвалидом	158
Породице са дететом са сметњама у развоју	64
Породице без прихода	56
Породице са чланом које је преживело насиље у породици	7
Једнохранитељско домаћинство-малолетна деца	36
Породице са троје и више деце	30
Трогенерацијска породица	15
Број незапослених	516
Број деце на школовању	322

Извор: Подаци Повереништва за избегла, прогнана и расељена лица града Крагујевца

КРИТЕРИЈУМИ УГРОЖЕНОСТИ породица избеглих лица	Број породица
Породице с болесним чланом	46
Једнородитељске породице са малолетном децом	10
Породице са чланом који је особа са инвалидитетом	64
Породице без прихода	56
Породице са чланом које је преживело насиље у породици	7
Једнохранитељско домаћинство-малолетна деца	36
Породице са троје и више деце	30
Трогенерацијска породица	15
Број незапослених	516
Број деце на школовању	322

Извор: Подаци Повереништва за избегла, прогнана и расељена лица града Крагујевца

Стамбене потребе избеглих и ИРЛ

На основу спроведене анкете са циљем правовремене информисаности о програмима подршке и помоћи за интерно расељена лица која живе на територији града Крагујевца 2015-2017. године, анкетирано је 361 породица (1395 чланова породице). На основу изјашњавања носиоца породичног домаћинства исказане су потребе за следећим врстама помоћи:

РБ		Број пријављених
1.	Грађевински материјал	177
2.	За куповину сеоског домаћинства	69
3.	За куповину монтажне куће	49
4.	За доделу стана	61

Извор: Подаци Повереништва за избегла, прогнана и расељена лица града Крагујевца

За помоћ у области социјалног програма:

РБ		Број пријављених
1.	Једнократна новчана помоћ	262
2.	Помоћ у набавци огревног дрвета	259
3.	Пакети хране	258
4.	Економско оснаживање	88

Извор: Подаци Повереништва за избегла, прогнана и расељена лица града Крагујевца

На основу спроведене анкете у циљу евидентирања стамбених потреба најугроженијих категорија избеглих – бивших избеглих лица која живе на територији града Крагујевца у 2015. годиним,

анкетирано је 177 породица. На основу изјашњавања носиоца породичног домаћинства исказане су следеће потребе:

РБ		Број пријављених
1.	Грађевински материјал	30
2.	Помоћ у набавци огревног дрвета	11
3.	Монтажна кућа	21
4.	Стан	115
5.	Откуп сеоског домаћинства	9

Извор: Подаци Повереништва за избегла, прогнана и расељена лица града Крагујевца

3.4 Закључци:

Анализа или преглед документације о радном окружењу обухватила је неколико кључних националних стратешких докуманата релевантних за ову област, актуелни законски оквир који регулише питања избеглих лица у Републици Србији, стратешка докуманта града Крагујевца и реализоване и актуелне пројекте и програме намењене избеглим и ИРЛ и повратницима у граду.

Национални стратешки документи од значаја за питања избеглих, интерно расељених лица и повраника су:

- Конвенција УН о статусу избеглице (1951.)
- Женевска конвенција које регулишу рад Црвеног крста (1949.)
- Сарајевска декларација (2005.)
- Закон о избеглицама (1992. измене и допуне 2010.)
- Закон о управљању миграцијама (2012.)
- Закон о Црвеном крсту (2005.)
- Уредба о ближим условима и мерилима за утврђивање реда првенства за решавање стамбених потреба избеглица (за сваку годину у периоду 2016-2020. године)
- Стратегија за решавање питања избеглих и интерно расељених лица (2015-2020);
- Стратегија запошљавања 2011-2020, која се односи на укључивање избегличке и расељеничке популације у систем друштвеног привређивања
- Стратегија реинтеграције повратника по Споразуму о реадмисији (2009.);
- Стратегија за смањење сиромаштва (2003.)
- Стратегија одрживог развоја (2008.)
- Стратегија привредног развоја Републике Србије 2006-2012;
- Стратегија регионалног развоја 2007-2012);
- Стратегија развоја социјалне заштите (2005.);
- Национални план акције за децу (2004.).
- План реаговања у случају повећаног прилива миграната са проценом потреба (2015. година)

Актуелни законски оквир за питања избеглица је Закон о избеглицама из 2010. године.

Национална стратегија за решавање питања избеглих и интерно расељених лица (2002 и ревизија из марта 2011. године) дефинише основне правце деловања – обезбеђивање услова за повратак и локалну интеграцију, што је потпуно у складу са међународно прихваћеним циљевима за решавање положаја ове групе.

Остале наведене националне стратегије пружају основу и дају смернице за развијање мера и акција у области локалне интеграције избеглих и интерно расељених лица, односно локалнереинтеграције повратника, којима се може допринети унапређењу њиховог животног стандарда и укупног друштвеног положаја.

Локална стратешка докуманта значајна за унапређење положаја избеглих, интерно расељених лица и повратника у Крагујевцу су:

- Стратегија социјалне заштите града Крагујевца за период 2015.- 2019. година
- Локални план акције за младе
- Локални акциони план за унапређење положаја Рома у Крагујевцу од 2012. до 2018. године
- Локални акциони план запошљавања града Крагујевца
- Стратегија развоја здравствене заштите за период 2017. – 2020. године
- Стратегија одрживог развоја града Крагујевца 2012. - 2017. године
- Стратегија унапређења положаја Рома

Сви усвојени документи, на нивоу града Крагујевца, обухватају и групу избеглих и интерно расељених лица, препознају их у систему услуга социјалне заштите на локалном нивоу, заједно са другим социјално рањивим групама. Овде треба имати у виду да се број лица са формалним статусом избеглице стално смањује због регулација држављанства и добијања личне карте, па су ова лица по стицању личне карте, равноправна са домицилним становништвом у коришћењу свих облика помоћи и подршке.

Најважнији закључци Анализе документације су следећи:

- Национална стратегија за решавање питања избеглих и интерно расељених лица 2002. године (ревизирана марта 2011. године) дефинише основне правце деловања – обезбеђивање услова за повратак и обезбеђивање услова за локалну интеграцију, што је потпуно у складу са међународно прихваћеним циљевима за решавање положаја ове групе грађана;

- Национална стратегија за управљање миграцијама (2009.) дефинише планско и организовано управљање миграцијама пружањем спољних и унутрашњих миграционих кретања, као и спровођење активности које ће довести до подстицања регуларних и сузбијања нерегуларних миграција, као и решавања проблема избеглица и ИРЛ, ефикасан прихват и одржива социо-економска реинтеграција повратника - грађана Републике Србије, по Споразуму о реадмисији;

- Национална стратегија реинтеграције повратника по споразуму о реадмисији (2009.) утврђује приоритетне области, као што су: издавање личних докумената, решавање питања смештаја, стварање могућности за запошљавање и остваривање других права, као што су права на здравствену заштиту, образовање, социјалну заштиту и породично-правну заштиту итд. Одсуство координације и размене информација о повратницима представља озбиљну сметњу у регистрацији лица која се враћају по основу реадмисије, утврђивању њихових потреба и пружања адекватне заштите ради њиховог укључивања у нову средину;

- Остале наведене националне стратегије пружају основу и дају смернице за развијање мера и акција у области локалне интеграције избеглих и ИРЛ којима се може допринети унапређењу њиховог животног стандарда и укупног друштвеног положаја;

- Локална стратешка документа града указују на проблем избеглих и интерно- расељених лица у граду Крагујевцу као и начин њихове интеграције у локалну заједницу.

- Програми и пројекти за избегле и ИРЛ који су до сада реализовани, као и они који су у току, бавили су се решавањем следећих питања: становање, економско оснаживање, лична документација, спајање раздвојених породица и социјално–правна подршка. Ови програми и пројекти дају препоруке за будући рад на унапређењу положаја миграната.

У оквиру стратегије социјалне заштите препознате су потребе ИРЛ-а за унапређење квалитета услуга социјалне заштите и стварање услова за отклањање или ублажавања ризика неповољних животних околности појединаца, односно угрожених социјалних група на подручју града Крагујевца.

На подручју Града делују и удружења избеглих и расељених лица са Косова и Метохије чија је мисија хуманитарног карактера са циљем што боље интеграције ових лица у локалну средину као и пружање подршке онима који се одлуче за повратак. Посебан допринос у подршци избеглим, интерно расељеним и локалном угроженом становништву даје Удружење грађана "Визија". Удружење је реализовало низ пројеката који су допринели унапређењу услова становања, материјалног положаја и психо-социјалној подршци ових лица.

Избегла, расељена и интерно расељена лица су препозната у свим стратешким документима Града што смо већ напред навели, али циљ овог документа је да се унапреди њихов положај, побољшају услови живота у свим друштвеним сегментима и да се кроз разноврсне програме економски оснаже. Потребне избеглех, расељених и ИРЛ су прецизно исказане кроз специфичне циљеве ово Акционог плана.

Препоруке за будуће планирање унапређења положаја избеглих, интерно расељених лица и повратника:

- Покренути иницијативу за већа финансијска издвајања из републичких и донаторских фондова за решавање стамбеног питања избеглих, интерно расељених лица и повратника. За решавање овог питања постоји више начина: изградња стамбених јединица са више станова, додела монтажних кућа, откуп напуштених сеоских домаћинстава, помоћ у грађевинском материјалу, социјално становање у заштићеним условима;
- Идентификовати сопствене ресурсе који се могу усмерити у решавање проблема избеглих, интерно расељених лица и повратника;

- Умрежавање и ефикаснија сарадња локалне самоуправе и свих кључних актера значајних за решавање проблема избеглих, интерно расељених лица и повратника, уз коришћење свих стручних људских ресурса и досадашњег искуства различитих институција и организација;
- Повећати запошљавање преквалификацијом радно способног становништва избегличке популације за дефицитарна занимања и потребе послодаваца;
- Обезбедити квалитетне едукативне програме за samozapoшљавање;
- Регулисати здравствену заштиту за сва избегла, интерно расељена лица и повратнике.

IV РОМИ

Крагујевац је, према званичној статистици, етнички хомогена средина са уделом српског становништва од 95% у укупном броју становника. Најбројније мањинске етничке заједнице у Крагујевцу су Роми (0,83%), Црногорци (0,36%) и Македонци (0,16%). У Крагујевцу, према последњем попису Републичког завода за статистику из 2011. године, живи 1482 припадника ромске етничке заједнице, од тога 751 Ром и 731 Ромкиња. Процентуално Рома је 50,7% а Ромкиња 49,3 % од укупне ромске популације. Око 15% ромске заједнице у Крагујевцу чине интерно расељена лица са Косова и Метохије.

Етничка припадност становништва по попису 2011. године

Националност	Број
Укупно	179417
Срби	172052
Црногорци	645
Македонци	297
Мађари	37
Роми	1482
Румуни	17
Русини	6
Хрвати	192
Југословени	175
Словенци	34
Словаци	16
Албанци	27
Бугари	41
Остали	231
Нису се изјаснили	2033
Регионална припадност	211
Непознато	1613

Извор: Републички завод за статистику

Због страха од дискриминације, изузетно неповољног друштвеног положаја, правне невидљивости, етномикрије, изражене мобилности, социјалне искључености али и високог процента етнички и национално мешовитих бракова у ромској заједници, присутна је асимилација која даје непотпуну слику о стварном броју Рома који живе у Републици Србији. Према незваничним проценама, удео ромске популације у укупном броју становника на територији града Крагујевца је 5,57%.

Роми живе у **11** насеља, од којих је **6** нелегализованих, у различитим условима и са различитим степеном уређености, лоцираних у градској и приградској средини.

Једино се насеља Лицика и Корман могу сматрати ромски хомогеним насељима у којима живе само домицилни Роми, јер су сва остала насељена ромским и другим становништвом.

Сиромаштво је главна компонента социо-културног идентитета Рома и вишегенерацијски друштвени феномен, који се уједно може сматрати и узроком али и последицом изразито неповољног положаја ромске заједнице. Због укорењеног сиромаштва, Роми имају неједнаке услове у свим сферама друштвеног живота. Роми теже остварују основна људска права, наилазе на препреке у обезбеђивању личних докумената што их чини правно невидљивим. Функционална неписменост родитеља ствара понекад непремостиву препреку за образовање деце. Због нерегулисаних правних односа и лоших услова становања и незапослености, неретко се дешава да Роми у потрази за бољим условима живота траже економски азил у државама Европске уније. Политика европских земаља, с обзиром на растући тренд тражења азила, врло оштро санкционише досељавање ромских породица. Оне се често депортују у Србију без адекватне документације. Услед оваквог следа догађаја, долази до осипања деце из

образовног система, која се због насталог дисконтинуитета у образовном процесу тешко враћају и настављају школовање. Породице повратника по реадмисији исељавањем губе право на социјалну заштиту и различите облике социјалних давања која су често једини извор прихода. Ово је проблем који се, на основу искустава, мора системски решавати, али се морају и предузимати превентивне мере кроз информисање и упознавање са политиком азила. Повратници по реадмисији чија су деца похађала наставу у земљама ЕУ често не поседују сертификате и сведочанства о похађању наставе или поседују сведочанства која је потребно превести и нострификовати у циљу укључивања деце у образовни систем.

Мере које су у протеклом периоду спроведене у области образовања, донеле су повољне промене у ромској заједници. Постигнут је велики напредак на свим нивоима образовног процеса. Кроз донаторске програме развили су се позитивни примери и модели раног развоја деце: све је већи степен укључености деце у припремни предшколски програм, деца основног школског узраста добијају подршку кроз опремање удбеницима и школским прибором, индивидуалну подршку у учењу и побољшавању постигнућа, средњошколцима и студентима обезбеђене су стипендије Министарства просвете, науке и технолошког развоја, као и других фондова који подржавају инклузивни приступ образовању. Сет спроведених мера и активности донео је позитивне резултате, тако да је све већи проценат ромске деце обухваћен образовним системом. На академском нивоу, појавила се генерација високо образованих Рома и Ромкиња из различитих области. Данас имамо три Рома доктора опште медицине, Рома и Ромкињу инжењере информатике, дипломирану социолошкињу и биолога, дипломирану хемичарку, менаџерку и еколога, укупно десет Рома, пет Рома и пет Ромкиња са факултетским дипломама различитог профила. На основу ових показатеља може се закључити да напредак у области образовања нужно намеће развијање афирмативне политике запошљавања Рома и Ромкиња, на основу знања и компетенција, узимајући у обзир неједнаке услове, неповољну друштвену климу и основна начела стратешких докумената којима је гарантован равноправан положај свим грађанима Републике Србије. Смањење сиромаштва код Рома препознато је као једно од важнијих питања Стратегије за смањење сиромаштва, на националном нивоу. Ово је шири оквир свих проблема и препрека на чијем превазилажењу се мора системски деловати.

Подаци о спроведеним активностима нису родно осетљиви (број корисника/ца није разврстан по полу) и не може се утврдити у којој мери су активности и мере биле доступне женама и мушкарцима и колико су одговарале на њихов специфични положај. Самим тим, нема података о препрекама са којима се Ромкиње суочавају у коришћењу постојећих мера, као и које им мере недостају. Како би ЛАП и његово спровођење у једнакој мери били ефикасни за Роме и Ромкиње, али и доприносили решавању специфичних проблема жена у заједници, потребно је да сви индикатори и базе података буду родно осетљиви, као и да се предвиде активности усмерене ка унапређењу положаја Ромкиња. Традиција у ромској заједници, али и родни обрасци генерално утичу на доступност услуга и програма за Ромкиње. Програмом ROMACTED који је 29.05.2018. године ступио на снагу потписивањем Протокола о сарадњи између Савета Европе, Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфра структуре и града Крагујевца. Сврха Протокола о сарадњи је у обезбеђивању оквира за сарадњу наведених страна у реализацију програма ROMACTED, у циљу промовисања доброг управљања и оснаживања Рома и Ромкиња на локалном нивоу. Признавајући да Локалне власти имају кључну улогу у реализацији мера за унапређивање положаја Рома и Ромкиња у приоритетним областима живота, као што су образовање, запошљавање, адекватно становање и приступ здравственој и социјалној заштити, као и прибављању личних докумената, промоцији интеркултуралног дијалога и заштити од дискриминације.

Осим осигуравања партиципације Ромкиња у доношењу одлука, потребно је у већој мери укључити Ромкиње у консултативне процесе и учинити њихову перспективу видљивом у локалним политикама и пројектима. База података о спровођењу ЛАП-а треба да укључи податке разврстане по полу и све институције, где је то могуће, треба да воде евиденцију о корисницима разврстану по полу, како би се креирале и пратиле родно осетљиве мере.

4.1 РОМСКА НАСЕЉА У КРАГУЈЕВЦУ

Ромска насеља на територији града Крагујевца

РБ	НАЗИВ РОМСКОГ НАСЕЉА	БРОЈ ДОМАЋИНСТВА	БРОЈ СТАНОВНИКА
01.	Лицика – Статус: РС; СН; НЛН; УН Услови: СК; К; СВ; СС; АУ	130	520
02.	Палилуле – Статус: МС; СН; ЛН; УН Услови: СК; К; СВ; СС; АУ	70	280

03.	Колонија и Багремар – Статус: МС; СН; ЛН; УН Услови: СК; К; СВ; СС; АУ	90	360
04.	Бресница 1;2;3;- Статус: МС; СН; ЛН; УН Услови: СК; К; СВ; СС; АУ	60	240
05.	Илина Вода- Маршић Статус: МС; СН; ЛН; УН Услови: СК; К; СВ; СС; АУ	30	180
06.	Сушица- Аеродром Статус:МС; СН; ЛН; УН Услови: СК; К; СВ; СС; АУ	10	40
07.	Угљешница, Петровац- Статус:МС; СН; НЛН; УНСВ; СС Услови:СК; БК; СВ; СС; АУ	10	40
08.	Ердеч – Ђава Статус: МС; СН; НЛН; УН Услови: СК; К; СВ; СС; АУ	300	1500
09.	Грошница 1;2;3; Статус:МС;СН;НЛН;РН Услови: СК;БК;СВ;СС;АУ	300	1500
10.	Дреновачки пут- Статус: МС; СН; НЛН; РН Услови: СК;БК;СВ;СС;АУ	200	1000
11.	Корман- Статус: МС; СН; НЛН; РН Услови: СК; БК; СВ; СС; БАУ	30	100
	Осталих појединачно расутих по граду	270	1080
	УКУПНО	1500	6800
	Процена је да од 10650 ИРЛ негде између	350	1598
	10% и 20% Рома (15%)	1850	8398

Коришћене скраћенице: Роми (РС) / Мешано становништво (МС); Ново насеље – од 1999. (НН) / Старо насеље (СН); Легализовано насеље (ЛН) / Нелегаловано насеље (НЛН); Урбано насеље (УН) / Рурално насеље(РН); Привремене куће (ПК) Сталне куће (СК); Без канализације (БК) / Са канализацијом (К); Без водовода (БВ) / Са водоводом (СВ); Без струје (БС) / Са струјом (СС); Без асфалтираних улица (БАУ) / Асфалтиране улице (АУ)

4.2 SWOT анализа ромске заједнице у Крагујевцу

	СНАГЕ	СЛАБОСТИ
У Н У Т Р А Ш Њ А С Р Е Д И Н А	<p>Људски ресурси: 15 НВО; Тим за инклузију у ППП; ЛТ за образовање Рома; КОЦД за Роме у Тиму потпредседника владе за ССС; Савет за унапређење положаја Рома; Мобилни тим за инклузију Рома на територији града Крагујевца формиран је 7.04.2014. године; Одељење за културу информисање људска и мањинска права; Члан градског већа за образовања и овлашћена особа на програму ROMACTED; Фацилитатор на ROMACTED програму Координатор за ромска питања; здравствени медијатор; ментор асистент и педагошки асистенти у 4 ОШ, асистенти у ППП (1), укупно (5); 1 наставник ромског језика; - 8 РНВО имају изграђене организације, разрађен тимски рад са изграђеним сазнајним капацитетима и простором за рад; - Укљученост ромског кординатора и сарадња и по вертикали и хоризонтално (мрежа од 47 ромских координатора); - добра сарадња са институцијама и организацијама на локалу (ГУ Крагујевац, ЦСР, ШУ, Предшколске установе, НСЗ, Црвени крст, НВО) Стратешка документа - ЛПА за Роме (база података) - Стратегија за образовање Рома на локалном нивоу - Редифинисани ЛПА за Роме у области образовања</p>	<ul style="list-style-type: none"> - 11 РНВО немају изграђене организације, разрађен тимски рад са изграђеним сазнајним капацитетима и простором за рад; - Сиromаштво и функционална неписменост - Неизграђени квалитетни међуљудски односи (неповерење, неразумевање, јако ривалство, сујета) - Недостатак знања међу одређеним лидерима - Неизграђени тимови у организацијама, недостатак тимског рада - Непосвећеност општем циљу и надјачавање парцијалног интереса - Неизграђен волонтеризам - Недостатак одговорности у раду - Изражена велика очекивања у односу на друге, нарочито на државу без сагледавања неопходног личног учешћа ради бољитка. - Недовољна међусобна транспарентност. - Непостојање јединствене и поуздане базе о заступљености Рома у заједници, условљена неизјашњавањем у институцијама система, што ствара тешкоће приликом планирања активности и индикатора
	МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ
С П О Љ Н А С Р Е Д И Н А	<p>Подршке - Међународне заједнице (ЕУ,ЕАР; ОЕБС; УНХЦР; УНДП; УНИЦЕФ; УНХАБИТАТ Савет Европе и друге). - Национална подршка (Канцеларија за људска и мањинска права; НСРМ; Лига за Декаду, КОЦД и Тим потпредседника владе за ССС; министарство за рад запошљавање борачка и социјална питања, Министарство пољопривреде и заштите животне средине; Министарство просвете, науке и технолошког развоја, Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре и Министарство омладине и спорта др). - Локална подршка (град Крагујевац, ЦСР, ШУ, ДУ Н Наумовић, Ђурђевдан, ПУ, НСЗ, Црвени крст, НВО) стратешка документа: - Стратегија за социјалну инклузију Рома - АП за Стратегију за социјалну инклузију Рома - Стратегија за смањење сиромаштва</p>	<p>Међународни ниво Превремено повлачење донатора, лоша расподела средстава до крајњег корисника. Национални ниво - Честе промене на водећим државним позицијама које изазивају дисконтинуитет у реформама - Недостатак знања и недовољна сензибилизација ка проблематици Рома - Неизграђени међуљудски односи (неповерење, неразумевање) - Економска криза, недостатак средстава, лоша расподела средстава до крајњег корисника - Корумпираност, субјективност - Парцијално сагледавање интереса са запостављањем општег интереса у сва 3 сектора (јавни; цивилни и приватни) - Слаба сарадња међу секторима, нарочито приватног са остала 2 - Недовољна транспарентност - Површност и неодговорност у раду - Тромост у тражењу системских решења</p>

Објашњење скраћеница у анализи:

ЕУ - Европска унија;

ЕАР- Европска агенција за реконструкцију,

ОЕБС - Организација за европску безбедност и сарадњу;

УНХЦР - Високи комесаријат за избеглице при Уједињеним нацијама,

УНДП - Програм Уједињених нација за развој;
УНИЦЕФ - Дечији фонд Уједињених нација,
УНХАБИТАТ - Програм Уједињених нација за становање,
НСРNM - Национални савет ромске националне мањине;
КОЦД - Контакт организације цивилног друштва;
ССС - Стратегија за смањење сиромаштва;
ГУ - Градска управа,
ЦСР - Центар за социјални рад,
ШУ - Школска управа,
ПУ - Полицијска управа,
НСЗ - Национална служба запошљавања,
НВО - Невладине организације,
РНВО - Ромске невладине организације,
ЛПА - Локални акциони план;
ЈАП - Јединствени акциони план
ППП- припремни предшколски програм
ЛТ- локални тим

Налази и препоруке из извештаја о евалуацији Стратегије развоја социјалне заштите града Крагујевца 2015-2019.

Комисија за евалуацију Стратегије социјалне заштите града Крагујевца за период 2015-2019. године образована је решењем Начелника Градске управе за здравствену и социјалну заштиту бро. 112-752/19-XVII од 10. октобра 2019. године са задатком да изврши анализу успешности реализације програма/пројекта у оквиру постављених оперативних/стратешких циљева Стратегије као и да Извештај о спроведеној евалуацији Стратегије достави Начелнику ГУ за здравствену и социјалну заштиту.

Седници комисије су присуствовали: Др Гордана Дамњановић - председник, Лела Петровић - члан; Марија Милинковић - члан; Зоран Павловић - члан; Снежана Томашевић - члан; Наташа Божовић - члан; Љиљана Станковић - члан; Данијела Нешовић - члан; Немања Борисављевић - члан.

У оквиру прве тачке дневног реда чланови Комисије су се осврнули на преглед постављених оперативних/стратешких циљева као и програмима/пројектима и анализирали успешност реализације истих.

У Стратегији социјалне заштите града Крагујевца за период 2015-2019. година («Сл. Лист града Крагујевца» бр. 38/15) постављена су 4 приоритета и у оквир сваког приоритета стратешки циљ, а затим оперативни циљеве у оквиру којих су предложени пројекти од значаја за реализацију стратешких односно оперативних циљева:

Приоритет 1: УНАПРЕЂЕЊЕ УСЛОВА ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ УСЛУГА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ ЗА СВЕ КОРИСНИКЕ

Стратешки циљ:

- Унапредити просторне и техничке услове за пружање и развој нових услуга

Оперативни циљеви:

- Унапредити капацитете пружаоца услуга у смислу функционалних и структуралних стандарда установа социјалне заштите (пројекти: «За квалитетније услуге социјалне заштите» и «Повећани капацитети Прихватилишта за децу»)
- Развити просторне капацитете за услуге у социјалној заштити и унапређење услова становања за социјално угрожене породице за 20% (пројекти: «Рамаћки висови» - Омладински креативни центар, «Унапређење положаја Рома, избеглих и интерно расељених лица у локалној заједници»)

Стратешки циљ:

- Унапредити стручне капацитете пружалаца услуга социјалне заштите

Оперативни циљеви:

- Повећати учешће стручних радника у континуираном стручном усавршавању за 30% (пројекти: «Стручно усавршавање запослених у области социјалне заштите», «Стручношћу против дискреминације»)
- Повећати учешће стручних радника и стручних сарадника у реализацији услуга 20% (пројекти: «Квалитетнија заштита старијих особа града Крагујевца», «Лични пратилац за децу у инклузивном образовању», «Још ближи човеку» - едукација запослених и волонтера)

Стратегијом је као Приоритет 1 дефинисано: Унапређење услова за реализацију услуга социјалне заштите за све кориснике, што подразумева унапређење просторних и техничких услова за пружање и развој нових услуга као и унапређење стручних капацитета пружалаца услуга социјалне заштите. Присутни чланови комисије су се сложили да нису испуњени услови у погледу проширења просторних капацитета као и да је недостатак капацитета један од предуслова за квалитетно пружање услуга а посебо услуга Прихватилишта и Дневних боравака.

У погледу унапређења стручних капацитета остварен је постављен стратешки циљ и повећани учешће стручних радника у континуираном стручном усавршавању за 30% и то кроз едукацију, радионице и семинаре који су омогућили и додатне бодове и лиценцирање стручних радника.

Приоритет 2: ДЕЦА И МЛАДИ – Развој услуга и увећање доступности услуга за децу и младе

Стратешки циљ:

2.1. Развити и унапредити нове услуге подршке породицама и деци са циљем превенције раздвајања деце од родитеља, односно уласка деце у систем социјалне заштите

Оперативни циљеви:

2.1.1. Повећати укљученост родитеља и број корисника (услуге за породице са децом у ризику и породице са децом у развоју као и услуге повременог породичног смештаја) за 10%. (пројекти: «Учимо заједно», «Породични сарадник за породице у ризику», «Услуге породичног сарадника за породицу са децом са сметњама у развоју», «Услуга заштите породице са децом жртвама/сведоцима у кривичним поступцима и њихова заштита секундарне виктимизације»).

2.1.2. Побољшати положај деце и младих из угрожених група (деца улице, деца и млади који излазе из система социјалне заштите, деца и млади из хранитељских породица и установа), кроз минимум програма. (пројекти: «Испитивање потреба и оснивање нове услуге за децу улице – Свратиште за децу улице», «Помоћ у кући за децу са сметњама у развоју», «Живимо заједно»).

Стратешки циљ:

2.2. Подићи степен доступности услуга деци и младима путем јачања међусекторске сарадње, унапређења, ефикасности постојећег протокола, размене информација, познавања надлежности и међусобног уважавања различитих социјалних актера.

Оперативни циљеви:

2.2.1. Унапредити комуникацију и информисаност потенцијалних корисника услуга за децу и младе (пројекат: «Да се чује и наш глас», «Помоћ телефоном», «Интегрални Дроп ин центар»).

2.2.2. Унапредити ванинституционалне мобилне и стационарне услуге за децу и младе реализацијом минимум 2 акције (пројекти: «Играјмо се заједно», «Један пакетих много љубави», «Трка за срећније детињство»).

Приоритетом 2 - Развој услуга и увећање доступности услуга за децу и младе обухваћени су програми/пројекти који имају за циљ подршку породицама у ризику од издвајање деце. Анализом се дошло до закључка да постоји потреба и даље за услугом «Породични сарадник» као и да је потребно проширити наведену услугу.

Приоритет 3: ОДРАСЛЕ ОСОБЕ И ПОРОДИЦЕ У СТАЊУ СОЦИЈАЛНЕ ПОТРЕБЕ И СТАРИЈЕ ОСОБЕ - Унапређење квалитета живота одраслих особа и породица у стању социјалне потребе и старијих особа

У оквиру Приоритета 3. следећи су стратешки циљеви:

3.1 Унапређење квалитета живота одраслих особа и породица у стању социјалне потребе кроз унапређење квалитета постојећих и развој нових услуга

3.2 Унапређење запошљивости корисника социјалних услуга

3.3 Унапредити квалитет живота старијих особа развојем нових услуга ваинституционалне заштите и унапређењем постојећих

Приоритетом број 3 обухваћене су одрасле особе, породице у стању социјалне потребе и старије особе. Стратегијом су обухваћени пројекти који имају за циљ унапређење квалитета живота наведених циљних група кроз унапређење постојећих и развој нових услуга социјалне заштите. Наведеним пројектима остварени су постављени циљеви али и даље постоји потреба за наведеним видом подршке.

Приоритет 4: ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ - Унапређење положаја и квалитета живота особа са инвалидитетом

Стратешки циљ:

4.1 Спречити институционализацију и подићи квалитет живота особа са инвалидитетом и њихових породица кроз унапређење постојећих и развијање нових услуга социјалне заштите

Оперативни циљеви

4.1.1 Унапредити постојеће, успоставити и развити нове (недостајуће) сервисе – услуге за особе са инвалидитетом за 50 % (пројекти: «Асистент у породици», «Лични прагилац детета», «Персонална асистенција за особе са инвалидитетом», Подршка особама са инвалидитетом – «Пружање услуге помоћи у кући за особе са инвалидитетом», «Сервис персоналне асистенције за особе са телесним инвалидитетом»).

4.1.2 Развијати и унапредити рану подршку особама са инвалидитетом и њиховим породицама кроз систем здравствене и социјалне заштите и подстицати међусекторску сарадњу на свим нивоима (пројекти: «И ја могу свуда», «Сервис подршке за особе са инвалидитетом»).

Стратешки циљ:

4.2 Унапредити положај особа са инвалидитетом кроз обезбеђивање приступачности објеката и услуга јавне намене, унапређење инклузивног образовања, запошљавања, подизање нивоа свести друштвене заједнице према особама са инвалидитетом и развој међусекторске сарадње свих релевантних актера

Оперативни циљеви

4.2.1 Повећати приступачност средине за особе са инвалидитетом кроз осигурање приступа окружењу, превозу, информацијама, комуникацији и услугама намењених јавности кроз развој и спровођење плана, уклањање баријера и изградња приступачних објеката и услуга до 20 % (пројекти: «Без архитектонских препрека до високог образовања», «Победимо баријере у комуникацији», «Приступачан превоз за особе са инвалидитетом», «Самостално напред» - отклањање архитектонских баријера, «Сигурнијим кораком» - олакшано кретање и оријентација старијих, слепих и слабовидих, и других особа са инвалидитетом», «Погледајмо заједно» - израда прве тактилне мапе Спомен парка Крагујевачки октобар»).

4.2.2 Подићи самосталност, лични развој и активан живот особа са инвалидитетом у локалној заједници за 40 % до 2019. године. (програми у областима инклузивног образовања, запошљавања, рада и становања) – (пројекти: «Образовањем и стручношћу до самосталног живота», «Подстицај запошљавања и samozapoшљавања младих са хендикепом»).

4.2.3 Подићи ниво свести о капацитетима и правима особа са инвалидитетом као активним и равноправним члановима друштва, за 20% (пројекти: «Прихватамо различитости», «Упознајмо се боље», «Упознајмо слепе», «Корак ка прихватању другачијих»).

Приоритетом број 4 обухваћене су особе са инвалидитетом и програми/пројекти који имају за циљ унапређење положаја особа са инвалидитетом. У оквиру овог приоритета успостављена је услуга Персоналне асистенције која је инкорпорирана у Одлуку о социјалној заштити и реализује се у складу са Законом о социјалној заштити и подзаконским актима који регулишу област пружања услуга социјалне заштите.

Кроз пројекат «Асистент у породици» успостављен је нови вид сервиса подршке за децу са сметњама у развоју и на тај начин унапређен је квалитет живота наведених лица.

У погледу отклањања архитектонских баријера и повећања приступачности особама са инвалидитетом, постављена је прва тактилна мапа за слепе особе, звучни семафори као и нископодни аутобуси којим је олакшан приступ особама са инвалидитетом.

У оквиру друге тачке дневног реда Комисија је једногласно закључила да је од претходних 60 пројеката реализован већи број којим је унапређен систем социјалне заштите у Граду али да и даље постоји потреба за следећим приоритетима:

- Унапређење просторних капацитета за реализовање услуга социјалне заштите (Прихватилиште за децу и младе, Прихватилиште за одрасле и старије особе, Прихватилиште за жртве насиља у породици, Дневни боравак за одрасле особе са сметњама у развоју, дневни боравци за децу и младе и др.)

- Увођење услуге Свратишта

- Проширење капацитета постојећих услуга које се реализују у Граду

- Финансирање услуге која пружа подршку социо-здравствено угроженим категоријама деце – особма са инвалидитетом у току образовања

- Пружање услуге Породични сарадник

- Пружање услуге Предах смештаја за децу са сметњама у развоју

- Подршка деци и младих из хранитељских породица при изласку из система социјалне заштите кроз пројекте/програме који имају за циљ помоћ у решавању стамбеног питања

- Подршка избеглим, интерно расељеним лицима, повратницима по Споразуму о реадмисији, бившим осуђеницима у процесу ресоцијализације и другим маргинализованим категоријама грађана кроз различите видове пројектно/програмског финансирања.